

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RUS DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**L. N. TOLSTOY'UN ROMANLARINDA
KADIN KARAKTERLER VE KADIN SORUNSALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Gülcan İNALCIK
098267102**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. M. Özlem PARER**

Ankara - 2012

ONAY

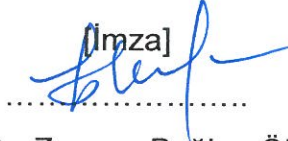
Gülcan İNALCIK tarafından hazırlanan "L. N. Tolstoy'un Romanlarında Kadın Karakterler ve Kadın Sorunsalı" başlıklı bu çalışma, 20.11.2012 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

[İmza]

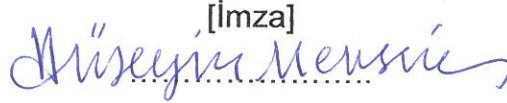
[Doç. Dr. M. Özlem PARER] (Başkan)

[İmza]

[Prof. Dr. Zeynep Bağlan ÖZER]

[İmza]

[Doç. Dr. Hüseyin MEVSİM]

ÖNSÖZ

Her ülkenin kültüründe kadın ve kadın olmak büyük önem taşır. Evi, ailesi ve yaşadığı toplum ile bütünleşmiş bir varlık olan kadın, hiçbir şekilde yaşadığı toplumdan soyutlanamaz. Kadın, geçmiş ile gelecek arasındaki bir köprüdür.

Türk kadını gibi Rus kadını da tarih boyunca birçok zorlukla baş etmiştir. 18. yüzyılda I. Petro'nun başlattığı toplumsal yapılandırmaya yönelik reform sürecinde kadına ayrı önem verilmiş ve kadının eğitim, kültür gibi birçok farklı alanda kendini geliştirmesine öncelik tanınmıştır. I. Petro Rus kadınının Avrupa kadını gibi eğitilmiş, kültürlü ve bakımlı olmasını istemiştir. Fakat yapılan bu reformlar daha çok ülkenin üst sınıflarında etkili olabilmiş, yoksul halk ise bu yeniliklerden mahrum kalmıştır. Üst kesim kadınları daha çok Avrupa'ya özenirken, taşra ve köylü kadınlar kısmen de olsa eski gelenek ve göreneklerini yaşatmaya çalışmışlardır. 18. ve 19. yüzyıllarda sanayinin az gelişmiş olduğu Rusya'da kadın her zaman ikinci planda olmuştur. Bu yüzyıllarda eşinin, kilisenin ve çarlık rejiminin despot baskısı altındaki kadın, 1917 Ekim devrimiyle çarlık düzenin yıkılmasının ardından yavaş yavaş birçok alanda hakkını ve özgürlüğünü aramaya başlamıştır. 1917 yılında Rusya'da Şubat devrimini başlatan, hakları için mücadele eden Petrogradlı dokuma işçisi kadınların anısına 8 Mart, Dünya Emekçi Kadınlar Günü olarak kutlanmaya başlanmıştır. Böylelikle kadınlar erkeklerle ekonomik, siyasi ve toplumsal alanlarda eşit olmak için çalışmaya ve toplumsal üretime katkıda bulunmaya başlamışlardır.

İncelememizde, Rus ve dünya edebiyatının büyük düşünür ve yazarlarından biri olan, eserleriyle Rusya'nın tarihine ve toplumsal yaşamına ayna tutan Lev Nikolayeviç Tolstoy'un gözünden *Aile Mutluluğu*, *Savaş ve Barış*, *Anna Karenina*, *Diriliş* romanlarındaki baş kadın karakterler aracılığı ile 18. ve 19. yüzyıl Rus kadınına tanıtmayı amaçladık. Tolstoy'un bir erkek yazar olarak özellikle kadın karakterleri olağanüstü bir şekilde ayrıntıyla

resmetmesi ve döneminin kadın sorunlarına kayıtsız kalmaması incelememize esin kaynağı olmuştur. Tezimizde Tolstoy'un romanlarının baş kadın karakterlerini hangi kesim insanlardan seçtiğini, onlara ne gibi roller verdiğini ve dönemin toplum hayatından kadının hangi yönde etkilendiğini ortaya koymaya çalışacağız.

Bu tez, giriş ve dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Tolstoy'un hayatı anlatılarak sanatında güçlü etkisi olan hobilerine, tutkularına ve zaaflarına yer verilecektir. Kadına bakış açısı ise ayrıntılı bir şekilde incelenecektir. Birinci bölümde ise Tolstoy'un roman sanatı ve *Aile Mutluluğu*, *Savaş ve Barış*, *Anna Karenina*, *Diriliş* adlı romanların detaylı bir şekilde yazım ve yayımlanma süreçlerine değinilecektir. Ayrıca dönemin Rus ve Avrupa yazarlarının Tolstoy ve eserleri hakkında olumlu ve olumsuz eleştirilerine de yer verilecektir.

Tezimizin ana bölümüne bir giriş kısmı olarak düşünülen "18. ve 19. Yüzyılda Rus Kadını" başlığını taşıyan ikinci bölümde ise o dönemin kadınlarının yetiştirilme biçimlerine, sosyal ve siyasi alandaki konumlarına, ev yaşantılarına, eğitimlerine, evliliklerine ve boşanmalarına kısaca değinilecek ve yazarın romanlarındaki kadın karakterler ile bağlantı kurulmaya çalışılacaktır. Bu sayede yazarın o dönemin kadın yaşamını nasıl gerçekçi bir gözle incelediğini ve romanlarındaki kadın karakterlere bunu ne ölçüde yansıttığını görmüş olacağız.

Tezimizin asıl inceleme konusunu oluşturan üçüncü ve dördüncü bölümde ise Tolstoy'un kadın karakterlerini belirli başlıklar altında daha detaylı ele alacağız. Üçüncü bölümde kadın karakterleri "ideal", "olumsuz" ve "güçlü ve zayıf kişilikli kadınlar" başlıkları altında sınıflandıracağız. Bu sınıflandırma yapılırken kadın karakterler, öncelikle tek tek ele alınacak, daha sonra ise birbirleri ile karşılaştırılarak aralarındaki benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu bölümde daha çok kadınların kişiliklerine ve fiziki görünümüne değinilecek ve Tolstoy'un geniş bir yelpazeden seçtiği

kadın karakterleri arasından toplum tarafından benimsenen ve dışlanan kadınlar tanıtılacaktır. Dördüncü bölümde ise kadın karakterler kökenleri ve yaşam biçimleri açısından değerlendirilecektir. Ayrıca 19. yüzyıl Rus toplumunda kadının yeri, içinde bulunduğu sosyal çevreyi hangi yönde etkilediği ve yaşadığı problemler karşısında sergilediği tutumlar, bu bölümde kapsamlı olarak incelenecektir. Kadın karakterler hakkında ileri sürülen görüşler daha çok yazarın romanlarından alınan alıntılarla pekiştirilecektir.

Tezimizin yazımı sırasında Rusça, İngilizce ve Türkçe kaynaklardan yararlanılmıştır. Rusça ve İngilizce kaynaklardan alınan alıntıların çevirileri tarafımdan yapılmıştır.

Bu tez çalışması boyunca bana her konuda yardımcı olan ve manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen değerli danışman hocam Doç. Dr. M. Özlem Parer'e teşekkürü bir borç bilirim.

Gülcan İNALCIK
Ankara-2012

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	iv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	43
1. TOLSTOY'UN ROMAN SANATI ve ROMANLARI.....	43
1.1. TOLSTOY'UN ROMAN SANATI.....	43
1.2. AİLE MUTLULUĞU.....	53
1.3. SAVAŞ ve BARIŞ.....	55
1.4. ANNA KARENİNA.....	63
1.5. DİRİLİŞ.....	70
İKİNCİ BÖLÜM.....	77
2. 18. ve 19. YÜZYILDA RUS KADINI	77
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	102
3. KİŞİLİKLERİNE GÖRE TOLSTOY'UN KADIN KARAKTERLERİ.....	102
3.1. İDEAL KADINLAR.....	102
3.2. OLUMSUZ KADINLAR.....	140
3.3. GÜÇLÜ ve ZAYIF KİŞİLİKLİ KADINLAR.....	156
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	181
4. YAŞAM BİÇİMLERİ VE KÖKENLERİ AÇISINDAN TOLSTOY'UN KADIN KARAKTERLERİ.....	181
4.1. KADININ TOPLUMSAL KONUMU.....	181
4.2. SOSYETE YAŞAMI ve KADINLARI.....	196
4.3. TAŞRA YAŞAMI ve KADINLARI.....	212
SONUÇ.....	221
KAYNAKÇA.....	228

ÖZET	240
ABSTRACT	242

GİRİŞ

Rus gazeteci ve yayımcı A. S. Surovin'in günlüğünde "edebiyatın çarı" olarak adlandırdığı Lev Nikolayeviç Tolstoy, 28 Ağustos 1828 günü Moskova'nın batısında, Tula bölgesinde bulunan Yasnaya Polyana'da dünyaya gelir.¹ Tolstoy ailesinin soylu bir geçmişi vardır. Bu ailenin birçok üyesi yüksek mevkili işlerde vatanları adına hizmette bulunmuş kişilerdir.² Baba tarafından dedesi Pyotr Andreyeviç Tolstoy, I. Petro'nun silah arkadaşıdır ve Rusya'da kont unvanını alan ilk kişilerdendir.³ 1701 yılının sonunda Pyotr Tolstoy, İstanbul'a elçi olarak atanmış ve iki kez Yedikule zindanlarında hapis yatmıştır.⁴ Pyotr Tolstoy, bir yazar olarak elinden geldiğince Petro döneminde yapılan yeniliklerin gelişimine de yardımcı olmuştur. Ünlü Alman tercüman ve editör R. Lyovenfeld, Pyotr Tolstoy'un çalışmalarını şöyle sıralamaktadır: "Pyotr Tolstoy, *Seyahatin Yol Günlüğü* (Putevoy dnevnik puteşestviya) adlı eseri ve iki çeviri bıraktı. Bu çalışma Batı'da bulunduğu sıralardaki ilk izlenimlerini anlatan esprili bir eserdir. Polonya'yı, Almanya'yı ve İtalya'yı görmüş ve onu şaşkınlığa uğratan her şeyi kaleme almıştır. Pyotr Tolstoy, *Metamorfozlar* (Metamorfozı) ve *Türk İmparatorluğu'nun Yönetimi* (Upravleniye turetskoy imperiyey) adlı iki önemli eserin çevirisini yapmıştır. Sürgün yıllarında toplamaya başladığı zengin kütüphanesi de onun ne kadar eğitilmiş ve eğitime düşkün bir kişi olduğunun da kanıtıdır."⁵

Tolstoy'un annesi Mariya Nikolayevna Volkonskaya ise köklü Volkonski soyundan gelmektedir. "Volkonskiler, Moskova'nın Moğol akınlarına karşı özgürlük savaşındaki rolüyle şeref elde eden ve Moskova'nın güneyinde,

¹ (Erişim) <http://petrovitskaya.lifeware.ru/node/80>, 26 Nisan 2012

² R. Lyovenfeld, *Pervaya biyografiya Leva Tolstogo, razgovorı o Tolstom i s Tolstom, Lev Nikolayeviç Tolstoy, yego jizn, yego tvorçestvo, yego mirosozertsaniye*, Rostov-Na-Donu, izd. Feniks, 2011, s. 158.

³ *Ruskiye pisateli XIX veka biobibliografiçeskiy slovar*, Pod. red. P. A. Nikolayeva, 2-oye izd., Moskova, izd. "Prosvetçeniye"- "Uçebnaya literatura", 1996, s. 303.

⁴ P.İ. Biryukov, *Biyografiya L. N. Tolstogo*, Tom 1, Pervaya çast, (Seriya "Geniy v iskusstve"), M., "Algoritm", 2000, (Erişim) http://az.lib.ru/t/tolstoj_lew_nikolaewich/text_0890.shtml, 13 Aralık 2012

⁵ R. Lyovenfeld, *a.g.e.*, s. 160.

hanedana ismini veren Volkona nehri kıyısında geniş bir arazi ile ödüllendirilen, on dördüncü yüzyıl prensi Mihail Çernigovski'nin soyundan gelmektedir.”⁶ II. Yekaterina'nın her zaman yakınında bulunan, sadık, onurlu komutanlarından ve bir Dekabrist olan Nikolay Sergeyeviç Volkonski, Tolstoy'un annesi Mariya Nikolayevna Volkonskaya'nın babasıdır.⁷ Tolstoy çocukluğunda her zaman Nikolay Sergeyeviç Volkonski'yi bir kahraman olarak görmüştür ve yazarın köylülere olan bağlılığı ona dedesinden geçmiştir.⁸ Tolstoy'un A. S. Puşkin ile de anne tarafından akrabalığı vardır. Puşkin'in ve Tolstoy'un ortak dedesi, I. Petro'nun silah arkadaşı İ. M. Golovin'dir. İ. M. Golovin'in kızlarından biri Puşkin'in büyük büyükannesi, diğer bir kızı ise Tolstoy'un annesinin büyük büyükannesidir.⁹ Denilebilir ki, hem tarih hem de asırlardan beri devam eden Rus kültürü yazarın küçük yaştan beri kanına işlemiştir.¹⁰ S. P. Trubetskiy, S. G. Volkonski gibi bazı dekabristlerle de Tolstoy'un akrabalık bağı vardır.¹¹

Lev Nikolayeviç Tolstoy, 1812-1813 Anayurt Savaşı'na katılmış emekli Yarbay Nikolay İlyiç ve Mariya Nikolayevna'nın dördüncü çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Tolstoy çiftinin evliliği bir aşk evliliği değildir: “Annem babamı eşten öte çocuklarının babası olduğu için seviyordu, ama ona âşık değildi.”¹² Tolstoy ailesinin Lev dışında Nikolay, Sergey ve Dmitri adlarında üç erkek ve Mariya adında bir de kız çocukları vardır. Kardeşleri, Tolstoy'un eserlerindeki kahramanlarına farklı yaşam tarzlarıyla ilham veren ilk kişilerdir. “Tolstoy, kardeşlerinden en çok en büyük ağabeyi Nikolay'ı sevmiştir. Nikolay'ın çocukluğunda annesinden aldığı düş gücüyle fantastik ve komik hikâyeler anlatma yeteneği vardır. Sergey sevimli ancak bencildir. Dmitri ise tutkuları olan, ama fazla konuşmayı sevmeyen bir çocuktur. Annesinin ismini

⁶ O. Figes, **Nataşa'nın Dansı: Rusya'nın Kültürel Tarihi**, Çev. Figen Dereli, İnkılap Kitapevi, 2009, s. 104-105.

⁷ **A.g.e.**, s. 106.

⁸ **A.g.e.**, s. 177.

⁹ **Ruskiye pisateli XIX veka biobibliograficeskiy slovar**, s. 304.

¹⁰ N.M. Fortunatov, M.G. Urtmintseva, İ.S. Yuhnova, **İstoriya russkoy literaturı XIX veka**, Moskova, izd. “Vişşaya şkola”, 2008, s. 450.

¹¹ **Ruskiye pisateli XIX veka biobibliograficeskiy slovar**, s. 304.

¹² P.İ. Biryukov, **a.g.e.**, Tom 1, Pervaya çast.

taşıyan en küçük kardeşleri Mariya ise, karakter açısından annesine en çok benzeyendir ve ileride rahibe olmayı tercih etmiştir.”¹³

Tolstoy’un küçük yaşta annesini kaybetmesi yazarın ölümle karşılaştığı ilk olaydır. Küçük yaşta annesini kaybetmesine rağmen, annesinin yazar üzerinde derin etkileri bulunur. Mariya Nikolayevna Tolstaya’nın tek bir portresi bile bulunmamaktadır. Bu yüzden annesinin görüntüsü Tolstoy için yalnızca çocukluk izlerinde kalmış bir hayaldir. Küçüklüğünde Tolstoy annesini hafızasında resmedebilmek için etrafına sık sık sorular sorar. Çevresinden ise annesinin iyi kalpli, yumuşak huylu, dürüst, gururlu, zeki biri olduğunu işitir: “Çevremdekiler bana annemin ve babamın iyi, eğitilmiş, merhametli ve içlerinde Tanrı korkusu taşıyan kimseler olduklarını söylerlerdi.”¹⁴ Bu özelliklerle annesinin yüzünü hayal edemeyen Tolstoy, küçüklüğünde onu mitolojik bir varlığa dönüştürür. Üzüntülü olduğu anlarda içini ona açar, ondan doğaüstü bir teselli bekler ve annesi hakkında şöyle bir not tutar: “Bahçede geziniyor ve annemi düşünüyorum; kesinlikle hatırlamadığım ve benim için bir ermişlik ideali olarak kalan annemi. Ona dair kırıcı, sevimsiz hiçbir şey işitmedim.”¹⁵

Mariya Nikolayevna oldukça bilgili, eğitilmiş bir kadındır: “Annem güzel bir kadın değildi, ama o döneme göre oldukça eğitimliydi. Rusça’nın dışında okuryazar seviyede Fransızca, Almanca, İngilizce ve İtalyanca biliyordu. Sanata da ilgisi vardı. İyi piyano çalardı. Yaşlıları annemin ilginç masallar anlatmada büyük bir usta olduğunu, sinirlendiğinde dahi kaba kelimeler kullanmadığını söylerlerdi.”¹⁶ İncelik, iyi kalplilik, sanata ve eğitime duyduğu yakınlık yazara annesinden geçen birkaç karakteristik özelliktir. Dış görünüş olarak da annesine benzeyen Tolstoy, yaşamı boyunca kendisini çirkin olarak kabul eder. S. Zweig Tolstoy’un, “yaşamı boyunca beden yapısı ile ilgili

¹³ Tolstoy, **Hayatı, Eserleri Üzerine Makaleler, Aforizmalar**, yay. haz.: Orhan Düz, 1. Basım, İstanbul, Kaknüs Yayınları, Ekim, 2002, s. 10-11.

¹⁴ R. Lyovenfeld, **a.g.e.**, s. 163.

¹⁵ H. Troyat, **Lev Tolstoy**, Çev. Z. Canan Özatalay, Işık Ergüden, 1. Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 2010, s. 27.

¹⁶ P.İ. Biryukov, **a.g.e.**, Tom 1, Pervaya çast.

herhangi bir imalı sözün onun canını sıktığını, bu derece yassı bir burnu, bu kadar kalın dudakları ve böylesine küçük gri gözleri olan biri için bu dünyada mutlu olmanın hiçbir zaman mümkün olamayacağını düşündüğünü” dile getirir.¹⁷ S. Zweig ayrıca, “Tolstoy’un yüzünde bütün Rusya’yı kendi içinde barındıran bir ifade olduğunu ve bu yüzden onun kendine ait bir yüzünün olmadığını” da söyler.¹⁸

Annesinin ölümünden sonra babası Kont Nikolay Tolstoy’un ilk işi çocuklarla ilgilecek birini bulmak olur. Uzaktan akrabaları olan Tatyana Aleksandrovna Yergolskaya, Tolstoy’ların evinde büyür ve baba Nikolay Tolstoy’a da gizliden gizliye yakın bir ilgi duyar. Nikolay Tolstoy da bu durumu bildiği için eşinin ölümünden birkaç yıl sonra Tatyana Yergolskaya’ya evlilik teklif eder ve çocuklarına anne olmasını ister. Fakat Tatyana Yergolskaya, Mariya Nikolayevna’nın anısına bağlı olduğu için evlilik teklifini kabul etmez. Ama çocukların eğitim işini büyük bir istekle kabul eder: “16 Ağustos 1836. Nikolay Tolstoy bugün bana tuhaf bir teklifte bulundu: onunla evlenmemi, çocuklarına annelik yapmamı ve asla onları terk etmemi istiyor. İlk teklifini reddettim, diğerini yerine getirmeye ise ömrüm var oldukça söz verdim.”¹⁹

Tolstoy’un çocukluğunda ve yetişmesinde “hala” dediği bu kişinin rolü çok büyüktür. Çocuklar Tatyana Yergolskaya ile sevinçlerini, acılarını paylaşırlar ve onun yanında kendilerini yalnız hissetmezler. Tolstoy 1874 yılına kadar halası ile olan sıcak ilişkisini korur. Halasına yazdığı mektuplar onun sevgisinin ne kadar içten ve derin olduğuna birer kanıttır.²⁰ İyi kalpli, merhametli, iradeli, ahlak sahibi, kibar biri olan Tatyana hala, Tolstoy’un zihninde bütün yaşamı sevgiyle dolu ve kendini tamamen başkalarına adayan bir kadın olarak yer eder: “İki erdemi vardı: sakinlik ve sevgi. Bütün

¹⁷ S. Zweig, **Kendi Hayatının Şiirini Yazarlar, Casanova, Stendhal, Tolstoy**, Çev. Ayda Yörükkan, 4. Baskı, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Haziran 1995, s. 238.

¹⁸ **A.g.e.**, s. 240.

¹⁹ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 25.

²⁰ V. M. Sotnikov, “Lev Nikolayeviç Tolstoy” **Ruskiye pisateli XIX vek**, , Moskova, izd. Drofa, 2000, s. 340.

yaşamı sevgiydi. Durmamacasına başkalarına adardı kendini.”²¹ Dinine çok bağlı olan Tatyana hala, yazara Fransızca ve din dersleri verir. Diğer yandan da zamanın sosyetesinde soylulara yakışan davranışları benimsemeleri için yazara ve kardeşlerine öğütlerde bulunur. Ayrıca çocukların Fransız mürebbiye Prosper de Saint-Thomas’dan aldıkları eğitimi yakından takip eder. Fakat Tolstoy çocukluk döneminde halasının dediklerini umursamayan, başka bir deyişle, kendi bildiğini okuyan bir çocuktur. Bilhassa bu özelliği delikanlılığında da devam eder ve sosyete içerisinde bir süre disiplinsiz, başına buyruk bir hayat sürer. Tatyana hala ile birlikte Tolstoy kardeşler Bolşoy Tiyatro’ya giderler, akrabaları ve tanıdıkları ziyaret ederler. Bu sayede Moskova sosyetesini yakından tanımaya çalışırlar.²²

Tolstoy yaşamının son anına kadar koruyabildiği çok güçlü bir hafızaya sahiptir. En önemsiz çocukluk hatıralarını dahi anımsar. Onun çocukluk hatıraları sıradan bir insanın hatıraları gibi değildir. *Hatıralarım* (Vospominaniya) adlı eserinde onu kundakladıkları, yıkadıkları andaki duygularını ve çevresindeki insanların onda bıraktıkları izlenimleri ayrıntıları ile anlatır.²³ Ayrıca annesini hatırlamamasına rağmen *Çocukluk* (Detstvo) adlı eserinde annesini şöyle tasvir eder: “(...) Annemi o zamanki haliyle hatırlamaya çalıştığımda gözümde, yalnızca iyilik ve sevgi dolu bir ifade taşıyan kahverengi gözlerini, ensesinde kısa tüylerin olduğu yerin tam altındaki benini, işlemeli beyaz yakalığını, beni defalarca okşamış ve benim defalarca öptüğüm zayıf, narin ellerini canlandırabiliyorum. Fakat hayalin tamamı gözlerimin önüne gelmiyor.”²⁴ Tolstoy’un bir başka özelliği ise çevresindeki her şeyi gören, her şeye dikkat eden ve duygularını saklayamayan bir çocuk olmasıdır. H. Troyat, Tolstoy’un bu özelliğini şöyle anlatmaktadır: “Bir müzik havası onu marazi bir melankoliye fırlatıp atıyor, tavlının kokusu coşturuyordu, parmaklarının arasında bir köpeğin burnundaki

²¹ R. Rolland, *Tolstoy’un Yaşamı*, Çev. Tahsin Yücel, 1. Baskı, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, Nisan 1995, s. 12.

²² V. M. Sotnikov, *a.g.m.*, s. 340.

²³ **A.y.**

²⁴ L. N. Tolstoy, *Detstvo, Otroçestvo, Yunost*, Moskova, izd. Detskaya literatura, 1970, s. 10.

nemi hissetmekten hoşlanıyordu, kırdaki yüzünü kamçılayan rüzgârı içmek arzusundaydı, ilkbaharda rengi, kokusu başını döndüren toprağı ağzında çiğnemekten hoşlanıyordu.”²⁵

1837 yılında Tolstoy ailesi, çocukların daha iyi bir eğitim alması için Moskova’ya taşınır. Tolstoy, taşınma sırasında yaşadığı duyguları *Hatıralarım* adlı eserinde şöyle dile getirir: “Güzel bir gündü ve Moskova kiliselerini ve evlerini gördüğümdeki heyecanımı hatırlıyorum. Babamın bana Moskova’yı göstermesiyle duyduğum o heyecan!”²⁶ Yazarın duyduğu bu çocuksu heyecan aynı zamanda yazarlığının ilk ilham kaynaklarından biridir.

Aynı yıl Tolstoy’un babası aniden beyin kanamasından ölür. Bu olaydan sonra Tolstoy, kardeşleri ile birlikte Yasnaya Polyana’ya geri döner. Bu dönemde Rusya’daki kıtlık ve bunun etkisi ile yaşanan olaylar, yazarda derin izler bırakır. Babasının ölümünden sonra halası Osten-Saken çocukların velayetini üzerine alır. 1841 yılında Osten-Saken de ölünce çocukların velayeti Kazan’da bulunan halaları Pelageya İlinişna Yuşkova’ya geçer. Tolstoy, Kazan’da halasının yanında üniversiteye hazırlanır. “Onu, Türkçe ve Tatarca sınavlarına hazırlayan ünlü Türkolog Profesör Kazambek genç Tolstoy’un dil yeteneğine şaşırır. Olgunluk döneminde ise Tolstoy iyi bir şekilde İngilizce, Fransızca ve Almancaya hâkimdir. Ayrıca İtalyanca, Lehçe, Çekçe ve Sırpça okur, Yunanca, Latince, Ukraynaca, Tatarca ve kilise Slavcası da bilir. İbranice, Türkçe, Felemenkçe, Bulgarca ve diğer dilleri de öğrenir.”²⁷ 1844 yılında Tolstoy, diplomat olmak istediği için o dönemde Rusya’nın en iyi üniversitelerinden biri olan Kazan Üniversitesi’nin Doğu Dilleri Fakültesi’ne girer. Daha o yaşlarda Türk, Tatar, Arap ve Fars dil, edebiyat ve kültürleri öğrenimine başlar. Doğu kültürüne ne kadar büyük bir ilgi duyduğunu o zaman gösterir.

²⁵ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 40.

²⁶ V. M. Sotnikov, **a.g.m.**, s. 340.

²⁷ **Russkiye pisateli XIX veka biobibliografiçeskiy slovar**, s. 304.

1840'lı yıllarda Tolstoy'un dini inancı sarsılır ve çocukluğundaki Tanrı inancının kendine yetmediğini anlar. Bu sebeple hayatın başka tatlı ve zevkli yönlerini aramaya koyulur. Tolstoy, bu dönemde kendini eğlence yaşamına kaptırdığından öğrenimini devam ettiremez. Bir yıl sonra ise Doğu Dilleri Fakültesi'ndeki ilk yılını tekrar okumak yerine hukuk fakültesine yazılır. Bu kararını ise Tatyana halaya 25 Ağustos 1845'te Fransızca olarak yazdığı mektupta "Fakülte değiştirdim, hukuk öğrencisi oldum. Ben bu bilimin özel hayatımıza tüm diğerlerinden daha kolay ve daha doğal uygulanacağı kanısındayım ve sonuç olarak bu değişimden dolayı çok memnunum. Şimdi sizi planlarımdan ve ne tür bir yaşam sürdürmek istediğimden haberdar edeceğim. Sosyeteye asla karışmayacağım. Müzik, resim, yabancı diller ve üniversite derslerimle meşgul olacağım. Tanrı niyetlerimde yeterince sebat gösterecek kadar kararlılık versin bana" satırlarıyla dile getirir.²⁸ Fakat ilk hukuk dersleri onda istediği heyecanı yaratmaz. "Resmi eğitim anlayışına uygun ders programını benimsemeyen Tolstoy"²⁹ 12 Nisan 1847'de, sınavları beklemeden, sağlığını bahane ederek üniversiteden ayrılmayı talep eder. Bu isteği kabul gördükten sonra 23 Nisan 1847'de üniversiteyi bırakır.³⁰ Tolstoy bu dönemde yaşamını tüm çıplaklığıyla insanlığın gözleri önüne sereceği, altmış üç yıllık bir dönemi kapsayan ve ona bir ömür boyu arkadaşlık eden *Günlükleri*'ni (Dnevnik) yazmaya başlar: "Hiçbir zaman bir günlüğüm olmadı. Çünkü günlüğün bir faydasını görmedim. Şimdi ise yeteneklerimi geliştirmeye çalışıyorum ve bu gelişim sürecini günlüğümünden takip edeceğim."³¹ Tolstoy'un günlükleri, hayatı ve düşünceleri sürekli çelişkilerle dolu, kendini ve yaşamın varlığını arayış içinde olan bir adamın değerli bir hazinesidir. Bazı kesintiler olsa da yaşamının her dönemine ayna tutan bu günlükler, çok sayıda betimleme ve insan portresi içerir. Başlı başına sanatsal bir eser olan bu günlükler yazarın kendisinin sürekli olarak tuttuğu özetler şeklindedir.³²

²⁸ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 76.

²⁹ Ö. Parer, "İtiraflarım Işığında Tolstoy", **Küleleştiri, Eleştiri Dergisi**, Nisan-Mayıs 2005, s. 43.

³⁰ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 80.

³¹ A.İ. Şifman, "Kommentarii k dnevnika Leva Tolstogo", (Erişim)

http://odinvopros.ru/lib/shifman_01.php?mode=1&id=0#0, 12 Aralık 2012

³² V. Şklovski, **İzbranniye v dvuh tomah**, II. Cilt, Moskova, izd. Hudojestvennaya literatura, 1983, s. 445.

Tolstoy'un gençlik dönemlerinde derin izler bırakan yazarlar en başta Jean-Jacques Rousseau, Dickens, Montesquieu, Puşkin, Lermontov ve Turgenyev'dir. Özellikle bu dönemde Tolstoy, Rousseau'yu bir idol olarak görür ve onun düşüncelerini benimser. Tolstoy daha on beş yaşındayken Rousseau'nun yirmi cilt tutan eserlerinin hepsini yutarcasına okur. Ona duyduğu sevgisini ise şu sözlerle dile getirir: "Neredeyse tapıyordum ona. Resmini bir madalyon içinde, bir ermiş resmi gibi boynumda taşıyordum."³³ Yazar ve tarihçi P. Johnson da, Rousseau'nun Tolstoy üzerindeki etkisini şöyle açıklar: "[Tolstoy] Rousseau'da dost bir ruh, yüce bir ego, eşsiz bir iyiliğin farkında olma ve bunu dünyaya ilan için büyük bir heyecan duyma hali görüyordu. Kendi kendini yetiştirmenin tüm kibiri, güvenilmezliği ve entelektüel alınganlığı ile Rousseau gibi özünde kendi kendini yetiştirmişti. Rousseau gibi yazar olarak kariyerini tam oturtuncaya kadar pek çok şey denedi-diplomasi, hukuk, eğitim reformu, tarım, askerlik, müzik."³⁴ Yaşamının sonunda ise piyanist ve yakın arkadaşı A. Goldenwiser'a Rousseau'yu okumaya başladıktan sonra Kazan Üniversitesi'ni bıraktığını ve öncelikle daha ciddi bir eğitim almak istediğini itiraf eder.³⁵

Tolstoy daha üniversite öğrencisiyken toplumsal dayatmalara ve düşünce bağınazlıklarına eleştirel bir gözle bakar. Gençliğinde Tolstoy'un en büyük arzusu, kendi yeteneklerini ve ruhsal uyanışlarını hayata geçirmektir. Dış dünyanın ona sunduğu olanaklardan çok, iç dünyasının ona sunacaklarına ihtiyaç duyar. Bu yüzden öğrencilik yıllarında Tolstoy, önce kendi yaşamından başlayarak hayatı da düzene koymaya çalışır.³⁶ Üniversiteyi bıraktıktan sonra yazar, anne tarafından kendisine miras kalan Yasnaya Polyana'ya gider. Yasnaya Polyana tüm miras içerisinde verimliliği en düşük mülk olmasına rağmen burası yazar için ayrı bir önem taşır. Çünkü

³³ R. Rolland, **a.g.e.**, s. 15.

³⁴ P. Johnson, **Entellektüeller**, Çev. Ayşe Polat, 1. Baskı, İstanbul, Paradigma Yayıncılık, Mayıs 2008, s. 155.

³⁵ D. T. Orwin, **İskusstvo i mısł Tolstogo 1847-1880**, St. Petersburg, izd. Akademiçeskiy proekt, 2006, s. 44.

³⁶ N. B. Sergejeva, **Velikiye rossiyane, mastera literaturı, teatra i kino**, Moskova, izd. Veçe, 2008, s. 28.

burası Tolstoy'un çocukluk anılarının geçtiği yerdir: "Yasnaya Polyana bir mülkten çok, onun atalarından kalma yuvası, çocukluk anılarının saklandığı yer ve Rusya'ya kendisini en fazla ait hissettiği parçasıydı."³⁷ Yirmi yaşındaki genç Tolstoy, artık bir toprak beyi ve yüzlerce köylünün de efendisidir. 1847'den 1851 yılına kadar geçen köy yaşamında Tolstoy mutluluğu köylü halkın refahı için çalışmakta bulur ve günlüğüne şöyle bir not düşer: "Benim kutsal ve önemli bir görevim de artık bu yedi yüz köylünün mutluluğu için çalışmaktır. Bunlar için ben Tanrı'ya karşı sorumlu değil miyim?"³⁸

Bu dönemde Tolstoy edebi çalışmalara başlar, öte yandan da eğlence hayatına kendini kaptırır. Fakat eğlence hayatı yazara can sıkıntısından, öfkeden başka hiç bir şey getirmez. 1851 yılında kumarda önemli miktarda para kaybeden Tolstoy, sürdürdüğü yaşam tarzından hoşnutsuzluk duyar. Gençlik döneminde tuttuğu günlüklerinde bu döneme ait şu satırlar göze çarpar: "Ben bütün karakersiz insanlar gibi, kendine hâkim olmayan kararsız, aptalca bir şöhret düşkünlüğü içinde olan bir insanım. Cesur değilim. Hayatta düzenli bir insan olmadım ve o kadar tembelim ki aylıklık benim için neredeyse karşı konulmaz bir alışkanlık."³⁹ Ayrıca bu dönemin onda yarattığı mutsuzluğu ve vicdan azabını kardeşine yazdığı mektupta şu sözleriyle itiraf eder: "Benim ne suçlar işlediğimi Tanrı biliyor! Hiçbir sebep olmadan Petersburg'a geldim ve işe yarar hiçbir şey yapmadım, para harcayarak yaşadım ve borçlandım. Aptallık... Bu özgürlüğümün ve filozofça konuşmamın bedelini ödemek zorundayım ve ödedim. Bunu sana söylemekten utanıyorum, çünkü biliyorum ki sen beni seviyorsun ve benim aptallığım ve bilinçsizce yaptıklarım seni üzüyor. Umarım, ben düzeleceğim ve düzenli bir insan olacağım."⁴⁰

³⁷ O. Figes, **a.g.e.**, s. 177.

³⁸ N. B. Sergeyeva, **a.g.e.**, s. 28.

³⁹ V. M. Sotnikov, **a.g.m.**, s. 342.

⁴⁰ B. Eyhenbaum, **Lev Tolstoy, Semidesyatıye godı**, izd. "Sovetskiy pisatel", Leningrad, 1960, s. 234.

1851 yılının Nisan ayında Tolstoy sürdürdüğü yaşam tarzını değiştirmek amacıyla kardeşi Nikolay ile birlikte Kafkasya'ya doğru yola koyulur. Yazarın amacı kardeşi Nikolay gibi orduda yer edinmek değil, yalnızca kaderinden kaçmaktır.⁴¹ Yaklaşık bir aylığına Kafkasya'ya giden yazar, burada düzenli orduya kaydolar. İki yılı aşkın bir süre Kuzey Kafkasya'daki bir Kazak köyü olan Starogladkovskoye'de yerleşik bir topçu birliğinde görev alır. Buraya alınmasında General Prens Baryatinskiy'in yaveri olan amcası İlya Andreyeviç Tolstoy etkili olur.⁴² 1854 yılında ise subaylığa terfi eden Tolstoy, Osmanlı-Rus savaşının geçtiği Kafkasya'da aktif göreve atanır. "Ardından Türk, İngiliz ve Fransız güçlerinin kuşattığı Sivastopol'ün savunmasına katılır. Bu savaşlarda gösterdiği "cesaret" karşılığında Anna Nişanı ve iki madalyayla ödüllendirilir."⁴³ Ancak Tolstoy, orduda geçirdiği zamanın çoğu kısmını okumaya, yazmaya, kumar oynamaya ve kadınlara harcar. Özellikle buradaki Kafkas kadınları yazar üzerinde derin izler bırakır: "Hiç yerinde duramayan bir karınca yuvası gibi. Kadınların çoğu güzel ve sağlam yapılı. Doğu kadınlarının giysisi, yoksulluklarına rağmen, nefis. Çevrenin vahşi güzelliğiyle birleşen kadınların oluşturduğu rengârenk gruplar, gerçekten hayranlık verici bir göz ziyafeti sunuyor. Genellikle saatlerce bu manzarayı seyrederek duruyorum."⁴⁴

"Her çeşit mutsuz insana adanmış bir ülke" olarak adlandırdığı Kafkasya ve Kafkasya dönemi Tolstoy için olumlu sonuçlar doğurur.⁴⁵ Kafkasya'da bulunduğu süre içerisinde doğayı ve Kazakların yaşam tarzlarını yakından izleme fırsatı bulur. Tolstoy için Kafkasya, savaşın ve özgürlüğün bir arada olduğu bir yerdir. Kafkasya'da bulunduğu sürede kazandığı izlenimler *Orman Kesimi* (Rubka lesa, 1855) ve *Kazaklar* (Kazaki, 1863) adlı eserlerinde yer alır. Yirmi kez yeniden başlanan, yazımı on yıl süren *Kazaklar* adlı uzun öyküsünde Tolstoy, dağlıların özgür ve güç yaşamının büyümesine

⁴¹ R. Lyovenfeld, **a.g.e.**, s. 178.

⁴² **A.g.e.**, s. 179.

⁴³ Ö. Parer, **a.g.m.**, s. 43.

⁴⁴ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 111.

⁴⁵ R. Lyovenfeld, **a.g.e.**, s. 180.

kapılan, onların arasına karışmak isteyen ve bunun imkânsız olduğunu gören genç bir aristokratın iç dünyasını işler. Bu eser, özellikle basit insanları ve bu insanların yaşama duydukları sevinci anlatır.⁴⁶ Usta romancı ve kısa öykü yazarı E. Hemingway, *Kazaklar*'ı okurken, "Güzel bir öyküydü! *Kazaklar!* İçinde yaz sıcığ, sivrisinekler, değişik mevsimlerdeki ormanın durumu, bir akın sırasında Tatarların geçtiği ırmak anlatılıyor, sanki o günün Rusya'sında yaşıyorum." demekten kendini alıkoyamaz.⁴⁷ Annenkov ve Fet ise bu eseri "Rus edebiyatının bir başyapıtı" olarak tanımlarlar.⁴⁸ *Kazaklar*, 1863 yılında ilk olarak *Russkiy vestnik*'in Ocak sayısında yayımlanır.⁴⁹ Yaşamının sonunda Tolstoy tekrar Kafkasya konusuna döner ve ölümünden sonra yayımlanan, en önemli eserlerinden biri olan *Hacı Murat*'ı (Hadji Murat, 1904) kaleme alır.

Tolstoy ilk edebi çalışmalarına, üzerinde çok büyük bir etkisi olan Sterne'nin *Duygusal Yolculuk* (A sentimental journey) adlı eserinin büyük bir kısmını tercüme ederek başlar. Bunun ardından ise otobiyografik bir eser olan *Çocukluk* (Detstvo, 1852) adlı öyküsünü tamamlar ve bu öyküyü N. A. Nekrasov'un başında bulunduğu *Sovremennik* adlı dergiye "L. N." imzasıyla yollar. Öykünün el yazması ile gönderilen mektup, yirmi üç yaşındaki yazar tarafından şu sözlerle bitirilir: "Özellikle Rusya'da yazarlar ve okuyucular arasında sürekli bir aracı konumunda olan yetenekli ve vicdan sahibi bir yöneticinin halkın kendisi hakkındaki düşüncelerini ve yazılarının başarısını önceden görebileceğine eminim. Bu yüzden sizin kararınızı sabırsızlıkla bekliyorum. Bu beni ya sevdiğim işi devam ettirmek için teşvik edecek ya da en başından bu işi bitirmeye zorlayacak."⁵⁰

Bu meçhul yazarın el yazmaları hemen kabul edilir. Böylelikle *Çocukluk* Gogol'ün ölüm yılı olan 1852 yılının Eylül ayında *Çocukluğumun Hikâyeleri*

⁴⁶ S.İ.Kormilov, "L. N. Tolstoy", **Russkaya literatura XIX-XX vekov**, I. Cilt, 5-oye izd., izd. Moskovskogo universiteta, 2003, s. 361.

⁴⁷ U. Kökden, "Yüzyılın Ardından Tolstoy", **Kitaplık Dergisi**, Sayı 145, Ocak 2011, s. 76.

⁴⁸ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 377.

⁴⁹ R. Lyovenfeld, **a.g.e.**, s. 202.

⁵⁰ V. M. Sotnikov, **a.g.m.**, s. 343.

(İstorii moyego detstva) başlığıyla basılır. Ayrıca N. A. Nekrasov şu satırlarıyla da hayranlığını belirtir: “Sizin yeteneğiniz, tam şimdi Rus toplumunun ihtiyacı olan şeydir. Gerçek olan ise Gogol’ün ölümü ile Rus edebiyatında benzer yeteneklerin azaldığıdır.”⁵¹ Bu övgünün üzerine Tolstoy büyük bir sevinç ve umutla günlüğüne şu notları düşer: “Yeteneksiz biri olmadığımı inanıyorum.”⁵² Böylece bu ilk yayınlara birlikte Tolstoy’un, Gogol’ün ölümünün ardından açılan boşluğu dolduracağı dile getirilir. Tolstoy’un yayınlanan bu ilk eseri hakkında yazar ve N. A. Nekrasov’un eşi A. Panayeva şunları hatırlar: “Halk tarafından yeni yazara övgüler yağıyordu ve herkes onun soyadını öğrenmekle ilgileniyordu.”⁵³ Geleceğin büyük yazarı olarak adını duyurmasına sebep olan bu eserin devamını *Delikanlılık* (Otroçestvo, 1854) ve *Gençlik* (Yunost, 1857) adlı derlemeler takip eder. Otobiyografik bir özelliği olan bu eserlerde köyde ve şehirde geçen soylu aile yaşamı, örf ve adetler, hizmetlilerle olan ilişkiler, soylu çocukların eğitimi gibi konular yer alır. Bu üç eser, edebiyata ilk adımını atan bir gencin, çocukluk yıllarının duygusallığını olanca tazeliği ve açıklığıyla anlattığı çalışmalardır. Ayrıca bu “üçlemesinde küçük aile merkezinden başlayarak gittikçe genişleyen çevrenin birey üzerindeki etkilerini” dile getirir.⁵⁴

1854 yılında Kırım Savaşı’na katılan Tolstoy, buradan Sivastopol’e geçer. Sivastopol kuşatmasına katılan yazar Kırım’da bulunduğu süre içerisinde, *Savaş ve Barış* adlı romanının temelini oluşturan *Sivastopol Öyküleri*’ne (Sevastopolskiye rasskazi) esin kaynağı olan birçok izlenim kazanır. Tolstoy, bu dönemde de edebi çalışmalarına ara vermeden devam eder. *Akın* (Nabeg, 1853), *Orman Kesimi* (Rubka lesa, 1855) ve ünü çara dek ulaşan *Sivastopol Aralık, 1854* (Sevastopol v dekabre, 1854), *Sivastopol Mayıs, 1855* (Sevastopol v maye, 1855), *Sivastopol Ağustos, 1855* (Sevastopol v avguste 1855, 1856) adlı savaşı anlatan eserlerini bir “savaş muhabiri” edasıyla kaleme alır. Genç Tolstoy ilk olarak ismini “Kont Lev

⁵¹ N. B. Sergeyeva, **a.g.e.**, s. 28.

⁵² R. Lyovenfeld, **a.g.e.**, s. 182.

⁵³ N. B. Sergeyeva, **a.g.e.**, s. 28.

⁵⁴ Ö. Parer, **a.g.m.**, s. 44.

Tolstoy” olarak *Sivastopol Ağustos, 1855* (Sevastopol v avguste, 1855) adlı eserinde halka duyurur. İlk dönem çalışmaları olan Tolstoy’un bu eserlerinde ortak nokta, savaşın vahşi yönünü, savaşa katılanların psikolojisini gerçekçi bir şekilde yansıtmayı hedeflemesidir. Turgenyev’e adadığı *Ormanda Kesim* adlı eser, Rus askerinin iç dünyası bakımından ilgi çekici notlarla doludur. *Sivastopol Öyküleri* adı altında kaleme alınan öyküler ise birbirinden farklıdır. *Sivastopol Mayıs, 1855* duygu ve sanat bakımından diğerlerinden ayrılır. N. A. Nekrasov’a göre *Sivastopol Mayıs, 1855* adlı uzun öyküsüyle Tolstoy sıra dışı bir yeteneğe sahip olduğunu gösterir.⁵⁵ Diğer iki öyküde daha çok yurtseverlik duyguları hâkimdir. E. Hemingway, “Savaş, en büyük ve yazılması en korkunç konulardan” diyerek Tolstoy’un yazma becerisini över.⁵⁶

1855 yılında Tolstoy Kafkasya ordusundan ayrılmaya karar verir. Askerlik görevi, özellikle sakinliği ve mutluluğu bulduğu, hayatındaki en asil ve en önemli iki amacına engel olur. En büyük amacı edebiyattır. Yıllar sonra askeri kariyerini hatırladığında ise şöyle diyecektir: “Orduda general olmadım; ama edebiyatta oldum.”⁵⁷ Diğer amacı ise Kafkasya’da unutamadığı köylülerin yaşam düzeyini iyileştirmektir. Ayrıca askerlik mesleği genç yazara göre değildir: “Burada sürdürdüğüm hayat benim için katlanılmaz oldu. Sersem subaylar, sersem sohbetler, subaylar sersem, sohbetler sersem, başka bir şey yok...”⁵⁸ Orduda bulunduğu süre içerisinde Tolstoy, daha çok başına buyruk bir insandır. Hem kurallara uymaktan, öğrenmekten hem de arkadaşlarıyla dayanışma içinde olmaktan yoksundur.

Tolstoy, ordudan ayrıldıktan sonra bazen Petersburg’da, bazen de Yasnaya Polyana’da bulunur. Genç yazar Petersburg’da *Sovremennik* dergisinin topluluğu arasına girer. Bu topluluğun içerisinde N. A. Nekrasov, İ.

⁵⁵ N. A. Nekrasov, “Zametki o jurnalah za dekabr 1855 i yanvar 1856 goda”, **L. N. Tolstoy v russkoy kritike**, Moskova, gos. izd. Hudojestvennoy literaturi, 1952, s. 88.

⁵⁶ U. Kökden, **a.g.m.**, s. 76.

⁵⁷ L. N. Tolstoy, **Günlükler**, Çev. İbrahim Kapaklıkaya, 1. Basım, İstanbul, Anka yayınları, Ekim, 2005, s. 22.

⁵⁸ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 148.

S. Turgenyev, A. N. Ostrovski, N. G. Çernişevski ve İ. A. Gonçarov gibi isimler vardır. Bu toplulukta Tolstoy, N. A. Nekrasov tarafından “Rus edebiyatının büyük umudu” olarak takdir görür.⁵⁹ Ancak Tolstoy, toplumun aydın kesimini temsil eden bu grupta kendini rahat hissetmez ve bu gruba dâhil olamaz. Özellikle yazar Turgenyev ile önemli kavgalar yaşar. Bu kavgaların başlıca sebebi birbirlerine karşı duydukları kıskançlıktır. Tolstoy için Turgenyev, can sıkıcı, duyarsız ama sanatta başarılı bir kalemdir. Turgenyev için Tolstoy ise, züppe, duyarsız bir genç, ama edebiyatta da bir dahidir. Daha sonra ise bu grubun içinde yaşadığı duygularını ayrıntılı bir şekilde *İtiraflarım* (İspovedi, 1882) adlı eserinde kaleme alacaktır. Bu yazarlar topluluğu arasında Tolstoy için en önemli olan “ilerleme” yolundaki düşüncelerdir. Bu ilerleme inancını ise yazar *İtiraflarım*’da şöyle dile getirir: “Her şey geliyor ve ben de geliyorum; her şeyle birlikte benim de niçin geliştüğüm, ileride ortaya çıkacaktır.”⁶⁰ Fakat Tolstoy’un Paris’te Roquette Meydanı’nda bir mahkûmun giyotinle infaz edilmesine tanık olması yazarın ilerleme inancını derinden sarsar.⁶¹

1856-1859 yılları arasında kaleme aldığı eserlerinin temelinde ahlaksal açıdan önemli problemler yer alır.⁶² Bu eserleri, *İki Süvari* (Dva gusara, 1856), *Tipi* (Metel, 1856), *Albert* (1857), *Lucerne* (Lyutsern, 1857) *Üç Ölüm* (Tri smerti, 1859), *Aile Mutluluğu* (Semeynoye şçastye, 1859) dur. Tolstoy’un bu eserleri realist bir görüşün ürünüdür.

Tolstoy 1859-1862 yılları arasında kendini tam anlamıyla eğitim çalışmalarına verir. Rusya’da kendisine pedagoji konusunda yurtdışında nasıl çalışmalar yapıldığını anlatacak kimse olmadığından pedagojik çalışmaları incelemek amacıyla Avrupa’ya kısa süreli seyahatlerde bulunur. Fakat bu sırada kardeşi Nikolay’ın veremden ölümü Tolstoy’u derinden sarsar. 1859

⁵⁹ (Erişim) <http://www.levtolstoy.org.ru/lib/op/author/106>, 23Temmuz 2011

⁶⁰ L. N. Tolstoy, *İtiraflarım*, Çev. Orhan Yetkin, 13. Basım, İstanbul, Kaknüs Yayınları, 2005, s. 22.

⁶¹ H. Troyat, *a.g.e.*, s. 235-236.

⁶² S. İ. Kormilov, *a.g.m.*, s. 361.

yılında ise Tolstoy, Yasnaya Polyana'da köy çocukları için “benim tüm hayatım, manastırım, kilisem” olarak tanımladığı bir okul açar ve köyün çevresinde yirmiden fazla okulun açılmasını sağlar.⁶³ Tolstoy açtığı bu okulda Avrupa'da görmüş olduğu eğitim sistemlerini uygulamaya çalışır. Çocuğun despotça bir baskı altında değil, daha çok gündelik yaşam içerisinde gazete, roman okuyarak, tiyatroya, müzelere giderek eğitilmesinden yanadır. Ona göre tek eğitim metodu deneyimdir, deneyimin tek ölçütü ise özgürlüktür.⁶⁴ Bu sebeple 15-25 Ekim'de *Günlük*'üne şu satırları yazar: “Okul, okulda değil, gazetede ve kahvelerdedir.”⁶⁵ Tolstoy'un eğitimle ilgili en büyük hedefi, halkın gelişimine yardımcı olmak ve taleplerine cevap vermektir.

Tolstoy bu göreve kendini o kadar kaptırır ki, Avrupa'daki okulları incelemek için ikinci kez yurt dışına çıkar. Bu niyetini ise Tolstoy, *İtirafımlarım*'da şöyle dile getirir: “Niyetim, bu konuda bilgisiz bir insanın, başkalarına bir şeyler öğretme yeteneği kazanabilmesi için ne yapması gerektiğini öğrenmektir.”⁶⁶ Almanya'da, Fransa'da, İsviçre'de, Belçika'da bulunur ve popüler olan eğitim sistemlerini yakından inceler. Dresden'de halk eğitiminin öncüsü olan Auerbach'ı, Brüksel'de Proudhon'u tanıma fırsatı elde eder. Londra'da bulunduğu sürede A. İ. Herzen ile görüşmeler yapar. Tolstoy kuramsal makalelerinde eğitimin temelinin özgürlük olması gerektiğini ve eğitimin zorlamayı reddettiğini savunarak kendi düşüncelerini özgürce ifade eder. 1862 yılında ise eğitimi desteklemek adına *Yasnaya Polyana. Şkola* adlı aylık bir dergi çıkarır.

Okulda öğretilen temel dersler, gramer, marangozluk, din tarihi, şan, coğrafya, jimnastik, resim ve kompozisyondur.⁶⁷ Okuldaki eğitimi ise Tolstoy'un kendisinin seçtiği ve maaşlarını ödediği iki öğretmen verir.⁶⁸ Büyük yazarın bu okulu kurmasındaki temel amaç, o dönemin herhangi bir akımını

⁶³ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 309.

⁶⁴ R. Lyovenfeld, **a.g.e.**, s. 334.

⁶⁵ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 284.

⁶⁶ L. N. Tolstoy, **İtirafımlarım**, s. 23.

⁶⁷ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 304.

⁶⁸ **A.g.e.**, s. 303.

çocuklara aşlamak değil, onlara okuma-yazmayı öğretmek ve çocuğa kendi kişiliğini kazandırmaktır: “Ben halk okulunda yalnızca matematik ve gramer öğretiyorum, çünkü bu konuları anlatırken her türlü akımın etkisinden kurtulabiliyorum.”⁶⁹ Tolstoy’un şu sözleri de onun eğitim sisteminin amacını ortaya koyar: “Ben bir öğretmen gibi, halkın isteklerine cevap vermek zorundayım; anne-baba, bir öğretmenden kararları okuyabilmeleri ve mektup yazabilmeleri için çocuklarına okuma yazma öğretmesini ister.”⁷⁰

Tolstoy’un köylü çocuklar için açtığı bu okul, birçok yönden son derece serbesttir. Çocukların okula geliş ve gidiş saatleri dahi isteğe bağlı olan bu okulun duvarında “canın ne istiyorsa onu yap” sloganı yazılıdır.⁷¹ Disiplinsiz bir eğitim anlayışı olduğu için köylüler bir süre sonra çocuklarını okula göndermemeye başlarlar. Aynı zamanda yazarın köylü reformu ile ilgili çalışmaları, pedagojik bir dergi çıkartması, okul açması gibi çok yönlü faaliyetleri çarlık yönetiminin dikkatini çeker. Bunun üzerine Tolstoy aynı yıl okulu kapatır ve eğitim çalışmalarını içeren derginin yayınını durdurur. Bu başarısızlığın üzerine Tolstoy, hasta olur ve verem tehlikesi ile karşı karşıya kalır.

1861 ve 1862 yıllarında Tolstoy’un yaşamında büyük değişiklikler gerçekleşir. 1861 yılı Rusya’da toprak köleliğinin kısmen kaldırıldığı yıldır. Kendi köyünde de reformlar gerçekleştirmeye çalışan Tolstoy, her zaman köylülerin tarafını tutar ve yaşamı boyunca da toprak beyleri ve köylüler arasındaki problemlere çözüm yolları arar. Toplumsal sorunları birçok açıdan ele alan bir kalem olarak, özellikle toprak köleliği ve kölelik sisteminin çarpıklığı konusuna eserlerinde yer verir. Kölelik kavramı ve efendiler ile uşakları arasındaki ilişkiyi ele aldığı eserleri, okuyucunun zihninde bu konuya dair son derece somut imgeler ortaya koyar. Özellikle bu konular *Polikuşka* (1863) ve *Efendi İle Uşağı* (Hozyain i rabotnik, 1895) gibi eserlerde işlenir. Bu

⁶⁹ B. Eyhenbaum, **a.g.e.**, s. 48.

⁷⁰ **A.y.**

⁷¹ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 303.

eserlerinde köle köylüden yola çıkarak, soylu kesimin de içinde bulunduğu ruhsal yapıyı başarıyla yansıtır.

1862 yılında ise Moskovalı bir doktorun kızı olan Sofya Andreyevna Bers ile evlenir. Tolstoy çiftinin on üç çocukları olur. Mutlu aile yaşamı yeni edebi düşüncelerin doğmasına ve sanatsal coşkunun doruk noktasına ulaşmasına yardım eder. “Gerçek bir yazar eşi” olarak Sofya Andreyevna, eşinin eserlerine büyük önem verir ve yaşamı boyunca onun en büyük yardımcısı olur.⁷²

Tolstoy, Rusya ve Fransa arasındaki 1812 Vatan Savaşı’nı konu aldığı *Savaş ve Barış*’taki tarihi kişileri ve olayları betimlerken Rus ve Fransız yazarların (tarihçilerin ve anı yazarlarının) çalışmalarından faydalanır, arşivleri inceler ve Aleksandr dönemini yaşayan insanların anılarını dinler.⁷³ Tarihi belgelerin ve o dönemi hatırlayan insanların anılarından başka Tolstoy olayların geçtiği yerleri de bizzat kendisi görmek ister.⁷⁴ Çalışmasında ağır ilerleyen Tolstoy, birkaç düzeltmeden sonra 1865 yılının başında *Vestnik*’te romanın ilk bölümünü yayınlar. İnce psikolojik analizlerle örülmüş tarihi bu kadar canlı bir tablo gibi gözler önüne seren bu roman büyük bir yankı uyandırır. Ortaya çıkan sıcak tartışmalar romanın diğer bölümlerinin yazılma sürecini hızlandırır. Tolstoy, *Savaş ve Barış*’ı yazarken her şeyden önce kendine özgü bir biçimde halkının tarihini yazmak ister.⁷⁵ Rus eleştirmen ve yazar V. Şklovski, bu eser için şöyle der: “Lev Nikolayeviç, *Savaş ve Barış* romanını savaşın tarihçesini incelemek için kaleme aldı: 1812 yılının tarihçesini. Bu hem bir poema hem de bir savaş incelemesidir.”⁷⁶ Rus gazeteci ve yayımcı A.S. Suvorin ise *Russkiy invalid*’de bu roman için, tarif edilemez niteliklerin iç içe olduğunu şu sözlerle dile getirir: “Alışılmadık,

⁷² R. Rolland, **a.g.e.**, s. 41.

⁷³ N.M. Fortunatov, M.G. Urtmintseva, İ.S. Yuhnova, **a.g.e.**, s. 462.

⁷⁴ P.İ. Biryukov, **Biyografiya L. N. Tolstogo**, Tom 2, Pervaya çast, (Seriya “Geniy v iskusstve”), M., “Algoritm”, 2000, (Erişim) http://liv.piramidin.com/belas/Tolstoi_Lew/bio2-1.htm, 13 Aralık 2012

⁷⁵ (Erişim) <http://www.levtolstoy.org.ru/lib/op/author/106>, 23 Temmuz 2011

⁷⁶ V. Şklovski, **a.g.e.**, s. 576.

zorlama hiç bir şey yok, yetenekli yazar en ufak bir hileye başvurmamış. Bu, bir ressam-şair tarafından kaleme alınmış, dingin bir destandır.”⁷⁷

Savaş ve Barış romanıyla Tolstoy, ismini yalnızca Rusya’da değil, tüm dünyada tanıtır. Uzun ve gayretli bir çalışma sonucu ortaya çıkan bu eşsiz eserin en büyük özelliği, tarihe yön veren kişilerin de bu romanda yer almasıdır. Okur, bu romanda o dönemin Fransa ve Rusya’sında önemli bir yere sahip olan kişileri yakından tanıma fırsatı bulur ve Fransa ile Rusya’nın tarihini değiştiren savaşlara tanık olur. Tolstoy, eşinin yedi kez el yazmalarını temize çektiği ilk büyük romanı *Savaş ve Barış*’ı halkının tarihini kendine özgü bir biçimde destanlaştırma isteği ile kaleme alır.

Tolstoy, *Savaş ve Barış*’ı tamamladığı sıralarda ruhsal bir bunalımın eşiğindedir ve 1869-70’li yılların başında artık Tolstoy’da psikolojik rahatsızlıklar ortaya çıkmaya başlar. Eşi Sofya Andreyevna, bu dönem hakkında günlüğüne şöyle bir not düşer: “O, kendine ıstırap verecek kadar çok düşünüyor. Beyninin sık sık ağrıdığını ve beyinde kötü bir şeylerin olduğunu söylüyor. Onun için her şey bitti. Ölüyor...”⁷⁸ Yaşam felsefesini bu dönemde belirleyen Tolstoy, mutluluğu kendisi için değil başkaları için yaşamakta bulur: “Yaşamda her insanın olduğu gibi benim de tek kurtuluşum, kendim için değil, başkaları için yaşamaktır.”⁷⁹

Bu sırada Tolstoy üniversitede yarım bıraktığı çalışmalarına devam eder. Bir yandan da felsefede büyük çığır açan Sokrates’i, Schopenhaur’u okur. Bunun yanı sıra din felsefesi ve Hıristiyanlığın doğuşu problemleriyle de yakından ilgilenir. İncil’in gerçek içeriğini anlamak amacıyla Yunanca öğrenmeye çalışır. Tolstoy için özellikle Yunanca öğrenmek büyük bir tutkudur. Bu tutkusunu da şu sözlerle dile getirir: “Yunanca öğrenilmeden öğrenim yapılamaz!... İnsan sözünde gerçekten güzel olan, basit bir güzellik

⁷⁷ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 419.

⁷⁸ B. Eyhenbaum, **a.g.e.**, s. 35.

⁷⁹ N. N. Hitaylenko, **Lev Tolstoy v Hamovnikah**, Moskova, izd. Planeta, 1994, s. 21.

taşıyan bütün bu şeyler konusunda şimdiye kadar hiçbir şey bilmediğimi anladım.”⁸⁰ Yazarın Yunanca öğrenme tutkusu o kadar büyüktür ki, isteği üzerine bu dilin temel bilgilerini öğretmesi için Moskova’dan bir papaz okulu öğrencisi getirilir. Tolstoy, Yunanca öğreniminde ilerledikçe daha mutlu olur. Geceleri rüyasında Yunanca konuştuğunu görür, bazen de Atina’da yaşadığını hayal eder. Gün geçtikçe eşinin Yunancaya olan merakını gören Sofya Andreyevna günlüğüne şu satırları not alır: “Kesinlikle dünyada başka hiçbir şey, Yunanca yeni bir sözcük öğrenmek ya da hiç karşılaşmadığı bir cümle kuruluşu görmek kadar ilgisini çekmiyor ve ona bu derece zevk vermiyor. Kimileri üniversite öğrenimi görmüş birçok kişiye sordum. Dediklerine bakılırsa, Liovoçka Yunanca’da olağanüstü ilerleme kaydediyormuş.”⁸¹

Ruhsal bir bunalım yaşadığı 1870’li yıllarda Tolstoy’un aklından geçen ilk düşünce yazmayı bırakmak ve her ne olursa olsun yayın işine ara vermektir. 1870 yılının yazında şair Fet’e şöyle yazar: “Tanrı sayesinde bu yıl, bir at kadar aptalım. Çalışıyorum, kesiyorum, kazıyorum ve Tanrı’ya şükür, edebiyat hakkında bir şey düşünmüyorum.”⁸² 1871 yılının sonbaharında ise *Grajdantin* gazetesinin iş ortaklığı davetine cevap olarak gazetenin müdürü V. P. Meşçerskiy’e şunları yazar: “Hiçbir şey yazmıyorum, yazma, özellikle de yayınlama konusunda hiçbir şey istemiyorum ve umut etmiyorum; ama insani zayıflığımdan ötürü yeniden yazma ve yayımlama tutkusuna kapılırsam, o zaman tam anlamıyla kitap yayımlamayı tercih ederim. Gerçeği söylemek gerekirse, gazetelerden ve dergilerden nefret ediyorum. Uzun süredir onları okumuyorum. (...) Gazete ve dergi işi dönüşün olmadığı bir kaostur.”⁸³

Ruhsal bunalım içinde olsa da Tolstoy, eğitim ile ilgili çalışmalarına hiçbir zaman ara vermez. Köylüler için alfabe, ders kitapları yazarak halk eğitimini incelemeye başlar. Fizik, zooloji, botanik derslerini halka ve

⁸⁰ R. Rolland, **a.g.e.**, s. 47.

⁸¹ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 452.

⁸² B. Eyhenbaum, **a.g.e.**, s. 34.

⁸³ **A.g.e.**, s. 35.

öğrencilere anlatıp, benimsemeleri için bunlar üzerine öyküler yazar. 1872 yılında dört yıl üzerinde çalıştığı *Alfabe*'yi (Azbuk) yayınlar. Köylü çocukları eğitmeye devam ederken bir yandan da Tolstoy, ikinci büyük romanı olan *Anna Karenina*'yı yazmaya başlar. Tolstoy kafasını meşgul eden tüm meseleleri bu eserine aktarır. Özellikle de bu roman, Tolstoy'un zihinsel meşguliyetlerinden kurtulmasına neden olur.⁸⁴ *Anna Karenina*'yı yazdığı sırada Tolstoy hayat karşısında büyük bir hayal kırıklığına uğradığını düşünmektedir. Hatta bu dönemde kendini öldürme düşüncesi o kadar güçlüdür ki, kendini asmamak için ipi saklar, ava giderken yanına silahını almaz.⁸⁵ Romanı yazdığı sırada Tolstoy daha sık ve derin bir şekilde evliliği ve ailesindeki problemler üzerinde düşünür. Bu yüzden bu romanın temelinde yazar, yasak aşk ile kendi yaşantısını anımsatan mutlu bir aşk ve evlilik arasındaki karşıtlığı dile getirmeye çalışır. Büyük bir sıkıntı döneminde yazılan bu eserde Tolstoy, "roman kişilerinin arkasına saklanır ve çok önemseydiği fikirlerini onlara vermekle yetinir."⁸⁶ "Anna Karenina romanında Tolstoy toplumun başlıca kurumu olan ailede kadın ve erkek arasındaki ilişki doğru kurulmadığı takdirde normal bir toplum olunamayacağını savunmaktadır."⁸⁷ Tolstoy bu romanın üzerinde 1873-1877 yılları arasında tam dört yıl çalışır. Kitabın bölümlerinin *Russkiy vestnik*'te yayınlanmasının ardından büyük bir başarı elde eder. Çok geçmeden kitabın yazarına inanılmaz övgüler bir yandan da eleştiriler gelir. A.S. Suvorin *Novoye vremya*'da "Yazar, hiçbir şeye, hiçbir karaktere acımamış. Aşkı öyle bir gerçeklikle çizmiş ki bizde henüz kimse bu gerçekliğe ulaşmış değildir" der.⁸⁸ En büyük eleştiri ise çağdaşı Turgenyev'den gelir. 1-13 Nisan 1875 tarihinde bir mektupta Turgenyev, A.S. Suvorin'e bu roman hakkında "Yanlış yaptı. Bu,

⁸⁴ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 504.

⁸⁵ P. Orlovets, "Jizn, znaçeniye, posledniye dni L. N. Tolstogo", **Neva**, No 5, 2008, (Erişim) http://az.lib.ru/o/orlowec_p/text_1910_zhizn_poslednie_dni_tolstogo.shtml, 16 Mart 2012

⁸⁶ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 505.

⁸⁷ A. Kaşoğlu, "L. N. Tolstoy'un "Diriliş" ve "R. N. Güntekin'in "Dudaktan Kalbe" Romanlarının Karşılaştırılması", Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1996, s. 23-24.

⁸⁸ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 511.

Moskova'nın, Slavofil asillerin, yaşlı Ortodoks kızların, yalnızlığının ve gerçek sanatsal çalışmadan mahrumluğun sonucu" diye yazar.⁸⁹

Tolstoy, geçirdiği ruhsal bunalımın etkisiyle Hz. İsa'nın öğretisine yönelir ve yaşamın anlamına ilişkin soruları İncil'de aramaya başlar. Gençlik döneminde kendine sorduğu "Ben niçin varım?", "Varlığımın anlamı ne?" gibi sorular tekrar ortaya çıkar. Gittikçe saplantı haline dönüşen ruhsal bunalımdan kurtuluşu yazar, halka yakınlaşmakta ve köylülerin arasında bulur. Ayrıca kendince yeni bir inanç sistemi geliştirir. 1880'li yıllarda kendi felsefi denemelerinde Tolstoy'un aştığı yeni inanç her şeyden önce ahlaki bir öğretiler ve onun için Tanrı, insan ruhundaki ahlaki prensiplerin timsalidir.

Halkla olan ilişkisi yazarın tüm benliğine işler. 1880 yılından sonra Tolstoy bir devrim gerçekleştirme düşüncesine girer. Köylü halkı eğitmeyi amaç edinen Tolstoy faydalı ve ucuz kitaplar sağlayabilmek amacı ile 1884 yılında bir yayınevi kurar. Halkı sözle değil, yazılarıyla aydınlatmayı amaçlayan yazar bu sayede birçok eser yayımlar. Bu eserlerinin arasında *İtirafımlarım* (İspovedi, 1882), *Dogmatik Teolojinin Eleştirisi* (Kritika dogmatičeskogo bogosloviya, 1884), *İnancım Nedir?* (V çem moya vera? 1884), *İnsan Ne İle Yaşar?* (Çem ludi jivi?, 1884), *Öyleyse Ne Yapmalıyız?* (Tak çto je nam delat?, 1886), *İvan İlyiç'in Ölümü* (Smert İvana İliça, 1886), *Kroyçer Sonat* (Kreytserova sonata, 1890) *Sanat Nedir?* (Çto takoye iskusstvo?1897-1898) adlı çalışmaları bulunur. Özellikle dini inançları açısından buhran geçirdikten ve sade, içten bir dindarlığa eriştikten sonra kaleme aldığı *Sanat Nedir?* adlı eserinde Tolstoy, dünya kültüründe egemen sınıf tarafından kurulan her şeyi reddeder. *Dogmatik Teolojinin Eleştirisi* adlı eserinde ise Rus Ortodoks Kilisesini şiddetle eleştirir. *Öyleyse Ne Yapmalıyız?* adlı eseri Tolstoy'un toplumsal savaşa katılmak üzere girdiği yolun ilk aşamasıdır ve burada yoksullaşan halkın durumunu bir psikolog gözüyle tahlil eder. *İtirafımlarım* adlı eserinde ise yazarın iç dünyasını,

⁸⁹ A.g.e., s. 512.

bunalımlarını ve Tanrı'ya olan bağlanışını görürüz. Çünkü Tolstoy, bu dönemde Tanrı'yı, dini ve gerçeği arama, ölümü, yaşamı ve varoluşun nedenleri gibi soruları kendince çözmeye çalışır ve bu düşüncelerini de eserlerine yansıtır.

On yıllık sanat çalışmasından sonra Tolstoy, hayatının son yıllarını taçlandıran *Diriliş* (Voskreseniye, 1889-1899) adlı son büyük romanını yayınlar. Yazar bu eserinde de *Savaş ve Barış* romanında olduğu gibi gerçekleri kanıtlara dayandırarak yazmaya çalışır. *Savaş ve Barış* romanında nasıl savaş meydanlarını kendisi tek başına at üzerinde dolaştıysa, bu romanı yazarken de aynı şekilde hapisane ortamına girmek ister. Fakat gerekli izni alamaz ve çareyi bir başgardıyanı evine çağdırtmakta bulur. Yine "aynı başgardıyandan Sibirya'ya yapılacak mahkûm sevkiyatının gününü, saatini öğrenerek cezaevinin kapısına gidip bekler ve orada istasyona kadar mahkûmlarla yan yana yürür."⁹⁰ Roman, yazıldığı dönemde benzeri görülmemiş bir etki yaratır. Yazarın bu romanında realist sanat görüşüyle din adamı görüşü iç içe geçmiştir. Bu tutum, Tolstoy'un usta bir edebiyat yazarı olduğu gibi, dini fikirlere de sahip bir yazar olduğunu gösterir. Rusya'da yayınlandıktan sonra romanın çeşitli bölümleri başka dillere çevrilir ve hemen hemen bütün dünya ülkelerinde yayımlanır. Rus ve yabancı birçok eleştirmen romanın ahlaki değerinin altını çizerek Tolstoy'un eserini dâhiyane olarak kabul ederler. Fakat *Diriliş* 1900 yılının başlarında yazarının Kutsal Kilise Meclisi tarafından Ortodoks kilisesinden aforoz edilmesine yol açar. Bunun asıl sebebi, otokrasiyi köhneleşmiş bir yönetim biçimi olarak görmesi ve "Tolstoy'un Hz. İsa'nın Tanrısal niteliğini reddetmekle kalmayıp İsa'yı Tanrı olarak görmenin veya ona ibadet etmenin 'en büyük küfür' olduğunu ileri sürmesidir."⁹¹ Özetle, ne kilise Tolstoy'u ne de Tolstoy kiliseyi sever. Fakat hiçbir zaman yılmayan Tolstoy bir kez daha din kurumlarına olan bakış açısını *Sinod'a Cevap* (Otvet sinodu, 1901) adlı makalesinde dile getirir.⁹²

⁹⁰ Z. Baştımar, **L. Tolstoy, Hayatı, Eserleri, Fikirleri**, İstanbul, Yenigün Yayınevi, 1961, s. 37.

⁹¹ P. Johnson, **a.g.e.**, s. 184.

⁹² N. N. Hitaylenko, **a.g.e.**, s. 19.

Yine de Tolstoy, yaşamının sonuna kadar Tanrı'ya bağlı bir insandır. Ayrıca 1901 yılında ilk defa verilecek olan Nobel Edebiyat Ödülü'nün en güçlü adayı olduğu halde "Tolstoy'un bir tür Hristiyan anarşizmini benimsemesi ve kilise tarafından aforoz edilmesi" ödülün kendisine verilmesine engel olur.⁹³ Ödülün Fransız şair Sully Prudhomme'a verilmesi birçok yazarın tepkisine yol açar. İsveçli yazar ve sanatçılardan büyük destek gören Tolstoy ise ortamı yumuşatmak adına İsveç Akademisi'ne gösterilen bu tepkiler üzerine bir mektup yazma ihtiyacı duyar:

"Değerli dostlar, Nobel Ödülü'nün bana verilmediğini öğrenince ne kadar sevindim bilemezsiniz. Her şeyden önce, o parayı nasıl kullanacağımı bilemeyecektim, böyle bir dertten kurtulmuş oldum. Hiç kuşku yok, bu ödül parası, tıpkı her türlü para gibi, olsa olsa kötülük getirebilir. İkincisi, hiç tanımadığım insanlardan bu kadar çok sevgi ve destek mektubu almak beni onurlandırdı... Lütfen, en içten şükranlarımı kabul edin..."⁹⁴

Tolstoy, yaşamının son anına kadar edebi ve toplumsal faaliyetlerine devam eder. 1900'lü yıllarda Kafkasya savaşlarını, Şeyh Şamil'in emri altında bulunan dağlıklarının direnişini ve cesur bir Kafkas savaşçısının öyküsünü anlattığı *Hacı Murat* (Hadji Murat, 1904), Rusya'daki ölüm cezasını öfkeyle protesto ettiği *Susamam* (Ne mogu molçat, 1908) ve ölümünden sonra 1911 yılında yayımlanan ve Tanrı'yı yalnızlıkta ve keşişlikte arayan bir soylunun öyküsünü anlattığı *Sergey Baba* (Otets Sergey, 1898) gibi eserlerini kaleme alır. Tolstoy, yazdığı felsefi içerikli yazılarında halkı mücadeleye değil, sabretmeye ve boyun eğmeye çağırır. Yazarın tek isteği insan sevgisi, erdemli ve ahlaki açıdan temiz insana yaraşır bir yaşam özlemi içerisinde

⁹³ C. Üster, "Nobel Tolstoy'a Neden Verilmedi?" *Cumhuriyet Gazetesi – Kitap Eki*, Sayı 1132, 27 Ekim 2011, s. 6.

⁹⁴ A.y.

gelişen düşünce sistemini tüm dünyaya yaymaktır. Kısaca yazar, tek yolu insanın kendi kendini mükemmelleştirmesinde görür.

Romanlarından ve öykülerinden sonra Tolstoy, yeteneğini tiyatro eserlerinde de denemeye çalışır. Tiyatro alanında en başarılı oyunu *Karanlığın Gücü*'nü (Vlast tını) 1886 yılında yazar. Daha sonra ise aristokrasiyi yeren bir komedi olan *Eğitimin Meyveleri* (Plodı prosveşçeniya) adlı çalışmasını 1889'da kaleme alır. Bu eserlerin ardından 1900 yılında zayıf ve iyi insanları gösteren *Yaşayan Ölü*'yü (Jivoy trup) kaleme alır. *Işık Karanlıkta Işık Saçar* (İ svet vo tme svetit) ise tamamlayamadığı son piyesi olur. Otobiyografik bir nitelik taşıyan piyesleri yazarın öykü ve romanları kadar büyük bir etki yaratmazlar.

1902 yılının Ocak ayında hastalanan Tolstoy, tamamen gücünü kaybeder. Evliliğinin ilk yıllarından sonra başlayan ve zaman zaman çekilmez bir hal alan aile geçimsizlikleri ise Tolstoy'un evden kaçmasının başlıca sebeplerindendir. Yaşamının son yıllarında sekreterliğini yaptığı V. F. Bulgakov, Tolstoy'un son günlerinde kendisine şu sözleri söylediğini ifade eder: "Bu çatı altında hayatın benim için kolay olduğunu sanmayınız. Ben ailemin içinde tek başımayım. Eşimin ve çocuklarımdan benden büsbütün ayrı bir anlayışları var. Böylece ben, bizimkilerin içinde yaşayan bir ölü oldum. Fikirlerime tamamen zıt düşen lüks bir muhitte yaşamak o kadar müşkül ki..."⁹⁵ Ailesiyle problemlerinin başlıca nedeni yazarın kendi topraklarını halka dağıtmak istemesidir. Ancak ailesinin isteğine boyun eğerek mülkünü yasal mirasçılara bırakır. Ölmeden önce de son istekleri şunlardır: "Tüm kitaplar kamu malı olacak, cenaze merasimi olmayacak, basit bir tahta tabut ve mezar olarak, Zakaz ormanında vadinin yakınındaki yeşil değneğin gömülmüş olduğu o yer."⁹⁶ Ailesinin rahat yaşama merakıyla inancının gerektirdiği basit yaşam arasındaki çelişkiye dayanamayan Tolstoy en sonunda evini terk etmeye karar verir. S. Zweig'in de belirttiği gibi,

⁹⁵ H. Bozok, **Portreler**, Sebat Basımevi, İstanbul, 1941, s. 19.

⁹⁶ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 833.

“kusursuzluğa ulaşabilmek için, İncil’in istediği gibi, eşini ve çocuklarını terk etmesi, kutsallığa ulaşabilmek için de mülkiyet ve kazançtan vazgeçmesi gerekir.”⁹⁷ Sabahın dördünde eşine bir mektup yazar. Fakat bu mektup Sofya Andreyevna’nın eline on üç yıl sonra geçer.⁹⁸ Bu mektubunda ona hayat arkadaşlığından ve hizmetlerinden dolayı teşekkür eder:

“İşte senden kaçıyorum. Ama bu senden hoşnut olmadığımı göstermiyor. Seni kınamıyorum. Tam tersine otuz beş yıllık birlikteliğimizi sevgiyle ve minnetle hatırlıyorum. Özellikle de bu dönemin ilk yarısını... Ama son on beş yıldır biz birbirimizden uzaklaştık. Suçlu olduğumu düşünemem. Ne kendim için, ne de insanlar için değiştim. Ben başka türlü olamazdım. Arkamdan gelmediğin için seni de suçlayamam. Ama bana verdiğin her şeyi minnetle ve sevgiyle hatırlıyorum ve hatırlayacağım.”⁹⁹

Ayrıca Sofya Andreyevna’dan kendisini merak etmemesini ve aramamasını da rica eder: “Lütfen... eğer nerede olduğumu biliyorsan, arkamdan gelme.”¹⁰⁰ 28 Ekim 1910 tarihinde Tolstoy, sabah erkenden doktoru D. P. Makovitskiy eşliğinde gizlice Yasnaya Polyana’yı terk eder. Kendisini 20 Ekim’de ziyarete gelen yakın dostu M. P. Novikov’a kaçma fikrini ise şöyle açıklamıştır: “Ben bu evde ölmeyeceğim. Beni tanımadıkları meçhul bir yere gitmeye karar verdim.”¹⁰¹ 29 Ekim tarihinde yazarın bu gizli gidişi Tula’dan Petersburg Telgraf Ajansı’na şu satırlarla bildirilir: “Herkesi şaşırtacak bir haber alındı: L. N. Tolstoy doktoru Makovitskiy eşliğinde Yasnaya Polyana’yı terk etti. Terk etmeden önce ise L. N. Tolstoy Yasnaya

⁹⁷ S. Zweig, **a.g.e.**, s. 382.

⁹⁸ N. N., Hitaylenko, **a.g.e.**, s. 30.

⁹⁹ **A.g.e.**, s. 31.

¹⁰⁰ P. Basinskiy, **Lev Tolstoy; Begstvo iz raya**, Moskova, izd. AST ASTREL, 2012, s. 10.

¹⁰¹ **A.g.e.**, s. 39.

Polyana'yı sonsuza dek terk ettiğine dair bir mektup bıraktı."¹⁰² Bu "gidişi" ise gazeteler şu başlıklar altında halka duyurur: "Ani Bir Gidiş, Kayboluş, Kaçış, Tolstoy Evini Terk ediyor."¹⁰³

Zatürre sonucunda, günümüzde Lev Tolstoy adı verilen Astopovo adlı küçük bir istasyonda hayatını kaybeden yazar, Yasnaya Polyana'da "insanların içindeki tüm kötülüğü yok edecek ve onlara en büyük iyiliği getirecek şeyin yazılı olduğu"¹⁰⁴ "yeşil değneği" kardeşleriyle birlikte aradıkları yerde toprağa verilir. Tolstoy'un ölümü Rusya'da büyük bir üzüntüye sebep olur. M. Gorki, Tolstoy'un öldüğünü duyunca "Büyük bir ruh, bütün Rusya'ya, Rus olan her şeyi kucaklayan bir ruh göğe uçtu – Tolstoy dışında başka kim için böyle söylenebilir?" demiştir.¹⁰⁵

Tolstoy'un en çok zevk alarak yaptığı şey yazmak ve çalışmaktır. Doktoru D. P. Makovitskiy yazarın çalışkanlığını şöyle anlatır: "Lev Nikolayeviç titiz, meraklı ve çalışkandı. O, Çinliler gibi bayramları kabullenmez ve her gün çalışırdı."¹⁰⁶ Yazmaktan başka hiçbir işe uzun süre dayanamayan Tolstoy, hemen hemen başladığı her işi yarıda bırakır. Çünkü sebat etmek, sabretmek onun işi değildir. Müzik, at yetiştirme ve eğitim gibi birbirinden farklı alanlarda çabalasa da, yazar kısa bir süre içinde ilgisini kaybeder. Kuşkusuz, her insan gibi Tolstoy'un da bazı korkuları, zaafı ve tutkuları vardır. Bunlar da yazarın edebi yaşamında önemli bir rol oynamıştır. Örneğin, büyük yazar için ölüm başlangıçta bir korku, eğlence ve kadınlar (özellikle gençlik yıllarında) karşı konulmaz bir zaaf, av özellikle de doğa vazgeçilmez bir tutkudur.

¹⁰² A.g.e., s. 7.

¹⁰³ A.g.e., s. 12.

¹⁰⁴ H. Troyat, a.g.e., s. 30.

¹⁰⁵ S. Volkov, **Büyülü Koro; Lev Tolstoy'dan Aleksandr Soljenitsin'e XX. Yüzyıl Rus Kültür Tarihi**, Çev: Sabri Gürses, 1. Baskı, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, Temmuz 2010, s. 15.

¹⁰⁶ D.P. Makovitskiy, Tolstoy v jizni. Nablyudeniye i zametki, (Erişim) <http://www.odinvopros.ru/lib/biography.php?id=2>, 12 Aralık 2012

Tolstoy'un başlıca tutkusu müziktir. A. B. Goldenwiser *Tolstoy ve Müzik* (Tolstoy i muzıka) adlı yazısında "müziğin Tolstoy'un yaşamında büyük bir yeri ve diğer sanatlardan çok yazarın üzerinde güçlü bir etkisinin olduğunu, ayrıca gençliğinde yazarın müzisyen olmak istediğini" dile getirir.¹⁰⁷ Müzisyen ve edebiyatçı İ. R. Eyges de "Tolstoy'un müziğe karşı doğuştan derin bir sevgisinin olduğunu" belirtir.¹⁰⁸ Müzik, Tolstoy için gençlik döneminde kendine belirlediği hedeflerden de biridir: "Müzik ve resimde ortalama bir düzeye ulaşmak."¹⁰⁹

Tolstoy gençlik yıllarında resim ve heykeltıraşlığa da ilgi duymuş ve bu alanlarda bir takım çalışmalarda da bulunmuştur. 1850'li yılların ortasında Moskova Güzel Sanatlar Okulu'nu ziyaret etmiş ve özellikle heykeltıraşlığa hayran olmuştur. Ayrıca Moskova'da ünlü heykeltıraş Nikolay Aleksandroviç Ramazanov'un evinde bulunmuştur. Burada bulunmanın yarattığı mutluluğu da arkadaşı şair Fet'e 10 Mayıs 1866 yılında şöyle yazmıştır: "Biliyor musunuz, bu kez Moskova'da bulunuşum esnasında heykeltıraşlık öğrenmeye başladım. Bir sanatçı olmayacağım, ama dersler bana oldukça hoş ve öğretici şeyler katıyor."¹¹⁰ Tolstoy'un bir takım heykel çalışmaları da olmuştur. Kırmızı kilden "Kızıl At" heykeli yapmış, eşi Sofya Andreyevna ve ressam İlya Ginsburg'un portreleri üzerinde çalışmıştır.¹¹¹ Tolstoy aynı zamanda iyi bir ressamdır. Kafkasya'daki askeri görevi sırasında yaptığı doğa çizimleri oldukça meşhurdur. Eşinin ve kızı Tatyana'nın karakalem portreleri kendisine aittir. Ayrıca *Orman Kesimi*, *Akın*, *Alfabe*, *Hacı Murat* gibi eserlerinin de resimlendirmelerini bizzat kendisi yapmıştır.¹¹² Fakat başladığı her işi yarıda bırakma duygusu Tolstoy'u bazı durumlarda tembelleştirir. Bu

¹⁰⁷ A. B. Goldenwiser, "Tolstoy i Muzıka", **İz vospominaniy A. B. Goldenwisera**, izd. AN SSSR, 1939, s. 591. (Erişim), <http://febweb.ru/feb/litnas/texts/137/t372591-.htm>, 26 Ocak 2012

¹⁰⁸ İ. R. Eyges, "Vozzreniye Tolstogo na muzıku", **Estetika Leva Tolstogo**:Sbornik statey, Pod. red. P. N. Sakulina – M.: Gos. akad. Hudoj. nauk, 1929, s. 241 (Erişim) <http://febweb.ru/feb/tolstoy/critics/est/est-241-.htm?cmd=p>, 22 Temmuz 2012

¹⁰⁹ L. N. Tolstoy, **Günlükler**, s. 26.

¹¹⁰ O. M. Gerasimova, "Plastika slova; O vliyaniy izobrazitel'nogo iskusstva na tvorčestvo L. N. Tolstogo", **Tolstovskiy yejegovnik**, Gosudarstvenniy muzey L. N. Tolstogo, Moskova, 2001, s. 338.

¹¹¹ **A.y.**

¹¹² **A.g.m.**, s. 339.

duygunun kendisine hâkim olmasına izin vermek istemeyen Tolstoy, özellikle müzik tutkusunu kaybetmemek için kendisine şu kuralları koyar: “Müziğe ilişkin kurallar: Her gün çal: bütün yirmi dört gamlılar, bütün akortlar ve iki oktavlık arpeggiolar, bütün enversiyonlar, kromatik gamlılar. Bir parça öğren ve durman gereken bir pasaj bulana kadar durma. Bütün kadansları tuşlara aktar ve onları öğren. Günde en azından dört sayfa müzik çal ve kullanılacak doğru parmağı bulana kadar ileriye gitme.”¹¹³

Tolstoy’un müzikle ilk karşılaşması Yasnaya Polyana’da çocukluğunda dinlediği halk türküleri ile olur. Daha sonra subaylık görevini yaptığı sıralarda Kazak şarkıları ve asker müziği ile tanışır. A. B. Goldenwiser, “Tolstoy’un en çok Rus ve halk müziğini dinlemeyi, bunun dışında balalaykayı, gitarı ve akordeonu çok sevdiğini, çingenelerin şarkılarından çok hoşlandığını, ama gramofonun sesine dayanmadığını” dile getirir.¹¹⁴ Gençliğinde ise piyano çalmayı öğrenir. Hatta 1850 yılının yazında *Müziğin Temelleri ve Müziği Öğrenme Kuralları* (Osnovniye načala muziki i pravila dlya izuçeniya onoy) adlı çalışmasına başlar. Fakat bu çalışma taslak aşamasında kalır.¹¹⁵ Hatta yazar, 1858 yılında Moskova’da bir müzik derneği kurar. Bu dernek daha sonra ise Moskova Konservatuarı olur. Tolstoy, pedagoji eğitimini yakından tanımak amacıyla gittiği ülkelerde de ünlü kompozitörler F. Lizst ve R. Wagner’le tanışma fırsatı bulur. Moskova’daki evinin salonundan ise sık sık müzik sesleri duyulur. Burada A. N. Skryabin, S. V. Rahmaninov, N. A. Rimskiy-Korsakov, A. S. Arenskiy, S. İ. Tanayev gibi ünlü müzisyenler eserlerini icra ederler.¹¹⁶ Aynı zamanda yazarın birçok müzisyen arkadaşı da vardır. Bu kişilerin arasında Rubinstein ve Çaykovski de bulunur. Operadan büyük bir zevk duyan Tolstoy, en çok Mozart’ın ‘Don Juan’ını beğenir. Beethoven’a ise karışık duygular besler. A. B. Goldenwiser bunun sebebini şöyle açıklar: “Beethoven kendi kişiliğiyle onu ele geçirmişti ve bu onu

¹¹³ L. N. Tolstoy, *Günlükler*, s. 33.

¹¹⁴ A. B. Goldenwiser, *a.g.e.*, s. 591.

¹¹⁵ İ. R. Eyges, *a.g.e.*, s. 244.

¹¹⁶ N. N. Hitaylenko, *a.g.e.*, s. 42.

sinirlendiriyordu. Tolstoy teslim olmayı sevmiyordu.”¹¹⁷ Tolstoy için müziğin önemini oğlu Sergey Tolstoy şöyle anlatır: “Ben hayatımda babam kadar müziği hisseden bir insana rastlamadım. Müzik sesi işittiği zaman kendini ona vermemesi olanaksızdı. Hele bir hoşuna gitmeye görsün, çok heyecanlanır; boğazında tutukluk olur ve gözlerinden yaş gelirdi; aşırı bir duygusallık ve hayranlıkla kendinden geçirdi. Bazen de elinde olmayarak heyecanlanır ve bu duygunun kendisine bir tür işkence gibi geldiğini itiraf ederdi.”¹¹⁸ Eşi Sofya Andreyevna'nın kardeşi Stepan Andreyeviç Bers ise Tolstoy'un müziğe karşı ilgisini şöyle anlatır: “L. N. her zaman müziği seviyordu. Özellikle ciddi müzikleri yalnızca piyanoda çalıyordu. Çalışmaya başlamadan önce, muhtemelen ilham vermesi için sık sık piyanonun başına otururdu.”¹¹⁹ Aynı zamanda M. Gorki de “Tolstoy'un müziği 'ruhun sessiz bir duası' olarak tanımladığını ve Tanayev ve Suler ile müzik üzerine konuşma yaptıkları bir sırada, Tolstoy'un müziğin güzelliği konusunda çocuksu duygulara kapıldığını, kendinden geçtiğini ve yazarın bu durumdan hoşnut olduğunu” dile getirir.¹²⁰ Tolstoy dans edenleri canlandırmak ve coşturmak için seve seve çalar ve kendisi de dans etmeyi çok sever.¹²¹ Baldızı Tatyana [Bers] Kuzminskaya, yazarın bu özelliğini şöyle över: “L. N. öyle çalıyordu ki, yerinizde durmak mümkün değildi ve herkes dans ediyordu.”¹²²

Tolstoy, her tutkusunu, her korkusunu, her zaafını belli bir sınıra ulaştırdıktan sonra bastırmayı başarır. Müzik tutkusunu da zamanla bastıran Tolstoy, bir piyano sesi duyduğunda, katı ve yorucu düşüncelerinden sonra, müziğin ruhuna bir yumuşaklık ve iyilik verdiğini söyler ve “Nasıl oldu da sanatı hor görebildim?” diye düşünür.¹²³ H. Troyat da Tolstoyların evinde sık sık müzik çalındığını ve evin Haydn'ın, Mozart'ın, Chopin'in, Glinka'nın ve

¹¹⁷ **A.g.e.**, s. 43.

¹¹⁸ S. Tolstoy, “Babamın Hayatında Müziğin Rolü”, **Tolstoy: Hayatı, Eserleri Üzerine Makaleler, Aforizmalar**, yay. haz. O. Düz, 1. Baskı, Ekim 2002, s. 113.

¹¹⁹ İ. R. Eyges, **a.g.e.**, s. 242.

¹²⁰ M. Gorki, **Edebiyat Yaşamım**, Çev. Şemsa Yetkin, 2. Basım, İstanbul, Payel Yayınevi, Aralık, 1989, s. 325.

¹²¹ İ. R. Eyges, **a.g.e.**, s. 243.

¹²² **A.y.**

¹²³ **A.g.e.**, s. 374.

Beethoven'in parçalarıyla yankılandığını dile getirir ve Tolstoy'un müzik karşısındaki tepkisini şöyle anlatır: "Lev Tolstoy, müziğin uğursuzluğunu vurgulamakla birlikte, büyüüne karşı koyamıyordu. Bir melodi hoşuna gittiğinde, yüzünde yumuşak ve acı dolu bir ifade belirliyordu."¹²⁴ Tolstoy'un en beğendiği müzisyen Frederic Chopin'dir ve ona olan sevgisini övgü dolu sözlerle dile getirir: "Puşkin şiirde ne ise, Chopin de müzikte odur."¹²⁵

Tolstoy'un müziğe olan ilgisi kendi sanat eserlerine de ilham kaynağı olur. 1889 yılında Ludwig Van Beethoven'ın 1802-1803 yılları arasında yazdığı op. 47 la majör 9 numaralı, üç bölümlü keman piyano sonatından esinlenerek *Kroyçer Sonat'ı* kaleme alır ve bu eseri keman virtüözü olan Frenchman Rodolphe Kreutzer'e ithaf eder. Eser ilk önce 1890'da Berlin'de Rusça olarak basımlanır.¹²⁶ Bu çalışma Tolstoy'un Beethoven'dan esinlenerek kaleme aldığı ikinci eseridir. İlk eseri 1850'li yılların sonunda *Russkiy vestnik*'te yayımlanan *Aile Mutluluğu* adlı romanıdır. Fakat bu iki eser arasında muazzam bir fark vardır. Bu iki çalışma adeta farklı yazarların ellerinden çıkmış gibidirler. Çünkü bu ikisi de, yazarın farklı dönemlerinde yazılır.¹²⁷ *Aile Mutluluğu*'nda sanat özellikle de müzik, aile mutluluğunun ve ahenkli yaşamın en önemli parçasıdır: "*Aile Mutluluğu*'nda bütün aşk, baharından güzüne kadar, Beethoven'in "quasi una fantasia" sonatının tümceleri arasında geçer."¹²⁸ Müzik bu eserde mutluluğun ayrılmaz bir parçası, aşkın başlıca koşullarından biri, geçmişi ve anı birbirine birleştiren bir bağıdır.¹²⁹ *Kroyçer Sonat*'ta ise Beethoven'ın müziği lanetli, korkunç, ürpertici ve yıkıcı bir şey olarak karşımıza çıkar.¹³⁰ Burada Tolstoy, erkek

¹²⁴ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 821.

¹²⁵ (Erişim) <http://muzruk.info/?p=5152>, 26 Ocak 2012

¹²⁶ S. Köksal, "Tolstoy'un Kreutzer Sonat'ına Göstergelerarası ve Dillerarası Çeviri Odaklı Bir Bakış" **L.N. Tolstoy'un Yazınsal Mirası - Literaturnoye Naslediye L. N. Tolstogo**, Uluslararası Sempozyum Sunumları, İst. Üniv. Edb. Fak., Slav Dilleri ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul, 13-15.11.2008, s. 112.

¹²⁷ A. Zverev, V. Tunimanov, **Tolstoy, Jizn zameçatelnih lyudey**, Moskova, izd. Molodaya gvardiya, 2007, s. 449.

¹²⁸ R. Rolland, **a.g.e.**, s. 83.

¹²⁹ A. Zverev, V. Tunimanov, **a.g.e.**, s. 450.

¹³⁰ **A.y.**

kahramanı aracılığı ile müziğin kadın ve erkek arasındaki duyguları şiddetlendiren bir bağ olduğunu dile getirir.

Tolstoy'un yaşamında müziğin çocukluğundan itibaren büyük bir yeri olduğu görülür. Tolstoy, dinleyici olmakla yetinmez, aynı zamanda elinden geldiğince müziği icra etmeye de çalışır. Evliliklerinin en renkli anları eşi Sofya Andreyevna ile birlikte sık sık piyano çaldıkları anlardır. Oğlu Sergey Tolstoy da çocukluk hatıralarında yer eden müziğin "çocuklar yattıktan sonra annesiyle babasının dört el çaldıkları piyano müziği olduğunu" dile getirir.¹³¹

Tolstoy'un yaşamındaki en büyük tutkularından diğeri ise doğa ve avdır. Doğaya delicesine tutkun olan Tolstoy'un fiziksel özellikleri, ona yaşamının sonuna kadar yardım eder: "Sabah saat yedide, erkenden kalkar, yabancı bir kişinin emeğinden faydalanılmasının insan ahlakını kirlettiğini düşündüğü için odalarını (çalışma ve yatak odası) kendi toplardı. İlk önce odunlukta testere ile odunları keser ve parçalar, sonra onları eve taşır ve çalışma odasında yakardı. Daha sonra ise kızakta veya el arabasında taşıdığı fiçıyla kuyudan bahçeye su çekerdi. Bazen ise atına atlayarak Kırım Meydanı'ndaki su pompalama merkezine giderdi."¹³² Ayrıca dinç ve güçlü bir vücuda sahip olan Tolstoy yaşamının son dönemlerinde dahi kilometrelerce koşar, bisiklete biner ve ustaca at sürer. Hatta ilk defa 67 yaşında iken bisiklete biner.¹³³ Her gün at biner ya da yaya olarak uzun yürüyüşler yapar. Tolstoy üzerine bir takım çalışmaları bulunan P. A. Sergeyenko yazarın at binme ustalığını şöyle anlatır: "L. N. Tolstoy atı ustaca sürüyordu. Atın üzerindeki oturuşu, sanki onu değiştiriyordu. Daha genç, daha dinç ve fiziksel olarak daha güçlü oluyordu."¹³⁴ H. Troyat da yazarın bu dinç halini şöyle anlatır: "Tarlalarda ya da ormanda ona eşlik edenler, binicilik yeteneğine şaşırıyordu. Seksen yaşında, sadık atı Delire'nin üzerinde, dar vadileri aşıyor, hendeklerden

¹³¹ U. Kökden, **a.g.m.**, s. 73.

¹³² N. N. Hitaylenko, **a.g.e.**, s. 22.

¹³³ **A.g.e.**, s. 23.

¹³⁴ **A.g.e.**, s. 23-25.

atlıyor, alçak dalların altından dörtnala gidiyordu.”¹³⁵ Av merakı da onun doğayla iç içe yaşamasına olanak sağlar. P. Johnson ise daha çocuk yaşta iken ayı avına çıkan Tolstoy’un daha ilk seferinde dikkatsizliği yüzünden çok kötü hırpalandığını dile getirir.¹³⁶ “Dinin aracısı” olarak tanımladığı ve büyük bir sevgi beslediği doğa onun için Tanrı’nın yarattığı güzelliklerin başında gelir.¹³⁷ “Çevremi sardığında ve beni sonsuz uzaklara götürdüğünde doğayı seviyorum. Etrafımı yakıcı bir hava sardığında ve bu hava buharlaşarak uzaklara gittiğinde seviyorum. Yanı başınızda birbirine kenetlenmiş böcekler yuva yaptıklarında ve vızıldadıklarında, karıncalar süründüklerinde ve her yerde kuşlar uzun ve güzel ezgiler çıkararak öttüğünde çok sevinirsiniz.”¹³⁸ S. Zweig’in dile getirdiği gibi, “yaşamı boyunca Tolstoy, ter içinde kalan atların kokusundan, çılgınca av partilerinden, sinirlerini gergin bir hale getiren koşulardan ve avın peşinde öfkeyle at sürmekten adeta sarhoş olur ve hatta vurulan, kanlar içinde yere serilen, sabit ve kırgın bakışları ile gökyüzünü seyrediyormuş gibi yatan av hayvanının hissettiği korkudan ve çektiği işkenceden büyük bir zevk alır.”¹³⁹ Bu tutkusunu bastırduğunda bile doğaya çıkıp bir hayvanının koşuşunu gördüğünde, içini aynı duyguların kapladığını sık sık dile getirir.

Tolstoy’un en büyük korkusu ise ölümdür. Ölüm bilmeceyi yazarı derinden ilgilendirir ve yazar “Ölümün olduğu yerde yaşamın anlamı nedir?” sorusunu sık sık sorgular.¹⁴⁰ Tolstoy’un gözlerinde ölüm, derin bir gizem saklar.¹⁴¹ Ölüm korkusu usta yazarı yaşamının henüz erken döneminde yakalamış ve yaşamın son yıllarına değin peşini bırakmamıştır. Yazarın ölüm korkusunun temelinde çok küçük yaşlarda ilk önce annesini, daha sonra ise babasını kaybetmesi yatar. Ebeveynlerinin ölümlerinin ardından halalarının

¹³⁵ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 820.

¹³⁶ P. Johnson, **a.g.e.**, s.156.

¹³⁷ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 262.

¹³⁸ V. Veresayev, **Jivaya jizn: O Dostoyevskom i Leve Tolstom Apollon i Dionis (O Nitsche)**, Moskova, izd. Politiçeskoy literaturı, 1991, s. 60.

¹³⁹ S. Zweig, **a.g.e.**, s. 251.

¹⁴⁰ V. Veresayev, **a.g.e.**, s. 136.

¹⁴¹ **A.g.e.**, s. 137.

ölümleri ve özellikle de kardeşi Nikolay'ın genç yaşta ölümü yazarı derinden etkiler. Ama yazar, insanoğlu için ölümün korkulacak bir şey olmadığını, ölümü sürekli hatırlamanın bir faydasının olamayacağını, bu yüzden insanoğlunun sakin ve neşe dolu bir hayat sürmesi gerektiğini savunarak bu korkudan kurtulur. Çünkü yaşam eninde sonunda ölümle sonlanacaktır. Hiç kimse yaşamda ve ölümden ne olduğunu bilemez. İyilik mi yoksa kötülük mü? Yazarın düşüncesine göre insanoğlu için hayat, ona, ölümün kötü bir şekilde sunulmadığı zaman daha güzel olacaktır. Ne de olsa ölüm, insan ayrımı yapmadan, zengin, fakir, genç, yaşlı demeden her insanı bulacaktır.

Yazar genellikle ölüm konusunu işlediği zaman zengin olan kahramanın karşısına, yoksul sınıftan birini çıkarır. Çünkü Tolstoy'a göre yoksul halk, yaşamı tüm yönleriyle tanır. Zenginliğin büyümesine kapılıp, yaşamın gerçeklerini unutan zengin kesimi de bu gerçeklerle yüzleştiren, o yoksul tabakadan çıkan ya bir hizmetçi ya da bir uşaktır. Özellikle bu düşüncesini 1886 yılında yazdığı ve bir insanın boş geçen hayatının ölüm karşısındaki içsel dramını anlattığı *İvan İlyiç'in Ölümü* adlı eserinde yansıtır. Tolstoy burada ölümün yaklaştığı sırada geçmişini sorgularken kendisi ile ilgili gerçeği fark eden bir yargıcı resmeder. Bu yargıcın karşısında da ona aslında ölümün korkulacak bir şey olmadığını gösteren, o ölümlerini onu bir an yalnız bırakmayan ve onun her işini gören bir köylü uşak durmaktadır. Köylünün ölüme karşı korkusuz tavrı ise 19. yüzyıl Rus edebiyatında çok olağandır.¹⁴²

Kendisini derinden etkileyen ölüm korkusunu da Tolstoy diğer korkuları gibi zamanla bastırmaya çalışır. İlk başlarda "ölümden değil de, yalnızca ölüm korkusundan korktuğunu" gururla iddia ederken, daha sonra bu korkusunu yener:¹⁴³ "Tolstoy ölümü ve ölüm korkusunu başka yaratıklara, eserlerindeki karakterlere aktararak, her ikisini de kendinden uzaklaştırır. Böylece başlangıçta onu yok etmek ister gibi görünen şey, hayata derinlemesine yarar, hiç beklenmedik bir olayla sanatına büyük bir yücelik

¹⁴² O. Figes, **a.g.e.**, s. 411.

¹⁴³ S. Zweig, **a.g.e.**, s. 259.

kazandırır.”¹⁴⁴ Tolstoy’a göre aslında hayat bir rüya, ölüm ise bir uyanıştır ve gerçekte ölüm başka bir hayatın başlangıcıdır.¹⁴⁵

Yaşamının son yıllarında ise ölümün kendisine yakınlığını hissederek, bu sevincini şöyle dile getirir: “Yine de işler yolunda sayılır; ölümden hala bir hortlak gibi korktuğum o dönem, o korkunç dönem nerede? Kendimi ölümden gizlemeye ve saklamaya çalıştığım o dönem? Şimdi artık hiç korkmuyorum: Hatta ona bu kadar yaklaştığım için kendimi iyi hissediyorum.”¹⁴⁶ Kısaca ölüm Tolstoy’u çok korkutur. Fakat yazar bunu itiraf etmek istemez. Çözümü ise kutsal kitapları okuyarak, kendini sakinleştirmekte bulur.

Yazarın bir diğer korkusu ise kadınlardır. Tolstoy, karşı konulmaz bir heyecan duyduğu ve zaafı olduğu kadınların şeytani güzelliği karşısında bu kadar zayıf olduğu için kendine öfke duyar: “Çıplak ayaklardan çıkan bir ses, öksürük, iç çekme, pencere tıkırtısı, elbise hışırtısı... Kulağıma gelen en küçük bir sesle yataktan fırlar ve bir hırsız gibi kulak kesilerek çevremi dinler, ortada hiçbir neden yokken heyecanlanırdım.”¹⁴⁷ Kadınlar, Tolstoy’u hayatı boyunca hem büyüler hem de kaygılandırır. Rus edebiyatçı ve eleştirmen P. Basinskiy, Tolstoy’un kadınlara olan tutumunu bir tür “kadın korkusu” (jenofobiya) olarak tanımlar ve yazarın kadınlara karşı tutumunu “sevgi” olarak adlandırmaz. Ona göre Tolstoy’un kadınlara karşı duyduğu şey, cinsel sevginin şeytani doğasıyla ilgili ağır düşüncelerin, yakıcı bir ilginin ve korkunun birbiriyle karıştığı bir histir.¹⁴⁸ Tolstoy’un günlüğüne yazmış olduğu şu itirafı da bu açıdan dikkat çekicidir: “Hiçbir zaman kadınlara âşık olmadım. Sevgiye benzeyen bu güçlü duyguyu on üç ya da on dört yaşında iken hissettim; Ama bunun sevgi olduğuna inanmak istemiyorum. Çünkü âşık olduğum şey, şişman bir oda hizmetçisiydi (ama güzel bir yüzü vardı), bunun

¹⁴⁴ A.g.e., s. 261.

¹⁴⁵ P. Orlovets, “Jizn, znaçeniye, posledniye dni L. N. Tolstogo”, *Neva*, No 5, 2008, (Erişim) http://az.lib.ru/o/orlowec_p/text_1910_zhizn_poslednie_dni_tolstogo.shtml, 16 Mart 2012

¹⁴⁶ S. Zweig, a.g.e., s. 373.

¹⁴⁷ H. Troyat, a.g.e., s. 76.

¹⁴⁸ P. Basinskiy, a.g.e., s. 150.

yanı sıra on üç-on beş yaş arası bir çocuk için en karışık dönemdir: Çünkü nereye gideceğini bilmiyorsun ve şehvet bu dönemde olağanüstü bir güçle seni etkisi altına alıyor.”¹⁴⁹ Özellikle gençlik döneminde kadınlara karşı duyduğu karşı konulmaz şehvet duygusunu, yazar sonraları bastırmaya çalışır. Gençlik döneminde tuttuğu günlüğüne 14 Haziran 1847 tarihinde şöyle bir not düşer:

“Kadınlar toplumunu sosyal yaşamın gerekli bir nahoşluğu olarak gör ve onlardan mümkün olduğu kadar kaçın. Gerçekten de onlardan tensellik, kadınsılık, her şeyde havailik ve daha birçok kötülük alıyoruz, öyle değil mi? Cesaret, azim, sağduyu, adalet, vs. gibi içsel duygularımızı kaybetmemizden kadınları sorumlu tutmazsak, kimi sorumlu tutacağız? Kadın erkekten daha çok alıcıdır ve bu nedenle kadınlar erdemli çağlarda bizden daha iyi idiler. Ama günümüzün yoksun ve yozlaşmış çağında onlar bizden daha kötü durumdadır.”¹⁵⁰

Kadın, Tolstoy için kötülüğün simgesidir ve “insanı adalet, cesaret, akıl ve kararlılık gibi doğuştan gelen niteliklerden alıkoyar”.¹⁵¹ “Gerçekten de kadınlar olmasa, bize şehveti, tasasızlığı, uçarlılığı ve her türden başka erdemsizliği kim esinler? Bizim doğal özelliklerimizi, cesareti, kararlılığı, akı, hakkaniyeti kadınlar değilse kim bize kaybettirebilir?”¹⁵² Kadın, Tolstoy’a “ancak annelik işlerine gömüldüğü ya da erdemli bir haldeyken veya yaşlanıp saygıdeğer bir kişi olduğu zaman zararsız ve tehlikesiz görünüyor; yani hayatı boyunca bedeninin büyük bir kusuru ve zaafı olarak gördüğü bu şehveti aştığı zaman...”¹⁵³

¹⁴⁹ A.g.e., s. 151.

¹⁵⁰ L. N. Tolstoy, *Günlükler*, s. 27.

¹⁵¹ S. Zweig, a.g.e., s. 249.

¹⁵² H. Troyat, a.g.e., s. 86.

¹⁵³ S. Zweig, a.g.e., s. 249.

Tolstoy'un kadına karşı duyduğu cinsel tutku öyle bir duygudur ki, ancak yıllarca süren bir savaş sonunda onu baskı altına almayı başarır. Kısaca Tolstoy'un kadına karşı duyduğu korku, S. Zweig'in bahsettiği gibi, "Tolstoy'un kadından bu baştan çıkarıcı yaratıktan duyduğu korku, tek başlarına çölde yaşayan keşişleri akla getiren ve onu, gözlerini başka tarafa çevirmeye zorlayan, ama aslında göze çarpacak kadar aşırı olan arzularından kaynaklanan ve Hıristiyanlığinkini de aşan ve insanın üzerine büyük bir gümbürtüyle çöken bir korkudur."¹⁵⁴ Cinselliğe karşı olan duygularını gençliğinde engelleyemeyen Tolstoy, özellikle bu dönemde kadınlara karşı utangaçtır. Her ne kadar kadınlardan nefret etse de, kendini genelevlere gitmekten alıkoyamaz. Hatta bu yüzden 1847 tarihinde günlüğüne frengi hastalığına yakalandığını not eder.

Tolstoy, *Kroyçer Sonat* adlı uzun öyküsünde kadının yaşamda nasıl bir konumunun olduğunu ve nasıl bir görev üstlendiğini anlatır. Tolstoy burada evliliğin aşkı nasıl öldürdüğünü dile getirerek, evlilik kurumunu, cinselliğe dayalı kadın-erkek ilişkilerini sert bir dille eleştirir. Ayrıca kadın ile erkek arasında hiçbir zaman "gerçek aşk"ın olamayacağını vurgular. Aslında bu eser Tolstoy'un eşi Sofya Andreyevna ile olan ilişkilerini yansıtan bir aynadır. H. Troyat, Tolstoy'un bu eseriyle "tereddüt etmeden yatak odasının kapılarını sonuna kadar açtığını" dile getirir.¹⁵⁵ Sofya Andreyevna'ya göre bu çalışma, kendi evlilik hayatının açıkça kâğıda dökülmüş biçimidir. Sofya Andreyevna 1891 yılında günlüğüne yazdığı "İçten içe bu romanın bana yönelik yazıldığını, beni bütün dünyanın önünde küçük düşürdüğünü ve aramızdaki sevgiyi sona erdirdiğini hissettim." sözleriyle Tolstoy'a olan öfkesini de dile getirir.¹⁵⁶ Tolstoy'dan öç almak isteyen Sofya Andreyevna da, *Kroyçer Sonat*'a bir tepki olarak 1894 yılında edebiyat açısından güçlü bir eser olan *Suç Kimde?* (Çiya vına) adlı hikâyesini kaleme alır. Sofya Andreyevna burada "romanın kahramanları Anna ve Prozorski'nin evliliğinin felakete

¹⁵⁴ A.g.e., s. 250.

¹⁵⁵ H. Troyat, a.g.e., s. 655.

¹⁵⁶ S. Gürses, "(Tatyana+Sonya)-Sonya= Nataşa", **Roman Kahramanları Dergisi**, Sayı:09, Ocak/Mart, 2012, s. 26.

sürüklenişinde suçlunun kim olduğunu sorgulayıp, kadın kahramanı ve dolayısıyla kendini aklama çabası içine girer.”¹⁵⁷ Böylece Tolstoy’a olan kızgınlığını herkese duyurmayı amaçlar. Fakat Tolstoy’a gelebilecek tepkileri önlemek için de kitabını yayınlamaktan vazgeçer. Eser ilk olarak yüzyıl sonra, 1994 yılında *Oktyabr* dergisinde yayımlanır.¹⁵⁸

Tolstoy’un kadın konusunu ele aldığı bir başka eser ise *Şeytan* (Dyavol, 1889)’dır. “*Kroyçer Sonata*’ın devamı niteliğinde olan ve on gün içerisinde yazılan bu eseri, Tolstoy yayınlamak istemez. Hatta eşi Sofya Andreyevna’nın kıskançlık duygusuna kapılmasından korktuğu için eserini koltuk kaplamasının içinde yirmi yıl saklar.”¹⁵⁹ Çünkü eserin ağır ve sıkıcı olduğunu düşünür. 1909 yılında eseri bulan Sofya Andreyevna ise ne zaman yazdığını bile hatırlayamayan Tolstoy’a büyük bir öfke duyar.¹⁶⁰ *Şeytan* adlı bu uzun öykü de otobiyografik tarzda yazılmış bir eserdir.

Tolstoy, 1858 yılında Yasnaya Polyana’da evli bir köylü kadın olan Aksinya Bazıkina ile bir ilişki yaşamış ve 1860 yılında yazarın bu ilişkiden Timofey Bazıkin adında bir oğlu doğmuştur. Yazar bu köylü kadına güçlü bir aşk duymuş ve bu yasak aşkını uzun bir süre unutamamıştır: “Hayatımda hiçbir zaman olmayacağım gibi âşık oldum.”¹⁶¹ Tolstoy da bu yasak aşkını *Şeytan* adlı öyküsünde birçok açıdan yazarın kendisine benzeyen Yevgeniy İrtentyev karakteriyle itiraf etmiştir: “Yevgeniy hukuk fakültesini bitirir. Tolstoy da Petersburg’da dışarıdan sınavları vererek hukuk diploması almaya çalışır. Yevgeniy, tıpkı Tolstoy’un yaşamında olduğu gibi, erkek kardeşleriyle ayrıldıktan sonra mirasını alır. Ayrıca, bir zamanlar Tolstoy’un görev yapmak istediği bakanlıkta çalışmaya başlar.”¹⁶²

¹⁵⁷ S. Köksal, **a.g.m.**, s. 109.

¹⁵⁸ P. Basinskiy, **a.g.e.**, s. 436.

¹⁵⁹ V. Ya. Linkov, *Kommentarii*, L. N. Tolstoy, *Dyavol*, (Erişim) <http://www.rvb.ru/tolstoy/02comm/0286.htm>, 30 Kasım 2012

¹⁶⁰ P. Basinskiy, **a.g.e.**, s. 131.

¹⁶¹ **A.g.e.**, s. 133.

¹⁶² **A.g.e.**, s. 136.

Eserde Yevgeniy İrtenev'in evlilik öncesinde, eşi şehirde yaşayan Stepanida Pençikova ile yaşadığı ilişki anlatılır. Evlenene kadar süren ve yalnızca cinselliğe dayalı olan bu ilişki, Yevgeniy İrtenev'i felakete götürür. Yevgeniy İrtenev, evlendikten sonra eşi Liza'yı bedenen aldatmasa da Stepanida'yı her gördüğünde ona karşı dayanılmaz bir tutku duyar. Stepanida'ya âşık olmamasına rağmen onu uzaktan görmesi, kadının küçük bir gülümsemesi dahi Yevgeniy İrtenev'i baştan çıkartmaya yeter: "Ah, bu tam olarak aşk değil. Aşk değil bu, beni yakalamış olan ve tutan bir güç. Ne yapacağımı bilmiyorum."¹⁶³ Bu şehvet tutkusu, onu esir aldıkça vicdanı ile ters düşen Yevgeniy İrtenev, bu tutkudan ancak ölümle kurtulacağını düşünür. Sonunda ise Yevgeniy İrtenev aklını kaçıır ve intihar eder. Tolstoy bu eserinde kadını "şeytan" ile özleştirir: "Ne de olsa o şeytandır. Düpedüz şeytan."¹⁶⁴ Fakat eserde Yevgeniy İrtenev'in ölmesine neden, "şeytan" ile özdeşleştirilen Stepanida değil, onun bu kadına duyduğu, fakat bir türlü bastıramadığı şeytani duygularıdır.

Tolstoy'un hayatına derinden etki eden başlıca kadın ise eşi Sofya Andreyevna'dır. Yazarın torunlarından biri olan gazeteci Fyokla Tolstaya, *Lev Tolstoy'un Kültürel Mirası* (Kulturnoye naslediye Leva Tolstogo) adlı televizyon programında, Sofya Andreyevna'nın Tolstoy'un hayatında en önemli kadın olduğunu dile getirir.¹⁶⁵ Elli yıllık evliliklerinde Sofya Andreyevna, Tolstoy için hem iyi bir eş ve hem de iyi bir yardımcı olur. *Savaş ve Barış*'ın Nataşa'sı hakkında yazılan bir yazıda Sofya Andreyevna okuyucuya şöyle tanıtılır: "Savaş ve Barış üzerinde çalışan, evde çocuklar için kısa hikâyeler yazan, günlüğüyle hem bir yazar olup hem de bir yazarın hayatına ışık tutan, fotoğrafçılık öğrenip Tolstoy'un çiftlik hayatını kaydeden ve Tolstoy'un sekreterliğini yapan Tolstaya."¹⁶⁶ R. Lyovenfeld de Sofya Andreyevna'yı "kısa boylu, endamlı ve oldukça şirin bir kızdı. Yumuşak kahverengi saçlarla çevrelenmiş, iri, parıldayan mavi gözleriyle asil yüzü,

¹⁶³ L. N. Tolstoy, *Dyavol*, Moskova, izd. OLMA Media Grup, 2011, s. 292.

¹⁶⁴ *A.g.e.*, s. 298.

¹⁶⁵ (Erişim) http://ria.ru/press_video/20101123/300259380.html?id=, 12 Aralık 2012

¹⁶⁶ S. Gürses, *a.g.m.*, s. 27.

onun ruhuna ve yaşama sevincine tanıklık ediyordu. İyi bir eğitim almıştı. Algılama ve düşünme yetisi dikkat çekiciydi. Dört dile hâkimdi ve klasik eserleri Rusça, Almanca, Fransızca ve İngilizce orijinallerinden okuyordu. Ancak böyle bir kız Lev Tolstoy gibi birisini tam anlamıyla anlayabilirdi.” sözleriyle tarif eder.¹⁶⁷ Özellikle Tolstoy iki büyük eseri olan *Savaş ve Barış*’ı ve *Anna Karenina*’yı yazarken Sofya Andreyevna evin bütün sorumluluğunu yüklenir. Onun tek işi, Tolstoy’u yazmaktan alıkoyacak engellere karşı koymaktır. Bu yüzden Sofya Andreyevna bütün mülkün yönetimini ele alır. En büyük sorumluluğu, Tolstoy’un sözlerini yazıya dökmek ve müsveddelerini temize çekmektir. Temize çekme işi Sofya Andreyevna’nın eşini daha iyi tanmasına ve ona yakınlaşmasına imkân sağlar. Aslında ilk başlarda bu temize çekme işi Sofya Andreyevna için bir tutkudur ve bu tutkuyu da şöyle dile getirir: “Bu eseri kopya ederken, zihnimden birçok şey geçiyor. Hiç bir şey onun fikirleri ve yeteneği kadar, beni etkilemiyor. Bir süredir bu böyle. Ben mi değiştim yoksa bu roman mı gerçekten çok iyi?”¹⁶⁸

On beş yıl sonra Tolstoy çiftinin evliliklerinde sorunlar ortaya çıkmaya başlar. Bu sorunların çıkmasında Tolstoy’un yaşadığı ruhsal bunalımın etkisi büyüktür. *Savaş ve Barış*’ta Prens Andrey Bolkonski’nin, Pyer Bezuhov ile yaptığı konuşmadan Tolstoy’un evlilik hakkındaki düşüncelerini anlamak mümkündür: “Hiçbir zaman, hiçbir zaman evlenme, arkadaşım; işte sana tavsiyem. Elimden gelen her şeyi yaptım demeden, seçtiğin kadını sevmekten vazgeçip onu gerçek karakteriyle görmeye başlamadan önce evlenme, yoksa çok kötü ve düzeltilmeyecek bir yanlış yapmış olursun. Yaşlandığında, bir işe yaramayacak hale geldiğinde evlen.”¹⁶⁹ 1870’li yıllarda Tolstoy’un gözünde artık Sofya Andreyevna sadece doğurgan bir ana, bir sekreter, bir kâhya ve bir ev kadınıdır.¹⁷⁰ Sofya Andreyevna’nın sürekli doğum yapması, kendini kötü, sinirli ve çirkin hissetmesine neden olur.

¹⁶⁷ R. Lyovenfeld, **a.g.e.**, s. 386.

¹⁶⁸ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 382.

¹⁶⁹ L. N. Tolstoy, **Voyna i mir**, Cilt I., Moskova, izd. Eksmo “Biblioteka vsemirnoy literaturı”, 2009, s. 55.

¹⁷⁰ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 464.

Hayatında yalnızca ev işleri ve doğumlar vardır. Aynaya her bakışında daha otuzlu yaşlarında iken yorgun bakışları ile şişmanlaşmış, yaşlanmış bir kadın görür. Yaşadığı hayata eşi Tolstoy'un da tanık olmasını isteyerek günlüğüne şunları yazar: "Neşeye, boş gevezeliklere, şıklığa ihtiyacım var. Hoşa gitmek istiyorum, biri bana güzel olduğumu söylesin ve Lev bunu görsün, işitsin istiyorum. Onun da bazen bezdiği bu içe dalıştan kurtulması ve benimle birlikte, tüm ölümlülerin ortak ikramiyesi bu yaşamı yaşaması gerekiyor..."¹⁷¹ Yasnaya Polyana'nın genç ve güzel hanımı sürekli hamiledir ve göğsünde sürekli emzirdiği bir bebeği vardır. Çocuklarından İlya, annesi için şunları dile getirir: "Doğurduğu on üç çocuktan on birini kendisi emzirdi. Evlilik hayatının otuz yılının yüz on yedi ayı hamilelikle geçti. Bu da on yıl eder. Çocuklarından ise sekiz tanesi hayatta kalmayı başardı. Ayrıca bu sıra içerisinde de büyük bir malikânenin işleriyle ilgilendi. Aynı zamanda *Savaş ve Barış*, *Anna Karenina* gibi büyük eserleri ve diğer çalışmaları sekiz, on, hatta on iki kez tek başına temize çekti."¹⁷² Sofya Andreyevna, Tolstoy'un gözünde ideal bir eş olmasa da, bir kadında olması gereken bütün iyi vasıflara sahiptir. *Günlükler*'inde yer alan *Neyi Seviyorum* adlı şiiri onun kişiliğinin adeta bir özeti'dir:

Neyi Seviyorum:

Ruhumda sakinliği.

Başımda hayali.

İnsanlara duyduğum sevgiyi.

Çocukları seviyorum.

Her türlü çiçeği seviyorum.

Güneşi ve aydınlığı.

Ormanı.

Ağaçları dikmeyi, budamayı, yetiştirmeyi seviyorum.

Bir şeyleri tasvir etmeyi, resim çizmeyi,

Fotoğraf çekmeyi, rol yapmayı seviyorum.

¹⁷¹ A.y.

¹⁷² A. Zverev, V. Tunimanov, a.g.e., s. 443.

Bir şeyler yaratmayı seviyorum – dikiş dikerek bile olsa.
 Müziği seviyorum.
 İnsanlardaki açıklığı, sadeliği, yeteneği seviyorum.
 Elbiseleri ve süsleri.
 Neşeyi, bayramları, parıltıyı, güzelliği.
 Şiirleri seviyorum.
 Şefkati. Duygusallığı.
 Verimli çalışmayı seviyorum.
 Açık sözlülüğü ve doğruluğu seviyorum.¹⁷³

Tolstoy ve Sofya Andreyevna karakter olarak birbirinden çok farklıdır. Hatta Sofya Andreyevna bu farklılığı eşine şu satırlarla anlatmıştır: “Evet, biz çocukluktan beri farklı yollardayız: sen köyü, halkını, köylü çocuklarını seviyorsun. Sen benimle evlenerek çıkmış olduğun o ilkel hayatı seviyorsun. Ben ise şehirliyim. Bütün varlığımla köyü ve halkı sevmeye çalışsam da, bunu hiç bir zaman yapamayacağım.”¹⁷⁴ Çift arasındaki uyuşmazlıkların bir nedeni de Tolstoy’un eşini çok kıskanması, hatta evlerine gelen kimi konukları kapı dışarı etmesidir. Eşine delicesine düşkün olan, onu çılgınca seven Sofya Andreyevna için evlilik; eşini sevmek, çocuk sahibi olmak, onları yetiştirmek, evine bakmak, sosyete de seçkin bir yeri olmaktan ibarettir. Tolstoy için ise evlilik, zamanla bir tutsaklık halini alır. Özellikle yaşlılık döneminde Tolstoy’un sürmüş olduğu yaşam tarzı, köylüler gibi giyinmesi ve yıkanmaması da Sofya Andreyevna için dayanılmaz bir işkencedir.

Anlaşmazlıklarının bir başka nedeni ise Tolstoy’un Vladimir Grigoryeviç Çertkov’la kurduğu yakınlıktır. St. Petersburg’un soylu kesimine mensup olan Çertkov, Tolstoy’un sekreteri ve mürididir. Tolstoy, “üzerimde akılsızca bir etkisi olan iffetsiz bir arkadaş” olarak tanımladığı Çertkov’a çok büyük önem

¹⁷³ S. A. Tolstaya, **Dnevnik (1897-1909)**, Kooperativnoye izd. “Sever”, 1932, (Erişim) http://az.lib.ru/t/tolstaja_s_a/text_0010.shtml, 05 Haziran 2012

¹⁷⁴ N. N. Hitaylenko, **a.g.e.**, s. 27.

verir ve onun arkadaşlığını şöyle tarif eder:¹⁷⁵ “Tanrı bana en büyük mutluluğu verdi.”¹⁷⁶ Ayrıca Tolstoy kendisini bir tek Çertkov’a karşı zayıf hisseder: “Bu adam her şeyini bana feda etti. Benim için rahat ve sosyetik yaşamından vazgeçmekle yetinmedi, tüm gücünü de benim eserlerimin yayımına adadı, sürgün edildi.”¹⁷⁷ Yirmi yedi yıllık dostluklarının sonucunda Tolstoy vasiyetini yerine getirme görevini ona verir. Bu yüzden Sofya Andreyevna, Çertkov’u hiç sevmez. Onu kendine bir rakip olarak görür. Çünkü Sofya Andreyevna’ya göre Çertkov, Tolstoy’un kitaplarının telif hakkını almayı planlayarak, onu ve çocuklarını bu mirastan mahkûm bırakacak kişidir. Sofya Andreyevna ve Çertkov Tolstoy’un yaşamında birinci kişi olmak için adeta yarışır. Bu Tolstoy’un katlanamadığı bir durumdur. Tolstoy yaşamının son dönemlerinde eşine karşı hissettiği ve daha da yoğunlaşan duygularını şöyle izah eder: “Ne yazık ki yatağımı ve hayatımı paylaşan karım, düşüncelerimi de aynı şekilde paylaşacak yerde, onlara düşman kesiliyor. Boynuma asılmış bir değirmen taşı o, beni sahte ve yalancı bir hayata sürükleyen ve vicdanıma yük olan bir ağırlık.”¹⁷⁸

Tolstoy’un çocukluğundan ölene kadar sanatına şekil veren başlıca unsurlar arasında kadın, önemli bir yer tutar. Av, doğa, heykeltıraşlık, müzik gibi tutkuları da sanatına olumlu katkılar sunar. Yazarın hayatı ve var olma nedenlerini sorguladığı temel etken ise ölümü erken yaşta tanımasıdır.

¹⁷⁵ P. A. Bulanje, **Tolstoy i Çertkov**, izd. M., Tip. İ. D. Sıtina, 1911, (Erişim) http://az.lib.ru/b/bulanzhe_p_a/text_0020.shtml, 21 Mayıs 2012

¹⁷⁶ **A.y.**

¹⁷⁷ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 838.

¹⁷⁸ S. Zweig, **a.g.e.**, s. 369.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TOLSTOY'UN ROMAN SANATI ve ROMANLARI

1.1. TOLSTOY'UN ROMAN SANATI

Tolstoy'un sanatı Rus edebiyatının gelişmesinde büyük rol oynar. M. Gorki, Tolstoy'un edebiyat açısından önemini şu sözleriyle dile getirir: "Tolstoy, koskoca bir dünya. Bu adam gerçekten büyük bir iş yaptı. Koskoca bir asır içinde başından geçenleri anlattı ve bu anlattıklarına büyük ölçüde gerçekliği, emeği ve güzelliği kattı."¹

Tolstoy'a göre her şeyden önce sanat, duyguların aktarım biçimidir ve aktarım yoluyla insanlara ulaşır. Modern edebiyat eleştirisi öncülerinden B. Moran, Tolstoy'un duygu aktarımını şöyle anlatır: "Tolstoy'a göre duygu aktarımını başaran her eser, sanat eseridir. Aktarılan duygu önemli ya da önemsiz olabilir, iyi ya da kötü olabilir; vatan duygusu, aşk, v.b. olabilir. Eğer bunlar aktarılmışsa sanat eseri meydana gelmiş demektir. (...) Bu olmadıkça, ne kadar gerçekçi, kuvvetli, şiirsel olursa olsun sanat eseri değildir."² Tolstoy için sanat, boş bir uğraş ya da ekmeğini kazanmak için ortaya koyulan bir emek değil, daha çok düşüncelerini insanlığa yaymak için bir araçtır.

Tolstoy'un sanatı öğretici ve eğitici bir özellik taşır. Öğretisinin temelinde, köylü ve fakir halk için bilgelikle beslediği sevgi yatar. Amacı insanlara bilgelik yoluyla doğru olanı aşılama ve hayatı ahlaki bir çerçevede sunmaktır. İnsanlığı mutluluğa götüren yolu her şeyden önce sosyal ve ekonomik değişimlerde değil, her insanın ahlaki yönden kendini yetkinleştirmesinde görür. İsteklerin ölçülülüğü, mütevazı bir yaşam, tutkulardan arınma Tolstoy'a göre belirli bir ahlak çerçevesinde olmalıdır.

¹ Bolşaya sovetkaya ensiklopediya, Red.: B. A. Vvedenskiy, Cilt 42, 2-oye izd., izd., Gosudarstvennoye nauçnoye, s. 586.

² B. Moran, Edebiyat Kuramları ve Eleştirisi, 18. Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 2008, s. 120-121.

Tolstoy'un eserleri arasında destan özelliği taşıyan, tarihi-psikolojik, toplumsal romanlar, otobiyografik yazılar, halk hikâyeleri, masallar vardır. Büyük yazarın eserleri sadece bu türlerle sınırlı değildir. Ahlaki ve dini konuları içeren yazılar, politik ve bilimsel makaleler ve sanat üzerine yazılan çeşitli yazıları da karşımıza çıkar. *Çocukluk, İlk Gençlik, Gençlik, Sivastopol Öyküleri, Aile Mutluluğu* gibi otobiyografik özelliği ağır basan eserlerini gençlik yıllarında kaleme aldığı görülür. Bu eserler daha çok yaşamda edindiği izlenimlerden ve hatıralardan oluşur. Olgunluk döneminde ise *Savaş ve Barış, Anna Karenina* gibi hacimce daha büyük eserleri ortaya koyar. Bu romanlardaki karakterler ilk dönem eserlerinde olduğu gibi yalnızca ailesi ve arkadaşları ile sınırlı değildir ve karakterlerin sayısı oldukça çoktur. Ayrıca ahlaki ve dini düşünceler bu dönemde kendini göstermeye başlar. Tolstoy bu dönemde "yönetici sınıftan her gün biraz daha uzaklaşır ve onların yaşamını gittikçe daha günahkâr, anlamsız, boş ve insanlık dışı bulur."³ Yaşlılık döneminde ise *Dogmatik Teolojinin Eleştirisi, İvan İlyiç'in Ölümü, Sergey Baba, Diriliş* gibi dini ve siyasi içerikli eserler kaleme alır. İnsanların ahlaksızlığı, yaşamın adaletsizliği ve çarpık toplumsal düzen bu dönem eserlerinde işlediği başlıca konulardır. Yaşlılığında yazar adeta bir peygamber konumuna yükseltilir. Bu durum, Tolstoyizm (tolstovstvo) felsefesinin bir sonucudur. Tolstoyizm, iffeti, vejetaryen rejimi, içki ve sigaradan uzak durmayı, tüm malların ortaklaştırılmasını ve kötülüğe şiddetle cevap vermemeyi savunur.⁴ Yazarın amacı insanlara bilgelik yoluyla doğru olanı aşılama ve hayatı ahlaki bir çerçevede sunmaktır.

Yazarın eserlerinin genel anlatım ve üslup özelliklerinin başında, karakterleri bir gözlemci-psikolog gözüyle ustaca yaratması, doğa ve karakter uyumu sağlaması ve dili sade, yalın bir şekilde kullanması gelir. Gerçekçiliğin etkisi altında yazar, yaşamı nesnel bir tarzda anlatır. Bu özelliğini de not defterine yazdığı şu sözler özetlemektedir: "Bir şair yaşamdaki en güzel olanı

³ G. Lukacs, **Avrupa Gerçekçiliği, Balzac-Stendhal-Zola-Tolstoy-Gorki ve Diğerleri**, Çev. Mehmet H. Doğan, 2. Basım, İstanbul, Payel Yayınevi, Mayıs 1987, s. 191.

⁴ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 729.

alır ve bunu eserinin içine koyar.”⁵ Tolstoy’un gerçekçiliğinin asıl özelliği, eserlerinde yarattığı karakterlerin ağızından toplumsal sorunlara eleştirel yorumlar getirebilmesidir.⁶ Örneğin Tolstoy, özellikle köy yaşamına geri döndükten sonra toprak beylerinin köylülerin sırtından geçindiğini fark eder ve bunu toplumsal bir sorun olarak eserlerinde işler. Böylece yazar, Rusya’nın toplumsal ve kültürel yaşamına da ayna tutar. Tolstoy eserlerinde, karakterleri, olayları, yerleri ve zamanı şartlara uygun bir fonda anlatır. V. Şklovski’nin de belirttiği gibi “Tolstoy’un romanlarındaki bir kahraman şartların ona sunduğu şekilde gerekeni yapar.”⁷ Böylelikle Tolstoy karakterlerini içinde buldukları ortamlara göre farklı yönleriyle ayrıntılı olarak göstermeye çalışır.

Tolstoy yalnızca kendi hisleri ve akli aracılığıyla kanaat getirdiği şeye inanır. Ama kendi düşüncelerini ve duygularını işgal eden tuhaf ve anormal şeyleri de reddetmek için acele etmez.⁸ İngiliz ahlak ve siyaset filozofu I. Berlin, “[Tolstoy] Her zaman ve her durumda normal usla kavranabilir ve doğrulanabilir ‘katı’ gerçekleri aradı; elle tutulur gerçeklerden uzak girift kuramları, teolojik, şairane ya da metafizik gizemi reddetti.” diyerek yazarın bu özelliğine dikkat çeker.⁹ Tolstoy her zaman somut olanı resmetme taraftarıdır. 1850’li yıllarda Tolstoy’un yakın arkadaşı, eleştirmen ve anı yazarı P. Annenkov’a göre “Tolstoy hayatın bütün olaylarında ve vicdanının bütün sorunlarında kendi kendine bir açıklama arar.”¹⁰ Tolstoy her şeyi akıl süzgecinden geçirerek ele alır. B. Eyhenbaum ise Tolstoy’un sanatında “hafızası”nın önemli bir araç olduğunu dile getirir. Çünkü Tolstoy’un hafızasıyla her şeyi bir araya getirme ve bunu kendi yaşamı çerçevesinde organize ederek ortaya bir bütün çıkartma gibi üstün bir yeteneği vardır.¹¹

⁵ N. N. Gusev, *Lev Nikolayeviç Tolstoy; materialı k biografii s 1828 po 1855 god*, Moskova, izd. Akademii nauk SSSR, 1954, s. 3.

⁶ G. Lukacs, *a.g.e.*, s. 169.

⁷ V. Şklovski, *a.g.e.*, s. 461.

⁸ D. T. Orwin, *a.g.e.*, s. 10.

⁹ İ. Berlin “Kirpi ile Tilki”, *Roman Kahramanları Dergisi*, Sayı:09, Ocak/Mart, 2012, s. 34.

¹⁰ D. T. Orwin, *a.g.e.*, s. 10.

¹¹ *A.y.*

Yaşamında yer eden hemen hemen her kişiyi eserlerinde bir karakterin ardına gizleyen Tolstoy genellikle gündelik yaşamdan etkilenererek resmettiği karakterlerinin isimlerini aynı bırakarak yalnızca soyadlarını değiştirir. Zaman zaman Tolstoy da kendini karakterlerinin ardına gizleyerek düşüncesini okuyucuya aktarır. Bu düşüncüyü örnekleyen başlıca eserlerinden biri *Çocukluk*'tur. H. Troyat, bu eserdeki karakterlerin her birinin yazarın çevresindeki kişilerden betimlendiğini şöyle anlatır: “Anlatıcının kardeşi Volodya’yı tasvir etmek için, kendi ağabeyi Sergey’in özelliklerini seçmişti; romandaki Lyuboçka kız kardeşi Mariya’dan kopya edilmişti. Büyükanne gerçekte neyse kitapta da öyle geçiyordu; öğretmen Karl İvanoviç, Fyodor İvanoviç Rossel’den, Saint-Jérôme ise Prosper de Saint Thomas’dan başkası değildi...”¹²

Eserlerinin çoğunda Tolstoy, karakterlerini gerçek hayattan aktarır ve anlattığı olayları tarihsel ve tanık olduğu gerçek olaylardan esinlenerek kaleme alır. Bu yüzden her kesimden insan onun eserlerinde kendine uygun bir parça, karakter ya da bir sahne bulabilir. Tolstoy’un büyük bir coşku ile çizdiği kareler, gerçek yaşamla her zaman iç içedir. Rus yazar ve şair Teffi de Tolstoy’un *Çocukluk* adlı eserini okuyunca şunları söyler: “Hatırlıyorum. Dokuz yaşındayım. *Çocukluk*’u ve *İlk Gençlik*’i okuyorum. Tekrar tekrar okuyorum. Bu kitaptaki herkes benim için bir akraba. Volodya, Nikolenska, Lyuboçka – Onların hepsi benimle birlikte yaşıyor. Onlar bana, kız kardeşlerime ve erkek kardeşlerime o kadar benziyorlar ki. Bir de onların Moskova’daki büyükannelerinin evi. Bu ev, bizim Moskova’daki evimiz. Misafir odası, oturma odası ve sınıf hakkında okuduğum zaman hayal etmeme gerek yok. Bunların hepsi bizim odalarımız.”¹³

Tolstoy’un geniş hacimli eserlerinde olay örgüsü genellikle yavaş ilerler. Tek bir konu yoktur. Örneğin *Savaş ve Barış*’ta olduğu gibi, okuyucu Nataşa

¹² H. Troyat, **a.g.e.**, s. 137.

¹³ N. Teffi, “Moy Perviy Tolstoy”, **Pisateli o pisatelyah. Literaturnye portreti**, Moskova, izd. Drofa, Veçe, 2002, s. 171.

ve Prens Andrey'in aşkını okurken, birden kendini savaşın ortasında bulabilir. *Anna Karenina*'da ise bir yanda Anna ve Vronski'nin yasak aşkının doğuracağı sonuçları beklerken, bir yandan da Kiti ve Levin aşkının sonunu merak eder. *Diriliş*'te ise masum bir kadının ayakta kalma savaşını izlerken, dönemin toplumsal yaşamını da yakından tanıma imkânı bulur. Böylece yazar aile, vatan, aşk, ihanet, doğa sevgisi, tarih, din ve Tanrı gibi birbirinden farklı konuları ustaca harmanlayarak güncelliğini hala koruyan eserler ortaya çıkarmayı başarır.

Tolstoy olgunluk döneminde yazdığı eserlerinde karakter psikolojilerini resmederken bilinç akımı tekniği kullanır. Bu teknik ile “bireyin iç dünyasında şekillenen duygu ve düşüncelerin doğal olarak yansıtılmasını sağlar.”¹⁴ Böylelikle gerçekte birebir örtüşen bu karakterlerin duygu ve ruh dünyasını tüm çıplaklığıyla okuyucuya sunar. V. Nabokov da Tolstoy'un “bilinç akımı tekniğini deneyen ilk romancı” olduğunu söyler.¹⁵

Yazarın eserlerinde iç monolog tekniğine de rastlanır. Bilinç akımı tekniği iç monolog tekniği ile benzerdir. “İç monolog okuyucuyu, kahramanın iç dünyasıyla karşı karşıya getiren bir yöntemdir.”¹⁶ V. Şklovski'ye göre özellikle *Anna Karenina*'daki tüm karakterlerin kendine ait bir dünyaları vardır ve karakterler kendine özgü iç monologlarla okuyucuya düşüncelerini aktarırlar.¹⁷ Bu yöntemle yazarın varlığı ortadan kalkar. Yorum ve açıklamalar da okuyucuya bırakılır.¹⁸ Roman karakteri kendi kendisiyle konuşur. Anna Karenina'nın yasak ilişkisini eşi Aleksey Karenin'e anlattıktan sonra eşinin kendisini oğluya tehdit etmesi karşısında Anna Karenina'nın düşüncelerini Tolstoy, iç monolog tekniği ile okuyucuya şöyle yansıtır: “Ben onun ne yapacağını nasıl tahmin etmedim? O, alçak karakterine özgü olanı yapacak.

¹⁴ M. Tekin, **Roman Sanatı**, 3. Baskı, İstanbul, Ötüken Yayınevi, 2008, s. 273.

¹⁵ V. Nabokov, **Lektsii po russkoy literature**, Moskova, izd. Nezavisimaya gazeta, 1999, s. 263.

¹⁶ **A.g.e.**, s. 264.

¹⁷ V. Şklovski, **a.g.e.**, s. 463.

¹⁸ M. Tekin, **a.g.e.**, s. 264.

O haklı olacak, mahvolmuş beni ise daha kötü, daha alçakça öldürecek...”¹⁹ Stepan Arkadyeviç Oblonski ise eşini aldattığının ortaya çıkmasından sonra eşi Darya Aleksandrovna Oblonskaya'nın vereceği tepkiyi kendince şöyle yorumlar: “Evet! o, bağışlamaz ve bağışlayamaz. En kötüsü ise, her şeyin suçlusu benim, suçluyum, ama suçlu değilim.”²⁰

İnsan psikolojisini eserlerinde ayrıntılı bir şekilde inceleyen Tolstoy, karakterlerinin iç dünyalarını okuyucuya bir portre gibi sunar ve onun “hayat bilimi”²¹ olarak tanımladığı felsefesinin temelinde insan psikolojisi yatar. Tolstoy, insanın ruhsal gelişimini yani ruhun diyalektizmini göstermeyi amaçlar.²² Tolstoy insanı incelerken hiçbir zaman yalnızca bilimsel bir meraktan doğan psikolojik analizden faydalanmaz.²³ O, kendini yetkinleştirmek için işe kendini incelemekle başlar.²⁴ “Onun kahramanları bazen sever, bazen nefret ederler, bazen sevinç, bazen acı duyarlar; bir yandan arayıcı, bir yandan şüphecidirler; bir yanda yolunu şaşırılmış, bir yanda inançlıdır.”²⁵ Fakat bu psikolojik değişimler karakterlerin gerçek kişiliğini bozacak türden değildir. *Tolstoy Studies Journal* dergisinin redaktörü D. T. Orwin, Tolstoy’un “insanın psikolojik durumlarını ve insan doğasını analiz etmede usta bir yazar olduğunu” dile getirir.²⁶ D. İ. Pisarev de “hiç kimsenin Tolstoy gibi insan ruhunu derinden incelememediğini” söyler.²⁷ Tolstoy’un bu yeteneğini örnekleyebileceğimiz en önemli sahnelerden biri *Savaş ve Barış*’taki Prens Andrey Bolkonski’nin ölümüdür. Üst rütbeli bir askerin ölüm öncesi psikolojisini ve kahramanın içinde beslediği insan sevgisini olağanüstü bir şekilde tasvir eder: “Kardeşlere, sevenlere, bizden

¹⁹ L. N. Tolstoy, **Anna Karenina**, Biblioteka vsemirnoy literaturı, Moskova, izd. Eksmo, 2010, s. 354.

²⁰ **A.g.e.**, s. 28.

²¹ D. T. Orwin, **a.g.e.**, s. 38.

²² L. Z. Poleşçuk, **İstoriya russkoy literaturı**, çast 3, Dalnevostoçnyy gosudarstvennyy universitet, Tihookeanskiy institut distantsionnogo obrazovaniya i tehnologiy, Vladivostok, 2005, s. 49.

²³ **A.y.**

²⁴ **A.y.**

²⁵ Z. Baştımar, **a.g.e.**, s. 93.

²⁶ D. T. Orwin, **a.g.e.**, s. 9.

²⁷ D. İ. Pisarev, “Tri smerti”, L. N. Tolstoy, **L. N. Tolstoy v russkoy kritike**, Moskova, gos. izd. hudojestvennoy literaturı, 1952, s. 133.

nefret edenlere, düşmanlara duyulan merhamet, sevgi – evet, Tanrı'nın yeryüzünde yaydığı, Prenses Marya'nın bana öğrettiği ve benim anlamadığım o sevgi.”²⁸

Tolstoy'un anlatımının iki vazgeçilmez ögesi insan ve doğadır. Onun için insan muhteşem dünyanın ortasında bulunur.²⁹ Doğa ise eserlerinin güzelliğın, mutluluğın, iyiliğın adeta bir birleşimidir. Rus devrimci G. V. Plehanov, “Tolstoy'un doğada sevdiği her şeyi büyük bir ustalıkla tasvir ettiğini” dile getirir.³⁰ P. Johnson ise “kimsenin doğayı onun kadar tutarlı bir gerçeklik ve titizlikle tasvir edemediğini” söyler.³¹ Tolstoy'un şu sözleri de doğaya hayranlığın bir kanıtıdır: “Güneş, muhteşem dünyanın üzerindeki parlak ve yakıcı güneş. Doğada baktığın her yerde beklenmeyen, tuhaf, muhteşem bir hayat, parlaklık, mutluluk, sağlık ve sonsuz, parlak bir güzellik vardır.”³² Tolstoy'un betimlemeleri ise anlatımının en güzel yanıdır. Yazarın betimlemeleri onun çok erken yaştan itibaren doğayı, insanoğlunu titizlikle gözlemlediğinin ve ayrıntıları yakalamadaki ustalığının bir kanıtıdır. Doğa betimlemeleri çoğunlukla karakterlerin gözüyle canlandırılır. Tolstoy'un romanlarında yer alan doğa betimlemeleri genellikle uzun, dikkat çekici ve detaylıdır. Fakat akılda kalıcıdır. Bu betimlemeler yazarın doğa sevgisini yansıtır.

Tolstoy, genellikle hacim ve konu olarak daha küçük eserlerinde dolaysız ve abartısız bir anlatı tarzı benimser. Kişileri, düşüncelerini, ruh hallerini, eşyaları ve doğayı betimlerken süslü anlatımdan uzak, yalın bir dil kullanır. İngiliz yazar ve eleştirmen E. Crankshaw ise Tolstoy'un bu yönüne değinerek “o ışık ve gölge oyununu beğenmeyen, sanatını sadece tam bir berraklık ve görünürlükle icra eden bir ressam gibiydi” der.³³

²⁸ L. N. Tolstoy, **Voyna i mir**, III. Cilt, s. 297-298.

²⁹ V. Veresayev, **a.g.e.**, s. 59.

³⁰ G. V. Plehanov, “Tolstoy i priroda”, **L. N. Tolstoy v russkoy kritike**, Moskova, gos. izd. hudojestvennoy literaturı, 1952, s. 367.

³¹ P. Johnson, **a.g.e.**, s. 158.

³² V. Veresayev, **a.g.e.**, s. 59.

³³ P. Johnson, **a.g.e.**, s. 158.

Tolstoy'un en büyük yeteneği farklı sınıfa ait insanları resmedebilmesi ve soyluların dili ile köylülerin dilini ustalıkla bir arada kullanabilmesidir. Onun eserlerindeki tipler genelde iki gruba ayrılır. Birinci grubu alt sınıf (köylüler, askerler, kazaklar, vb.), ikinci grubu ise yüksek sosyete insanları oluşturur.³⁴ Fakat Tolstoy karakterlerini ait oldukları sınıflara göre konuşTUR. H. Troyat yazarın bu becerisini överek, "Tolstoy'un sosyeteden insanlara, yüksek memurlara, mujiklere, gardiyanlara, teorisyenlere, devrimcilere, kürek mahkûmlarına kendine has ayrı bir dil verdiğini" dile getirir.³⁵ Soyluların konuşmaları daha çok Batının etkisini yansıtır. Konuşmaları Fransızca, İngilizce Almanca kelimeler süsler. Yaşam tarzları gibi konuşmaları da gösterişlidir. Köylülerin basit ve özentisiz yaşamları da konuşmalarına yansır. Bir soylu olmasına rağmen Tolstoy, halktan kopuk olmadığını özellikle köylülerin konuşmasında belli eder. Toplumsal düzensizliğin sorumlularını kınamak istediğinde ise üslubu sertleşir.

Tolstoy anlattığı şeyi tüm gerçekliğiyle ve doğallığıyla okuyucuya sunar. Tolstoy'un "tek silahı" anlatımının objektif biçimidir.³⁶ Onun için önemli olan eserinin okuyucu tarafından anlaşılabilmesidir: "Anladığını sözlerle öyle ifade etmelisin ki, başkaları seni senin kadar anlasınlar."³⁷ Özellikle son dönem eserlerinde anlaşılır, sade, basit ve ahlaki öğreti içeren bir dil kullanır ve kelime seçiminde daha büyük bir özen gösterir. Ona göre yalın bir anlatım kısa ve öz ama çok duygulu olmalıdır. Eserlerini kimsenin etkisinde kalmadan yazmayı ilke edinen Tolstoy, Çehov'un dilini eleştirirken de şu noktalara değinir: "(...) Hem, sen her şeyi süsleyip püslüyorsun-insanları, doğayı, özellikle insanları... Leskov da öyle yapardı. Hep yükseklerden atardı, büyük sözler eder etkileyici de olurdu belki, ama çoktan unutuldu. Kimsenin etkisinde kalmayacaksın, kimseden de korkmayacaksın... O vakit başarılı

³⁴ D. N. Ovsyaniko-Kulikovskiy, *Lev Nikolayeviç Tolstoy kak hudojnik*, izd. 5-e, Moskova, izd. M.: Knijny dom "LIBROKOM", 2012. s. 205.

³⁵ H. Troyat, *a.g.e.*, s. 748.

³⁶ E. Babayev, "*Anna Karenina*" L. N. Tolstogo, Moskova, izd. Hudojestvennaya literatura, 1978, s. 53.

³⁷ Z. Baştımar, *a.g.e.*, s. 35.

olursun...”³⁸ Daha çok hitap ettiği kesim sıradan halktır. Yer yer yarattığı karakterlerin psikolojisini daha iyi belirtmek ve düşüncelerini daha iyi ifade edebilmek adına benzetmelere başvurur. Eserlerinin dilini süsleyen sıfat ve benzetmeler daha çok karakterlerin o anki ruh hallerini açıklamaya yardım eder. Tolstoy insan yaşamına ve davranışlarına yönelik anlatımlarında bir takım sembolik ifadeler de kullanır. Bu açıdan *Anna Karenina* romanı dikkat çekicidir. Bazen bir tipi, bir rüya, küçük bir çanta, bir atın ölümü, bir mujik, bazen bir çift eldiven dahi karakterlerin kaderleri açısından sembolik öğelerdir. Örneğin, Anna Karenina'nın gördüğü bir rüya onun ölümüne dair okuyucuya ipuçları verir: “Sakalı birbirine karışmış ihtiyar köylü adam demirin üzerine eğilmiş, anlaşılmayan Fransızca kelimeler söyleyerek bir şeyler yapıyordu ve o [Anna] bu kâbus sırasında (buna köylü adamın dehşeti neden oluyordu), bu köylü adamın ona dikkat etmediğini, ama onun üzerinde, demirde korkunç bir şeyler yaptığını hissediyordu.”³⁹ *Anna Karenina* romanında kullanılan en önemli sembollerden birisi de demiryoludur. Raylar ise önceden belirlenmiş, dönüşün olmadığı bir yol anlamına gelmektedir.⁴⁰ *Aile Mutluluğu* romanında karşılaştığımız sembolik bir öğe ise “bülbül”dür. “Bülbül” sembolü romanda dört kez karşımıza çıkar ve Mariya Aleksandrovna'nın farklı ruh hallerini yansıtan bir araç olarak kullanılır.⁴¹

Tolstoy için detaylar çok önemlidir. Eserlerini oluştururken titizlikle hareket eder. Her satırın üzerinde saatlerce düşünür: “Sanatta hiçbir detayı atlamamak gerekir. Çünkü bazen sarkan bir düğme, bir bireyin yaşamının bir yönünü anlatabilir. Mutlaka bu düğmeyi betimlemek gerekir. Ama bu düğmenin, kişinin iç dünyasına göre ve dikkatin daha önemli şeylerden önemsiz, tali şeylere kaymasına yol açmayacak şekilde tasvir edilmesi

³⁸ M. Gorki, **a.g.e.**, s. 305.

³⁹ L. N. Tolstoy, **Anna Karenina**, s. 864-865.

⁴⁰ O. V. Slivitskaya, “Ob efekte jiznepodobiya “Annı Kareninoy” (ritm kompozitsii), **Tolstovskiy yejagodnik**, Gosudarstvenniy muzey L. N. Tolstogo, Moskova, 2001, s. 360.

⁴¹ A. V. Azbukina, **Povtornaya nominatsiya obraza-simvola “solovey” v romane L.N. Tolstogo “Semeynoye şçastye” (po izvestnim materialam)**, y.y., t.y., (Erişim) http://www.ksu.ru/miku/info/sob/konf_tolstoi/s10.htm, 22 Temmuz 2012

gerekir.”⁴² Bir dönem Tolstoy’un sekreterliğini yapan V. A. Lebren, büyük ustanın hem sanatsal hem de felsefi içerikli eserlerini sayısız kez düzelttiğini ve uzun süre kontrol ettiğini dile getirir.⁴³ Onun için “önemli olan acele yazmamak, düzeltmekten, aynı şeyi on defa, yirmi defa bozup yazmaktan bıkmamaktır.”⁴⁴

N. G. Çernişevski, Tolstoy’un sanatını faklı kılan özelliklerini şöyle özetler: “Olağanüstü bir gözlemcilik, ruhsal uyanışların ince analizi, doğa resimlerindeki netlik, güzellik ve sadelik.”⁴⁵ Tolstoy henüz gençlik yıllarında görsel sanatların (mimarının, heykelciliğin, resmin ve müziğin) edebiyatla yakından ilişkili olduğunu fark etmiştir. Sanat arayışlarını hiçbir zaman edebiyatla sınırlandırmamış, sanatını görsel sanatlarla beslemiştir.⁴⁶

Tolstoy hem Rus edebiyatı hem de dünya edebiyatı için büyük sanat eserleri bırakır. F.M. Dostoyevski yazar için “Asırlardır, dünya edebiyatında ondan daha yetenekli bir yazar yoktur” der.⁴⁷ V. Bryusov da yazarın insanlık için önemini şu sözleriyle dile getirir: “Tolstoy, sözünün, düşüncesinin, iradesinin sihirli gücüyle çağımıza hükmetmiş bir kişidir. Tolstoy, yalnızca bir kuşağın, bir ülkenin, bir kültürün değil, o çağımızın bütün insanlığının umutlarının ve düşüncelerinin yansıtıcısıdır.”⁴⁸ Ayrıca V. Bryusov Tolstoy’un sanatının evrenselliğini “Tolstoy bütün dünya içindi. Onun kelimeleri İngilizler, Fransızlar, Japonlar hatta Buryatlılar için dökülmüştür. O, bütün insanları kendine yakın hissediyordu. Ama en çok Rusya’yı seviyordu.”⁴⁹ sözleriyle özetler. A. A. Blok ise Tolstoy’u “Çağdaş Avrupa’nın en büyük ve tek dâhisi,

⁴² H. Troyat, **a.g.e.**, s. 748.

⁴³ V. A. Lebren, **Lev Tolstoy (Çelovek, pisatel i reformator)**, izd. Lino Gabrielli, Aralık, 1978, s. 75., (Erişim) http://az.lib.ru/t/tolstoj_lew_nikolaewich/text_1620.shtml, 7 Mart 2012

⁴⁴ Z. Baştımar, **a.g.e.**, s. 34.

⁴⁵ N. G. Çernişevski, “Detsvo i otroçestvo, Voennie rasskazi”, **L. N. Tolstoy v russkoy kritike**, Moskova, gos. izd. hudojestvennoy literaturı, 1952, s. 91.

⁴⁶ O. M. Gerasimova, “Plastika slova. O vliyaniı izobrazitel'nogo isskustvo na tvorçestvo L. N. Tolstogo”, **Tolstovskiy yejegodnik**, Gosudarstvennyy muzey L. N. Tolstogo, Moskova, 2001 s. 336.

⁴⁷ (Erişim) <http://tolstoy-nasledie.rsl.ru/ru/additionalmenu/abouttolstoy>, 12 Aralık 2012

⁴⁸ (Erişim) http://az.lib.ru/t/tolstoj_lew_nikolaewich/text_1620.shtml, 07 Mart 2012

⁴⁹ (Erişim) <http://tolstoy-nasledie.rsl.ru/ru/periods/1862>, 12 Aralık 2012

Rusya'nın en büyük gururu" olarak görür.⁵⁰ Tolstoy, sosyo-politik konuları işleyen ve yalnızca Rusya'da değil, bütün dünyada da büyük bir ün elde etmiş usta bir yazardır. Dünyayı ve yaşamı kendi sorularıyla ve cevaplarıyla çözmeye çalışan Tolstoy, her şeyden önce bir hayat öğretmenidir: "F.M. Dostoyevski ile birlikte adını dünya klasiklerinin arasına yazdıran Tolstoy, psikolojinin ustası, epik roman türünün kurucusu ve bir hayat öğretmeni olarak, kendine özgü bir düşünürdür."⁵¹ "Tolstoy büyük bir sanatçı ve yeni yaşama giden yolu insanlığa gösteren bir düşünürdür."⁵²

1.2. AİLE MUTLULUĞU

Tolstoy, 1858 yılında realist bir görüşün ürünü olarak *Aile Mutluluğu* adlı romanını kaleme alır. Romanın yayımını, edebiyat eleştirmeni V. P. Botkin'in ısrarları üzerine M. N. Katkov'un yönettiği *Russkiy vestnik*'e verir ve roman ilk olarak 1859 yılında yayımlanır. "Tolstoy'un ilk eserlerinde kadın hiç yok gibidir ya da ikinci planda yer alır."⁵³ Gençlik dönemi eserlerinden biri olan bu roman ise, usta yazarın kadını ve kadının aile ve toplum yaşamındaki yerini anlatan ilk çalışmasıdır.

Tolstoy, bu romanı yazmayı bitirdikten sonra, bu çalışmanın ilk olarak niteliksiz olduğunu ve yayınlanmasına gerek olmadığını V. P. Botkin'e şu satırlarıyla dile getirir: "Bunu yayımlamamı önererek beni kandırdınız... Yazar ve insan olarak artık bittim... Acımı paylaşıyor ve bir arkadaşlık yapmak istiyorsanız, Katkov'u ikinci bölümü yayımlamamaya ve parasını geri vermeme kabul etmeye ikna ediniz. Sözümü tutuyorum ve anlatamayacağım bir tiksinti ile provaları düzelttim. Tek bir yaşayan söz yok bunlarda."⁵⁴ V. P. Botkin ise Tolstoy'un bu yazdıklarına karşılık olarak "romanın dramatik bir

⁵⁰ A. A. Blok, "Solntse nad rossiye", **L. N. Tolstoy v russkoy kritike**, Moskova, gos. izd. hudojestvennoy literaturı, 1952, s. 359.

⁵¹ S. İ. Kormilov, **a.g.m.**, s. 360.

⁵² V. G. Korolenko, **a.g.m.**, s. 340.

⁵³ O. Düz, **Tolstoy, Hayatı, Eserleri Üzerine Makaleler, Aforizmalar**, 1. Basım, İstanbul, Kaknüs Yayınları, Ekim 2002, s. 43.

⁵⁴ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 268.

çekiciliğinin olduğunu, hayranlık verici, büyük ve derin bir yetenekle dolu olduğunu” dile getirir.⁵⁵

Tolstoy, diğer çalışmalarında olduğu gibi bu eserini de kendi yaşamından esinlenerek kaleme alır. Yüksek sosyeteye ait, yetim bir kız Valeriya Arsenyeva’ya olan aşkının evlilikle sonuçlanmaması yazarın bu eseri kaleme almasına sebep olur. 1856 yılında ordudan yeni terhis olan Tolstoy bu genç kızın güzelliğine ve zarafetine kapılıp onunla evlenmek ister. Fakat Valeriya Arsenyeva’nın sosyete eğlencelerine olan düşkünlüğünü bildiği için genç yazar evlenme düşüncesinden vazgeçer. Valeriya Arsenyeva’nın piyanist Motier de Fontaine ile kurduğu arkadaşlığı bahane ederek ondan ayrılır. Bu kararını ise genç kıza şu satırlarla dile getirir: “(...) Beni üç aydır tanıyorsunuz, benim dostluğumu gördünüz, tek bilmediğiniz size evlenme teklifinde bulunup bulunmayacağım ve siz Mortier’e âşık oldunuz... Sonra Mortier’yi görmeye son verdiniz. Ama onu düşünmeye ve ona yazmaya son vermediniz. Sizinle evlenmek isteyeceğimi öğrendiniz ve bana âşık oldunuz... Ama hangi duygunuz gerçektir, duygu var mı?... (...) Evet, ben size âşığım ve bu yüzden size karşı duygularım arasında sürekli tereddüt ediyorum.”⁵⁶

Tolstoy romanda Valeriya Arsenyeva’yı, Mariya Aleksandrovna karakteri ardına, kendisini ise Sergey Mihayloviç’in arkasına ustaca gizlemeyi başarır. H. Troyat yazarın karakterleri ile arasındaki benzerliği açıkça şöyle dile getirir: “Roman kahramanı Sergey Mihayloviç, tıpkı kendisi gibi nişanlısından daha yaşlıdır, mülkü Yasnaya Polyana’ya şaşılacak derecede benzemektedir. Fiziki görünümü, hayat algısı yazarınkiyle aynıdır. (...) Bu, aynanın karşısına geçip, küçük fırça vuruşlarıyla kendini resmeden bir ressamdı. Sergey Mihayloviç “aptal sosyete hayatının pisliği, tembelliği ve

⁵⁵ A.g.e., s. 269.

⁵⁶ H. Troyat, a.g.e., s. 214.

sefahatinden” nefret ederken, Valeriya Arsenyeva gibi sosyetenin ışıltısına kapılan kadın kahraman Maşa’da da aynı açık esinlenme göze çarpar.”⁵⁷

Aile Mutluluğu bir kadının duygusal ruh halinin egemen olduğu romantik aşkı konu alan bir romandır. Evlilik öncesi hayatı birinci bölümde, evlilik sonrası yaşamı da ikinci bölümde ustaca anlatan yazar, anlatıcı görevini romanın kadın karakteri Mariya Aleksandrovna’nın üzerine yükler. Romanda Tolstoy, kadının ve erkeğin gözünden romantik bir aşkı ve bu aşkın etkisiyle oluşan evliliği anlatır. Tolstoy’un romanında ele aldığı gibi romantik bir aşk, evlilik öncesi yaşanırken, evlilikle ve çocukların doğumuyla böyle bir aşkın zamanla yok olacağı dile getirilir. Bu düşünce Tolstoy’un Sofya Andreyevna ile evlenmeden önceki düşüncesidir. Yazarın kendi evliliğinin ileriki dönemlerinde de bu düşüncenin hâkim olduğu açıktır.

1.3. SAVAŞ ve BARIŞ

Savaş ve Barış, Tolstoy’un eserleri arasında konu ve hacim bakımından büyüklüğü ile dikkatleri çeken ilk eserdir. Yazar 19. yüzyıl Rusya’sının savaşın gölgesi altında gelişim evrelerini, halkın kaderini ve halkın tarihteki yerini, halk ile soylu kesime ait insanlar arasındaki ilişkileri ve Batı Avrupa’daki yaşamı büyük bir ustalıkla gösterir. Tolstoy özellikle bu romanda 1812 yılında yapılan Vatan Savaşı’nın Ruslar için önemini vurgular. Rus halkının ne kadar güçlü olduğunu resmeder. Bu romanda tarih yeniden gün yüzüne çıkar ve roman karakterleri düşünceleriyle, heyecanlarıyla, sevinçleriyle, kederleriyle, aşkları ve nefretleri ile adeta yeniden doğarlar. Tolstoy romanın içine altı yüzden fazla karakteri ustaca yerleştirir ve onun karakterleri her şeyden önce toplumsal yaşamdaki faaliyetleriyle, önlerine çıkan ağır deneyimlere dayanıklılıklarıyla, özellikle de hem kendi yaşamlarıyla hem de vatanları ile ilgili sorunları çözme çabalarıyla dikkat çekerler.

⁵⁷ A.y.

Tarihi bir roman olan *Savaş ve Barış*'ın yazımına Tolstoy, 1863 yazında başlar. İlk başlarda roman o dönemin olaylarını anlatan bir eser olarak düşünülür. Bu romanın taslaklarının ana karakteri, Sibiry'a'dan sürgünden dönen bir dekabrist olacağı için, Tolstoy da romanını başlangıçta *Dekabristler* olarak adlandırmayı düşünür. O. Figes romanın yazılma nedenini şöyle açıklar: “*Savaş ve Barış*, Tolstoy’un büyükbabası Sergey Volkonski’nin hayat hikâyesine üstün körü dayanan Dekabrist bir roman olarak tasarlanmıştı aslında. Ama yazar Dekabristleri araştırdıkça, onların 1812 Savaşı’ndaki entelektüel köklerini daha fazla fark etti. Romanın ilk biçiminde Dekabrist kahraman Sibirya’daki otuz yıllık sürgünden 1850’lerin entelektüel heyecanına döner.”⁵⁸ Tolstoy romanının ismini ise Avrupa gezisi sırasında karşılaştığı Fransız düşünür Proudhon’a borçludur.⁵⁹

Tolstoy, daha sonra romandaki olayların zaman çerçevesini genişletme ihtiyacı duyar. Öyküyü 1856 yılından itibaren anlatan Tolstoy, ilk olarak 1825 yılındaki Dekabrist ayaklanmasına yönelir, sonra 1812 yılındaki Vatan Savaşı’na, daha sonra ise Rus halkının ve ordusunun karakterini yansıtan, başarısızlıkların ve felaketlerin yılı olan 1805 yılına döner.⁶⁰ Yazarın amacı, 1856 yılından 1805 yılına geri dönerek bu yıllar arasında geçen tarihi olayları yaşamış birçok kahramanı yeniden yaratmaktır. 1865 yılında bu roman için yazdığı önsözde de yazma amacını şu satırlarda dile getirir: “Böylece, 1856 yılından 1805 yılına geçtikten sonra, kadın ve erkek kahramanlarının sadece bir tanesini değil, birçoğunu 1805, 1807, 1812, 1825 ve 1856 yılının tarihsel olayları boyunca izlemeye karar verdim.”⁶¹

Romanın ilk iki kısmı *1805 Yılı* başlığı altında, 1865 yılında *Russkiy vestnik*'te yayımlanır. Aslında Tolstoy, bu çalışmasını bir yıl sonra bitirmeyi

⁵⁸ O. Figes, **a.g.e.**, s. 178.

⁵⁹ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 382.

⁶⁰ V. M. Sotnikov, **a.g.m.**, s. 359.

⁶¹ L. N. Tolstoy, “Neskolko slov po povodu knigi *Voyna i Mir*” Polnoye sobraniye soçineniy v 90 tomah, Akademiçeskoye yubileynoye izd., tom 16, Gos. izd. Hudojestvennoy literaturı, Moskova, 1955, (Erişim) http://az.lib.ru/t/tolstoj_lew_nikolaewich/text_1250.shtml, 01 Haziran 2012

planlar.⁶² Fakat romanının basımı başlamasına rağmen, eser ancak beş yıl sonra tamamlanır ve Tolstoy 1867 yılında romanın gerçek ismini koyar. *Voyna i Mir* isminde yer alan “mir” sözcüğü, edebi anlamda düşünüldüğü takdirde “dünya, evren” manasına gelmektedir. Ama daha sonra “mir” kelimesinin “kavganın, düşmanlığın, savaşın olmaması” anlamında da kullanıldığı dile getirilmiştir.⁶³ Başka bir kaynakta da, eski Rusça orfografyasında “мир” kelimesinin iki farklı şekli bulunduğu dile getirilir; “мир” ve “mip”. “Мир” kelimesi “kavganın, düşmanlığın, düşünce ayrılıklarının, savaşın olmaması... sessizlik ve huzur”; “mip” kelimesi ise “bütün dünya, evren ve bütün insanlık” anlamındadır.⁶⁴

Romanın yazılmaya başlandığı yıllar Rusya için önemli yıllardır. Çünkü 1861 yılında gerçekleşen köylü reformu tüm sorunları çözüme ulaştırmaz. Aynı zamanda köylünün toprak sahipleri ile olan ilişkisini de düzeltmez. Ayrıca o dönemde siyasi ve sosyal konuları ele alan eserlere ilgi artar ve tarihi olaylar daha fazla ön plana çıkmaya başlar. Bu nedenle siyasi ve sosyal gerginlik ortamında romanını yazmak isteyen Tolstoy, eserini tarihi gerçeklere dayandırarak yazmayı amaçlar. 1805-1820 arasındaki Napolyon savaşlarının Rusya üzerindeki etkilerini de romanın arka fonu olarak kullanmayı tercih eder. Bu yüzden ilk önce ülkesinin tanık olduğu savaşlardan yola çıkar ve Fransa İmparatoru Napolyon’un Ruslara karşı kazandığı zaferlerden sonra Rus topraklarını alma isteğini vurgulayarak, birkaç soylu ailenin bu savaş ortamında yaşadığı hayatları ustaca resmetmeye çalışır. Romanda anlatılan olaylar geniş bir coğrafyada sunulur. Romanın doruk noktası ise Fransa ve Rusya’nın, 1812 yılında yaptığı Borodino Muharebesi’dir. Tolstoy, özellikle Borodino Muharebesi’ndeki sahneleri gerçekmiş gibi anlatabilmek için Borodino bölgesini at sırtında dolaşır. 7 Eylül 1867’de eşi Sofya Andreyevna’ya yazdığı bir mektupta bu bölgeyi gezdiği andaki duygularını şöyle dile getirir: “Uykusuz kalsam da, iyi

⁶² V. M. Sotnikov, **a.g.m.**, s. 359.

⁶³ **A.g.m.**, s. 360.

⁶⁴ V. Bokova, “İstoriya i hudojnik”, **Voyna i Mir**, I-II. Cilt, Moskova, izd. Eksmo “Biblioteka vseмирnoy literaturı”, 2009, s. 13.

beslenemesem de yolculuğumdan ve ona dayanabilmemden çok çok memnunum. Tanrı bana sağlık ve huzur verirse, Borodino Muharebesi'nin öyle bir tasvirini yapacağım ki böylesi henüz görülmemiş olacak!”⁶⁵

Savaş ve Barış altı cilt halinde yayımlanır. *Russkiy vestnik*'te çıkan bölümlerin aldığı sert tepkilere rağmen büyük bir başarı elde eder. V. Şklovski bu eser için, “Tolstoy’un bu romanı edebiyatın önüne yeni sorunlar koyduğu için çağdaş eleştiriye uygun değildir ve roman yeni bir yapı ve yeni bir bakış açısı yaratmıştır” diyerek beğenisini dile getirir.⁶⁶ M. Gorki ise romanının kazandığı üstün başarıyı şu satırlarıyla över: “Alçakgönüllülük etmeden diyebilirim ki, bu roman “İlyada” gibi bir şeydir.”⁶⁷

Tolstoy daha romanını tamamlamadan 1861 yılında romanın ilk kısmını Turgenyev’e okur. Çağdaşları arasında onun sanatsal yeteneğini değerlendiren isimlerden biri olan ve onun sanatı önünde eğilen Turgenyev bu romanı yabancı yazarların okumalarını tavsiye ederek şöyle der: “Bu roman, büyük bir yazarın, büyük bir eserdir ve bu roman “Gerçek Rusya”dır.”⁶⁸ Bunun dışında Turgenyev, Tolstoy ve *Savaş ve Barış* için şu satırları kaleme alır: “Lev Tolstoy, çağdaş Rus yazarları arasında en meşhur olanıdır. *Savaş ve Barış* romanı ise, inanarak söyleyebilirim ki, çağımızın en mükemmel kitaplarından biridir. Bu büyük eser epik bir ruhla örülmüştür. Bu eserde 19. yüzyılın ilk yıllarındaki Rusya’nın özel ve toplumsal yaşamı usta bir el tarafından yeniden canlandırılmıştır.”⁶⁹ Fransız yazar Gustave Flaubert ise Turgenyev’e yazdığı bir mektubunda Tolstoy’un bu romanını adeta göklere çıkararak beğenisini şöyle ifade eder: “Tolstoy’un romanını gönderdiğiniz için teşekkür ederim. Birinci sınıf bir roman. Ne büyük bir ressam, ne büyük bir ruhbilimci o!... Romanda Shakespeare’e özgü yücelikler

⁶⁵ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 411.

⁶⁶ V. M. Sotnikov, **a.g.m.**, s. 361.

⁶⁷ **A.y.**

⁶⁸ **Russkiye pisateli XIX veka biobibliografiçeskiy slovar**, s. 307.

⁶⁹ İ. S. Turgenyev, “Pismo k redaktoru”, **Voyna iz-za “Voynı i Mira”, Roman L. N. Tolstogo “Voyna i Mir” v russkoy kritike i literaturovedenii**, St. Peterburg, izd. “Azbuka-Klassika”, 2002, s. 353.

bulduğunu hissediyorum! Okurken sevinçten haykırmaktan kendimi alamadım... roman uzun da olsa.”⁷⁰

Rus gazeteci ve yayımcı A.S. Suvorin ise *Russkiy invalid*'de bu romanda, tarif edilemez niteliklerin iç içe olduğunu söyler: “Alışılmadık, zorlama hiç bir şey yok, yetenekli yazar en ufak bir hileye başvurmamış. Bu, bir ressam-şair tarafından kaleme alınmış, dingin bir destandır.”⁷¹ N. N. Strahov da M. N. Katkov'a yazdığı bir mektupta “*Savaş ve Barış* romanının Rus edebiyatının en iyi efsanelerinden biri olduğunu ve Puşkin'den sonra edebiyatın gelişmesinde oldukça etkili olan realizm akımının bir ürünü olduğunu” dile getirir.⁷² Roman hakkında bir takım olumsuz eleştiriler de gelir. Puşkin'in çağdaşı ve arkadaşı P. A. Vyazemskiy Tolstoy'u tarihi yadsımakla ve aşağılamakla suçlar.⁷³ Borodino Muharebesi'ne katılmış olan A. S. Norov ise romanın yazarını gerçek olayları tasvir etmek yerine, savaş sırasındaki skandal anekdotları derleyerek vatanseverlik duygularını incittiğini dile getirir.⁷⁴

Romanın olay örgüsü on beş yıldan fazla bir süreyi kapsar. Tolstoy en çok romanın ana fikrini sever ve romanın temeline “halk düşüncesini” koyar. Halkın düşüncesini savunurken tutkulu bir şekilde savaşın adaletsizliğini, hiçliğini vurgular ve ülkeleri için ölen kahramanları, vatanlarını bağımsızlığa kavuşturan azizler olarak över.⁷⁵ Romanın bitimine yakın bir dönemde yazdığı mektuplardan birinde ise yarattığı karakterler hakkında şöyle bir ifade kullanır: “Sizlerin, benim çocuklarımı sevmenizi isterdim. Burada şanlı insanlar vardır. Ben onları çok seviyorum.”⁷⁶

⁷⁰ G. Lukacs, **a.g.e.**, s. 172.

⁷¹ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 419.

⁷² N. N. Gusev, **Letopis jizni i tvorčestvo L. N. Tolstogo 1828-1890**, yay: L.D. Opulskaya, Moskova, Gosudarstvennoye izd. Hudojestvennoy literaturı, 1958, s. 349.

⁷³ **Russkaya literatura XIX vek ot Krılova do Čehova**, red. N. G. Mihnovets, izd., Sankt Peterburg “PARİTET”, 2001, s. 356.

⁷⁴ **A.y.**

⁷⁵ **Russkiye pisateli XIX veka biobibliografiçeskiy slovar**, s. 307.

⁷⁶ **A.y.**

Tolstoy özellikle yaşamın karşıt yönlerini temel alarak romanını oluşturmaya çalışır. Romanın başındaki savaş barışla sonuçlanır. Soylularla köylüleri, Rus Çarı ile Fransız İmparatorunu, kentsel yaşamla kırsal yaşamı muhteşem bir uyum içinde sunar. Bu romandaki karakterlerin hayatlarını ve kaderlerini de tarihi olaylarla sıkı sıkıya bağlantılı olarak anlatır.

Savaş ve Barış romanında mükemmel bir şekilde birbirinden ayrı ve farklı olarak erkek, kadın, yaşlı ve genç karakterler vardır.⁷⁷ Romanda özel olarak merkezi bir karakter ya da olay yoktur. Yazar ilk önce karakterleri sırasıyla inceler. Sonra ise bütün kişileri tek tek, hayatlarının akışı içerisinde ele alır. Bir karakteri anlatırken diğerlerini bir süreliğine geri planda bırakır. Romanın savaş bölümleri dışındaki olay örgüsünün temelini karakterlerin hayatlarında yer alan doğumlar, ölümler, aşklar, ayrılıklar, delice tutkular, arzular oluşturur. Böylelikle yazar, hayatın tüm akışına ustaca değinir. H. Troyat'ın deyimiyle bu roman "büyük tarihsel olaylarla, yüksek sosyetedeki aile yaşantısının bir karşılaştırılmasıdır."⁷⁸

Tolstoy eserinde dört soylu ailenin birbirleriyle örülmüş kaderlerini ve hayatlarını anlatırken savaşın bu aileleri nasıl birleştirip, nasıl ayırdığını da ustalıkla işler. Romanda yer alan aileler; Bolkonski, Bezuhov, Kuragin ve Rostov aileleridir. Tolstoy sosyete toplumuna ait bu insanları hem olumlu hem de olumsuz yönleri ile okuyucuya tanıtır. Kuşkusuz, Tolstoy'un da en büyük özelliği burada ortaya çıkar. Kendisinin de ait olduğu soylu sınıfı olduğu gibi resmetmekten çekinmez. Soylu toplumun olumlu taraflarını Bolkonski, Bezuhov ve Rostov ailesi ile tanıtırken, olumsuz yönlerini ise Kuragin ailesi ile yansıtır. Fakat bu aileler arasında Tolstoy, Bolkonski ve Rostov ailelerine yakın ilgi duyar ve onları aydınlanmaya, gelişime açık yönleri ile okuyucuya tanıtır. Romanda bu ailelerin kaderleri "savaş"ın ve "barış"ın etkisi altında inanılmaz bir şekilde birbirleriyle bağlantılıdır. Ayrıca

⁷⁷ D. İ. Pisarev, "Staroye barstvo", **L. N. Tolstoy v russkoy kritike**, Moskova, gos. izd. hudojestvennoy literaturı, 1952, s. 208.

⁷⁸ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 383.

Tolstoy, Rostov ailesinin fertleri ile okuyucuya kendi ailesini de tanıtır: “Yaşlı Kont İlya Andreyeviç’ten Sonya’ya kadar Rostov ailesinin birçok üyesinde Tolstoy ailesinin birçok ferdini görmek mümkündür.”⁷⁹

Rusya’yı büyük bir yıkımın içine sokan bu savaş dizisinde yer alan tarihin içinden çıkmış gerçek kişiler de vardır. Bunlardan en önemlisi General Kutuzov’dur. General Kutuzov, Rus halkının ruhunu temsil eden en önemli tarihi kişidir. Romanda anlatılan savaşların daha en başında savaşın anlamsızlığını ve nedensizliğini fark eden ilk odur. Tolstoy, bu generali her türlü gösterişi ve yapmacıklığı hor gören basit, babacan bir kumandan olarak resmeder. Tolstoy için General Kutuzov, bir hayat adamıdır ve hiçbir zaman “büyük tarih adamı” rolünü oynamaz.⁸⁰ Özellikle Rusya’nın kaderini değiştiren birçok savaşta yer alır ve Prens Andrey üzerinde çok derin etkiler bırakır. Prens Andrey’in babasını kaybettiği zaman yaşadığı acıya ortak olur ve kendisini babası gibi görmesini ister. Tolstoy, General Kutuzov’u her yönüyle çizmeye çalışır. General Kutuzov’un en büyük isteği savaşta yenik düşen Rusya’yı eski gücüne kavuşturmaktır. General Kutuzov, halkın düşüncelerini ve isteklerini ön planda tutarak halkın içindeki ateşi tekrar alevlendirir ve halkına zaferi armağan eder.

Romanda yer alan tarihi kişilerin başında Napolyon da gelir. Ancak Tolstoy, Fransa İmparatoru Napolyon’u gerçeğin dışında, kendi düşünceleri çerçevesinde şekillendirdiği gibi yansıtmaya çalışır. Tolstoy, Napolyon’u çok çirkin olarak tasvir eder. Onu bencil ve kibirli olmakla suçlar. Çünkü Napolyon, dünyanın kaderini değiştirmenin kendi elinde olduğunu düşünür. Tarihin kaderini değiştiren “büyük adam” denilen kişilerin kendi istekleriyle hareket ettiklerini savunarak onların isimlerinin tarihi olayların üzerinde yalnızca bir etiket olduğunu vurgular.

⁷⁹ P.İ. Biryukov, a.g.e., Tom 1, Pervaya çast.

⁸⁰ **Russkaya literatura XIX vek ot Krilova do Çehova**, s. 374.

1805 yılının Ekim ayında Rus ordusu, Napolyon ordularına karşı batıya doğru hareket etmek için Avusturya topraklarına girer. Askerler ve subaylar niçin savaştıklarını, neden yabancı bir ülkeye gittiklerini bilmemektedirler. “Bu savaşın manası ve amacı halka yabancıdır.”⁸¹ Aslında halkına yakın bir komutan olan General Kutuzov, daha ilk başta bu savaşın anlamsızlığının farkındadır. Fakat ne olursa olsun, milyonlarca can kaybı olsa da, savaş toprak elde edebilmek ve çarın şanını dünyaya duyurmak için kaçınılmazdır. Savaşa katılan herkes, itiraz etmeden, çara köle olmak, onun her emrini yerine getirmek zorundadır. Bu yüzden General Kutuzov, Austerlitz muharebesini önlemeye çalışmak için Rus ordularını Avusturya içinde tutar. Fakat ordunun üst yönetimi, bu savaşı Napolyon’un gözünü korkutmak için gerekli ve kaçınılmaz görürler.

Tolstoy’a göre, 1812 yılındaki savaş halk sayesinde kazanılmıştır. Romanda ilk olarak Rusya’nın Avusturya ile 1805 yılında Avusturya topraklarında yaptığı savaş anlatılır. Daha sonra ise 1806-1807 yılları arasında Rus ordusunun Prusya’da bulunduğu dönem anlatılır. Romanın büyük bir kısmı ise Rusya’nın kendi toprakları üzerinde mücadelesini verdiği 1812 Vatan Savaşı’na ayrılır. “Tolstoy bu savaşı başka gözle görür, memleketin bağımsızlığına kasteden saldırganlara karşı girişilmiş bir halk savaşı olarak gösterir.”⁸² Romanın epilog kısmında ise 1820 yılında gerçekleşen olaylar dile getirilir.

⁸¹ Z. Baştımar, **a.g.e.**, s. 49.

⁸² **A.y.**

1.4. ANNA KARENİNA

Tolstoy'un *Savaş ve Barış* romanından sonra yazdığı ikinci büyük romanı *Anna Karenina*'dır. *Savaş ve Barış* epik, *Anna Karenina* ise dramatik bir romandır.⁸³ Tolstoy eserini *Anna Karenina* olarak adlandırır. Çünkü araştırmalarını romanın kadın karakterine ithaf ettiğini ismiyle göstermeye çalışır.⁸⁴ Ayrıca Tolstoy, Levin de dâhil olmak üzere romanın bütün karakterleri arasından özellikle bu kadın karakterin özelliklerini tam anlamıyla yansıtır.⁸⁵

Romanın ana teması mutsuz bir aşka dayanır. Roman, 19. yüzyılda Rusya'da yaşanan ilişkiler etrafında kuruludur ve özellikle de sosyete yaşamının yapmacık ilişkilerini irdeler. Ayrıca dürüst bir evliliğin mutluluğu ile yasak bir ilişkinin düş kırıklıkları karşılaştırılır. Tolstoy, Anna Karenina karakteri ile sosyeteden eşini aldatan bir kadının yaptığı aşk seçimiyle nasıl yok olduğunu gösterir. Böylece Anna Karenina'yı olabildiğince farklı bir kadın karakter olarak çizer.

Romanını yazdığı dört yıl Tolstoy'un yaşamının en kötü yıllarıdır. Çünkü Tolstoy bu yıllar arasında üç çocuğunu ve iki halasını kaybederek ölüm acısını ard arda yaşar. Bu acıların etkisiyle bir türlü çalışmasına başlayamayan Tolstoy, ilk başlarda I. Petro dönemini anlatan bir kitap yazmayı düşünür. Bu çalışması için Moskova'dan birçok kitap getirtir. Sofya Andreyevna yazarın çalışmasını erkek kardeşine yazdığı mektupta şöyle anlatır: "Lyovoçka, Büyük Petro dönemine ait bütün tarih kitaplarını okuyor ve onlarla çok ilgileniyor. Farklı karakterleri, ayırt edici özellikleri, halkın yaşamını, Petro'nun faaliyetlerini not alıyor. Kendisi de nasıl bir çalışma olacağını bilmiyor. Ama bana kalırsa, Büyük Petro dönemini anlatan *Savaş*

⁸³ D. T. Orwin, **a.g.e.**, s. 190.

⁸⁴ **A.g.e.**, s. 198.

⁸⁵ **A.y.**

ve *Barış*'a benzeyen bir eser ortaya koyacak."⁸⁶ Fakat bu dönemi inceledikçe Petro'ya karşı bir nefret duyar. O dönemin insanları ile ortak bir yan bulamayan yazar, on yedi kez bu romana başlamayı dener, fakat sonradan vazgeçer. Çalışmasına ara verdiği bir sırada aniden Tolstoy'un aklına bir düşünce gelir. 1872 yılında tanık olduğu bir ölüm, çalışmasının ana fikrini değiştirmesine neden olur. Bu olay 4 Ocak 1872'de yaşanan bir intihardır. Yakın bir komşusu ve av arkadaşı olan Bibikov, eşi öldükten sonra metresi Anna Stepanovna Pirogova ile birlikte yaşar. Aynı zamanda evlerinde çocuklarının bakıcısı olan bir de Alman mürebbiye bulunur. Bibikov'un Alman mürebbiyeye olan duygularını öğrenen Anna Stepanovna, kıskançlığına yenik düşer ve bu duruma daha fazla katlanamayacağını düşünerek kendini bir trenin altına atar. Ölmeden önce de Bibikov'a intiharını bildiren şu pusulayı gönderir: "Siz, benim katilimsiniz. Mutlu olunuz, şayet katiller mutlu olabiliyorsa... İsterseniz, Yasenkiy'de rayların üzerinde cesedimi görebilirsiniz."⁸⁷ Bunun üzerine bu pusulayı okuyan ve cesedi gören Tolstoy için bu sahne, yeni romanı için ilham kaynağı olur. Tolstoy'a göre Anna Stepanovna kendini tümüyle aşka adanmış, fakat yaşamı çirkin bir ölümle son bulmuş bir kadındır.

Tolstoy'un tanık olduğu bu ölüm, uzun bir süre yazarın hafızasından silinmez. Bu gördükleri sayesinde Tolstoy yeni bir roman yazma fırsatını elde eder. Aslında Tolstoy, 1870 yılında zina suçu işlemiş yüksek sosyeteden bir kadını konu edecek bir roman düşünür.⁸⁸ Aynı zamanda o dönemde halkın dikkatini daha çok evlilik ve kadın hakları problemi çeker. 1852 yılında Aleksandr Dumas'ın kaleme aldığı *Kamelyalı Kadın*, evliliği ve kadın-erkek ilişkisini incelediği için yazarda derin bir ilgi uyandırır.⁸⁹ Ayrıca Gustave Flaubert'in 1857'de yayımlanan *Madame Bovary* adlı romanı da Tolstoy için bir ilham kaynağı olur. Fakat Tolstoy, *Anna Karenina* romanının oluşum

⁸⁶ P. İ. Biryukov, **a.g.e.**, Tom 2, Pervaya çast.

⁸⁷ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 474.

⁸⁸ **A.g.e.**, s. 475.

⁸⁹ **A.g.e.**, s. 476.

aşamasında Fransız edebiyatının geleneksel aşk romanına karşı çıkar.⁹⁰ Yine de bu kitabın etkisinde kalan Tolstoy, yavaş yavaş yeni romanına başlar. *Savaş ve Barış* romanından sonra uzun bir süre yazamayan Tolstoy'un yeniden yazmaya başlamasına en çok eşi Sofya Andreyevna sevinir. Sofya Andreyevna 19 Mart 1873'te kız kardeşine yazdığı bir mektupta sevincini "Dün Levin aniden çağdaş yaşam üzerine bir roman yazmaya başladı. Konu: sadakatsiz kadın ve bunun yol açtığı dram. Çok mutluyum" satırlarında dile getirir.⁹¹

I. Petro ile ilgisi olmayan bir romana başlayan Tolstoy'un üzerinde Puşkin'in etkisi de çok büyüktür. Çünkü Tolstoy, tesadüfen eline geçen *Biyelkin'in Hikayeleri*'ni okuduktan sonra bu romanı yazmaya karar verir. Tolstoy romanına 18 Mart 1873 tarihinde başlar. 1 Mayıs 1873 tarihinde Strahov'a yazdığı bir mektupta şu satırları kaleme alır: "I. Petro ile hiç ortak yönü olmayan bir roman yazıyorum. Başlayalı bir aydan fazla bir süre oldu ve taslağını bitirdim. Hayatımda ilk kez, özellikle de bu roman beni çok etkiledi. Felsefi problemler geçtiğimiz bahar beni çok meşgul etmesine rağmen, bu roman benim çok ilgimi çekiyor. Size göndermediğim bir mektupta, elime tesadüfen geçen ve büyük bir coşkuyla okuduğum Puşkin'in *Biyelkin'in Hikayeleri* eseri sayesinde bu kitaba başladığımı yazmıştım."⁹² Puşkin'in bu roman üzerinde farklı bir etkisi daha vardır. Romanın ana kadın karakteri Anna Karenina'ya güzelliği ile ilham veren Puşkin'in kızı Mariya Aleksandrovna Hartung'dur. Aynı zamanda kitabın ilk müsveddelerinde Aleksey Karenin'in müstakbel eşinin soyadı Puşkin olarak geçmektedir.⁹³ Kısaca romanın ana karakterine Mariya Aleksandrovna Hartung güzelliğini, kendini trenin altına atarak intihar eden Anna Stepanovna ise ismini verir. Bunların dışında Tolstoy, Anna Karenina karakterinin kültürünü ve zekâsını

⁹⁰ B. Eyhenbaum, **a.g.e.**, s. 152.

⁹¹ T. Fudzinuma, "Anna Karenina" i pedagogičeskaya deyatelnost L. N. Tolstogo, **Tolstovskiy yejegodnik**, Gosudarstvennıy muzey L. N. Tolstogo, Moskova, 2001, s. 381.

⁹² V. Şklovski, **a.g.e.**, s. 474-475.

⁹³ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 476.

şair Aleksey Konstantinoviç Tolstoy'un eşi Sofya Tolstaya'dan ilham alarak oluşturur.⁹⁴

Tolstoy, romanı yazarken sık sık ara vermek zorunda kalır. Çünkü ailede yaşanan ölümler onu ve eşini çok fazla etkiler. Çocuklarının küçük yaşta arka arkaya gelen ölümleri, eşini ve kendisini ruhsal bir bunalım içine sokar. Bu sırada Tolstoy içinde bulunduğu durumu arkadaşı Fet'e 9 Kasım 1875 tarihli mektubunda şöyle dile getirir: "Mektubu korkunç bir anda aldım. Karım ölümün eşiğindedi. Erken doğum yaparak ölü bir çocuk dünyaya getirdi. Korku, dehşet, ölüm, çocukların neşesi, emzirme, huzursuzluk, doktorlar, yalan, ölüm, korku."⁹⁵ Yazmaya ara verdiği zamanlar Tolstoy için yine de faydalı zamanlardır. Romanını yazarken Tolstoy bir yandan da pedagoji çalışmalarını yürütür. Sık sık *Anna Karenina* üzerindeki çalışmasına ara vermesine rağmen romanın I-XIV arası bölümleri, Ocak 1875 tarihli *Ruskiy vestnik*'te yayımlanır.⁹⁶

1877 yılında ise Strahov'un yardımları ile *Anna Karenina* cilt halinde basımlanır. Roman basılana dek dört kez elden geçirilir. Sofya Andreyevna her düzeltmeyi büyük bir istekle yapar. Tolstoy çiftinin oğlu İlya Tolstoy annesinin romanı temize çekme işini şöyle anlatır: "Provalar nihayetinde karalamalarla dolu oluyor ve bazı yerleri öyle kapkara oluyordu ki onları bu şekilde geri göndermek imkânsız hale geliyordu. Çünkü annem dışında hiç kimse onları çözemeydi. Annem geceler boyunca bu düzeltmeleri temize çekerdi. Sabaha, onun okunaklı ve güzel yazısıyla kaplı sayfalar, özenle katlanmış bir halde masasına bırakılmış olurdu."⁹⁷ "Önemli değişikliklere uğrayan eserin ilk taslaklarından beri korunan en belirgin tek yanı epigrafi olur."⁹⁸ P. İ. Biryukov'a göre "İntikam almak bir tek Tanrı'ya mahsustur" epigrafi romanın genel fikrini yansıtır. Romanın genel fikri ise üst düzey ahlak

⁹⁴ A.g.e., s. 477.

⁹⁵ V. Şklovski, a.g.e., s. 480.

⁹⁶ A.g.e., s. 482.

⁹⁷ H. Troyat, a.g.e., s. 488.

⁹⁸ Ö. Parer, "İçeriğiyle Epigrafın Uyumunu Çerçevesinde Anna Karenina", Cilt 16, **Littera Edebiyat Yazıları**, Haziran 2005, s. 104.

kanunlarının değişmezliği ve kesinlikle ölümle sonuçlanacak olan bir suçtur. Ama bu suçu ve suçluyu yargılayan bir insan olmamalıdır.⁹⁹ Taslaklarda roman üç karakterin üzerine örölür; kadın, eş ve sevgili. Aracı rolü oynayan Stepan Arkadyeviç Oblonski'nin dışında, Levin, Kiti ve diğer karakterler romanda yoktur.¹⁰⁰ Karenin çifti birbirlerine uyumlu bir çift olarak resmedilir. İlk taslaklarda Tolstoy, Aleksey Karenin'den yana bir tavır sergiler ve ona hoşgörüyüyle yaklaşır. Anna Karenina'yı ise "iğrenç bir kadın" olarak görür. Anna Karenina romanın ilk taslaklarında çirkin, kısa ve dar bir alna sahip, kısa boylu ve oldukça şişman olarak resmedilir. Çirkin bir kadın olmasına rağmen kırmızı dudaklarının gülümsemesindeki sevecenlik onu beğenilecek bir kadın haline getirir.¹⁰¹ Onu şeytani duyguların esiri olmuş bir erkek avcısı olarak resmeder. Aleksey Karenin ve Vronski ise onun kurbanlarıdır.¹⁰² Tolstoy ilk başta kadın karakterini sevmez ve ahlaken onu yozlaşmış olarak tasvir eder. Fakat daha sonra Tolstoy da yarattığı kadın karakterini sevmeye başlar ve onu herkesi güzelliği ile etkileyen bir kadına dönüştürür. İlk başlarda Tolstoy, Aleksey Karenin'i ve Vronski'yi kurban olarak seçerken, roman ilerledikçe karakterlerine farklı görevler yükler. Artık ne Aleksey Karenin ne de Vronski Anna Karenina'yı hak etmektedir. Anna Karenina'yı yüceltmek için onları alçaltır.¹⁰³ Romanın ilk taslaklarında kitabın ismi olarak *İki Çift* ya da *İki Evlilik* isimleri düşünölür. Tolstoy sonradan romanın adını değiştirir, ama konu olarak kitapta iki farklı evliliği, Aleksey Karenin ve Levin karakterleriyle göstermeye çalışır.¹⁰⁴

Roman, birçok olumlu ve olumsuz eleştiriy alır. B. Eyhenbaum bu romanı, "19. yüzyıl dünya edebiyatında toplumsal yaşamın güncel sorunlarını, köy yaşamını, bilimi, felsefeyi ve sanatı bir arada anlatabilen tek eser" olarak görür.¹⁰⁵ S. P. Bıçkov, "Tolstoy'un bu romanda Rusya'nın reform

⁹⁹ V. Veresayev, **a.g.e.**, 119.

¹⁰⁰ B. Eyhenbaum, **a.g.e.**, s. 153.

¹⁰¹ **A.g.e.**, s. 154.

¹⁰² H. Troyat, **a.g.e.**, s. 497.

¹⁰³ **A.g.e.**, s. 498.

¹⁰⁴ E. Babayev, **a.g.e.**, s. 20.

¹⁰⁵ B. Eyhenbaum, **a.g.e.**, s. 151.

öncesi toplumsal yaşamını bütün karşıtlığıyla yansıttığını” dile getirir.¹⁰⁶ Thomas Mann bu romanı “dünya edebiyatının en büyük toplumsal panorama romanı” olarak değerlendirir.¹⁰⁷ Tolstoy’un yakın dostu Doktor G. A. Rusanov Tolstoy’a romanın ana karakteri Anna Karenina’yı öldürerek ona çok acımasız davrandığını söyler.¹⁰⁸ Dostoyevski’ye göre ise roman, “oldukça sıkıcı ve hiç de olağanüstü olmayan bir romandır.”¹⁰⁹

Tolstoy’un romanlarında genellikle aralarında akrabalık olan birçok ailenin öyküsü anlatılır. Bu sebeple *Anna Karenina* romanı birkaç ailenin yaşamını anlatmasıyla *Savaş ve Barış*’a benzetilebilir. Ancak Tolstoy, “*Savaş ve Barış*’ta bütün bir toplumu ve dönemi gözden geçirirken, *Anna Karenina*’da belli bir grup insana yoğunlaşır.”¹¹⁰ Tolstoy, *Savaş ve Barış*’ta “halk düşüncesi”ni severken, *Anna Karenina* romanında “aile düşüncesi”ni sever. Bu sevgisini, kitabın müsveddelerini temize çekerken eşi Sofya Andreyevna’ya şu satırlarda dile getirir: “Ah! Çabuk, çabuk, bu romanı bitireyim ki, bir yenisine başlayayım. Şimdi net görüyorum. Bir eserin iyi olabilmesi için, dile getirdiği ana temayı sevmek gerek. *Anna Karenina*’da aile temasını seviyorum. *Savaş ve Barış*’ta halk temasını sevdim, bir sonraki romanımda, yükselen bir güç olarak Rus ulusu temasını seveceğim.”¹¹¹ *Savaş ve Barış*’ta soylu sınıfın yaşamının dışında, vatanını korumak adına halkın canla başla savaşması, *Anna Karenina*’da ise o dönemin sosyal ve tarihi olayları ışığında ailevi ilişkiler anlatılır. Aynı zamanda Rus toplumu olumlu ve olumsuz tüm yönleriyle ayrıntılı bir şekilde gösterilmeye çalışılır.

Savaş ve Barış ve *Anna Karenina* arasında on yıllık bir süre vardır. Aradan geçen bu sürede Tolstoy’un dünya görüşünde birçok şey değişir.

¹⁰⁶ S. P. Bıçkov, “Tolstoy v otsenke russkoy kritiki”, *L. N. Tolstoy v russkoy kritike*, Moskova, gos. izd. hudojestvennoy literaturi, 1952, s. 30.

¹⁰⁷ T. Mann, “Anna Karenina”, *Tolstoy, Hayatı, Eserleri Üzerine Makaleler, Aforizmalar*, yay. haz: Orhan Düz, 1. Basım, İstanbul, Kaknüs Yayınları, Ekim, 2002, s. 189.

¹⁰⁸ E. Babayev, *a.g.e.*, s. 54.

¹⁰⁹ H. Troyat, *a.g.e.*, s. 552.

¹¹⁰ P. Johnson, *a.g.e.*, s. 160.

¹¹¹ H. Troyat, *a.g.e.*, s. 487.

Edebiyat tarihçisi N. K. Gudziy iki roman arasındaki farkı şöyle dile getirir: “*Savaş ve Barış* yaşamın sevinci ve üzüntüsü ile oluşturulan sağlıklı bir aklın ürünüdür. *Anna Karenina* da ise farklı bir şey görüyoruz. Bu romanda derin bir ruhsal bunalım ve endişeli bir ruh hali hâkimdir.”¹¹² Ayrıca E. Babayev bir incelemesinde *Savaş ve Barış* romanından farklı olarak *Anna Karenina*’da Tolstoy’un günlük yaşamı kaynak olarak kullandığını dile getirir. Ayrıca bu romanda ne bir dünya olayının ne de tarihi bir kişiliğin olduğunu, Tolstoy’un bu yeni romanının tarihi bir destandan sonra “güncel içeriği” ile okuyucuları büyülediğini ifade eder.¹¹³

Tolstoy, bu romanda birbirinden bağımsız iki farklı toplum yaşamını gözler önüne serer. *Anna Karenina*, Aleksey Karenin ve Vronski karakterleri ile sosyete toplumunun yaşam tarzını ve bu toplumun ahlaksal yapısını gösterir. Kiti-Levin, Darya Aleksandrovna-Stepan Arkadyeviç çiftleri ile geleneksel aile yapısını ve o dönemin köy yaşamını resmeder. *Anna Karenina* ilk bakıldığında bir aşk romanı gibi görülebilir. Oysa içerisinde birbirinden farklı iki öykü barındırır. Bunlar *Anna Karenina*’nın aşk öyküsü ve Levin’in ruhsal uyanışıdır. Fakat bu iki öykü birbirine çok fazla bağlantılı değildir. Tolstoy düşüncelerini özellikle Levin aracılığı ile okuyucuya sunar. Tolstoy’un doğumunun 180. yılı adına düzenlenen bir sempozyumda A. Behramoğlu, Levin’i “Tolstoy’un en otobiyografik kahramanı” diyerek tanımlar.¹¹⁴ Ayrıca Tolstoy’un yaşamında iz bırakan birkaç olay Levin’in öyküsünde de karşımıza çıkar. Tolstoy’un kardeşi Dmitri’nin ölümü, Levin’in kardeşi Nikolay’ın ölümü ile anlatılır. Levin’in Kiti ile olan evliliği adeta yazarın kendi evliliğidir. Levin de tıpkı Tolstoy gibi evlenmeden önce günlüğünü nişanlısına okutur ve aşkını harf harf masanın üzerine tebeşirle yazar. Levin de tıpkı Tolstoy’un yaşadığı kuşklar sonucunda intiharın eşiğinden döner.

¹¹² E. Babayev, **a.g.e.**, s. 8.

¹¹³ **A.g.e.**, s. 11.

¹¹⁴ A. Behramoğlu, “Mnogoobraziye tem v romane L. N. Tolstogo ‘Anna Karenina’” **L.N. Tolstoy’un Yazınsal Mirası - Literaturnoye Naslediye L. N. Tolstogo**, Uluslararası Sempozyum Sunumları, İst. Üniv. Edb. Fak., Slav Dilleri ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul, 13-15.11.2008, s. 43.

Kendini asmamak ve vurmamak için ipi ve silahı saklar.¹¹⁵ Hatta Tolstoy kahramanına kendi adını verir. Levin, Tolstoy'un adı olan Lev'e bir "in" sonekinin eklenmesiyle oluşur. Levin'in köylülerle yaşadığı sorunlar Tolstoy'un kendi çiftliğindeki köylülerle yaşadıklarından esinlenerek yazılır. Bunlar romanın otobiyografik özellikler taşıdığını gösterir.

K. Leontyev, "Kim *Anna Karenina*'yı anlarsa, yaşamın kendisini de anlamış olur."¹¹⁶ diyerek romanın yaşamsal gerçeklikleri yansıttığını belirtir. *Anna Karenina* romanında Tolstoy, aile yaşamını ve toplumsal olayları ahlaksal açıdan inceler. Olaylara bir filozof gibi yaklaşır. Roman toplumsal olayları gerçekçi bir şekilde yansıttığı için o dönemin tarihine de ışık tutar. "*Anna Karenina* romanındaki yoğun gerginliğin nedeni aslında bir ikilemdir. Bu ikilem de aile mutluluğu ile tutkulu bir aşk arasındaki zorlu seçimdir."¹¹⁷ Kısaca bu roman "yozlaşmış bir toplumda yaşanan iki evlilik ve gerçek aşk arayışını anlatan bir trajedidir."¹¹⁸ *Anna Karenina* yaşam üzerine kurulmuş bir mahkemedir.¹¹⁹

1.5. DİRİLİŞ

Diriliş, Tolstoy'un yaşamının son yıllarını taçlandıran üçüncü büyük romanıdır. Tolstoy bu eserini ölümünden on bir yıl önce, 1899 yılında yayımlar. R. Rolland'a göre *Diriliş*, "Tolstoy'un dünyayı, yaşamını, eski kusurlarını ve inancını tekrar gözden geçirdiği bir eserdir."¹²⁰ Aynı zamanda yazar, bu romanıyla "bir filozof, bir ahlakçı olarak hayatı değiştirmenin ve yeniden kurmanın yollarını da gösterir."¹²¹ Dönemin Rusya'sında hükümet

¹¹⁵ V.Şklovski, **a.g.e.**, s. 506.

¹¹⁶ O. V. Slivitskaya, "Ob efekte jiznepodobiya "Annı Kareninoy" (ritm kompozitsii), **Tolstovskiy yejegdnik**, Gosudarstvenniy muzey L. N. Tolstogo, Moskova, 2001, s. 359.

¹¹⁷ A. Behramoğlu, **a.g.m.**, s. 43.

¹¹⁸ N. V. Riasanovsky, M. D. Steinberg, **Rusya Tarihi**, Çev. Figen Dereli, İstanbul, İnkılâp Yayınları, 2011, s. 468.

¹¹⁹ V. Şklovski, **a.g.e.**, s. 507.

¹²⁰ R. Rolland, **a.g.e.**, s. 87.

¹²¹ Z. Başımar, **a.g.e.**, s. 85.

politikasının ve ceza hukuku sisteminin aksaklığını göstermeye çalışır. Bu aksaklığa ise kendince oluşturduğu ahlaki değerler çerçevesinde karşı çıkar.

Diriliş'i diğer romanlardan ayıran özellik, eserin giriş cümlesi ve temel olarak bir konu üzerinde yoğunlaşmasıdır. *Savaş ve Barış*, *Anna Karenina* neredeyse atasözü sayılabilecek cümlelerle başlarken, *Diriliş* hapishane ortamının anlatıldığı bir paragraf ile başlar.¹²² Ayrıca önceki romanlarında birbirinden bağımsız konular vardır. *Diriliş*'te ise "parçaları organik bir bütün içinde birbirine bağlayan unsur, romanın başlıca karakteri Nehlyudov'un yaşadığı diriliş ve yeniden doğuş sürecidir."¹²³ Diğer olaylar ise bu konu ile bağlantılı olarak ele alınır.

Diriliş, hayat kadını Yekaterina Mihaylovna Maslova ile toprak beyi Dmitri İvanoviç Nehlyudov'un arasında geçen olaylara dayandırılır. Romanda Tolstoy, köylü bir aileden gelen kısa adıyla Katyuşa Maslova ile genç toprak beyi Nehlyudov'un arasında yaşananları toplumsal olaylar çerçevesinde, İncil'in buyruklarına göre değerlendirir. *Diriliş* bir aşk romanı değildir. "Nehlyudov'un Katyuşa Maslova'ya olan aşkı, romanın yalnızca giriş kısmını oluşturur. Nehlyudov'un, hırsızlıkla suçlanan hayat kadınının gençliğinde baştan çıkardığı küçük hizmetçi kız olduğunu anlamasıyla da asıl konuya girilir."¹²⁴ Bir daha bu kadına bilinen anlamda asla âşık olmaz. Nehlyudov, Katyuşa Maslova'nın peşinden ona duyduğu aşktan değil, merhametten, kendini bağışlatma ihtiyacından, sıradan, yoksul insanların arasına karışarak yücelme, yeniden doğma isteğinden ötürü gider.

Romanda Katyuşa Maslova ve Nehlyudov'un hikâyesi dışında, dönemin toplumsal olayları ışığında fakir köylülerin yaşam biçimleri, toprak beylerinin köylülere karşı tutumları, devlet memurlarının görevlerini nasıl kötüye kullandıkları ve hapishane koşulları anlatılır. Ayrıca hapishane ortamındaki

¹²² N.M. Fortunatov, M.G. Urtmintseva, İ.S. Yuhnova, **a.g.e.**, s. 487.

¹²³ S. Kantarcıoğlu, **Türk ve Dünya Romanlarında Modernizm**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988, s. 206.

¹²⁴ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 745.

birçok suçlunun hikâyesine de tanık olunur. Özellikle siyasi suçluların hikâyeleri ile Tolstoy, o dönemin toplumsal ve sosyal yapısındaki bozuklukları gözler önüne serer. Tolstoy hapisane ortamını yakından inceledikçe mahkûmların boş yere hapis yattıklarına tanık olur. Usta yazar, “olağanüstü bir hayal gücüyle ne kadar çok kişinin yazgısının doğrudan doğruya kişisel rastlantılara, yönetici sınıftan bazılarının keyfi kişisel çıkarlarına nasıl bağlı olduğunu gösterir.”¹²⁵ Tolstoy, toplumsal yaşamda yer alan diğer karakterlerin de iç dünyalarına inerek, onları söz ve davranışlarıyla, meselelere farklı bakış açılarıyla sergiler. Mahkûmların sorunlarına ise Nehlyudov aracılığı ile çözümler bulmaya çalışır.

Tolstoy, bu romanında da kendini Nehlyudov karakteri ile sahneye çıkarır. Düşüncelerini, yaşadığı dünyadan ve ortamdaki kaynaklanan hoşnutsuzluklarını, bir türlü kurtulamadığı vicdan azaplarını bu karakter ile yansıtır. Fakat yarattığı karakter ile aralarında büyük bir yaş farkı vardır. Tolstoy, “otuz beş yaşında, sağlıklı, güçlü, çevik, dinç Nehlyudov’a yetmiş yaşındaki yalnız bir düşünürün fikirlerini verir.”¹²⁶ Fakat “Nehlyudov işlediği günahın bedelini ödeyerek ıstıraplı bir büyüme sürecinden sonra yazarla aynı olgunluk seviyesine erişir.”¹²⁷ R. Rolland ise Tolstoy ile Nehlyudov benzerliğine şöyle açıklık getirir: “Çok gerçekçi bir kişiyle, bir başka adama ait bir manevi krizin yan yana geldiği hissedilir. Bu başka adam, yaşlı Tolstoy’dur.”¹²⁸

Tolstoy, *Savaş ve Barış*, *Anna Karenina* romanlarında olduğu gibi, bu romanında da, dönemin toplumsal yaşamını arka fon olarak kullanır. Taşra insanlarını ve yaşamını daha ayrıntılı bir şekilde sunar. “Romanda çiftin hikâyesine ritim ve sıcaklık katan duygusallık değil, toplumsal adaletsizliklerin

¹²⁵ G. Lukacs, **a.g.e.**, s. 215.

¹²⁶ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 746.

¹²⁷ S. Kantarcıoğlu, **a.g.e.**, s. 207.

¹²⁸ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 746.

ortaya çıkarılması ve insanların maruz kaldığı sıkıntılara bir çare aranmasıdır.”¹²⁹

Tolstoy, diğer romanları gibi bu romanını da gerçek bir olaydan esinlenerek kaleme alır. Eserlerini yazarken gayretle çalışmayı ve ele alınacak konu hakkında tam bir bilgi sahibi olmayı kendisine şart koşan Tolstoy, bu romanını kaleme almadan önce olayların geçeceği mekânları bir bir dolaşır. “Tula Mahkemesinde savcı olan arkadaşı Davidov sayesinde hapishaneleri ziyaret eder, tutuklularla görüşür ve hukuk sisteminin işleyişini yakından takip eder.”¹³⁰ Ayrıca Tolstoy, Moskova’daki cezaevini görmek için izin ister ve bir başgardiyanı evine çağırarak basım aşamasında olan kitabının taslaklarını ona okutur.¹³¹

Tolstoy’un Yasnaya Polyana’ya gelen arkadaşı hukukçu Senatör A. F. Koni’nin anlattığı bir hikâye, bu romanının zeminini hazırlar. Çertkov’a söylediği gibi, bu romanına önceden hiç duymadığı büyük bir merakla yazar.¹³² Tolstoy’un bu romanı yazma fikri ise ilk olarak 1887 yılının Haziran ayında aklına gelir. İlk başta kitabın ismi *Koni’nin Hikâyesi* (Konevskaya istoriya) olarak düşünülür. Romanın ana kadın karakteri Katyuşa Maslova’ya ilham veren kadının ismi Rosaliya Oni’dir. Rosaliya, tıpkı Katyuşa Maslova gibi babası öldükten sonra toprak sahibi tarafından büyütülür ve arazi sahibinin evinde hizmetçi olarak çalıştırılır. Rosaliya, on altı yaşına geldiği zaman ise toprak sahibinin oğlu tarafından baştan çıkarılır ve hamile kalır. Hamileliğinin ortaya çıkmasından sonra genç kız, hizmetçilik yaptığı evden kovularak iğrenç bir yaşamın içine terk edilir. Geçimini sağlayabilmek için hayat kadınlığı yapmak zorunda kalan Rosaliya, bir gün müşterisinin cebinden yüz ruble çalmakla suçlanır ve mahkeme karşısına çıkartılır. Jüri üyeleri arasında ise Rosaliya’yı bu yola iten genç adam da bulunur. Bu adam

¹²⁹ A.g.e., s. 745.

¹³⁰ A.g.e., s. 738.

¹³¹ Z. Baştınar, a.g.e., s. 36-37.

¹³² V. İ. Kuleşov, “V poiskah ishoda ‘Voskreseniye L. N. Tolstogo’”, y.y., t.y., s. 2., (Erişim) <http://www.gramma.ru/BIB/3/vt18.htm>, 16 Mart 2012

hatasını telafi etmek için Rosaliya ile evlenmek ister, fakat genç kız evlenmeden hapishanede tifüsten ölür. A. F. Koni'nin anlattığı bu hikâyeden çok etkilenen Tolstoy, ilk önce hikâyeyi kaleme almasını A. F. Koni'ye söyler, fakat daha sonra, hikâyeyi kendisine vermesi için arkadaşına rica eder.¹³³ Bu hikaye yazarı derinden sarsar. Çünkü Tolstoy'un da gençliğinde Aksinya adında köylü bir kadınla ilişkisi olmuş ve bu ilişkiden "Timote" adında gayrimeşru bir oğlu doğmuştur.¹³⁴ Tolstoy da yeni romanında bu konuyu işlemeye karar verir. 1889 yılının Aralık ayında da romanı kaleme almaya başlar. Fakat uzun bir süre bu romana dokunmaz. Uzun bir çalışma süresinin ardından roman, ilk olarak 13 Mart 1899'da *Niva*'da yayımlanır ve halkın büyük beğenisini kazanır.¹³⁵

Romanın yazılmasının bir başka sebebi ise Duhoborlar'a yardım düşüncesidir. Romanın basımından elde edeceği maddi geliri Tolstoy, Duhoborlar'a yardım için kullanmayı amaçlar. Duhoborlar (ruh güreşçileri), Çar I. Aleksandr'ın Kafkasya'ya sürgün ettiği eski bir dini tarikattır. Tarikatın felsefesi büyük ölçüde Tolstoy'un hayat felsefesine benzer. O. Figes, bu dini tarikatın, "Hıristiyan mezheplerine dayanan belirsiz bir anarşizmi destekleyip bütün devlet vergilerinden ve askeri görevden kaçındıklarını" dile getirir.¹³⁶ Bu sebeple baskı altına alınan gruba ağır cezalar uygulanır. Topraklarına el konular, evleri yağmalanır. Bu zulmü öğrendiğinde alt üst olan Tolstoy, konu ile ilgili birçok yazı kaleme alır, yardım çalışmalarında bulunur. Çara bu haksızlığı protesto etmek amacıyla da bir mektup yazar: "Majesteleri, Tanrı aşkına biraz çaba harcayın ve meseleye bir an önce el koyarak, onu komisyon ya da komitelere havale etmeden, bizzat kendiniz, herhangi birinin tavsiyeleri olmadan, kendi inisiyatifinizle Rusya'yı utanca boğan bu inanç hoşgörüsüzlüklerinin, zulümlerinin gerçekten yasaklanmasına, sürgünlerin evlerine dönmesine, tutukluların özgür bırakılmasına, çocukların ailelerine geri verilmesine ve özellikle de, eşitsizliğe yol açan bu oldukça karmaşık ve

¹³³ N.M. Fortunatov, M.G. Urtmintseva, İ.S. Yuhnova, **a.g.e.**, s. 487.

¹³⁴ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 846.

¹³⁵ **A.g.e.**, s. 739.

¹³⁶ O. Figes, **a.g.e.**, s. 366.

ne idüğü belirsiz yasa ve yönetmelikler bütününün ortadan kaldırılmasına karar verin.”¹³⁷ Bu uğraşlarının bir basamağını da *Diriliş* romanı oluşturur.

Roman, yayımlandıktan sonra birçok olumlu ve olumsuz eleştiri alır. Özellikle yurtdışında büyük bir ilgi görür: “Tolstoy’un hiçbir eseri *Diriliş* kadar yurtdışında büyük bir ilgi ile karşılaşmamıştır.”¹³⁸ Sembolist şair A. A. Blok bu romanı “geçmişten geleceğe bırakılan bir vasiyetname” olarak görür.¹³⁹ S. P. Bıçkov ise klasik Rus edebiyatı tarihinde *Diriliş*’i realizmin doruk noktası olarak değerlendirir.¹⁴⁰ R. Rolland, *Diriliş*’in “insanın acısını anlatan en büyük poemalardan biri” olduğunu dile getirir.¹⁴¹ Rus yazar ve eleştirmen A. V. Lunaçarskiy ise bu romanı “dâhice yazılan toplumsal bir roman” olarak kabul eder.¹⁴² Müzik ve sanat eleştirmeni V. V. Stasov da 14 Temmuz 1899 tarihli bir mektubunda yorumunu şu satırlarla dile getirir: “Ah, *Diriliş*’iniz ne şaşırtıcı bir mucize! Tüm Rusya bu kitapla yaşıyor ve besleniyor... Yol açtığı sohbetleri, tartışmaları hayal edemezsiniz. Ruslar arasında sadece birkaç budalanın, birkaç sembolist yoz kişinin size karşı olduğunu düşünüyorum... Mesela Merejkovski, Minski ve benzeri zavallı tipler.”¹⁴³ Eşi Sofya Andreyevna ise romanın “dosdoğru ruha işleyen” bir eser olduğunu dile getirir.¹⁴⁴ Bu eser, en büyük eleştiriye ise kiliseden alır. Romanda ortaya koyduğu Tanrı ve dini fikirleri sebebiyle Tolstoy 1901 yılında aforoz edilir. “Tolstoy’a göre resmi Hıristiyanlık hayatın gerçek anlamlarını saklıyor, eziyor ve saptırıyordur.”¹⁴⁵ O. Figes, “afarozun amacının Tolstoy’a karşı genel bir nefrete neden olduğunu” dile getirir.¹⁴⁶

¹³⁷ **A.g.e.**, s. 733.

¹³⁸ A. L. Grigoryev, **Roman “Voskreseniye” za rubejom//** Tolstoy L. N. Voskreseniye/AN SSSR; izd. podgot. N. K. Gudziy, Ye. A. Maymin, M.: Nauka, 1964, s. 552. (Erişim) <http://feb-web.ru/feb/tolstoy/texts/selectpr/vsk/vsk-552-.htm>, 25 Temmuz 2012

¹³⁹ **Ruskiye pisateli XIX veka biobibliografiçeskiy slovar**, s. 313.

¹⁴⁰ S. P. Bıçkov, **a.g.m.**, s. 39.

¹⁴¹ **Ruskiye pisateli XIX veka biobibliografiçeskiy slovar**, s. 313.

¹⁴² **A.y.**

¹⁴³ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 750.

¹⁴⁴ O. Düz, **a.g.e.**, s. 74.

¹⁴⁵ N. V. Riasanovsky, M. D. Steinberg, **a.g.e.**, s. 469.

¹⁴⁶ O. Figes, **a.g.e.**, s. 403.

Tolstoy, romanda soylu ve taşra yaşamını bir arada işler. Ancak “*Diriliş*’in ana kahramanı aslında halktır. Nehlyudov ise ahlaki arayışlarıyla o dönemin Rusya’sının farklı sosyal sınıflarının tasviri için bir fon oluşturur.”¹⁴⁷ İçeriğine ise toplumsal, felsefi ve ahlaki düşüncelerini ustaca yerleştirir. *Diriliş*, Tolstoy’un yetmişli yaşlarında dinsel ve sanatsal görüşlerini bir arada barındıran en büyük romanıdır. Rus edebiyatı için ise “Eleştirel realizmin doruk noktası ve 1905 devrimi arifesindeki Rusya’yı karakterize eden sosyal sınıf farklılıklarının en parlak ifadesidir.”¹⁴⁸

¹⁴⁷ S. P. Bıçkov, **a.g.m.**, s. 38.

¹⁴⁸ N. K. Gudziy, Ye. A. Maymin, “**Roman L. N. Tolstogo “Voskreseniye”**”// Tolstoy L.N. Voskreseniye/ AN SSSR; izd., M.: Nauka, 1964, s. 483, (Erişim) <http://feb-web.ru/feb/tolstoy/texts/selectpr/vsk/vsk-483-.htm>, 23 Temmuz 2012

İKİNCİ BÖLÜM

2. 18. ve 19. YÜZYILDA RUS KADINI

18. ve 19. yüzyılda Rus modernleşmesi en kritik sürecini yaşar. Bu modernleşme sürecinde batı tarzı yaşam biçimi Rusya'yı güçlü bir şekilde etkisi altına alır. Özellikle I. Petro'nun toplumsal yaşamda gerçekleştirdiği reformlar kadına farklı bir rol verir. Fakat I. Petro'nun reformlarının daha çok soylu sınıf üzerinden indirgemeci bir yolla topluma dayatılması Rus kimliği üzerinde olumsuz pek çok etki bırakır. Bir tarafta dayatılan batı yaşam tarzıyla bozulma yaşayan soylu kesim, diğer tarafta ise geleneklerini Rus bilinciyle korumak ve sürdürmek isteyen halk bulunur. Böylesi kritik bir süreçte Rusya'yı derinden etkileyen ve toplumun bilincini sürükleyen belli başlı aydın ve yazarlar çıkar. Bunlar arasında Tolstoy, toplumu aydınlatma adına gerçekleştirdiği eylemlerle ön plana çıkar. Tolstoy'un romanlarında yarattığı kadın karakterler de Rusya'nın batılılaşma etkisindeki dönüşümünü yansıtan en önemli figürlerdir. Bu sebeple Tolstoy'un romanları 18. ve 19. yüzyıl kadını tanıyamamız açısından önemli kaynaklardır. Bu çerçevede Marya Aleksandrovna (*Aile Mutluluğu*), Nataşa Rostova, Prenses Marya Bolkonskaya, Yelena Vasilyevna Kuragina (*Savaş ve Barış*), Anna Karenina, Kiti Şçerbetskaya, Darya Aleksandrovna Oblonskaya (*Anna Karenina*), Yekaterina Mihaylovna Maslova (*Diriliş*) gibi başlıca kadın karakterler kişilikleriyle ve yaşam tarzlarıyla içinde buldukları dönemin adeta birer aynası konumundadırlar.

18. ve 19. yüzyıllarda Rus toplumunda kadın, Türk toplumunda olduğu gibi, toplumsal yaşamda çok fazla yer almaz. Yu. M. Lotman "öncelikle 18. yüzyılda, kadın dünyasının erkek dünyasından büyük ölçüde ayrıldığını, bu dönemde kadınların devlet hizmetinden uzak tutulduklarını ve unvanlarının

olmadığını” dile getirir.¹ “1722 yılında I. Petro tarafından soyluların makamlarına göre ayrıldığını ve devlet hizmetleri nedeniyle halktan kişilere de soylu statüsü tanındığını gösteren rütbe tablosunda², kadınların evlenene kadar babalarının, evlendikten sonra ise eşlerinin rütbelerine sahip olabildikleri özel olarak ve ayrıntılı bir şekilde belirtilir.”³ Tolstoy da bu durumu *Savaş ve Barış*’ın başlıca kadın karakterlerinden biri olan Prenses Marya Bolkonskaya ile gösterir. Evlenene kadar babası Prens Nikolay Andreyeviç Bolkonski’den aldığı “Prenses” (knyaginya) unvanını kullanırken, evlendikten sonra eşi Kont Nikolay Rostov’un unvanını kullanmaya başlayarak romanın sonunda “Kontes” (grafinya) unvanıyla karşımıza çıkar.

Yu. M. Lotman bu dönemde kadının devlet hizmetinden mahrum edilmesinin hiçbir şekilde kadının önemini azaltmadığını, tam tersine 18. ve 19. yüzyılda saray yaşamında ve kültüründe kadının daha da etkin bir rol oynadığını belirtir.⁴ Ayrıca kadının, o dönemde bir erkek kadar devlet faaliyetleriyle meşgul olmadığını, ama hayatın genel akışında çok daha önemli olan kültür faaliyetlerini özellikle kadının üstlendiğini de dile getirir.⁵ Tolstoy’un *Savaş ve Barış*, *Anna Karenina* gibi romanlarında da resmettiği baloların ev sahipleri genellikle kadınlardır. Fransız yazar Hervé Guibert de kadın erkek arasındaki görev dağılımını ve kadının toplumsal önemini şu sözlerle özetler: “Erkekler kanunları yaparlar, kadınlar ise gelenekleri.”⁶

Çarlık Rusya’sında toplum, kendi içerisinde bireylerin ekonomik konumlarına ve yaşam biçimlerine göre bir takım sınıflara ayrılır. Bu sebeple sınıf ayrımı erkeklerin olduğu kadar kadınların da yaşamını yakından etkiler. Fakat toplumun kültürel yapısı söz konusu olduğunda hem soylu kadın hem

¹ Yu. M. Lotman, *Besedi o russkoy literature, bit i traditsii russkogo dvoryanstvo, (18-naçalo 19 veka)*, St. Petersburg, izd. “İskusstvo-SPB”, 1994, s. 47.

² O. Figes, *a.g.e.*, s. 46.

³ Yu. M. Lotman, *a.g.e.*, s. 47.

⁴ *A.g.e.*, s. 48.

⁵ *A.y.*

⁶ *V semye rodilas devoçka: jenşçını Rossii v fotografiyah kontsa 19. veka-naçala 20. veka*, St. Petersburg, izd. “Liki Rossii”, 2007, s. 326.

de taşra kadını toplumu belirli ölçüde etkiler. Taşra kadınları, özellikle de köylü kadınlar kültürel değerleriyle toplumda geleneksel bir yapı oluştururlar. Erkeklerin egemen olduğu köylü dünyasında kadınlar evlere ve biraz da olsa tarlalarda çalışmaya itilmişlerdir. “Dini yaşamdaki en büyük rolü de kadınlar oynamaktadır.”⁷ Halk inanışlarını ve kilise geleneklerini kuşaktan kuşağa aktaran özellikle köylü kadınları olmuştur. Fakat köylü kadının, rahat ve zengin bir yaşam süren soylu kadına kıyasla daima acılı ve zorlu bir hayatı vardır. Tolstoy da özellikle *Diriliş*'in Yekaterina Mihaylovna Maslova'sı, Fedosya'sı, Korableva'sı gibi kadın karakterleri aracılığı ile taşra kesiminin bu yönünü yansıtır.

Yüzyıllardan bu yana hemen hemen her toplumda, kadın daima erkeğin gölgesinde kalmış, yani hep ikinci planda yer almıştır. Toplumsal, ailevi, ekonomik ve dini birtakım soruları içinde barındıran, 16. yüzyıl Rus edebiyatı açısından önemli bir kaynak olan *Domostroy* adlı kitapta bir kadının sesini çıkarmadan eşinin isteklerini yerine getirmesi gerektiği ve iyi kalpli, çalışkan, sessiz bir kadının eşinin baş tacı olduğu belirtilir.⁸ 18. ve 19. yüzyıllarda Rus toplumunda da genel olarak, kadına aşağılayıcı bir gözle bakılmış ve özellikle taşra kadınları despotça bir baskı altında tutulmuştur. Bu durum bir takım Rus atasözlerine ve deyimlerine de yansımıştır: ‘Kadının günü gününe uymaz’, ‘Kadının günde yetmiş iki bahanesi vardır. Onunla anlaşamazsın’, ‘Köpek kadından daha akıllıdır; sahibine havlamaz’, ‘Şeytan yetişemediği yere kadını gönderir’, ‘Kadının saçı uzun, dil ise daha uzundur’, ‘Kadının saçı uzun, akli kısadır’, ‘Tavuk kuş değildir, kadın insan değildir’ gibi bir takım atasözleri ve deyimler kadına küçük düşürücü bir gözle bakıldığını göstermektedir.⁹ Oysa kadın yüce bir varlıktır. Ünlü şair K. Balmont kadının önemini şu dizeleriyle vurgulamaktadır:

Kadın, doğarken bizimledir,

⁷ N. V., Riasanovsky, M. D., Steinberg, **a.g.e.**, s. 446.

⁸ (Erişim) <http://ecsocman.hse.ru/data/030/675/1219/chap3.pdf>, 07 Haziran 2012

⁹ A. V. Pavlovskaya, **Russkiy mir, karakter, bit i nravi**, I. Cilt, izd. Slovo, 2009. s. 398.

Ömrümüzün son dakikasında da.
 Kadın, savaşırken bir bayrak,
 Kadın, kapanan gözlerimizdeki mutluluktur.
 İlk aşkımız ve saadetimiz,
 En büyük özlemimizdeki, ilk selamımızdır.
 Hak uğruna yapılan savaşta, birlikteliğin ateşidir.
 Kadın, müzik,
 Kadın, ışıktır.¹⁰

Amerikan şair W. Whitman ise kadınların, özellikle erkeklerin yaşamında ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu şu sözleriyle vurgular: “Yüzyıllar boyunca yeryüzünde hep erkek yüce olmuştur. Ama onu yüce kılan her notayı da kadın bestelemiştir.”¹¹ N. Gogol kadınların erkekler için önemini ise şu satırlarıyla dile getirir: “Kadın ruhu, erkeği ahlaki yozlaşmadan uzak tutan, adeta koruyucu bir tılsımdır. Kadın, erkeği doğru yola sokabilen tek güçtür. Kadın, onu yanlış yolundan doğru olana döndüren bir kılavuzdur. Fakat kadın ruhu, aynı zamanda kötülüğüyle erkeği sonsuza dek ölüme mahkûm edebilecek olan tek varlıktır da.”¹² N. A. Berdyayev ise kadının çalışma konusunda erkeklerden daha üstün olduğunu şu sözleriyle belirtir: “Kadınlık görevini yerine getiren bir kadın erkeklerin yapamayacağı büyük buluşları gerçekleştirebilir. (...) Kadınlar kötü matematikçi, mantık adamı, politikacı, vasat sanatçı da olsalar onlarda bir matematikçiden, politikacıdan daha bilge bir ruh saklıdır.”¹³

Kadınların aile içindeki konumları, aşkları, evlilikleri, aldıkları eğitim, hatta kıyafetleri onların toplumsal yaşamdaki yerlerini belirlemekte ve içinde yaşadıkları dönemin kültürünü biçimlendirmektedir.

¹⁰ V semye rodilas devoçka: jenşim Rossii v fotografyah kontsa 19. veka-naçala 20. veka, s. 494.

¹¹ A.g.e., s. 96.

¹² A.g.e., s. 120.

¹³ (Erişim) <http://ecsocman.hse.ru/data/030/675/1219/chap3.pdf> , 07 Haziran 2012

Toplumsal yaşamın moral ve ahlaki yönünün temsilcisi “toplumun göz bebeği” olan ailedir.¹⁴ Rusya'nın sosyo-kültürel yapısını inceleyen A. V. Pavlovskaya toplumsal açıdan ailenin önemini şöyle açıklar: “Toplum tarafından kabul gören değer yargılarının, bakış açılarının, bilginin ve deneyimin bir aktarıcısı ve milli geleneklerin bir taşıyıcısı olarak aile, her zaman ve her yerde büyük bir öneme sahiptir. Bir ülke için ailenin parçalanması veya yıkılması, o ülkenin inancının ve manevi yapısının çökmesinin sonucudur.”¹⁵ Tolstoy da büyük bir ustalıklarla aile temasını işlediği *Aile Mutluluğu, Savaş ve Barış, Anna Karenina* gibi romanlarında aile kurumunun ne kadar kutsal olduğunu vurgular ve özellikle toplumsal ahlaksızlığın aile yaşamını nasıl derinden sarstığını gösterir.

Rus toplumu da, Türk toplumu gibi ataerkil bir aile yapısına sahiptir. Toplumun yapıtaşı olan ailede her bireyin ayrı bir sorumluluğu vardır. Kız çocuğunun yetiştirildiği bir evde baba, ciddi ve sorumluluk sahibi olmalıdır.¹⁶ Bir baba özellikle kızının geleceğini düşünmek, ona iyi bir çeyiz vermek zorundadır ve genç bir kız evlenene kadar babasının sorumluluğundadır.¹⁷ Rus aile yapısında, Tolstoy'un romanlarında da gördüğümüz gibi, genellikle aile reisi babadır. Bu durumu en iyi örneklendiren karakterler ise *Savaş ve Barış*'teki Kont Rostov ve Prens Nikolay Andreyeviç Bolkonski'dir. Ailede en önemli ikinci kişi ise, evin sahibi olan kadındır. A. V. Pavlovskaya genel olarak, kadınının aile içindeki yerini şöyle açıklamaktadır: “Ev işlerinin bütün sorumluluğu kadının omuzlarındadır. Evin hem içerisinde, hem dışarısında bütün işleri düzene koyan daima kadındır. Yemek pişirmek, çocukların bakımı, evin temizliği hep kadının sorumluluğundadır. Aynı zamanda evde aksayan bir durum söz konusu olduğunda da, örneğin ekmek yanarsa, hayvanlar hastalanmışsa, ev kirliyse hep kadın suçludur.”¹⁸

¹⁴ A. V. Pavlovskaya, **a.g.e.**, s. 338.

¹⁵ **A.g.e.**, s. 339.

¹⁶ **V seme rodilas devočka: jenşchim Rossii v fotografyah kontsa 19. veka-naçala 20. veka**, s. 73.

¹⁷ **A.y.**

¹⁸ A. V. Pavlovskaya, **a.g.e.**, s. 340.

Büyük ve kalabalık evlerde ise genellikle görev paylaşımı vardır ve bu görev paylaşımı aile bireylerinin cinslerine ve yaşlarına göre belirlenir.¹⁹ Örneğin, erkekler toprağı sürer ve eker, evli kadınlar ev ve bahçe işleri ile ilgilenir, genç kızlar dokuma yapar, küçük erkek çocuklar ise yemekleri tarlaya götürmekle görevlidirler. Mahsul toplama ve ot biçme sırasında da bütün aile birlikte çalışır.²⁰

Aile kurumunu resmi kılan evliliştir. Evlilik, yalnızca iki insanın değil, aynı zamanda iki farklı kültürün de birleşimidir. Yu. M. Lotman'ın "insanın hayatındaki en önemli olaylardan biri"²¹ olarak tanımladığı evlilik, çocukluk, ilk gençlik ve gençlik dönemlerini takip eden bir safhadır ve birbirinden ayrılmaz olan bu yaşam zincirinin en önemli halkasıdır.²²

18. ve 19. yüzyılda Rus toplumunda genç bir kız daha çok evlilik için yetiştirilir ve terbiyesi, eğitimi de bu amaç doğrultusunda verilir.²³ Bu dönemde genç kızların çoğu eş ve anne olmaktan başka bir şey hayal etmezler.²⁴ Bu dönemde daha çok içine kapanık, her söylenene ve ailesinin isteklerine boyun eğen, evinde adeta köle konumunda olan kadın, 19. yüzyıla gelindiğinde, yavaş yavaş zincirlerini kırmaya ve kendi ayaklarının üzerinde durmaya başlar. Böylelikle, Anna Karenina, Marya Pavlovna Şçetinina (*Diriliş*) gibi özgürlüğüne düşkün, okumuş, entelektüel ve kültürlü kadın karakterler karşımıza çıkar.

"Her zaman olduğu gibi, bu dönemde de kadınlar gerçek ve uzun ömürlü bir aşk isterler. Fakat bazıları evliliklerini sonuna kadar sürdüremez ya da âşık olmadan yalnızca geleceklerini güvence altına almak ya da evlenememekten korktukları için bir an önce evlenmek isterler."²⁵ 18. ve 19.

¹⁹ A.y.

²⁰ A.y.

²¹ Yu. M. Lotman, a.g.e., s. 113.

²² V semye rodilas devočka: jənşim Rossii v fotografiyah kontsa 19. veka-naçala 20. veka, s. 86.

²³ A.g.e., s. 88.

²⁴ A.y.

²⁵ A.y.

yüzyılda yapılan evlilikler genel olarak şöyledir: “Bu önemli ve hayati konuda genç kızlar ya kendileri için damat adayını seçen ailelerin isteğini yerine getiriyorlar ya da aceleyle ve karşı konulmaz bir istekle yaşlı genç kız olarak evde kalma korkusundan bir an önce evlenmek istiyorlardı.”²⁶ Tolstoy’da bu durumu Anna Karenina karakteri ile görürüz. Anna Karenina da kendisinden yirmi yaş büyük Aleksey Karenin ile halasının isteği üzerine, iyi bir gelecek vaat ettiği için evlenir, fakat başkasının isteğiyle alınan bu evlilik kararı, Anna Karenina’ya mutluluk getirmez. Erkekler için ise durum biraz daha farklıdır. Bu dönemde de genç erkekler daha çok kendi ayaklarının üzerinde durabildikten sonra bir aile kurmayı istemektedirler.²⁷

Köylü genç kızlar, şehirli kızlara oranla daha erken yaşta evlenmektedirler. Bu durumu önlemek için Rusya’da 18. ve 19. yüzyılda kilise ve devlet bazı katı kurallar getirmiştir. 18. yüzyılda I. Petro evlilik yaş sınırını, erkekler için 20, kızlar için ise 17 olarak belirlemiş, 19. yüzyılın başlarında ise erkekler için evlilik yaş sınırı 18, kızlar için ise 16’ya düşmüştür.²⁸ Fakat köylerde bu yasalara uyulmamış ve birçok evlilik daha erken yaşta gerçekleştirilmiştir.²⁹ Tolstoy’un romanlarındaki kadın karakterlerin de evlilik yaşı ortalama 17-25 arasındadır. *Aile Mutluluğu*’ndaki Mariya Aleksandrovna, Anna Karenina ve *Diriliş*’in Fedosya’sı 17, *Savaş ve Barış*’ın Nataşa Rostova’sı 20, *Anna Karenina*’nın Kiti Şçerbetskaya’sı 19, Darya Oblonskaya’sı ise 24 yaşında evlenmiştir.

“Geleneksel Rus evliliği ataerkil bir evliliiktir.”³⁰ Bütün gelenekler, kanunlar ve kilise kadın haklarından çok, erkeğin haklarını korumakta ve kadını her yönüyle erkeğe bağlı kılmaktadır. “Hatta 1835 kanunnamesine göre, kadının esas görevi kocanın iradesine boyun eğmektir.”³¹ O. Figes’in de söylediği gibi “19. yüzyılda devlet ve kilise aile içerisinde kadını ikinci

²⁶ A.y.

²⁷ A.y.

²⁸ A. V. Pavlovskaya, a.g.e., s. 347.

²⁹ A.y.

³⁰ O. Figes, a.g.e., s. 307.

³¹ A.y.

plana koymakta, kocayı bir otokrat, karısı ve ailesi üzerindeki mutlak otoritesini ise ilahi ve doğal düzenin bir parçası olarak görmektedir.”³² Kutsal Sinod’un genel vekili Konstantin Pobedonostsev ise “karı ve kocanın tek beden olduğunu, kadının kocasından ayrı tutulamayacağını” ilan etmiştir.³³ O dönemde Ortodoks kilisesinin boyunduruğuna göre bir kadın kocasından korkmalıdır.

Bir erkeğin de karısına karşı yerine getirmesi gereken bir takım sorumlulukları vardır. Bir erkek eşini kendi bedenini sevdiği gibi sevmek, onunla uyumlu yaşamak, ona saygı göstermek, onu korumak, onun eksikliklerini başışlamak ve yükünü hafifletmek zorundadır.³⁴

18. ve 19. yüzyılda hem soyluların hem köylülerin evlilik süreçlerinde gelenek ve görenekler katı bir şekilde uyulur. Köylü evliliğinde de bir takım katı kurallar vardır. Köylerde bütün bir aile bir arada çalıştığı için özellikle güçlü ve çalışkan gelinler köylü aileler için büyük bir hediyedir. Böylelikle evin birtakım işleri gelinin omuzlarına yüklenebilir.³⁵ Köylü evliliklerinde ailenin rolü çok büyüktür. Aileler sadece evliliğe onay vermezler, gelin adaylarını da bizzat kendileri seçerler.³⁶ Köylü evliliklerinde ağırbaşlılık, çalışkanlık, sağlıklı olma, çocuk yetiştirme becerisi, kişilikten daha çok önemlidir. Genç kızın güzelliğinin simgesi ise dik yürüyüş, mütevazı bir bakış, uzun boy, gür saçlar ve tombul, yuvarlak, al yanaklı bir yüzdür.³⁷

Rus geleneklerine göre, köylü evliliklerindeki ilk adım, damat tarafının ilkbaharda yakın köylerden birinden gelin bulması için görücü ayarlamasıdır. Yu. M. Lotman “köy yaşamında evlilik tarihlerinin tarım takvimine göre

³² A.y.

³³ A.y.

³⁴ Yu. M. Gonçarov, **Gorodskaya semya vtoroy polovini XIX-naçala XX vv.**, Altayskiy gosudarstvennyy universitet, 2002, s. 61. (Erişim) <http://new.hist.asu.ru/biblio/gon1/59-70.html>, 09 Temmuz 2012

³⁵ A. V. Pavlovskaya, **a.g.e.**, s. 345.

³⁶ A.y.

³⁷ **A.g.e.**, s. 346.

belirlendiğini” dile getirir.³⁸ Kural olarak, tanışma ilkbaharda, evlilik ise sonbaharda gerçekleşir.³⁹ Eğer görücü aracılığı ile bulunan gelin adayı da beğenilirse ve iki aile kendi arasında düğün için gerekli olan başlık parası, çeyiz, düğün masrafları gibi konularda da anlaşılırsa, bu çift nişanlanmış olur ve düğün hazırlıklarına başlanır. Köylü evliliklerinde asıl önemli olan ailelerin kararıdır. Gençlerin ve ailelerin fikirlerinin örtüşmediği durumlar da olur.⁴⁰ Bunu önlemek için 1722 yılında çiftlerin isteği dışındaki zorunlu evlilikler kanunen yasaklanmıştır. Ayrıca ailenin rızası olmadan yapılan evlilikler kesinlikle onaylanmamaktadır. Ancak köylerde kız kaçırma yoluyla da evlilikler yapılmaktadır.⁴¹

Soylu evliliklerinde iki tarafın maddi yönden birbirine denk olması büyük önem taşır ve bu evlilikler daha çok çıkar ilişkisine dayalıdır. Genellikle evlilikler ailelerin maddi durumlarını güçlendirmek için yapılır. Soylu kesimde de yine genç kızın isteği önemli değildir. Son söz ailenindir. Aynı zamanda bu dönemde en çok görülen bir evlilik türü de “denk olmayan” (neravnyı brak) evliliklerdir. Bu tür evliliklerde genellikle genç kız zorla kendinden yaşça büyük ve daha zengin kişilerle evlendirilir. Ünlü ressam V. V. Pukirev’in 1862 yılında çizdiği “Neravnyı brak” adlı tablosunun konusu da bu tür bir evliliştir.⁴² Tolstoy da böyle bir evliliği yine Anna Karenina karakteri ile resmeder. Bu tür bir evlilikte sevgi yoktur. Fakat ortak bir yaşam, saygı, çocuk ve ortak bir aile düzeni vardır. Tüccar aileler ise sermaye birleşiminin en iyi yolu olarak evliliği görürler ve bu amaç doğrultusunda çocuklarını evlendirirler.⁴³ Böyle bir evliliği ise ünlü ressam P. Fedetov 1848 yılında çizdiği “Binbaşı’nın Kız İstemesi” (Svatosvstvo mayora) adlı tablosunda yansıtmıştır. Fedetov’un bu tablosunda zengin bir tüccar kızı ile evlenerek işlerini düzene koymayı planlayan bir askerin öyküsü anlatılmaktadır. Fedetov bu tabloda tüccarın şöhret düşkünlüğünü, binbaşının ikiyüzlülüğünü, gelinin yapmacık tavırlarını ve

³⁸ Yu. M. Lotman, **a.g.e.**, s. 111.

³⁹ **A.g.e.**, s. 112.

⁴⁰ **V semye rodilas devočka: jenşçim Rossii v fotografyah kontsa 19. veka-naçala 20. veka**, s. 90.

⁴¹ **A. y.**

⁴² A. V. Pavlovskaya, **a.g.e.**, s. 352.

⁴³ **V semye rodilas devočka: jenşçim Rossii v fotografyah kontsa 19. veka-naçala 20. veka**, s. 90.

anneninin kaba hareketlerini göstermektedir.⁴⁴ Görüldüğü üzere maddi çıkarların ön planda tutulduğu bu tür evliliklerde de sevgi ve aşk söz konusu değildir.

18. yüzyılın 70'li yıllarından itibaren soylu genç erkekler balolarda veya bir takım toplantılarda soylu genç kızlarla konuşabilmekte ve onlara duygularını açıklama fırsatı bulabilmektedir. Bu dönemde balolarda genç bir kız ile genç bir erkeğin sohbeti yadırganmaz ve kızın ailesi de bu duruma itiraz etmez.⁴⁵ Tolstoy'un *Savaş ve Barış* romanından hatırlanacağı gibi, Nataşa Rostova, Prens Andrey Bolkonski ile baloda birbirlerine âşık olmuş ve çok geçmeden nişanlanmışlardır.

Düğün aslında evlilik sürecinin en son basamağıdır. Evliliğin ilk aşaması kız isteme ya da söz kesme törenidir.⁴⁶ Kız isteme genellikle aileler arasında gerçekleşir. Eğer evlenme talebi aileden önce gelin adayına yapılırsa, bu hoş karşılanmaz. Bu tören sırasında iki taraf da evlilik için gerekli olan şeyler konusunda anlaşmaya vardıldıktan ve kızın ailesinden onay aldıktan sonra genç çift nişanlanır. *Anna Karenina*'da Levin Kiti'ye yapacağı evlenme teklifini ilk önce Kiti'nin ailesine açıklamış ve onay alındıktan sonra bu genç çift nişanlanmıştır. "Annesi ve babası tartışmasız kabullenmişlerdi ve onun [Kiti'nin] mutluluğu ile mutluydular."⁴⁷ Bunun ardından genç kız, çeyizinin son hazırlıklarını tamamlamaya başlar. Ailesinin kendisine verdiği çeyizden başka, genç kız kendi çeyizi için de bir şeyler hazırlar.⁴⁸ Genellikle kız tarafı erkek tarafına yüklü miktarda çeyiz vermek zorundadır. Hatırlanacağı üzere, Tolstoy'un annesi Mariya Volkonskaya'nın ailesi, Nikolay İlyiç Tolstoy'a çeyiz olarak Yasnaya Polyana'yı hediye etmiştir. Tolstoy da özellikle kendi düğününden yola çıkarak tasvir ettiği *Anna Karenina* romanındaki Kiti ve

⁴⁴ (Erişim)

http://www.artlib.ru/index.php?id=13&idp=0&fp=2&uid=2407&iid=27788&idg=0&user_serie=0, 24 Haziran 2012

⁴⁵ Yu. M. Lotman, **a.g.e.**, s. 112.

⁴⁶ **A.y.**

⁴⁷ L. N. Tolstoy, **Anna Karenina**, s. 479.

⁴⁸ **V semye rodilas devočka: jenşçını Rossii v fotografıyah kontsa 19. veka-naçala 20. veka**, s. 90.

Levin'in düğün törenlerinden önce Kiti'nin nişanlısına büyük bir çeyiz vermek zorunda olduğunu dile getirmiştir: "O, çeyizin küçük bir bölümünü hemen şimdi hazırlamaya, büyük bölümünü ise sonra yollamaya karar verdi ve bir türlü bunu kabul edip etmeyeceğine dair ciddi bir cevap veremediği için Levin'e çok kızılıyordu. Bu düşünce, gençler çeyizin büyük kısmında bulunan eşyaların gerekli olmayacağı köye düğünden hemen sonra gidecekleri için daha uygundu."⁴⁹

Yu. M. Lotman Rus geleneklerinde düğün gününden bir gün önce genellikle damat adayının bir tür bekârlığa veda partisi düzenlediğini, buraya damat adayının yakın arkadaşlarının katıldığını, akşam yemeğinden sonra ise genellikle şarkı dinlemek için çingenelere gidildiğini dile getirir.⁵⁰ Genç kızlar da düğün günlerinden bir gece önce kendileri için bir tür eğlence düzenlerler. O. Figes, bu geceyi şöyle anlatır:

"Düğünden bir gece önce gelin, bekâretini koruyan geleneksel kemerden kurtulur ve devçnik olarak adlandırılan banyo evinde köylü kızlar tarafından yıkanır. Düğün banyosunun önemli bir sembolik değeri vardı. Banyoya, gelini ve çocuklarını koruduğuna inanılan büyülü banyo evi ruhlarını çağırın ayın şarkıları eşlik ederdi. (...) Bu banyo evi ayininin doruk noktası bakirenin tek örgüsünün çözülüp, evlilik hayatına girişini simgeleyen iki örgü halinde yeniden örülmesiydi."⁵¹

Rusya'daki evlilik törenine "taç giyme töreni" denir. Bu tören, iki insanı "iyi günde, kötü günde, hastalıkta ve sağlıkta" ortak bir yaşamda birleştiren, kilisede yapılan dini bir törendir.⁵² Tören sırasında damat ve gelin birer çar ve

⁴⁹ L. N. Tolstoy, *Anna Karenina*, s. 515.

⁵⁰ Yu. M. Lotman, *a.g.e.*, s. 112-113.

⁵¹ O. Figes, *a.g.e.*, s. 303.

⁵² *V semye rodilas devoçka: jenşçim Rossii v fotografiyah kontsa 19. veka-naçala 20. veka*, s. 90.

çariçedir. Bunu simgeleyen de başlarına taktıkları çiçeklerden ya da yapraklardan yapılan taçlardır.

Hem köylü hem de soylu düğünlerinde genel olarak, tüm gelenek ve görenekler sırasıyla takip edilir. Tolstoy da Rusların düğün geleneklerini *Anna Karenina*'daki Kiti ve Levin çiftinin düğün törenleriyle gösterir. O. Figes, Kiti ve Levin'in "evlilik törenlerinin hem kilise törenlerinden hem de köylü sınıfın pagan adetlerinden eşit ölçüde aldığını" dile getirir⁵³ ve çiftin düğün törenini kısaca şöyle özetler:

"Kiti ailesinin evinden ayrılır ve Levin'le buluşmak (uşağı gömleğini bulamadığı için kendi düğününe geç kalan Tolstoy gibi o da geç kalır) üzere aile ikonuyla birlikte kiliseye seyahat eder. Gelin ve damadın aileleri, geleneklere uygun olarak törende yoktur. Çünkü evlilik, çiftin dünyevi evlerini terk edip kilise ailesine katıldıkları bir an olarak algılanmaktadır. Bütün Rus gelinler gibi Kiti'ye de, geleneksel rolü rahibin bu geçiş ayinini yönetmesine yardım etmek, gelin ve damada kutsal düğün ekmeğini sunmak, onları ikonlarla kutsayıp başlarına "düğün taçlarını" yerleştirmek olan vaftiz ebeveynleri eşlik etmektedir."⁵⁴

Tolstoy'un *Aile Mutluluğu* romanında yer alan Mariya Aleksandrovna ve Sergey Mihayloviç'in düğün törenleri de tüm gelenek ve göreneklere uygun olarak kilisede yapılır. Tolstoy bu çiftin taç giyme törenlerini ise şöyle betimler:

"Kilise hemen hemen boştu, sadece koronun tam yanında, halının üzerinde duran onun [Sergey'in]

⁵³ O. Figes, **a.g.e.**, s. 305.

⁵⁴ **A.g.e.**, s. 306.

annesini, mor kurdeleli başlığı içinde, yanaklarında gözyaşlarıyla Katya'yı ve merakla bana bakan birkaç hizmetliyi seçtim. Ona [Sergey'e] bakmıyordum, ama onun varlığını burada yanımda hissediyordum. Duaların sözcüklerini dikkatle dinliyor, onları tekrar ediyordum, ama bunların ruhumda hiçbir etkisi olmuyordu. Dua edemiyordum, ikonlara, mumlara, papazın ayin kaftanının sırtına işlenmiş olan haça, ikon duvarına, kilise camına kör gözlerle bakıyordum - ve hiçbir şey anlamıyordum."⁵⁵

Düğün ritüelini taç giyme töreninden sonra aile yemeği izler. Düğünden sonra ise soylu yeni evliler, genellikle baş başa kalmaları ve birbirlerini yakından tanımaları için balayına giderler.⁵⁶ Soylu olan yeni evliler genellikle balaylarını ülke dışında ya da kendi evlerinde geçirirler. Köylü yeni evliler ise nadiren bir yerlere giderler. Fakat düğünün ardından birkaç gün bitmek tükenmek bilmeyen köy işlerinden uzak tutulurlar.⁵⁷ Balayından döndükten sonra ise yeni evli çift için zor ve ciddi bir aile hayatı başlar.⁵⁸

Kadın için evliliğin sonlanması da, yaşamını derinden sarsan olaylardan biridir. Genel olarak, 18. ve 19. yüzyıl Rusya'sında boşanma çok karşılaşılan bir durum değildir. Katolik kilisesi hiçbir durumda eşlerin ayrılmasına izin vermez. Ortodoks kilisesi ise ancak eşlerin ayrılma gerekçelerini haklı gördüğünde boşanmayı onaylar.⁵⁹

19. yüzyıldaki kanunlara göre; eşlerden birinin kanıtlanmış ihaneti sonucunda, eşlerden birinin bütün evlilik haklarından mahrum kalacağı bir cezaya çarptırıldığında ya da Sibiryaya sürgün edildiğinde ya da eşlerden

⁵⁵ L. N. Tolstoy, *Semeynoye şçastye*, Moskova, izd. OLMA, 2011, s. 62.

⁵⁶ **V semye rodilas devočka: jenşim Rossii v fotografyah kontsa 19. veka-naçala 20. veka**, s. 93.

⁵⁷ **A.y.**

⁵⁸ **A.g.e.**, s. 95.

⁵⁹ A. V. Pavlovskaya, **a.g.e.**, s. 363.

birinin en az beş yıl sebepsiz evi terk etmesi halinde kilise evli çiftlerin boşanmalarına izin verir.⁶⁰ Tolstoy da *Anna Karenina* romanında boşanmanın ancak şu sebepler çerçevesinde gerçekleşebileceğini aktarır: “Bizim yasalarımıza göre boşanma, (...) sizin de bildiğiniz gibi, şu durumlarda mümkündür; eşlerin fiziksel noksanlıkları, sonra [eşlerden birinin] habersiz olarak beş yıl ortadan kaybolması, (...) sonra ise ihanet.”⁶¹

Tolstoy, boşanma konusunu *Anna Karenina*'da Anna Karenina ve Darya Aleksandrovna karakterleri ile gündeme getirir. Boşanma durumunda kadının ne gibi problemlerle karşı karşıya kaldığını ve kalabileceğini gösterir. Darya Aleksandrovna eşinin ihanetine uğrayan, Anna Karenina ise eşine ihanet eden bir kadın olarak boşanmanın eşiğine gelir. Darya Aleksandrovna ve Anna Karenina soylu kesim kadınları olsalar da farklı kadın portreleri çizerler. Bu sebeple iki kadın karakter boşanma olgusuna farklı açıdan bakar. İ. Ortaylı'nın “çocuklarıyla, etrafındaki insanlarla meşgul olan geleneksel Rus soylu kadını”⁶² olarak tanımladığı Darya Aleksandrovna, özellikle çocuklarını düşündüğü için evliliğine sahip çıkarak eşini boşamaz. Aslında böyle bir şey için ne cesareti ne de gücü vardır. Bu sebeple yazgısına boyun eğer. Kanımızca, Avrupa kadının bir yansıması olan Anna Karenina ise özgür bir kadın olmak ve hayal ettiği mutluluğu bulmak için boşanmak ister. Ayrıca Tolstoy, *Anna Karenina*'da “kilise yasasına göre, eşinden boşanan bir kadının, ayrıldığı eşi yaşadığı sürece evlenemeyeceğini” de dile getirir.⁶³

Kadının toplumsal konumu, aileye, evliliğe hatta boşanmaya bakış açısı, çocuk yetiştirmesi kuşkusuz, aldığı eğitimle de yakından ilintilidir. Yüzyıllar boyunca kadın, cahil kaldığı sürece daima erkeğin arkasında yer almıştır. Ancak kadın yeterli bir eğitim aldığı anda erkek kadar toplumda faal olabilir. Rus cerrah, doğa bilimci ve bir pedagog olan N. İ. Pirogov kadın için eğitimin önemini şöyle vurgular: “Eğer kadın gereken eğitimi alırsa, bir erkek

⁶⁰ (Erişim) http://orthedu.ru/ch_hist/zer_brak_i_razvod.htm, 10 Şubat 2012

⁶¹ L. N. Tolstoy, *Anna Karenina*, s. 439.

⁶² İ. Ortaylı, “Anarşistlerin Babası ‘Tolstoy’”, *Atlas Tarih Dergisi*, Sayı: 03, Eylül, 2010, s. 28.

⁶³ L. N. Tolstoy, *Anna Karenina*, s. 508.

gibi toplumun bilimsel, sanatsal ve kültürel yapısında rol alabilir.”⁶⁴ Fransız yazar Émile de Girardin de “Bir erkek çocuğunu eğitirseniz, siz bir insanı aydınlatmış olursunuz. Ama bir kız çocuğunu eğitirseniz bütün bir aileyi eğitmiş olursunuz” sözüyle kadının eğitilmesinin toplumsal açıdan önemine değinir.⁶⁵ Köylü halkın, özellikle de köylü çocukların eğitimi ile yakından ilgilenen Tolstoy da bu duruma kayıtsız kalamamış ve *Anna Karenina*’da Pestsov karakteriyle bu toplumsal soruna değinmiştir: “Kadın, öğrenim eksikliği nedeniyle haklarından yoksundur, öğrenim eksikliği ise, [kadın] haklarının olmamasından kaynaklanmaktadır. Unutmamak gerekir, kadınların köleleştirilmesi çok büyük çaplı ve eskidir ki onları bizden ayıran o girdabı çoğunlukla anlamak istemiyoruz.”⁶⁶

Yu. M. Lotman 18. yüzyılın ortalarında yazılan mektuplardan soylu kadınların okuryazar olduklarının anlaşıldığını ve o dönemde kadınların mektuplar gibi özel yazılarında mahrem duygularını açığa çıkarttıklarını dile getirir.⁶⁷ 18. yüzyılın sonuna doğru kişisel mektuplar yavaş yavaş artarak, saray yaşamının ayrılmaz bir parçası haline gelir. Bu dönemlerde kadın yaşamı, bu mektuplar olmadan imkânsız görünür.⁶⁸ Yine bu dönemde kadın dünyası açısından “kadın kütüphanesi” (jenskaya biblioteka) adıyla yeni bir anlayış ortaya çıkar ve kadın bu dönemde artık bir okuyucudur.⁶⁹ Böylelikle Rus kadın dünyasının ruhsal olarak geliştiğine tanık olunur. 18. yüzyılın sonu 19. yüzyılın başında Puşkin’in *Yevgeniy Onegin* eserinde karşılaştığımız Tatyana Larina gibi Avrupa ve Rus edebiyatına yakın olan ünlü kadın karakterler bulunmaktadır. Özellikle 1820’li yıllarda annelerin ve çocuklarının ev okumaları, 19. yüzyılın ortasında ve ikinci yarısında Rus edebiyatçılarının doğmasına imkân sağlamıştır.⁷⁰

⁶⁴ V semye rodilas devoçka: jenşçını Rossii v fotografiyah kontsa 19. veka-naçala 20. veka, s. 37.

⁶⁵ A.y.

⁶⁶ L. N. Tolstoy, *Anna Karenina*, s. 461.

⁶⁷ Yu. M. Lotman, a.g.e., s. 48.

⁶⁸ A.g.e., s. 49.

⁶⁹ A.g.e., s. 50.

⁷⁰ A.y.

“Özellikle 18. yüzyılın 1770-1790’lı yıllarında kadın okumaya daha da meraklıdır. O dönemde kadının okumasına önem veren özellikle iki kişi vardır. Bu kişiler, Nikolay İvanoviç Novikov ve Nikolay Mihayloviç Karamzin’dir. Rusya’nın aydınlanması için kendi yaşamını feda eden Novikov, Rus kadın kültürü tarihinde yeni bir çağ açmıştır. Kadınlar Novikov öncesinde de kitap okumaktadırlar, ama Novikov ilk olarak kadını, okuyan bir anne ve ev kadını olarak yaratmayı kendine amaç edinmiştir. Karamzin ise Novikov’un yönetiminde olan bir okulda aydınlanma faaliyetlerini yürüterek işe başlamış ve 1785-1789 yılları arası arkadaşı A. P. Petrov ile Novikov’un dergisi olan *Kalp ve Akıl için Çocuk Okuması* (Detskoye çteniyeye dlya serdtsa i razuma) adlı dergiyi yönetmiştir. Rusya’da bir ilk olarak bu derginin okuyucuları da çocuklar ve anneler olmuştur.”⁷¹

I. Petro’nun çarlığı döneminde toplumsal eğitim önemli bir konu haline gelir ve Petro kadın eğitime ayrı bir önem verir. O dönemde Petro özel bir emirle, okuryazar olmayan ve bilhassa soyisimlerini dahi yazamayan soylu genç kızların evlendirilmemesi emrini verir.⁷² Kadınların ise bu sert emirler karşısında okuryazarlığa, kitaba ve eğitime olan tepkileri de ilk başta sert olur. Ünlü anı yazarı Andrey Bolotov, bir gelin adayının kendisini, çok kitap okuduğu için reddettiğini dile getirir. Bu sebeple Andrey Bolotov da kendisine yakınları aracılığıyla okumuş bir eş aramaya koyulur.⁷³ Bu emirler yalnızca kadınlar için değildir. Erkekler için de bir takım katı kurallar alınmıştır. İlkokulu bitirdiğine dair belgesi olmayan erkeklerin evlenmelerine de izin verilmemektedir.⁷⁴

Bu dönemde kız çocukları için açılmış birçok eğitim kurumu vardır ve bu kurumlar genç kızların toplumsal yaşamda aktif olarak yer almalarına olanak sağlar. I. Petro döneminde Moskova’da ve St. Petersburg’da kızların eğitim alabileceği özel soylu okulları açılır. 1724 yılında rahiplere öksüz kızlara

⁷¹ Bkz., a.g.e., s. 54.

⁷² A.g.e., s. 75.

⁷³ A.g.e., s. 76.

⁷⁴ (Erişim) <http://ecsocman.hse.ru/data/030/675/1219/chap3.pdf>, 07 Haziran 2012

okuma yazmanın dışında, dikiş dikme, iplik eğirme ve diğer el işlerini de öğretme emri verilir. 1754 yılında ise ilk önce Moskova ve St. Petersburg'da daha sonra ise diğer şehirlerde ilk ebelik okullarının açılması kararlaştırılır. Ayrıca Rusya'da yabancı kızların da eğitim aldığı özel pansiyonlar ortaya çıkmaya başlar.⁷⁵

Kadın eğitimine I. Petro dışında II. Yekaterina, Çariçe Mariya Fyodorovna ve Mariya Aleksandrovna da büyük önem verir. Bu kadınların yönetiminde Petersburg'da kız meslek okulları, gimnazyumlar, pansiyonlar, özel okullar ve enstitüler açılır. En önemli enstitüler ise, Mariinskiy, Yekaterinskiy ve Smolnyı'dır.⁷⁶

Mariinskiy Enstitüsü, Mariya Fyodorovna'nın önderliğinde 18. yüzyılın sonunda kurulur. Ev eğitmenleri yetiştirmeye yönelik olan bu enstitü, Smolny Enstitüsü'nün imtiyazlı eğitim programından farklıdır. Mariya Fyodorovna soylu kızlarının dini ve ahlaki yönden iyi eğitilmesini istemiştir.⁷⁷ II. Yekaterina ise eğitimin çocuklara açık ve anlaşılır bir şekilde verilmesinden yanadır. Çariçeye göre, eğitim öğrenci için bir zorunluluktan çok bir dinlenme olmalıdır. Amaç, çocuğa ahlaki açıdan iyi bir eğitim vererek, onu toplumsal yaşamın kötü yönlerinden uzak tutmaktır. Ayrıca II. Yekaterina eğitilmiş genç kızlar aracılığıyla yeni tip aile kurmayı hayal etmektedir. Çariçe eğitilmiş anneler sayesinde bilgili, soylu, adil ve mutlu olan yeni bir Rus insanı modelini oluşturmayı hayal etmiştir.⁷⁸ 1764 yılının Ağustos ayında Soylu Kızların Eğitim Yuvası (Vospitatelnoye obşestvo blagorodnih devits) olarak kurulan Smolny Enstitüsü'ne ayrı bir önem verilir.⁷⁹ Burası kurulurken II. Yekaterina'nın özel sekreteri İ. İ. Betskoy ve arkadaşları batıdaki kadın eğitim kurumları hakkındaki çalışmaları titizlikle incelerler ve o dönemin Batı Avrupa

⁷⁵ A.y.

⁷⁶ A.y.

⁷⁷ N. N. Yakovkina, **İstoriya russkoy kulturi XIX vek**, 2-oye izdaniye, izd. "Lan", St. Petersburg, 2002, s. 33.

⁷⁸ **V semye rodilas devoçka: jenzşim Rossii v fotografiyah kontsa 19. veka-naçala 20. veka**, s. 38.

⁷⁹ (Erişim) <http://magicthread.ru/istoricheskaya-stranichka/smolnyj-institut-blagorodnyx-devic.html>, 28 Aralık 2011

tarzı kadın eğitim kurumlarının tüzüklerinden daha üstün ve pedagojik fikirlerin en iyi seviyede ifade edildiği bir tüzük hazırlarlar. Bu tüzük, J. J. Rousseau'un "yeni insan nesli" yetiştirme düşüncesi etkisi altında hazırlanır.⁸⁰ Soylu Kızların Eğitim Yuvası'nın tüzüğü 5 Mayıs 1764 yılında yayımlanır. Buraya girmek isteyen öğrenciler ilk önce giriş sınavına girmek zorundadırlar. Sınavı verdikten sonra ise sağlık kontrolünden geçerler. Hasta çocuklar ise buraya alınmaz.⁸¹

Yu. M. Lotman'a göre, kadın eğitimindeki en önemli yerlerden biri olan Smolny Enstitüsü eğitim açısından çok disiplinli bir yerdir. Bu kurum, çok geniş bir eğitim programına sahiptir. Bu enstitünün çok saygın ve karışık bir öğrenci yapısı vardır. Burada çok zengin ve ünlü ailelerin kızları eğitim alır. Çok zengin olmayan, fakat saray ile iyi ilişkiler içerisinde bulunan ailelerin kızları da bu enstitüde eğitim görürler. Bu kız öğrenciler arasında kahramanca ölmüş generallerin kızlarına da rastlamak mümkündür. Ayrıca zengin, ama daha sonradan fakir düşmüş ailelerin kızları da burada eğitim alırlar. Kızlar geleceğin öğretmenleri ve eğitmenleri olarak yetiştirilirler.⁸²

Kızlar bu enstitüye 5-6 yaşlarında gelirler ve eğitimleri süresince, kural olarak aileleriyle görüşmezler. Yalnızca St. Petersburg'da olan aileler çocuklarını ziyaret edebilir. Eğer aile fakirse ve öğrenci özellikle taşradan geldiyse, bu yıllar süresince öğrenci ailesinden kopar. Enstitü kapalı eğitim sistemini öngördüğünden enstitünün bu izolasyonu okul sisteminin bir parçasıdır. Temel ilke ise, öğrencinin aile ortamından koparılmasıdır. Bu şekilde bu öğrencilerden aydın insan modeline göre ideal insanların yaratılması hedeflenir.⁸³

Çocukların ve genç kızların ailelerinden koparılması tamamen farklı amaçlara hizmet eder. Daha sonradan bu öğrenciler saray balolarının

⁸⁰ N. N. Yakovkina, **a.g.e.**, s. 32.

⁸¹ **V semye rodilas devoçka: jeñşim Rossii v fotografyah kontsa 19. veka-naçala 20. veka**, s. 40.

⁸² Yu. M. Lotman, **a.g.e.**, s. 78.

⁸³ **A.y.**

zorunlu katılımcıları haline getirilirler. Onların bütün hayalleri, düşünceleri saray atmosferi içinde biçimlenir. Çariçe özellikle bu enstitüdeki bütün öğrencilerle yakından ilgilenir. Onlar için eğitimlerini bitirmeleri şerefine yılsonunda balolar düzenler. Bu balolara sarayda çalışanlar, yabancı elçiler, tanınmış soylular ve yüksek rütbeli askerler katılırlar. Kız öğrenciler bu balolarda müzikte, şarkı söylemede ve dans etmedeki becerilerini sergilerler.⁸⁴ Ayrıca I. Aleksandr ve I. Nikolay da burada okuyan öğrencileri ziyaret etmeyi çok severler. Genellikle bu enstitüden mezun olan fakir öğrencilerin çoğu kız eğitim kuruluşlarında memur ve eğitimci olurlar.⁸⁵

18. yüzyılda genç kızlar bu enstitü eğitimin yanı sıra bir de özel pansiyonlarda eğitim alırlar. Bu yüzyılın sonlarına doğru St. Petersburg'da yirmiden fazla, Moskova'da ondan fazla ve taşrada da birkaç tane bu pansiyonlardan vardır. Buralarda eğitim yabancı dildedir. Ama eğitim düzeyi çok yüksek değildir. En iyi kız pansiyonlarının eğitim programları soylu kızlarının eğitim gördükleri enstitülerin programlarına yakındır. Bu pansiyonlarda da kızlar din dersi, Rusça, Fransızca ve Almanca, aritmetik, tarih, coğrafya ve güzel sanatlar (müzik, dans, resim, el iş) gibi dersleri görürler.⁸⁶ Hocalar ise genellikle Fransız ve Alman bayanlardır. Fransız pansiyonlarında eğitim veren Fransızların çoğu da Fransız devriminden sonra kaçan sığınmacılardır.⁸⁷ Kız pansiyonlarının eğitim ücreti ise erkek pansiyonlarından daha fazladır.⁸⁸

Kadının eğitimi dışında, dış görünüşü de toplumun içinde yaşadığı kültürün bir parçasıdır. 18. yüzyılda I. Petro'nun kadınların eğitilmesi dışında kıyafet hususunda da bir takım reformları olur. Petro bu dönemde ilk olarak kadının dış görünüşünü değiştirerek, onu Batı Avrupa sosyete kadını tipine

⁸⁴ N. N. Yakovkina, **a.g.e.**, s. 33.

⁸⁵ Yu. M. Lotman, **a.g.e.**, s. 79.

⁸⁶ N. N. Yakovkina, **a.g.e.**, s. 33.

⁸⁷ Yu. M. Lotman, **a.g.e.**, s. 86.

⁸⁸ N. N. Yakovkina, **a.g.e.**, s. 33.

yakınlaştırmayı amaçlar.⁸⁹ Bu sebeple kadınların elbiseleri ve saç şekilleri değişir. Kadınlar bu dönemde çoğunlukla peruk kullanırlar ve bu takma saçları başlarından kaymaması için traş edilmiş başlarına takarlar. Bu yüzden 18. yüzyıl portrelerine bakıldığında, güzel kadınların saçlarının kendi saçları değil, takma saç oldukları görülür.⁹⁰

18. ve 19. yüzyıl başlarında kadınlar genellikle kabarık etekli kıyafetler giyerler. Kadınlar taktıkları süslerle ve kullandıkları şapkalarla kıyafetlerine şık bir görünüş vermeyi amaçlarlar. 19. yüzyıla gelindiğinde ise, kadınların günlük yaşamda daha rahat hareket edebilecekleri kıyafetler kullanılır. Artık balolar dışında kıyafetlerle tarlatan kullanılmaz ve elbiseler çok kabarık değildir. Genellikle elbiselerin kol kısımları kabarıktır ve arka kısımlarında da kuyrukları vardır. Ayrıca bu dönemde kadınlar sarafan tunik ve bir tür başlık ile tamamlanmış ulusal kıyafetler giyerler. Özellikle evli kadınların saçlarını başlıkla örtmesi bir gelenektir. O. Figes bu durumu şöyle açıklar: “Doğu kültüründe olduğu gibi, kadının saçının görülmesi cinsel bir baştan çıkarış olarak görülür ve bütün evli Rus kadınlar örgülü saçlarını başörtüsü ya da başlık altında gizlerlerdi.”⁹¹

18. yüzyılın soylu kadını genellikle gece yaşantısında yani balolarda, davetlerde yer alır. Bu I. Petro'nun reform politikasının öngördüğü bir durumdur. Özellikle kadınlar akşam gezmelerine ve balolara giderken çok makyaj yaparlar. Çünkü mum ışığında yüzleri solgun görünür. Bu sebeple de kadınlar yüzlerini çok boyarlar.⁹²

18. yüzyılda romantizmin ortaya çıkmasıyla davranışlarda ve ahlaki yapıda daha çok doğallık hâkimdir.⁹³ Yu. M. Lotman'ın da belirttiği gibi, “Avrupa'da ortaya çıkan romantizmin esintileri, Rusya'da da çok geçmeden

⁸⁹ Yu. M. Lotman, **a.g.e.**, s. 50.

⁹⁰ **A.y.**

⁹¹ O. Figes, **a.g.e.**, s. 303.

⁹² Yu. M. Lotman, **a.g.e.**, s. 51.

⁹³ **A.g.e.**, s. 53.

kendini belli eder. Romantizmle ortaya çıkan ve doğallık ilkesine dayanan yeni güzellik ideali, antik çağ ve Rus köylüsü kadın figürlerinin saflık görüntüsüne odaklanır. Doğaya ve sadeliğe dönüş 18. yüzyılın son yılları boyunca Avrupa genelinde yaygınlaşır. 18. yüzyılın son çeyreğinde insanların düşüncelerinde daha çok iyilik, Tanrı'nın yansıması olan insan varlığı, mutluluk, özgürlük ve güzellik için yaratılma gibi konular yer alır. Bu doğallık da insanların dış görünüşüne yansır ve giysiler daha sade bir şekil kazanır ve artık kadın kıyafetleri daha hafif kumaşlardan yapılır.”⁹⁴ Ayrıca “kadınlar pudralı peruklarını çıkarıp, misk gibi ağır kokulardan vazgeçip tenlerinin temiz kokusunun duyulmasına fırsat veren hafif, doğal kokuları tercih etmeye başlarlar.”⁹⁵

18. yüzyılda güzel kadınların sağlıklı oluşlarının göstergesi, vücutlarının iriliğidir. O dönemin insanlarına göre şişman olan kadın, güzel olan kadındır. Hatta şişman ve dolgun vücutlu kadınları zayıf kadınlara tercih ederler.⁹⁶ Bu sebeple o dönemin kadınları çok yemek yerler ve şişman olmaktan utanmazlar.⁹⁷ Eğer bir kadının bedeni zenginse yani şişmansa, ruhu da zengin demektir.⁹⁸ Fakat romantizm döneminin etkisiyle yavaş yavaş bu moda da son bulur. Artık kadınların solgun yüzleri güzelliklerinin sembolü olmaya başlar. Romantizm dönemi kadınları solgun yüzlü, hayalperest ve hüznü dolu bakışlara sahip olmalıdırlar. O dönemin erkekleri de daha çok kadınların hüznü ve kederli gözlerindeki gözyaşlarını severler.⁹⁹

18. yüzyılın başlarında, özellikle soylu kadınlar sevgilileri olmasını gerekli görürler. Aksi takdirde kadınlar zamanın gerisinde kalmış olarak adlandırılırlar.¹⁰⁰ Tolstoy'un tüm romanlarında da böyle kadın karakterler yer alır. *Savaş ve Barış*'ın Elen Kuragina'sı, *Anna Karenina*'nın Prenses Betsi

⁹⁴ A.g.e., s. 52.

⁹⁵ O. Figes, a.g.e., s. 144-145.

⁹⁶ A. V. Pavlovskaya, a.g.e., s. 423.

⁹⁷ Yu. M. Lotman, a.g.e., s. 52-53.

⁹⁸ (Erişim) <http://ecsocman.hse.ru/data/030/675/1219/chap3.pdf>, 07 Haziran 2012

⁹⁹ Yu. M. Lotman, a.g.e., s. 52.

¹⁰⁰ A.g.e., s. 51.

Tverskaya'sı, *Diriliş*'in Prenses Sofya'sı gibi kadın karakterler bu tür kadınlara birer örnektir. O dönemde kadınların daha çok flört etme, balolar, danslar gibi uğraşları vardır. Aile, ev hanımlığı ve çocukların eğitimi arka plana atılmıştır.¹⁰¹ Özellikle toplumun üst sınıfındaki kadınlar çocuklarını emzirmezler. Bu 19. yüzyılın kadınında da görülen bir özelliktir. Bu görevi daha çok sütanneler üstlenir. Bu sebeple çocuk neredeyse annesiz büyür.¹⁰² O. Figes, bu dönemin soylu annelerini şöyle anlatır:

“Soylu bir çocuğun neredeyse doğduğu andan itibaren bir sütannenin ellerine teslim edilmesi adettendi. Çocuk büyürken onların arzu ettikleri ilgiyi onlara göstermeyecek kadar sosyal yaşantılarıyla ya da yeni bebekleriyle meşgul olan pek çok soylu anne vardı. ‘Annem çok nazikti ama onu neredeyse hiç görmüyordum.’ ifadesi, seçkinlerin yaşantısıyla ilgili on dokuzuncu yüzyıl anılarında sık sık ortaya çıkan bir ifadedir.”¹⁰³

18. yüzyılın sonu, 19. yüzyılın başlarında ise romantizm etkisini aile kurumunun üzerinde de hissettirir. Artık bu dönemde bütün Avrupa’da kadının çocuğunu kendi emzirmesi, annenin iyi ve ahlaklı olduğunun bir göstergesi olmaya başlamıştır.¹⁰⁴ Tolstoy da bu duruma *Savaş ve Barış* romanında Nataşa Rostova karakteri ile değinmiştir:

“Pyer ve Nataşa'nın her zaman hatırladıkları, zor zamanlarda, zayıf doğan ilk çocuklarının doğumundan sonra, üç sütanne değiştirmek zorunda kaldıklarında ve Nataşa umutsuzluktan hasta düştüğünde, Pyer bir keresinde, Rousseau'nun, kendisinin de tamamen

¹⁰¹ A.y.

¹⁰² A.y.

¹⁰³ O. Figes, a.g.e., s. 157.

¹⁰⁴ Yu. M. Lotman, a.g.e., s. 53.

katıldığı, sütannenin yapay ve zararlı olduğu konusundaki düşüncelerini söylemişti. Bir sonraki çocuktan itibaren ise annesinin, doktorların ve bizzat eşinin, bunun o zamana kadar duyulmamış, zararlı bir şey olduğunu ileri sürerek emzirmesine karşı çıkmalarına rağmen, [Nataşa] kendi kararında ısrar etmiş ve ondan sonra bütün çocuklarını kendi emzirmişti.”¹⁰⁵

Romantizmin ortaya çıkmasıyla da çocuğa ve çocukluğa daha fazla önem verilir. 18. ve 19. yüzyılda aile kavramı içerisinde sütannenin ve dadının büyük bir önemi ve yeri vardır. O. Figes de bu durumu şöyle anlatmaktadır: “Bu dönemlerde ev hizmetkârları arasında çocuk bakımıyla görevli olanlar aileye en yakın kişilerdir. Sütanne veya dadı görevini üstlenen kişilere evde özel odalar verilir. Genel olarak iyilik ve saygı ile davranılan bu kadınlar ailenin bir parçası haline gelir. Çalışamayacak duruma geldikten sonra bile geçimleri sağlanır.”¹⁰⁶

Sütanne veya dadı rolündeki kişilerin çocuklar üzerinde çok büyük etkileri vardır. Çünkü bir eve seçilen sütanne veya dadı bir tek çocuğu değil, bir nesli de büyütebilir.¹⁰⁷ Rus yazar L. Uspenskiy dadısını şöyle anlatır: “Benim dadım Mariya Timofeyevna Petrova dönemin en iyi dadısıydı. O benim anneme, iki kız kardeşime ve bir erkek kardeşime, hatta kuzenlerime dadılık yapmıştı. Şimdi ise bizi büyütüyor. Onu annem, babam ve büyükannem kadar seviyorum. Onlara inandığım gibi dadıma da inanıyorum.”¹⁰⁸ Aileye giren sütanneler veya dadılar titiz bir şekilde seçilir. Seçilen sütanne veya dadı genellikle genç, güzel, sağlıklı, temiz olmalıdır.¹⁰⁹ Bu kadınlar genellikle “çocukları uyandıran, oyunlarını denetleyen, onları

¹⁰⁵ L. N. Tolstoy, *Voyna i mir*, IV. Cilt, s. 760.

¹⁰⁶ O. Figes, *a.g.e.*, s. 157.

¹⁰⁷ *V semye rodilas devočka: jenşını Rossii v fotografyah kontsa 19. veka-naçala 20. veka*, s. 14.

¹⁰⁸ *A.g.e.*, s. 15.

¹⁰⁹ *A.g.e.*, s. 14.

yürüyüşe çıkararak, yedirip yıkayan, onlara masallar anlatan ve gece yarısı kâbus görüp uyandıklarında onları rahatlatan basit ve iyi kalpli Rus köylü kadınlarıdır.”¹¹⁰ Dadılardan beklenen de çocuklarının her zaman temiz, kıyafetlerinin düzgün olması, çocukların zamanında beslenmesi ve çocuk odalarının düzenli tutulmasıdır.¹¹¹ Genel olarak, 18. ve 19. yüzyılda birçok anı kitabında dadılardan sevgi ve hürmetle bahsedilir. Birçok ailede dadı rolündeki kadınlar çocuğa sosyete yaşamında ve toplumsal faaliyetlerde yer alan annesinden daha yakındır ve her zaman çocuğun yanındadır.¹¹² Sütanne, dadı ya da hizmetçi rolündeki kadınlar da Tolstoy’un romanlarında yer alan önemli karakterlerdir. *Anna Karenina*’da yer alan hizmetçi Matriyona Filimonovna, Darya Aleksandrovna’nın en büyük yardımcısıdır: “Ama ailelerin yaşadığı bütün evlerde olduğu gibi, Oblonskilerin evinde de dikkati çekmeyen, ama çok önemli ve çok yararlı bir kişi vardı-Matriyona Filimonovna. O, hanımını sakinleştiriyor, her şeyi kendisinin düzene koyacağına (...) onu inandırıyor, telaşlanmadan ve heyecanlanmadan çalışıyordu.”¹¹³

19. yüzyılın başlarında ise idealleştirilmiş kadın kimliği daha gerçekçi bir hal kazanır. Bu yüzyılın başında kadınlar ev yaşamında daha aktif rol oynarlar. Çocuklarıyla ilgilenmek kadının başlıca görevidir. O dönemde erkeğin mesleği genelde subaylıktır ve evde nadiren bulunur. Erkek yaşlılık döneminde ise emekliye ayrıldıktan sonra bir toprak beyi görevi üstlenir ve bütün zamanını toprak işleriyle ya da avla geçirir. Bu sebeple çocuğun dünyasında anne başroldedir. Bu yüzden “anne” olan kadının birçok tecrübeyi yaşaması ve çocuğunu doğru eğitebilmek için okumuş olması gerekmektedir.¹¹⁴

¹¹⁰ O. Fıges, a.g.e., s. 162.

¹¹¹ V semye rodilas devočka: jenşını Rossii v fotografıyah kontsa 19. veka-naçala 20. veka, s. 14.

¹¹² A.y.

¹¹³ L. N. Tolstoy, *Anna Karenina*, s. 318-319.

¹¹⁴ Yu. M. Lotman, a.g.e., s. 54.

Tolstoy'un romanlarında kadın karakterler kendi çağının taşıyıcısı ve yansıtıcısıdır. Onların bu özellikleri genç kızlık dönemlerinden evlilik çağına, eğitim yaşamlarından aile hayatlarına kadar 18. ve 19. yüzyıl Rusya'sının bir özetidir. Düğün ritüellerindeki ayrıntılar ailenin yapıtaşı olan bir kadının toplumsal yaşamdaki yerinin küçük bir kesitidir. 18. ve 19. yüzyıl eğitim alanında yaşanan yapısal dönüşümler ise kadın-erkek ilişkilerini biçimlendirerek, kadının toplumsal yaşamda daha özgür kılar.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KİŞİLİKLERİNE GÖRE TOLSTOY'UN KADIN KARAKTERLERİ

3.1. İDEAL KADINLAR

Tolstoy'un erken yaşta annesini ve babasını kaybetmesi bilinçaltında önemli bir yer etmiştir. Tolstoy da hayatı boyunca zihninde canlandırdığı annesini aramıştır. Bu nedenle yazarın hayatında yer alan kadınlarda ve eserlerinde yarattığı her kadın karakterde Tolstoy idealize ettiği kadına ulaşmak istemiştir. Tolstoy, yaşamı boyunca hayalinde canlandırdığı ideal kadını bir annede, bir eşte ve bir kadında olması gereken tüm iyi özellikler çerçevesinde romanlarında resmetmeye çalışmıştır.

Amerikan yazar A. F. Boyd, *Aspects Of The Russian Novel* (Rus romanına bakış) adlı kitabında Tolstoy'un kadın karakterlerini genel olarak üç ana gruba ayırır:

“İlk grup, evine bağlı ve görevlerinin bilincinde olan kadın karakterlerden oluşmaktadır. Tolstoy bu kadın karakterlerden yanadır, fakat bu kadın karakterler zihinlerini sadece ev işleri ve ev bakımıyla meşgul ettiklerinden kendi çıkarlarını gözetmezler. (...) İkinci grupta tehlikeli birer isyankâr olarak kendi özgürlüklerini yaşamayı arzulayan ve ahlaki sınırları ihlal eden kadın karakterler vardır. (...) Üçüncü grupta ise evlilik yaşamlarında, üzerlerinde baskı haline gelecek, neşe ve heyecan arayışı içerisinde romantik aşkın gölgesinde resmedilmiş genç kızlar yer almaktadır.”¹

¹ J. M. Whiting, “Tolstoy and woman question” Graduate School Theses and Dissertations, University of South Florida (USF) Scholar Commons, 2006, s. 36.

Bu sınıflandırma içerisinde üçüncü gruba sokabileceğimiz ve Tolstoy'un ilk ideal kadını olarak adlandırabileceğimiz başlıca karakter, *Aile Mutluluğu* romanındaki Marya Aleksandrovna, kısa adıyla Maşa'dır. Maşa, ahlaklı, terbiyeli ve eğitilmiş bir genç kızdır. Maşa'nın genç kızlık döneminde duyduğu sevinçler, heyecan arayışı ve evlilik sonrası ortaya çıkan genç kızlık özelemleri yazarın diğer romanlarında da karşımıza çıkacaktır. Tolstoy'un evlilik öncesi yaşamında yarattığı Maşa karakteri, usta yazarın ileriki dönem ideal kadınlarının habercisi niteliğindedir. *Aile Mutluluğu*'nun finalinde tarif ettiği kadının varlığı özellikle *Savaş ve Barış* ve *Anna Karenina*'da daha da geliştirilecektir.²

Anne ve babasını erken yaşta kaybeden Maşa'nın dert ortağı olan dadısı Katya ile roman boyunca olaylara sessiz bir şekilde tanıklık eden kız kardeşi Sonya'dan başka hiç kimsesi yoktur. Bu üç kadın Pokrovsk'ta bulunan aile çiftliklerinde otururlar. Maşa, köyde hiçbir şey yapmadan, karamsarlık ve can sıkıntısı içerisinde gençliğini geçirmektedir. Maşa, öksüz ve yetim bir kız olarak kendini, hayatın ve yetişkinliğin sıkıntıları karşısında yalnız ve çaresiz hisseder. Tolstoy için Maşa, saflık ve temizlik timsalidir. On yedi yaşında daha hiçbir kötülükle karşılaşmamış ve hayatında hiçbir erkekle ilişkisi olmamış, naif, ağırbaşlı, içine kapanık bir kızdır. Merhum babasının yakın arkadaşı ve çiftliklerinin yöneticisi Sergey Mihayloviç, Maşa'yı şöyle tanımlamaktadır: "(...) Sadece ona hayran hayran bakıldığında canlanan bu çirkin genç kız, tek başına kalır kalmaz, öylesine çöküyordu ki, hiçbir şey ona hoş gelmiyordu."³ Duygusal, sürekli hayaller kuran, romantik biridir. Tıpkı bir çiçek gibi narin ve güzeldir. Bu özelliğinden dolayı Sergey Mihayloviç, Maşa'yı "menekşe kız" (devoçka-fiyalka) olarak adlandırır.⁴ Piyano çalmak, kitap okumak, kardeşini yetiştirmek en büyük zevkidir. Hayatının anlamı ise sevgidir. Ruhu da yaşama sevinci ile doludur. Fakat bunu dışarıya çok fazla yansıtmaz: "Yaşamının mutlu olmak için gerektiğini çok sade ve açık bir

² A. A. Nesterenko, "Muzıka povestvovaniya v romane L. N. Tolstogo, "Semeynoye Şçastye", **Tolstovskiy yejegodnik**, Gosudarstvennyy muzey L. N. Tolstogo, Moskova, 2001, s. 349.

³ L. N. Tolstoy, **Semeynoye şçastye**, s. 12.

⁴ **A.g.e.**, s. 7.

şekilde görüyordum ve gelecekteki birçok mutluluğu gözümde canlandırıyordum.”⁵ Maşa'nın olgun bir karakteri yoktur. Çevresindeki insanların düşüncelerinden ve ruh hallerinden kolayca etkilenmektedir. Maşa inançlı bir genç kızdır. En zor anlarında oruç tutar, dua eder ve İncil okur. Maşa'nın hayatı Sergey Mihayloviç'in evlerine gelmesiyle değişir. Sergey Mihayloviç'e duyduğu aşk sayesinde Maşa'nın dünyası aydınlanır.

Aynı adı taşıyan bir başka ideal kadın karakter ise *Savaş ve Barış*'in “acılı meleği” ve H. Troyat'ın deyimiyle “despotik bir babanın gölgesindeki itaatkâr ve tatlı”⁶ Prenses Marya Bolkonskaya'dır. Prenses Marya, Tolstoy'un annesi Mariya Volkonskaya'nın bir yansımasıdır. İsmi yanı sıra soyisim benzerliği de dikkati çeker. Aslında Tolstoy, annesini hiç hatırlamaz. Fakat annesini hayalinde canlandırır ve hayalindeki bu kadını Prenses Marya karakteri ile özdeşleştirmeye çalışır.

Tolstoy, romanda Prenses Marya'nın dış görünüşünü diğer kadın karakterler gibi ayrıntılı bir şekilde vermez. Prenses Marya çok güzel bir kadın değildir. Solgun yüzünde daima hüznü ve korkulu bir ifade vardır. Ancak ışıltılı gözlerindeki derinlik, şaşırtıcı bir güzellik ve anlam taşır: “Gerçekten, Prenses'in iri, derin ve ışıltılı gözleri (sanki sıcak güneş ışınları bazen ışık demeti halinde bu gözlerden çıkıyordu) o kadar güzeldi ki, bütün yüzünün çirkinliğine rağmen, çoğu zaman bu gözler güzellikten daha çekici oluyorlardı.”⁷ Prenses Marya özellikle ağladığı zamanlardaki güzelliği ile ön plana çıkar. Yüzünde lekeler vardır ve bu lekeler canını sıkı bir durum olduğunda daha da belirginleşmektedir:⁸ “Prenses Marya'nın yüzü benek benek kızardı ve [Prenses Marya] kendini suçlu hissediyormuşçasına sustu. (...) Kırmızı lekeler, Prenses Marya'nın alnında, boynunda ve yanaklarında

⁵ A.g.e., s. 13-14.

⁶ H. Troyat, a.g.e., s. 421.

⁷ L. N. Tolstoy, *Voyna i mir*, I. Cilt, s. 140.

⁸ D. S. Merejkovskiy, *L. Tolstoy i Dostoyevskiy*, Red. E. A. Andruşenko, Moskova, izd. “Nauka”, 2000. s. 92., (Erişim) http://imwerden.de/pdf/merezhkovsky_tolstoj_i_dostoevsky_2000_text.pdf, 13 Mart 2012

daha çok belirmişti.”⁹ Süsten ve gösterişten uzaktır. Sosyete toplumundaki kıyafetlerin, baloların, eğlencelerin onun için bir anlamı yoktur. Ürkek, ağırbaşlı ve uysal biri olan Prenses Marya sadıktır ve sessizce her şeye karşı sabır gösterir. Başkasının mutluluğu için hiç düşünmeden kendi hayatından vazgeçebilmesi ve kendini feda etmesi, onun en büyük özelliğidir.¹⁰ O, yalnızca sever ve karşılık beklemeden sevdiklerine itaat eder.¹¹ Sadakat ve güven onun için çok önemlidir. Bencillik onun karakteriyle uyumsuzdur. Prenses Marya yalnızca kendi yaşamını değil, başkalarının yaşamlarını da derinden hissedebilme ve anlama yetisine sahiptir. Ancak çirkinliği ve çekici olmayışı, onun bir erkeğe ilgi duymasına ve aile mutluluğunu hayal etmesine engel olur.¹² Prenses Marya, bir erkeğin aşkına duyduğu açlığı çevresindeki insanlara, babasına, kardeşine, yeğenine karşı beslediği sevgi ile doyurmaya çalışır.¹³ Onun için sevgi, fedakârlık demektir. Prenses Marya’nın dünya görüşünün temelinde Tanrı inancı ve İncil yatmaktadır. Sahip olduğu yüksek irade gücü sayesinde çok kuvvetlidir.

Prenses Marya, soylu ve köklü Bolkonski ailesinin tek kızıdır. Lısıye Gori’daki çiftliklerinde Çar Pavel zamanında köye sürgün edildikten sonra buradan bir daha hiç ayrılmayan babası Prens Nikolay Andreyeviç Bolkonski ve dadısı Madam Bourienne¹⁴ ile yaşar. Çok sert bir kişiliği olan Nikolay Bolkonski, Tolstoy’un büyükbabası Prens Nikolay Sergeyeviç Volkonski’nin romanda hayat bulmuş halidir ve romanda kendisinden “Prusya Kralı” olarak bahsedilir.¹⁵

Prenses Marya’nın çevresinde babasından ve çiftliklerinde yaşayan köylülerden başka kimse yoktur. Yaşadığı hayatın dışında başka bir hayatı

⁹ L. N. Tolstoy, *Voyna i mir*, I. Cilt, s. 163.

¹⁰ L. Z. Poleşçuk, *a.g.e.*, s. 51.

¹¹ M. K. Tsebrikova, “Naşi babuşki”, *Voyna iz-za “Voyni i mira” Roman L. N. Tolstogo “Voyna i Mir” v ruskoy kritike i literaturovedenii*, St. Petersburg, izd. “Azbuca klassika”, 2002, s. 135.

¹² *A.y.*

¹³ *A.y.*

¹⁴ Madam Bourienne, Tolstoy’un çocukluğunda dadısı olan Matmazel Louise Hénissienne’den esinlenerek betimlenmiştir. (Bkz. H. Troyat, *a.g.e.*, s. 16.)

¹⁵ O. Figes, *a.g.e.*, s. 178.

tanımaz. Bu yüzden hayatının değişmesini arzulamaz: “Ben başka bir hayat istemiyorum, isteyemem de, çünkü başka bir hayat tanımıyorum.”¹⁶ Onun düşüncelerini paylaşacağı yakın arkadaşları yoktur. Sadece bir tek kız arkadaşı vardır. O da yüksek sosyeteden Jüli Karagina’dır. Bu iki arkadaşın birbirlerine yazdıkları mektuplarda karakterleri hakkında ipuçları yakalamaktayız. Prenses Marya, Jüli Karagina’ya yazdığı bir cevap mektubunda, kendisinin insanlarda en değer verdiği şeyin “iyi kalplilik” olduğunu belirtir.¹⁷ Bu mektupta Prenses Marya, “dilencilerin en fakirinden daha da fakir olmak istiyorum” sözüyle istediğini de açıkça dile getirir.¹⁸ Bu ifadeden Prenses Marya’nın sıradan halk gibi yaşamayı arzu eden, onların acılarına ortak olmayı isteyen ve köylünün sefaleti karşısında zenginliğinden utanan bir kadın karakter olduğu anlaşılmaktadır.

Savaş ve Barış’ın en belirgin ve gözde olan kadın karakteri ise Natalya İlyiniçna Rostova, kısaca Nataşa’dır. Nataşa soylu olmasına rağmen geleneksel bir Rus kadınının özelliklerini taşıdığı için Tolstoy’un ideal kadın karakteridir. *Savaş ve Barış* romanı üzerine yazılan bir makalede Nataşa için şu sözler dile getirilir: “Tolstoy, savaş, sindirme ve tahakkümden ibaret dönemin güncel yaşantısına inat, erkekler dünyasının bu yıldız karakterlerinin daha da üzerinde bir noktaya bir çiçek koyar. Romanın asıl kahramanı ya da her biri derin çizgilerle çizilmiş sayısız varsıl karakterleri arasında öne çıkan olur.”¹⁹ Romanın merkezindedir. H. Troyat’ın “tutkulu, ihtiyatsız, inatçı ve sevecen”²⁰ olarak tanımladığı Nataşa karakteri, Tolstoy’un müzik yeteneğine ve güzel bir sese sahip baldızı Tatyana Andreyevna Bers ve eşi Sofya Andreyevna’nın karakterlerinin adeta bir bileşkesidir. Tolstoy, Nataşa için “Sofya’yı aldım, onu Tatyana ile aynı potada erittim ve ortaya Nataşa çıktı” demiştir.²¹ Tolstoy, *Savaş ve Barış*’ın karakterlerini resimlendiren ressam M. Başilov’dan şöyle bir ricada bulunmuştur: “Öpüşme sahnesinde, ona

¹⁶ L. N. Tolstoy, *Voyna i mir*, I. Cilt, s. 160.

¹⁷ *A.g.e.*, I. Cilt, s. 160.

¹⁸ *A.g.e.*, I. Cilt, s. 146.

¹⁹ H. T. Akarsu, “Savaş ve Barış”, *Roman Kahramanları Dergisi*, Sayı:09, Ocak/Mart, 2012, s. 16.

²⁰ H.Troyat, *a.g.e.*, s. 421.

²¹ *A.g.e.*, s. 384.

[Nataşa'ya] Tatyana Bers'in tipi verilemez mi?"²² Bu da Nataşa ile Tatyana Bers'in benzerliğini açıkça gösterir. P. Basinskiy de "Nataşa Rostova karakterinin genç kızlık döneminde Tatyana Bers'i, evlilik sonrası dönemde ise Sofya Tolstaya'yı yansıttığını" dile getirir.²³

Nataşa Rostova, Tolstoy'un sevdiği ideal kadın karakterlerin başında gelir. *Aile Mutluluğu*'ndaki Maşa karakterinin adeta ruhen ve mantık olarak büyümüş halidir. Nataşa, buldukları çevreye göre soylu sayılabilecek, ikiyüzlülüğün, sahteliğin, yapmacıklığın olmadığı Rostov ailesinin ahlaki yönden temiz atmosferi içerisinde büyür. Onun en önemli özelliği aşka ve güzelliğe duyduğu gereksinimdir.²⁴ İyiliği, güzelliği, gerçeği anlama yeteneği ve içinde beslediği yaşama arzusu ile Nataşa hemen dikkatleri üzerine çeker. Rus edebiyatçısı ve Tolstoy uzmanı L. D. Opulskaya "Nataşa karakteri ile romanın en önemli fikirlerinden birinin yansıtıldığını, yani iyiliğin, sadeliğin ve gerçekliğin olmadığı yerde güzelliğin ve mutluluğun da olamayacağı" düşüncesinin ifade edildiğini dile getirir.²⁵

Nataşa, romanda ilk olarak on üç yaşında canlı, neşeli bir kız çocuğu olarak karşımıza çıkar: "On üç yaşında bir kız çocuğu ince kumaştan yapılmış kısa eteğini tutarak, koşarak odaya girdi ve odanın ortasında durdu. Koşusunu ayarlayamayarak, elinde olmadan bu kadar ileriye gittiği görülüyordu."²⁶ Tolstoy'un betimlemesinde kullandığı "hesaplanmamış" (нерассчитанный) ve "elinde olmadan" (нечаянно) ifadeleri Nataşa'nın naif ve tez canlı bir karakterinin olduğunu göstermektedir.²⁷

²² A.g.e., s. 404.

²³ P. Basinskiy, a.g.e., s. 191.

²⁴ L. Z. Poleşçuk, a.g.e., s. 50.

²⁵ L. D. Opulskaya, **Roman epopeya L. N. Tolstogo "Voyna i mir"**, Moskova, izd. "Prosveşçeniye", 1987, s. 123.

²⁶ L. N. Tolstoy, **Voyna i mir**, I. Cilt, s. 69.

²⁷ A. N. Andreyev, **Klassičeskaya russkaya literatura v svete tselostnogo analiza. Dialektika hudojestvennogo coznaniya**, Minsk, Elektronnya kniga BGU, 2003, s. 129., (Erişim) <http://anubis.bsu.by/publications/elresources/Philology/andreev2.pdf>, 12 Aralık 2012

Nataşa'nın göze çarpan en önemli fiziksel özelliği ise çok güzel siyah gözlere sahip oluşudur. Çünkü onun gözleri ruhunun bir aynasıdır.²⁸ Tolstoy, Nataşa'nın gözlerini betimlerken onları “parıldayan, meraklı, yalvaran, dikkatli ve iyi” gibi birtakım olumlu sıfatlarla anlatır.²⁹ Çocuksu bir saflığın ve duygusallığın hâkim olduğu bu gözler sayesinde Nataşa, Denisov'u, Bolkonski'yi, Kuragin'i ve Bezuhov'u kendisine âşık eder: “Nataşa çevresindeki herkesi hareketleriyle, bakışlarıyla, mimikleriyle büyülemektedir. Nikolay'ın silah arkadaşı Denisov, Nataşa on beş yaşını doldurduğunda bu genç büyücü kız için şiir yazmış, iyi kalpli Boris kurduğu kariyer planlarını unutmuştur. Prens Andrey ise yaşadığı ilk acı deneyimine rağmen, Nataşa'yı baloda gördüğünde, onun eşi olacağına karar vermiştir. Pyer Bezuhov da ona karşı duyduğu sevgi sayesinde yaşadığı karanlık hayatı aydınlatmıştır.”³⁰ Romanda Nataşa şu satırlarda betimlenir:

“Kara gözlü, büyük ağızlı, çirkin, ama canlı kız çocuğu hızlı koştuğu için korsajından fırlayan, çocuksu, açık omuz askılarıyla, arkaya kaymış siyah kıvrıkcık saçlarıyla, incecik çıplak kollarıyla, dantelli pantolonu ve açık ayakkabıları içindeki küçük ayaklarıyla kız çocuğunun çocuk, çocuğun ise genç kız olmadığı öyle şirin bir yaştıydı ki.”³¹

Nataşa adeta “karla kaplı, soğuk ve karanlık Rusya steplerinde açan bir kardelen çiçeği gibidir.”³² Çocukluğunda şımarıklığı ve özellikle konuşurken büyüklere karşı gösterdiği cesur davranışları ile herkesi şaşırtır. O kadar neşeli ve hayat doludur ki onun yanında iken sıkılmak mümkün değildir. Nataşa insanlara en zor anlarında seve seve yardım eder ve çevresindeki insanlara yalnızca mutluluk verir. Hareketli bir kızdır. Fakat onun bu hareketli

²⁸ L. Z. Poleşçuk, **a.g.e.**, s. 50.

²⁹ **A.y.**

³⁰ L. D. Opulskaya, **a.g.e.**, s. 143-144.

³¹ L. N. Tolstoy, **Voyna i mir**, I. Cilt, s. 70.

³² H. T. Akarsu, **a.g.m.**, s. 16.

ve nazlı hali diğer soylu ve sosyete kızlarının hallerinden oldukça farklıdır: “Nataşa’nın bu hali doğaldır. Onun bu coşkulu hali, içinde sönmeyen bir gençlik ateşidir ve bilhassa bu özelliğini kullandığı zaman yaşamdan zevk duymaktadır.”³³ Özellikle çocukluk yıllarında çekinmeyi ve utanmayı bilmez.³⁴ Bu genç ve mutlu kızın yaşamı, onun gülüşünde, bakışında, her sözünde ve hareketinde kendini hissettirir.³⁵ İnsanların üzerinde bu kadar büyüleyici bir etkiye sahip olmak için bir kadının dış güzelliği de önemlidir.³⁶ Prens Andrey’i kendine çeken de Nataşa’nın güzelliklerle dolu temiz ve saf kalbidir. Genellikle duygularına hâkim olmayı beceremez. En asık suratlı hizmetçiler dahi onun emirlerini ve isteklerini sevinçle yerine getirir.³⁷ Nataşa ise insanların üzerinde yarattığı bu etkiyi bilir ve adeta bu özelliğini kullanmaktan zevk alır. Mimikleriyle, sözleriyle ve davranışlarıyla da çocukluğundan beri herkesi kendine hayran bırakır. İnsanlar üzerinde bıraktığı bu hayranlık duygusu onu mutlu eder.

Roman boyunca iyi bir evlat, iyi bir yurttaş ve sadık bir eş olan Nataşa’nın muhteşem bir ruh güzelliği ile donandığı söylenebilir. Nataşa her zaman duygularına göre hareket eder. Hiçbir zaman aklın cazibesine kapılmaz.³⁸ O, hem yüreği derinden acı çeken, hem de aşkla çarpan bir kadın karakterdir. Oldukça güçlü bir içgüdüğü vardır. Prenses Marya gibi karşısındakinin saklamak istediği duyguları, düşünceleri, ses tonundan, bakıştan, en ufak bir yüz hareketinden anlayabilir.³⁹

Nataşa’nın Tolstoy’un ideal kadın karakteri olarak adlandırılmasının başlıca nedeni ise onun gelenek ve göreneklere olan bağlılığıdır. Bunu en iyi anlatan sahne, kardeşi Nikolay Rostov ile Otradnoye’deki amcalarının yanına gittiklerinde yaptığı danstır. Amcasının balalayka eşliğinde halkın ağızıyla

³³ M. K. Tsebrikova, **a.g.m.**, s. 144.

³⁴ **A.g.m.**, s. 142.

³⁵ **A.g.m.**, s. 143.

³⁶ **A.g.m.**, s. 144.

³⁷ **A.y.**

³⁸ A. N. Andreyev, **a.g.e.**, s. 135.

³⁹ M. K. Tsebrikova, **a.g.m.**, s. 144.

söylediği bir şarkıya, tıpkı halk arasında yetişmiş bir kız gibi coşkuyla dans eder; “O [Nataşa], aynısını yapıyordu ve o kadar doğru, tam anlamıyla doğru bir şekilde yapıyordu ki, o sırada dansı için gerekli olan mendili ona veren Anisya Fyodorovna’nın, Anisya’da, Anisya’nın babasında, teyzesinde, annesinde ve her Rus insanının içinde var olanı anlayabilen, bu incecik, zarif, ona bu kadar yabancı, ipek ve kadife içinde yetişen bu kontese bakıp gülümserken gözleri yaşıyordu.”⁴⁰ Nataşa’nın bu dansı Rus kültürünü o kadar vurgulayıcı anlatır ki, Rusya tarihi uzmanı ve tarih profesörü O. Figes, Rusya’nın kültürel tarihini anlattığı geniş içerikli kitabını kısa ama öz bir başlıkla *Nataşa’nın Dansı* olarak adlandırır. “Nataşa’nın dansı Rus kültürünü tanımak ve geleneksel Rus kadınının tanımlamasını yapabilmek için çok önemli bir sahnedir.”⁴¹

“Nataşa üzerine atılan şalı attı, koşarak dayısının önüne geçti ve ellerini yanlarına koyarak omuzlarını oynattı ve durdu.

Göçmen bir Fransız tarafından yetiştirilen küçük kontes soluduğu o Rus havasını nerede, nasıl ve ne zaman içine çekmişti, – uzun süre önce pas de châte’nin silmiş olması gereken bu hareketleri, bu ruhu nereden almıştı? Ama bu ruh ve hareketler tam da dayısının ondan beklediği eşsiz, öğrenilemez ve Rus’tu. Durur durmaz tören havasında, gururlu ve kurnaz bir neşe ile gülümsedi, Nikolay’ı ve orada bulunan herkesi saran ilk korku, Nataşa’nın dansı yapamayacağı korkusu geçmişti ve artık onlar [Nataşa’ya] hayran hayran bakıyorlardı.”⁴²

⁴⁰ L. N. Tolstoy, *Voyna i mir*, II. Cilt, s. 719-720.

⁴¹ Bkz., O. Figes, *a.g.e.*, ss. 17-27.

⁴² L. N. Tolstoy, *a.g.e.*, II. Cilt, s. 719.

Bu dans, “üst sınıfın Avrupa kültürü ile köylü sınıfı kültürünün bir birleşimidir.”⁴³ O. Figes, Nataşa’nın bu dansı yapabilmesini sağlayan tek şeyin, “bütün Rus aristokratlarının içinde, ne kadar Avrupalılaştırmış olurlarsa olsunlar, Rus köylü yaşantısının adetlerine, inançlarına, alışkanlıklarına ve ritmine karşı içten gelen, saygılı bir empatinin olduğunu” dile getirir.⁴⁴ H. Troyat ise Tolstoy’un Nataşa’nın bu dansını baldızı Tatyana Andreyevna Bers’in dansından esinlenerek resmettiğini söyler: “(...) Tatyana, Rus kadın köylülere özgü bir şekilde, bir eli kalçasında, diğeri uyuşuk bir şekilde salınarak öne çıktı. Biri ona bir mendil fırlattı ve o havada yakaladı. Lev Tolstoy memnun bir halde baldızını izliyor ve romanında faydalanmak üzere bilinçli olarak en ufak bir hareketini bile not ediyordu. İşte böylece Nataşa Rostova, *Savaş ve Barış*’ta bir köylü dansını sergileyebilmiştir.”⁴⁵

Tolstoy’un *Savaş ve Barış* romanından sonra kadını farklı bir bakış açısıyla ele aldığı ve insan yaşamını anlatmakla kalmayıp, toplumu da acımasızca ve tarafsızca eleştirdiği ikinci büyük romanı *Anna Karenina*’dır.

Anna Karenina’nın ideal kadın karakteri ise Yekaterina Aleksandrovna Şçerbetskaya, kısa adıyla Kiti’dir. Tolstoy, Kiti’nin bir takım karakteristik özelliklerini de baldızı Tatyana Andreyevna Bers’den esinlenerek çizmiştir. Ayrıca Kiti, Tolstoy’un eşi Sofya Andreyevna’nın da izlerini taşımaktadır.⁴⁶ Tolstoy’un romanlarındaki karakterleri oluştururken idealize ettiği kadınları hayatında yer alanlardan esinlenerek betimlediğini Kiti karakterinde de görmekteyiz. Tolstoy’un tanımıyla Kiti, “şairane, büyü”⁴⁷ güzelliğiyle, gülümsemesiyle ve zekâsıyla sosyete balolarının beğenilen genç kızları arasındadır. Romanın başında on sekiz yaşındadır. Kiti kendisine deliler gibi âşık Levin’in gözüyle dış görünüş olarak şöyle anlatılmaktadır:

⁴³ O. Figes, **a.g.e.**, s. 20.

⁴⁴ **A.g.e.**, s. 75.

⁴⁵ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 405.

⁴⁶ V. A. Jdanov, E. Ye. Zaydenşnur, “İstoriya sozdaniya romana “Anna Karenina” // **Tolstoy L. N. Anna Karenina: Roman v vosmi çastyah/ AN SSSR, izd. M.: Nauka, 1970, s. 820.** (Erişim) <http://feb-web.ru/feb/tolstoy/texts/selectpr/a70/A70-803-.HTM>, 15 Aralık 2012

⁴⁷ L. N. Tolstoy, **Anna Karenina**, s. 562.

“[Kiti’yi] düşünürken, o [Levin], onu her şeyiyle, endamlı genç kız omuzları üzerine öylesine rahat bir şekilde konmuş olan küçük, sarı saçlı başını, özellikle çocuksu açıklık ve iyilik ifadeli çekiciliğini canlı bir şekilde göz önüne getirebiliyordu. Onun yüz ifadesinin çocuksuluğu endamının ince güzelliğiyle birleştiğinde Levin’in iyi hatırladığı, özel bir çekicilik ortaya çıkıyordu; ama onda olan şey, her zaman, beklenmedik bir şekilde hayretler içinde bırakıyordu, bu Kiti’nin uysal, sakın ve gerçekçi gözlerinin ifadesi ve özellikle de Levin’i her zaman sihirli bir dünyaya götüren gülümsemesiydi...”⁴⁸

Kiti genç kızlık döneminde mantığı ile değil de duygularıyla hareket eden biridir. Hayaller kuran romantik bir genç kızdır. Kanımızca, Kiti karakteri *Savaş ve Barış*’taki Nataşa karakterinin ruhen olgunlaşmış halidir. Bir takım özellikleri ile okuyucuya adeta Nataşa’yı hatırlatır. O da yaşama arzusu ile doludur. Kiti, her şeyden önce insanları sever ve onlara yardım eder.

H. Troyat’ın deyimiyle, Kiti “evlilikte en önemli fiili nitelikleri ortaya koyan, temiz, ateşli ve gizemli bir kızdır.”⁴⁹ Soylu bir aileye mensuptur ve bazı sosyete kızları gibi davranmamaktadır. İyi bir eğitim almış, terbiyeli, ağırbaşlı bir genç kızdır. Balolarda zarıflığı ve güzelliği ile dikkatleri çeker. Romanda Tolstoy’un düşüncelerinin aynası olan Levin ile evlenir. Levin’e duyduğu aşk ile Kiti kendisine yeni ve hiç bilmediği bir dünyanın kapılarını açar. Onların aşkı, Tolstoy’un hayalinde canlandırdığı, ama hiçbir zaman ulaşamadığı gerçek bir aşktır. Tolstoy’a göre gerçek aşk, “Hristiyanlığın ahlak ilkelerinden beslenen, duygu yüklü, sevecen, uyumlu ilişkilerin ulaşılabileceği bir noktadır.”⁵⁰ Kiti eşini çok sevmekte ve ona çok güvenmektedir. Romanın sonunda namus timsali olarak gösterilen bir kadın karakterdir ve eşine, evine

⁴⁸ A.g.e., s. 58.

⁴⁹ H. Troyat, a.g.e., s. 502.

⁵⁰ S. Akbulut, “Romanlardan Oluşan Bir Roman! Anna Karenina”, *Lacivert Öykü ve Şiir Dergisi*, Yıl: 8, Sayı: 45, Mayıs-Haziran 2012, s. 84.

bağlı iyi bir anne, iyi bir ev hanımı rolünde karşımıza çıkar. Denilebilir ki, karakteristik özellikleriyle Maşa-Nataşa-Kiti bir zincirin ayrılmaz parçalarıdır. Tolstoy'un ideal kadına ulaşması için her biri bir diğerinin gelişmesine öncülük etmiştir.

Diriliş'in başlıca ideal kadın karakteri ise Yekaterina Mihaylovna Maslova'dır. Yekaterina Mihaylovna Maslova, 19. yüzyıl Rus edebiyatında ve Tolstoy'un sanatında çağdaş, yeni ve daha önceden benzeri kaleme alınmamış bir kadın karakterdir.⁵¹ Tolstoy bu kadın karakter ile ideal kadının sadece soylu kesimden değil taşra kesiminden de olabileceğini gösterir. Tolstoy Rus kadının idealize ederken diğer tüm kadın karakterlerden farklı olarak Katyuşa'ya ontolojik değerler atfeder. Katyuşa'nın toplum içerisinde var olma sorunu Tolstoy'un ahlakçı yaklaşımıyla farklı bir anlam kazanır. Kanımızca, Tolstoy'un ahlakçılığını en iyi yansıtan kadın karakterlerden biridir.

Yekaterina Mihaylovna Maslova'yı ilk olarak mahkemede bir duruşma sırasında görürüz. Kısa adıyla Katyuşa Maslova bu sırada yirmi altı yaşındadır. İnsan pisliği, katran ve çürük kokusuyla dolu, karanlık bir hapisane ortamında yaşamak zorunda bırakılan Katyuşa Maslova, cezaevi kıyafetleri içerisinde şişman, yüzü kırışmış, gözlerinin altı şiş, çirkin ve zavallı bir kadın olarak betimlenir. Fakat yaşanılması mümkün olmayan bir ortamda dahi, cesareti ve duruşu ile romanın daha en başında ne kadar güçlü ve dayanıklı bir kadın olduğunu gösterir. Yazar, böyle bir ortamın Katyuşa Maslova üzerindeki etkisini ise şu satırlarda anlatır:

“İki dakika sonra kapıdan beyaz bluzu ile beyaz eteğinin üzerine gri renkli bir gömlek giymiş, kısa boylu ve kabarık göğüslü genç bir kadın dinç adımlarla dışarı çıktı, hızla döndü ve gardiyanın yanında durdu. Kadının

⁵¹ V. İ. Kuleşov, **a.g.m.**, s. 3.

ayaklarında keten çoraplar vardı, başı beyaz bir başörtüsüyle bağlanmıştı, başörtüsünün altından bilerek salıverilmiş kıvrıkcık, siyah bukleleri görünüyordu. Kadının bütün yüzü, uzun zaman kapalı kalmış insanlarda olduğu gibi, mahzendeki patates filizlerini hatırlatan beyazlıktaydı. Küçük, geniş elleri ve gömleğinin geniş yakasından görünen beyaz kalın boynu da aynı beyazlıktaydı. Bu yüzde, duru beyaz yüzü üzerindeki simsiyah, parlak, biraz şişkin, biri hafif şehla olan çok canlı gözleri hayretler içinde bırakıyordu. O, iri göğsünü öne doğru çıkarmış dimdik duruyordu.”⁵²

Katyuşa Maslova, romanın başında on altı yaşındayken ve yaşamak zorunda bırakılacağı kötü hayata adım atmamışken, zayıf, pembe yanaklı, düz, parlak siyah saçları olan, iyi kalpli, neşeli, genç ve güzel bir kız olarak resmedilir: “Bu, oydu, Katyuşa. Her şey eskisinden daha da şirindi. Gülümseyen, saf, hafif şehla siyah gözleri aşağıdan yukarıya doğru bakıyordu. (...) Üzerinde basılı harfler olan el değmemiş sabun da, havlu da, o da aynı şekilde temiz, taze, el değmemiş ve hoştu. Onun [Katyuşa'nın] sevimli, sert, kırmızı dudakları onu [Nehlyudov'u] gördüğü andaki gibi karşı koyamadığı bir sevinçle buruşmuştu.”⁵³

Tolstoy *Diriliş*'i yazarken Katyuşa Maslova karakterini çok çekici bir kız olarak resmetmeyi ister. Özellikle de gözlerinin güzelliğini yaş bir frenk üzümünden ilham alarak betimler.⁵⁴ Romanda Katyuşa Maslova tanıtılırken sık sık ıslak frenk üzümünü andıran siyah şehla gözlerinden bahsedilir: “Eskiden olduğu gibi, o [Nehlyudov] şimdi Katyuşa'nın beyaz önlüğünü görünce heyecanına hâkim olamıyor, onun yürüyüşünü, sesini, gülüşünü

⁵² L. N. Tolstoy, **Voskreseniye**, izd. “Azbukaklassika”, 2010, s. 9.

⁵³ **A.g.e.**, s. 70.

⁵⁴ Z. Baştımar, **a.g.e.**, s. 39.

görünce seviniyor, ıslak frenk üzümü gibi siyah gözlerine duygulanmadan bakamıyordu.”⁵⁵

Katyuşa Maslova'nın yaşam öyküsünü “sıradan bir öykü” (obıknovennaya istoriya) sözleriyle anlatmaya başlayan Tolstoy, daha romanın en başında kadın karakterin zorlu ve çileli yaşamına dikkat çeker.⁵⁶ Katyuşa, hiç evlenmemiş iki kız kardeşin çiftliğinde hayvanlara bakan bir kadının torunudur. Annesi hizmetçilik yapan bir köylü kadın, babası ise göçebe bir çingenedir. Dünyaya altıncı çocuk olarak gelen Katyuşa'nın annesi ve babası kanuni olarak evli değildir. Annesini daha üç yaşında iken kaybeder. Babasını ve kardeşlerini ise hiç tanıyamaz. Hiçbir zaman bir ailesi olmamıştır. Annesinin kendisine bir yük olarak gördüğü Katyuşa'nın hayatı, diğer kardeşlerinkine benzemez. Çiftliğin sahibi ihtiyar hanımlardan biri, annesinin ölümünden sonra Katyuşa'yı vafiz ederek yanına alır. Böylece küçük kız açlıktan, bakımsızlıktan ve ölmekten kurtulur. Bu sebeple romanda Katyuşa için “kurtarılmış” sıfatı kullanılır.⁵⁷ “Yaşlı kızlar ona “kurtarılmış” diyorlardı.”⁵⁸ Yaşlı kadınların çiftliğinde, hem evin kızı hem de hizmetçi rolünü üstlenen Katyuşa, adeta bir sığıntı gibi belirsizlik içinde çocukluk ve ilk genç kızlık yıllarını geçirir.

Katyuşa Maslova on altı yaşına geldiğinde ise onu felakete sürükleyen olaylar ard arda yaşanmaya başlar. Tezini bitirmek amacıyla teyzelerinin yanına gelen Nehlyudov'a âşık olur ve ondan hamile kaldığı ortaya çıktıktan sonra, çiftlikten kovulur. Artık onu zorluklarla dolu bir yaşam bekler. Çünkü girdiği her işte Katyuşa erkeklerin tacizine maruz kalır. Şarap satan bir köy ebesinin evinde doğum yapan Katyuşa kısa bir süre sonra da oğlunu kaybeder. Elindeki parasını da düşüncesizce harcadıktan sonra, artık çalışmak zorunda olan Katyuşa, bu kez bir orman memurunun evinde iş bulur. Fakat burada da orman memurunun sarkıntılığına uğrar. Son çareyi

⁵⁵ L. N. Tolstoy, **Voskreseniye**, s. 71.

⁵⁶ A. Kaşoğlu, **a.g.e.**, s. 73.

⁵⁷ V. İ. Kuleşov, **a.g.e.**, s. 3.

⁵⁸ L. N. Tolstoy, **Voskreseniye**, s. 12.

ise, ufak bir çamaşırcı dükkânı işleten teyzesinin yanına gitmekte bulur. Teyzesi Katyuşa'ya çamaşırhane çalışabileceğini söyler. Fakat Katyuşa buradaki kadınların zahmetli yaşamını görünce bu işi yapamayacağını anlar. Bir gün teyzesinin yanında parmakları yüzüklerle dolu şık giyimli bir kadın, Katyuşa'ya genelevde çalışmasını söyler. Başka çaresi olmayan Katyuşa da bunu yapmak zorunda kalır. Katyuşa, bir evde hizmetçi olarak çalışmaya başlarsa, yeniden bir erkeğin sarkıntılığına uğrayacağını ve gizlice zina yapmak zorunda bırakılacağını düşünür. Kendine göre, hayat kadınlığı yaparsa bu kez iyi bir para karşılığında zina yapacaktır. Yalnız ve savunmasız Katyuşa da başka çaresi olmadığı için ikinci yolu seçer. Bu yolu seçmesindeki bir başka neden de rahatça yaşamak isteğidir: "Maslova kendini parlak-sarı, kadifeyle süslenmiş-dekolte ipek bir elbise içinde hayal edince karşı koyamadı ve pasaportunu verdi."⁵⁹ Yalnız bir kadın olması, her girdiği işte erkeklerin sarkıntılık etmesi, ona yardım eli uzatacak bir kişinin olmaması ve rahat bir yaşamı arzulaması sonunda Katyuşa'yı bu işi yapmaya mecbur bırakır: "Onun karşılaştığı bütün insanlar, kadınlar, onun aracılığıyla para elde etmeye çalıştılar, erkekler, yaşlı emniyet amirinden cezaevi gardiyanlarına kadar, ona bir zevk aracı olarak baktılar."⁶⁰

Tolstoy'un romanlarında ikincil planda yer alan ideal kadın karakterler de vardır. Bu karakterler iyi bir eş, iyi bir anne, sadık bir dost olmaları ve bir takım olumlu vasıfları sebebiyle yazarın ideal kadın karakterlerine birer örnektir. *Savaş ve Barış*'ın ikincil planda yer alan önemli ideal kadın karakterleri arasında Sonya, Prens Liza ve Kontes Rostova bulunmaktadır.

Sonya, Kontes Rostova'nın yeğenidir ve Rostov ailesinde yetişmiştir. Sonya karakteri Tolstoy'un yaşamında büyük bir yeri olan halası Tatyana Aleksandrovna Yergolskaya'nın bir yansımasıdır. Sonya, kendisini Rostov ailesi için feda etmekten çekinmez. Bu da onun ne kadar iyi niyetli ve özverili bir kız olduğunu gösterir. Nataşa için Sonya kuzenden öte bir kız kardeşidir.

⁵⁹ L. N. Tolstoy, *Voskreseniye*, s. 16.

⁶⁰ *A.g.e.*, s. 173.

Sonsuza dek arkadaş kalacaklarının bir işareti olarak Nataşa, Sonya için kolunu demir bir çubukla yakmıştır.⁶¹ Sonya on beş yaşında güzel, temiz, ağırbaşlı, naif bir genç kızdır. Roman boyunca sessiz, çekingen, utangaç, fedakâr, sadık, mantıklı ve kaderini kabullenmiş bir kız görüntüsü çizer: “Onda, insanları değerli kılan her şey vardı.”⁶² Sonya’nın dış görünüşü ise romanda şu satırlarda betimlenir: “Sonya yumuşak, uzun kirpikli bakışıyla, gür, başına iki defa dolanmış siyah saç örgüsüyle, yüzünün sarımsı rengi ve özellikle açık, zayıf ama biçimli, kaslı kolları ve boynuyla, incecik, minyatür gibi esmer biriydi.”⁶³

Çocukluğundan beri Rostov ailesinin büyük oğlu Nikolay Rostov’a âşıktır. Fakat Kontes Rostova, Sonya’nın oğlu ile evlenmesini istemez. Kendisiyle evleneceğine söz verdiği halde Nikolay’ın kendisini terk edip Prenses Marya ile evlenmesine boyun eğer. Nikolay’ın mutluluğu adına onların evlerinde yaşamaya devam eder ve çocuklarına bakar. Bu, ona acı verse de kaderine razı olur. Nataşa ve Prenses Marya gibi Sonya mutluluğu yakalayamaz. Çünkü Sonya’da “bencillik” yoktur.⁶⁴ Tolstoy romanın sonunda Sonya’yı “kısır bir çiçek” olarak adlandırır. L. Çestov’un belirttiği üzere “Tolstoy, Sonya’nın kendisini görev ve erdem öğretisine kaptırdığından, hayatın akıp geçmesine izin verdiğinden ve kendi haklarını zamanında savunmamasından ötürü Sonya’yı böyle bir benzetmeyle betimler.”⁶⁵ Sonya’nın iyi ve ahlaklı bir kadın olması onu ideal kılar. Romanın sonunda Sonya’nın acınası hali ve neden mutluluğu elde edemediği Nataşa ve Prenses Marya tarafından İncil’den bir metin alınarak şöyle yorumlanır:

“Biliyor musun?, dedi Nataşa. - İşte, sen İncil’i çok okudun; orada doğrudan doğruya Sonya ile ilgili bir yer var. Kontes Marya -‘Ne?’ diye şaşırarak sordu. ‘Sahip

⁶¹ M. K. Tsebrikova, **a.g.m.**, s. 142.

⁶² L. N. Tolstoy, **Voyna i mir**, IV. Cilt, s. 737.

⁶³ **A.g.e.**, I. Cilt, s. 72.

⁶⁴ V. Veresayev, **a.g.e.**, s. 75.

⁶⁵ L. Çestov, **Nietzsche ve Tolstoy’da İyilik Fikri**, Çev. Işık Ergüden, Versus, Eylül 2007, s. 18.

olana verilecek, sahip olmayandan ise alınacaktır.' Hatırlıyor musun? O - sahip olmayandır: Neden? Bilmiyorum; belki onda olmayan bencilliktir. Bilmiyorum, ama sahip olduğu elinden alınacaktır ve her şey alındı da. Bazen ona çok acıyorum; önceden Nikolay'ın onunla evlenmesini korkunç derecede istemiştım; ama bunun olmayacağını her zaman hisseder gibiydim. O [Sonya] çilekte olduğu gibi kısır bir çiçek, biliyor musun?

(...) Gerçekten de Sonya, durumu kendisine dokunmuyormuş gibi görünüyordu ve kendisine atfedilen kısır çiçek tanımlaması ile tam anlamıyla uyuşuyordu. İnsanlardan çok bütün aileye değer veriyor gibiydi. Bir kedi gibi insanlara değil, eve alışmıştı. Yaşlı kontese bakıyordu, çocukları seviyor ve şımartıyordu, elinden geldiğince küçük, önemsiz hizmetleri her zaman yapmaya hazırdı; ama yaptıkları oldukça zayıf bir minnettarlıkla kabul görüyordu...⁶⁶

Savaş ve Barış romanının ikincil plandaki bir başka ideal kadın karakteri ise Prenses Liza Bolkonskaya'dır. Prenses Liza, Tolstoy'un yakın akrabası Prens A. Volkonski'nin eşi Luiza Volkonskaya'nın bir yansımasıdır.⁶⁷ Petersburg'un en cazip kadınlarından biri olarak tanınan, yaşına göre biraz toplu, kısa boylu, al yanaklı ve güzel Prenses Liza, General Kutuzov'un yaveri ve Prens Nikolay Andreyeviç Bolkonski'nin oğlu Prens Andrey Bolkonski ile evlidir. Prenses Liza sosyete de yetişmiş bir kadındır. Petersburg sosyetesinde iyi bir yere sahip olan genç Prenses Liza, çevresi tarafından saygıyla karşılanır ve bu ortamda "Küçük Prenses" olarak tanınır. Romanda hamile olarak karşımıza çıkan Prenses Liza, eşi Prens Andrey'in savaşa gidecek olmasından büyük üzüntü duymaktadır. Prens Andrey'in savaşa

⁶⁶ L. N. Tolstoy, *Voyna i mir*, IV. Cilt, s. 749.

⁶⁷ V. Arinin, "Pod vologdoy pogibayet istoričeskaya i prirodnoya jemçujina", *Russkiy sever*, 1995, (Erişim) http://www.booksite.ru/usadba_new/ermol/10_12.htm, 08 Aralık 2012

gitmesi nedeniyle sosyete yaşamını bırakıp, köye, eşinin ailesinin yanına yerleşmeyi kabul eder. Güzelliğiyle, çekiciliğiyle sosyete balolarının gözde kadınlarından. Fakat Prens Andrey'in babası Prens Nikolay Bolkonski'nin gözünde diğer sosyete kadınlarından hiçbir farkı yoktur. Anna Pavlovna Şerer'in düzenlediği bir baloda genç Prenses Liza, Tolstoy tarafından şöyle betimlenir:

“Durumunu bu kadar kolay taşıyan, bu şişman, sağlıklı ve canlı, geleceğin güzel annesine bakmak herkese neşe veriyordu. Yaşlılar ve canı sıkılan asık suratlı gençler de yanında durup onunla bir süre konuştuktan sonra ona benzemeye başlıyorlarmış gibi hissediyorlardı. Onunla konuşan ve her kelimesinde ortaya çıkan parlak gülümsemesini, sürekli görünen pırıl pırıl beyaz dişlerini gören kimse, özellikle o anda kendisinin de çok nazik olduğu düşünüyordu.”⁶⁸

Prenses Liza, Prens Andrey'in gözünde “iyi ve namusuna güvenerek yaşanabilecek nadir kadınlardan biridir.”⁶⁹ Fakat Prens Andrey eşini çok fazla sevmez ve onu bir çocuk gibi görür. Prens Andrey, eşinin boş, bilgisiz ve aptal bir kadın olduğunu düşünür.⁷⁰ Hem sosyeteden hem de kendi ailesinden sürekli ilgi ve sevgi gören Prenses Liza aynı şeyi Prens Andrey'den de bekler. Prens Andrey yanında olmadığı zaman onu çok özler ve yokluğuna sessizce boyun eğer. Prens Andrey ise ona daima soğuk davranır ve küçümser:⁷¹ “Belliydi ki, salonda bulunan herkesi çok iyi tanımanın dışında hepsinden o kadar bıkmıştı ki onlara bakmak da, onları dinlemek de onu çok sıkıyordu. Bütün o usandığı insanlardan ona en çok bıkkınlık veren şey de sanki güzel eşinin yüzüydü. Yakışıklı yüzünü bozan asık suratlı bir ifadeyle ona arkasını döndü.”⁷² İyi bir kalbi olan Prenses Liza

⁶⁸ A.g.e., I. Cilt, s. 29.

⁶⁹ M. K. Tsebrikova, a.g.m., s. 131.

⁷⁰ M. Jones, *New essays on Tolstoy*, London, Cambridge university press, 1978, s. 42.

⁷¹ M. K. Tsebrikova, a.g.m., s. 130.

⁷² L. N. Tolstoy, *Voyna i mir*, I. Cilt, s. 36.

eşine olan sadakati ve diğer sosyete kadınları gibi davranmaması nedeniyle ideal kadın tipine bir örnektir.

Prenses Liza oğlunu dünyaya getirdikten sonra ölür. Ölüm anında yanında savaşta öldüğünü düşündüğü eşi Prens Andrey de bulunur. Bu ölüm, Prens Andrey’de telafisi olmayan bir suçluluk duygusu bırakır. Çünkü Prenses Liza’yı yalnız bıraktığı için kendini affetmemektedir.⁷³ Prenses Liza’nın ölüm yatağındaki cansız gözleri adeta Prens Andrey’i suçlar gibidir. Onun bu suçlayıcı tavrı mezarının başına konulmuş melek heykelinin yüzünde de tasvir edilir. Bu meleğin yüzü, Prens Andrey’e ve Prenses Marya’ya adeta Prenses Liza’nın öldüğü sıradaki dargın ve suçlayıcı yüz ifadesini hatırlatmaktadır.⁷⁴

“Lısıye Gori kilisesinin sunağının yanında, küçük prensesin mezarının üzerinde küçük bir kilise vardı ve küçük kilisede kanatlarını açmış ve gökyüzüne uçmaya hazırlanan bir meleğin tasvir edildiği İtalya’dan getirilmiş bir mermer anıt vardı. Meleğin üst dudağı gülümsemeye hazırlanıyormuş gibi biraz kalkıktı ve bir keresinde Prens Andrey ve Prenses Marya küçük kiliseden çıkarken tuhaf bir şekilde bu meleğin yüzünün kendilerine merhumun yüzünü hatırlattığını birbirlerine itiraf etmişlerdi. Ama Prens Andrey’in kız kardeşine söylemediği garip bir durum daha vardı, o da, heykeltıraşın meleğin yüzüne rastgele verdiği ifadede, Prens Andrey ölmüş eşinin yüzünde okuduğu o sitem dolu kelimeleri okuyordu: ‘Ah bunu bana neden yaptınız?..’⁷⁵

⁷³ M. Jones, **a.g.e.**, s. 43.

⁷⁴ D. S. Merejkovskiy, **a.g.e.**, s. 91.

⁷⁵ L. N. Tolstoy, **Voyna i mir**, II. Cilt, s. 524.

Savaş ve Barış romanının başka bir ideal kadın karakteri de Kontes Rostova'dır. Kontes Rostova lüks içinde, sevgi ve iyilik atmosferinde yaşamaya alışmış biridir. Zayıf yüzlü, kırk beş yaşlarında iyiliksever bir kadın karakterdir. Çocuklarına çok düşkün bir annedir. Bu yüzden çok yıpranmıştır. Bir anne olarak yalnızca çocuklarının mutluluğu için çabalamaktadır. İki çocuğunu da savaşa göndermiştir. Özellikle küçük oğlu Petya'nın erken yaşta savaşta hayatını kaybetmesi onun için dayanılmaz bir acı olur. Aynı zamanda 1812 Borodino Muharebesi sırasında yaşanan olaylar, Moskova'nın yakılması ve zorunlu olarak evlerinden taşınmaları Kontes Rostova için çok acı olur. Yine de vatanının geleceği için her türlü fedakârlığa hazırdır. 1813 yılında kızı Nataşa Rostova'nın evliğinden sonra eşi Kont Rostov'u kaybetmesi de onu çok üzer. Romanın sonlarında artık altmışlı yaşlardadır ve oğlu Nikolay Rostov, Prenses Marya ve Sonya ile birlikte Lısıye Gori'da yaşamaktadır. Artık yaşantısının hiçbir amacı yoktur ve ruhen ölmüş bir kadın karakterdir. Diğer çocuklarına karşı duyduğu sevgi ve manevi güç ile ayakta kalmayı başarır. Çektiği sıkıntılara, acılara dayanabildiği ve özellikle de iyi bir anne olduğu için Tolstoy'un ideal kadınlarındanındır.

Anna Karenina'da ise ikincil planda yer alan ideal kadın karakterlerden birisi Darya Aleksandrovna Oblonskaya'dır. Soylu ve köklü Şçerbatskiy ailesinin üç kızından biri olan Darya Aleksandrovna, D. N. Ovsyani'nin "boş, düşünemeyen ve prensip sahibi olmayan"⁷⁶ birisi olarak tanımladığı Stepan Arkadyeviç Oblonski ile dokuz yıllık evlidir. Evliliğinde mutluluğu yakalayamamış bir kadındır. Romanda daha çok Dollı adıyla karşımıza çıkar. Darya Aleksandrovna, iyi huylu, sevgi dolu, sakin bir aile kadınıdır. Çocukları için eşi Stepan Oblonski'nin başka kadınlarla ilişkisini göz ardı etmiştir. O da tıpkı evliliğinin ilk zamanlarındaki *Aile Mutluluğu*'nun Maşa'sı gibi saf ve naif biridir.⁷⁷ Eşi ve çocukları ile ilgilenmekten yıpranmış, güzelliğini ve çekiciliğini kaybetmiş bir kadın olarak resmedilir. Kocasının gözünde yaşlanmış yalnızca temiz bir ev kadınıdır. Ailesi için göze alamayacağı hiç bir durum yoktur.

⁷⁶ D. N. Ovsyaniko-Kulikovskiy, *a.g.e.*, s. 188.

⁷⁷ J. M. Whiting, *a.g.e.*, s. 8.

Eşinin kız kardeşi olan Anna Karenina ile sıcak bir ilişki içerisinde olduğu roman boyunca gözlerden kaçmaz. Tolstoy, Darya Aleksandrovna karakteri ile aile yaşamının gelenek ve göreneklerine hizmet eden bir kadın profili çizer. Adeta aile kurumunu koruyan bir melek gibidir.⁷⁸ Kiti ve Levin'in yapacakları evliliklerine de öncülük eder. Eşinin ihanetine boyun eğmesine rağmen, aile kurumuna sahip çıktığı, gelenek ve göreneklere uyduğu için romanın temel taşlarından biri olan olumlu bir kadın karakterdir.⁷⁹ V. Nabokov'un da deyimiyle "Darya Aleksandrovna, iyi yürekli, ciddi, hayatı boyunca sıkıntılar çekmiş bir kadın, bir anlamda yaşamını kendini yok edencesine çocuklarına ve sadakatsiz kocasına adadığı için Tolstoy'un ideal kadınlarından biri"dir.⁸⁰ Darya Aleksandrovna'yı yakından incelediğimizde, onun karakterinde Tolstoy'un eşi Sofya Andreyevna'nın izlerine rastlarız. Darya Aleksandrovna da tıpkı Sofya Andreyevna gibi evlilik yaşamının çoğunu hamilelikle, mide bulantılarıyla, çocuk emzirmekle ve ev işleri ile geçirmiştir: "Evet, büsbütün böyleydi, - bütün hayatına dönüp bakan Darya Aleksandrovna on beş yıllık evliliğini, hamilelik, mide bulantısı, kafa uyuşukluğu, her şeye karşı kayıtsızlık, en önemlisi de bakımsız olarak geçirdiğini düşünüyordu."⁸¹

Diriliş'te yer alan ikincil plandaki ideal kadın karakterler ise Korableva, Fedosya ve Marya Pavlovna Şçetinina'dır

Katyuşa Maslova'nın mahkûm arkadaşı Korableva "asık suratlı, çatık kaşlı, yüzü buruş buruş, çenesinin altından deriden bir torba sarkan, aklaşmaya başlamış, kumral, kısa, örülü saçları ve yanağında kıllı bir beni olan, uzun boylu, güçlü bir kadındır."⁸² Kadın koğuşunun reisi olan Korableva, hapisane ortamında dahi kaçak olarak şarap satışı ile uğraşır.

⁷⁸ D.T. Orwin, **a.g.e.**, s. 201.

⁷⁹ **A.y.**

⁸⁰ V. Nabokov, **a.g.e.**, s. 230.

⁸¹ L. N. Tolstoy, **Anna Karenina**, s. 704.

⁸² L. N. Tolstoy, **Voskreseniye**, s. 142.

Bu durum hapisanede dahi suç işlenmeye devam edildiğini ve kadınların ne kadar zor durumda olduklarını göstermektedir.

Korableva, koğuş arkadaşı Katyuşa Maslova'nın suçsuzluğuna inanan bir kadındır. Hapishanede kaldığı süre içerisinde Katyuşa'yı her zaman destekler. Korableva'nın hapishaneye girmesinin nedeni, üvey kızına sataşan kocasını baltayla öldürmesidir. Kuşkusuz, bu olay da, dönemin toplumsal yaşamında ortaya çıkan manevi bozulmanın kendine özgü izlerini taşımaktadır. Korableva da cinayetin odağı olan Katyuşa Maslova gibi ahlaki çöküntünün canlı bir örneğidir.

Tanrı'ya inanan Korableva, Katyuşa Maslova'nın alacağı ceza belli olduktan sonra, ona daima destek olmaya ve onu sakinleştirmeye çalışır. Zavallı Katyuşa Maslova'yı boş yere suçladıklarına inanır: "Onlar Tanrı'dan korkmazlar, asalaklar, kahrolası zalimler. Boş yere kızı mahkûm ettiler."⁸³ Böylece biraz da olsa adaleti sağlayanlara öfkesini dile getirir. Korableva, Katyuşa Maslova'yı avutmaya çalışarak, Tanrı'nın yazgısını kabullenmesi gerektiğini söyler: "Tasalanma, kızım. İnsanlar Sibiry'a da yaşıyor. Orada kaybolup gitmezsin. (...) Tanrı'ya karşı gelemezsin."⁸⁴ Verdiği bu teselliden Korableva'nın inançlı bir kadın olduğunu görürüz. Korableva da Katyuşa Maslova gibi boş yere sürgün edilen bir kadın karakterdir. Tanrı inancının olması ve kızı için hayatını feda etmesi sebebiyle ideal kadın karakterlerden biridir.

İkincil planda yer alan başka bir ideal kadın karakter ise Katyuşa Maslova'nın koğuş arkadaşı Feniçka, kısa adıyla Fedosya'dır. Fedosya beyaz tenli, mavi gözlü, oldukça genç ve sevimli bir kadındır. İyi kalpli, güler yüzlü Fedosya, Katyuşa Maslova'nın ranza komşusudur. Katyuşa Maslova'yı taparcasına seven Fedosya, ona bakmaya, onun her hizmetini yapmaya hazırdır. Tatlı bir sesi ve pırlıl pırlıl gözleri olan Fedosya kocasını zehirlediği

⁸³ A.g.e., s. 147.

⁸⁴ A.g.e., s. 152.

için hüküm giymiştir. On altı yaşında evlendirilen Fedosya, düğünlerinden hemen sonra, kocasından nefret ettiği için onu zehirlemek istemiştir. Bu da Katyuşa Maslova'nın ve Korableva'nın yaşadığı acı olaylar gibi, toplumsal yaşamın çökmüşlüğü'nün, zayıf olanın çaresizliğinin bir göstergesidir. Ancak mahkemeyi beklerken, kefaletle bırakılıp evde sekiz ay geçirincede eşini sever. Mahkeme zamanı geldiğinde ise eşi, kayınvalidesi ve kayınpederi Fedosya'nın suçsuz olduğunu söylediler de, Fedosya hüküm giymekten kurtulamaz. Hiçbir suçlama yapılmamışken hapisaneye atılır. Eşi Taras ise onu hapisaneden çıkartmak için becerikli, ağız iyi laf yapan bir adam tutarak, onu hapisten çıkartır.

Hapishanede kaldıktan sonra karşımıza adeta farklı bir Fedosya çıkar. Taras ile o kadar iyi anlaşır ki: "Bana o kadar yakınlaştı ki, tek ruh gibiydik. Aklımdan ne geçirsem, o anlıyordu."⁸⁵ Kayınvalidesi dahi Fedosya'daki bu değişikliği şöyle dile getirir: "Bizim Fedosya'yı tamamen değiştirmişler, tamamen başka bir kadın olmuş."⁸⁶ Fakat sekiz ay aradan sonra tekrar mahkemeye çıkartılan Fedosya, Sibiry'a'da kürek cezasına çarptırılır. Taras ise Fedosya'sını yalnız bırakmamak ve onu korumak için Sibiry'a'ya kadar gider. Fedosya, Tanrı'nın ona yazdığı kadere boyun eğdiği, eşine sadık, çalışkan bir kadın olması nedeniyle yazarın ideal kadın karakterleri arasında yerini almıştır.

Diriliş romanının ikincil planda yer alan bir diğer ideal kadın karakteri ise Marya Pavlovna Şçetinina'dır. Marya Pavlovna, siyasi suçludur ve romanın başlıca kadın karakteri Katyuşa Maslova'nın hayran olduğu, saygı duyduğu biridir: "O [Katyuşa Maslova] bütün yeni arkadaşlarına hayranlık duyuyordu; ama en çok Marya Pavlovna'ya hayranlık duyuyordu ve ona yalnızca hayranlık duymuyordu, onu, özel, saygılı ve coşkulu bir sevgiyle sevmiştir."⁸⁷ Katyuşa Maslova'nın ona hayran olmasının sebebi, basit bir kız gibi hareket

⁸⁵ A.g.e., s. 463.

⁸⁶ A.y.

⁸⁷ A.g.e., s. 475.

etmesi, sade ve yoksul bir tarzda giyinişi ve muhtaç olan insanlara severek yardım etmesidir. Marya Pavlovna, Katyuşa Maslova'nın yeniden doğmasında ve hayata farklı gözlerle bakmasında çok etkili olmuştur. Zengin bir general kızı olan Marya, üç yabancı dil bilir. Devrimci bir ruha sahiptir. Daha çocukken zengin ve fakir halk arasındaki sınıf ayrımına karşı çıkar. Bu yüzden de kendisine daha yakın hissettiği sıradan halk arasında yaşamaya başlar. Fakir insanların hayatını seven Marya Pavlovna çocukluğunda salondan çok, çoğunlukla hizmetçi kadınların yanında, mutfakta ya da ahırda kalır. Bu durumu da şöyle dile getirir: "Bana ise aşçı kadınlarla ve arabacılarla olmak neşe veriyordu, bizim beyefendiler ve hanımefendiler canımı sıkıyordu."⁸⁸

Marya Pavlovna'nın annesi yoktur. Babasını ise hiç sevmez. Bu sebeple Marya Pavlovna, on dokuz yaşındayken evden kaçar ve fabrikada işçi olarak çalışmaya başlar. Fabrikada bir süre çalıştıktan sonra Marya Pavlovna halk hareketiyle ilgilenmeye başlar. Gizlice basımevi haline getirilmiş bir eve, karanlıkta devrimciler tarafından atılan silahı üstlendiği için Marya Pavlovna kürek cezasına çarptırılır. Düşüncelerini eyleme dökmekten çekinmeyen bir kadın karakterdir. En önemli özelliği her zaman, her durumda başkalarına yardım etme çabası içinde olmasıdır.⁸⁹ Kanımızca, Marya Pavlovna, toplumun çıkarlarını kendi çıkarlarından üstün gördüğü, sınıf ayrımına karşı çıktığı ve sıradan bir yaşamı arzuladığı için Tolstoy'un ideal kadın karakterleri arasında yerini almaktadır.

Tolstoy'un dört romanında da ideal genç kız modelinden yola çıkarak ideal kadına ulaşmaya çalıştığı görülür. *Aile Mutluluğu*'nun Maşa'sı, *Savaş ve Barış*'in Nataşa Rostova'sı, Prenses Marya'sı ve Sonya'sı, *Anna Karenina*'nın Kiti'si ve *Diriliş*'in Katyuşa Maslova'sı öncelikle evlenmemiş genç kızlar olarak tasvir edilirler. Bu genç kız modelleri ilk önce saf, temiz ve iyi yürekli olmalarıyla, sergiledikleri neşeli ve içten tavırlarıyla,

⁸⁸ A.g.e., s. 476.

⁸⁹ N.M. Fortunatov, M.G. Urtmintseva, İ.S. Yuhnova, a.g.e., s. 497.

çevresindekilerle ilişkilerinde ve aldıkları eğitimle, ahlak seviyesi yüksek olan kızlar olduklarını belli ederler. Bu kadınların üzerinde aşkın, sevginin ve sevgilinin büyük bir etkisi olduğu dikkatleri çeker. Bu kadın karakterler bir takım acı tecrübelerden sonra olgunluğa ulaşırlar. Romanların sonuna doğru gerçek aşkı bulurlar ve büyük bir mutluluğa kavuşurlar. Bu karakterler yaşadıkları olumsuzluklar karşısında aldıkları doğru kararlar neticesinde olumlu yönde bir gelişim gösterirler.

Aile Mutluluğu'nun Maşa'sı kendisinden on sekiz yaş büyük olan Sergey Mihayloviç'e âşık olur. Sergey Mihayloviç, Maşa'nın hayatına giren ilk erkektir. Otuz beş yaşında, hayatın her zevkini yaşamış bir adamdır. Bu aşk, kadın kahramanımızın adeta yaşamını değiştirir. Önceleri günlerini büyük bir yalnızlık ve keder içinde geçiren Maşa, Sergey Mihayloviç ile tanıştıktan sonra çevresine farklı bir gözle bakmaya başlar. Böylece Maşa'nın artık sebepsiz utanmaları, bunalımlı davranışları yok olup gider. Önceleri yalnız can sıkıntısını gidermek için okuduğu kitaplar artık hayatının en büyük zevkidir. Bunun başlıca sebebi ise, Sergey Mihayloviç'le kitaplar hakkında yaptıkları konuşmalardır. Sergey Mihayloviç de durmadan Maşa'ya yeni kitaplar getirir. Artık Maşa, ona duyduğu sevgi ile birlikte çevresindeki insanları dahi farklı bir gözle değerlendirir. Çoktandır bilmediği bahçeleri, ağaçlıkları, tarlaları onun için başka varlıklardır şimdi. Maşa, Sergey Mihayloviç'e duyduğu aşkla mutluluğa kavuşur ve her anını onunla geçirmek ister. Maşa ile Sergey Mihayloviç duygularını açıkladıktan iki hafta sonra evlenirler.

Savaş ve Barış'ın Nataşa'sı ise hoşuna giden her erkeğe âşık olmaktadır. Çünkü aşk onun yaşamının özüdür.⁹⁰ Fakat gerçek anlamda âşık olduğu ilk kişi Prens Andrey Bolkonski'dir. Prens Andrey ve Nataşa bir baloda karşılaşılırlar. Tolstoy burada Prens Andrey'in ağzından Nataşa'yı şu sözlerle anlatır: "Rostova, çok şirin. Onda tertemiz, kendine özgü, Petersburg'lu

⁹⁰ A. N. Andreyev, **a.g.e.**, s. 129.

olmayan, onu farklı kılan bir şey var.”⁹¹ Prens Andrey burada Nataşa'nın soylu bir ortamda yetişmesine rağmen iyi, temiz bir genç kız örneği olduğunu ima eder.

Prens Andrey, Nataşa'da kendisine yabancı, hiç bilmediği mutluluklarla dolu apayrı bir dünyanın varlığını hisseder. Prens Andrey'in Nataşa'ya karşı duyduğu sevgi onda yeniden mutlu olma ve aile hayatı kurma gibi olguları düşünmesine sebep olur. Prens Andrey ile Nataşa bu balodan sonra nişanlanırlar. Fakat çiftin mutluluğu uzun sürmez. Bu durumun sebebi şöyle açıklanabilir: “Prens Andrey Nataşa'nın gençliğini düşünmeden, duygularından emin olması için ona zaman tanır. Ayrıca Prens Andrey'in yaşlı babası Prens Bolkonski bu evliliğin bir yıl ertelenmesini ister. Bunun sebebi, Prens Andrey'in babasının Rostov ailesi ile Bolkonski ailesinin akrabalığını aşağılayıcı bir durum olarak görmesidir.”⁹² Çünkü Rostov ailesi soylu olmasına rağmen Bolkonski'lere kıyasla fakir bir ailedir ve Prens Nikolay Bolkonski, Nataşa'nın oğlu Prens Andrey için uygun bir eş olamayacağı kanısındadır. Prens Andrey de bu isteğe itiraz etmeden boyun eğmek zorunda kalır. Çünkü romanda da bahsedildiği üzere, o dönemde ailenin rızası alınmadan yapılan evlilik kutsal sayılmamaktadır.⁹³ Bu haber genç kızın endişe duymasına sebep olur. Nataşa bu sırada o kadar gençtir ki, duygularına hâkim olmayı başaramaz. Prens Andrey'in sağlık sorunları sebebiyle uzun bir süre için yurtdışında kalması Nataşa için önceleri ıstırap veren bir acıya, daha sonra ise dayanılamayacak bir işkence haline dönüşür. Zaman ilerledikçe Nataşa bu aşk için korkuya kapılır ve ümitsizlik içinde “Ah, bir an önce gelseydi. Bu olmayacak diye o kadar korkuyorum ki!”⁹⁴ diyerek acı çeker.

Nataşa'nın ruh hali sürekli değişir ve bazen Prens Andrey'e karşı farklı duygular hisseder. Prens Andrey, bu genç kızın üzerine taşıyamayacağı bir

⁹¹ L. N. Tolstoy, **Voyna i mir**, II. Cilt, s. 651.

⁹² M. K. Tsebrikova, **a.g.m.**, s. 145.

⁹³ Yu. M. Lotman, **a.g.e.**, s. 112.

⁹⁴ L. N. Tolstoy, **Voyna i mir**, II. Cilt, s. 729.

yük yüklemiş ve onu bu aşk için bir yıl beklemeye zorlamıştır. Fakat Prens Andrey, Nataşa'nın çok genç ve deneyimsiz olduğunu unutmuştur. Prens Andrey'in ilgisizliğinden dolayı Nataşa, Anatol Kuragin ile kısa süreli bir aşk yaşar. Evleneceği insana sadakatsizlik olarak nitelendirilebilecek bu durum Tolstoy'un idealize ettiği eşine ve sevgilisine sadık kadın profiline aykırı bir durum oluşturabilir. Ancak bu aşk yüzünden yalnızca Nataşa suçlanamaz. Prens Andrey'in ilgisizliğinden dolayı Nataşa mutluluğu başkasında arar. Nataşa'nın Anatol Kuragin'i seçmesinin bir başka sebebi ise Nataşa ve Prens Andrey'in karakter olarak uyumsuzluklarıdır. Prens Andrey mantığıyla hareket eden bir erkek, Nataşa ise kalbinin yönettiği, duyguları ile hareket eden bir genç kızdır. Artık Nataşa mutlu olmak için daha fazla beklemek istememektedir. Prens Andrey uzaklardadır ve Nataşa'nın sönmek bilmeyen aşk tutkusu, onu Anatol Kuragin'in kollarına atmıştır. Onu bu yasak aşkın kollarına atan şey ise Anatol Kuragin'in yaşama sevincidir.

Kanımızca, Nataşa'nın gerçek aşkı bulması için Anatol Kuragin ile bu acı aşk deneyimini yaşaması gerekir. Aslında Nataşa için Anatol Kuragin ile yaşadığı bu aşk deneyimi olumlu sonuçlar da doğurur. Prens Andrey'e yaşattığı mutsuzluğun ve onun savaşta ölümünden duyduğu acının etkisinden ancak Pyer Bezuhov'un aşkı ile kurtulur. Önceleri Pyer Bezuhov'u iyi bir aile dostu olarak gören Nataşa, gün geçtikçe ve onu tanıdıkça Pyer Bezuhov'un ruhunun temizliğini anlar ve ona âşık olur. 1813 yılında evlenen Pyer ve Nataşa çiftinin 1820 yılında dört çocuğu vardır. Nataşa, artık mutlu bir aile kadınıdır. Nataşa, eşine ve ailesine duyduğu sevgi ile adeta yeniden doğar.

Savaş ve Barış'ın diğer bir ideal kadın karakteri Prenses Marya ise, gerçek aşkı yalnızca Tanrı'ya karşı hisseder ve Tanrı'nın er geç ona sunacağı bir erkeğin sevgisini sabırla ve sessizce bekler. Prenses Marya da Nataşa Rostova gibi Anatol Kuragin ile yaşadığı acı ve talihsiz bir aşk deneyiminden sonra gerçek aşkı bulur. Ona bu duyguyu yaşatan ise Nikolay

Rostov'dur. Romanın sonunda da Prenses Marya mutlu bir eş ve ideal bir aile kadını olarak karşımıza çıkar.

Anna Karenina'nın Kiti'si de aşk ve sevgi karşısında ilk önce yanlış bir adım atar. Fakat bunda Kiti'nin annesinin büyük bir etkisi vardır. Annesine göre Vronski "çağının adamı, çok zengin, unvan sahibi, hatta yakışıklıdır da. Başka bir deyişle, tipik bir roman kahramanıdır."⁹⁵ Bu sebeple Kiti ilk başta annesinin etkisiyle sosyetenin gözdesi olan subay Vronski'ye âşık olur. Kiti'yi etkileyen onun mesleği ve toplumdaki yeridir. Vronski ile aşk hayallerinin yıkılmasından sonra Kiti gerçek mutluluğu Vronski için terk ettiği Levin'in kollarında bulur.

Diriliş'in başlıca karakteri Katyuşa Maslova'nın yaşadığı aşk tecrübesi ise bu dört genç kızinkinden farklı olarak ön plana çıkar. Bu tecrübe, çocuksu bir sevgi ile bağlandığı kişi genç toprak beyi Dmitriy İvanoviç Nehlyudov'la yaşadığı ilişki Katyuşa Maslova'yı güçlü bir karaktere dönüştürür. Katyuşa Maslova ile ilk karşılaşmaları kendisini büyüten yaşlı kadınların evinde olur. Nehlyudov, tezini hazırlayabilmek için halalarının yanına gelir. Katyuşa ise o sırada halalarının evinde hizmetçilik yapmaktadır. İlk karşılaşmalarında bu iki kahraman birbirlerine çocukça bir sevgiyle bağlanır. Fakat üç yıl aradan sonra halaların yanına tekrar gelen Nehlyudov, askeri yaşamın da etkisi ile bambaşka bir kişiliğe bürünür. Gençliğinde kadını, yalnızca hayalinde evlenilecek kişi olarak gören Nehlyudov, artık kadına duyulan sevgiye değer vermez ve onu yalnızca bir zevk aracı olarak görür. Katyuşa da artık onun gözünde farklı bir yeredir. Bir Paskalya gecesi içindeki duyguları bastıramayan Nehlyudov, şeytanca tutkusunun esiri olur ve Katyuşa'nın ırzına geçer. İsteğine ulaştığı için memnunluk duyan Nehlyudov, sonradan yalnızca kendini düşünür ve çözümü Katyuşa'nın eline yüz ruble sıkıştırarak, onu terk etmekte bulur.

⁹⁵ V. Şklovski, *a.g.e.*, s. 489.

Görüldüğü üzere, Katyuşa saf ve temiz sevgisinin kurbanı olur. Bu sevginin sonucunda hamile kalan Katyuşa mutluluğa kavuşuncaya dek birçok badire atlatmak zorunda kalır. Nataşa'nın, Prenses Marya'nın ve Kiti'nin çaresiz anlarında yanlarında onlara yardım elini uzatacak yakınları daima olmuştur. Fakat Katyuşa Maslova'nın ne bir ailesi, ne de bir yakını vardır. Hiçbir zaman zorluklar karşısında yılmadığı için de yazarın en sevdiği ideal kadın karakterlerinden biridir.

Tolstoy'un ideal kadın karakterlerinin en büyük özelliği, kuşkusuz, anne olmaları ve evine, eşine sadık kadınlar olmalarıdır. İlk başta genç kız olarak incelediğimiz Maşa, Nataşa, Prenses Marya ve Kiti, romanların sonlarına doğru ideal bir kadın, eş ve anne görevini üstlenirler.

Savaş ve Barış romanının sonunda anne olarak karşımıza çıkan Nataşa ve Prenses Marya yaşadıkları acılardan sonra mutlu evlilikleri ve anne olmalarıyla Tolstoy tarafından adeta ödüllendirilmişlerdir. Nataşa karakteri ile Tolstoy'un yarattığı ideal genç kız modeli romanın sonuna doğru yavaş yavaş ideal kadın ve anne modeline dönüşür. Onun için hayatın anlamı eşi ve dört çocuğudur. Nataşa'nın üç kızı ve bir de oğlu vardır. Nataşa'nın oğlunun ismi Petya'dır.⁹⁶ Oğluna, savaşta ölen kardeşi Petya'nın ismini vermiştir. Tolstoy'a göre kadının sahip olduğu en güzel şey bir ailedir. Kilo aldığı ve şişmanladığı için artık bu güçlü annede eski, hareketli Nataşa'yı bulmak zordur: "Onun yüzünde önceden olduğu gibi onu çekici yapan, durmadan yanan canlılık ateşi yoktu. Şimdi çoğu zaman yalnız yüzü ve vücudu göze çarpıyor, ruhu hiç belli olmuyordu."⁹⁷ Fakat Nataşa artık bir anne ve sevilen bir kadın olduğu için daha da güzeldir.

Prenses Marya da romanın sonunda Tolstoy tarafından mutlulukla ödüllendirilir. Ona bu mutluluğu getiren ise Nikolay Rostov ile yaptığı evliliğidir. Romanın sonunda artık Mariya büyük bir çiftliğin hanımıdır. Artık bir Prenses

⁹⁶ A. N. Andreyev, **a.g.e.**, s. 149.

⁹⁷ L. N. Tolstoy, **Voyna i mir**, IV. Cilt, s. 756.

Marya değil Kontes Marya'dır. Eşi Nikolay Rostov, Kontes Marya'ya gün geçtikçe daha büyük bir sevgi ile bağlanır. Güzel bir evliliği ve çocukları olan Mariya artık yaşamda huzuru bulur. Çocuklarına ve eşine duyduğu sevgi babasına karşı duyduğu sevgiden daha fazladır. Anne olarak Tolstoy tarafından en büyük ödülle ödüllendirilir. Nataşa karakteri gibi onun da hayatının temel amacı ailesi ve çocuklarıdır.

Anna Karenina romanında karşımıza çıkan ideal anneler ve eşler ise Darya Aleksandrovna ve Kiti'dir.

Evlilik yaşamında bahtsız ve mutsuz bir kadın olan Darya Aleksandrovna eşi Stepan Oblonski tarafından defalarca aldatılır. Darya Aleksandrovna eşinin ihanetini bir türlü kabullenemese de çocuklarını düşündüğü için evini terk etmez. Çünkü onun hayattaki en büyük tesellisi çocuklarıdır. Darya Aleksandrovna her adımını çocuklarının geleceğini düşünerek atar: "Çocuklarımı hatırlıyorum ve bu yüzden onları kurtarmak için dünyadaki her şeyi yapardım; ama onları nasıl kurtaracağımı kendim de bilmiyorum."⁹⁸ En büyük isteği çocuklarını iyi insanlar olarak yetiştirmektir. Darya Aleksandrovna, eşinin ihanetine rağmen Stepan Oblonski'yi sevmeye devam eder: "Ah, nasıl seviyordum onu, Tanrım, nasıl seviyordum onu!.. Nasıl seviyordum! Şimdi sevmiyor muyum acaba? Eskisinden daha çok sevmiyor muyum onu?"⁹⁹ Stepan Oblonski Moskova'da, yüksek maaşlı, iyi bir mevkide çalışır. İyi bir maaşı olmasına rağmen sık sık parasal sıkıntı içine girer. Eşine parasal açıdan yardımcı olmaya çalışan Darya Aleksandrovna, eşi ve ailesi için alışık olmadığı köyde yaşamayı dahi kabul eder. Yerguşovo'daki çiftliğini dahi hiç düşünmeden satar. Bu da Darya Aleksandrovna'nın kendisini ailesine adanmış bir kadın karakter olduğunu gösterir.

⁹⁸ L. N. Tolstoy, *Anna Karenina*, s. 39.

⁹⁹ *A.g.e.*, s. 41.

Kiti ise Vronski ile yaşadığı acı aşk deneyiminden sonra mutlu bir anne ve ideal bir eş olur. Şehirde yetişmiş bir kız olmasına rağmen Levin ile evlendikten sonra tereddüt etmeden köyde yaşamayı kabul eder. Köy işlerini de seve seve yapar. Levin'i de en çok etkileyen Kiti'nin bu yönüdür: "O [Levin], bu şairane ve büyüleyici güzellikteki Kiti'nin aile hayatlarının ilk haftalarında değil, daha ilk günlerinde masa örtülerini, mobilyaları, misafirlerin yataklarını, tepsiyi, aşçıyı, yemeği ve diğer şeyleri düşünmesine, hatırlamasına ve onlarla ilgilenmesine şaşırıyordu."¹⁰⁰ Tolstoy'un bir kadında en önem verdiği şeylerden biri de ev işi becerisidir. H. Troyat'ın da dediği gibi "Tolstoy'a göre evli bir kadının dünyası yatakla, ocakla, beşikla sınırlı olmalıdır."¹⁰¹ Ayrıca Kiti daima kocası Levin'e destek olur. Kiti de Maşa, Nataşa ve Prenses Marya gibi birçok acı deneyimden sonra mutlu bir yuvaya ve aile sıcaklığına kavuşmuş ideal bir kadın karakterdir.

Tolstoy'un ideal kadınlarının arasında evli oldukları halde gerçek sandıkları aşkın büyüüne kapılıp eşini aldatma eğiliminde olan bir kadın karaktere de rastlamak mümkündür.

Bu kadın karakter *Aile Mutluluğu*'nun Maşa'sıdır. Sergey Mihayloviç ile evliliklerinin ilk günleri aşkın büyüü altında güzel ve hızlı geçer. Fakat Maşa gün geçtikçe köydeki yaşamdan duyduğu can sıkıntısı nedeniyle eşi ile arasında problemler yaratmaya başlar. Çünkü köy yaşamının monotonluğu onu korkutur ve gençliğinin verdiği hareket duygusu onu yaşam tarzlarıyla uyuşmayan bir hayatın içine sokmaya çalışır. Çok geçmeden şehre taşınan evli çift başka bir hayatla tanışır. Maşa özellikle şehirde girdiği sosyete yaşamının büyüüne kapılınca yanlış adımlar atmaya başlar. Eşinin sürekli iş gezilerinde olması ve onu sık sık yalnız bırakması sonucu, Maşa yalnızlığını sosyete balolarıyla gidermeye çalışır. Hastalığı nedeniyle içmelere gittiği bir sırada Maşa'nın güzelliğinden etkilenen bir erkeğin onunla ilgilenmesi Maşa'nın çok hoşuna gider. Sosyete yaşamında sıkça karşılaşılan bir durum

¹⁰⁰ A.g.e., s. 562.

¹⁰¹ H. Troyat, a.g.e., s. 502.

olan genç erkeklerin evli kadınlara kur yapması Maşa'nın üzerinde de etkili olur. Fakat bu ilginin, başka bir kadının varlığı ile son bulması, Maşa'nın kendine gelmesine sebep olur.

Maşa ve *Anna Karenina*'nın olumsuz bir kadın karakteri olarak inceleyeceğimiz Anna Karenina karakteri birbirlerine benzetilebilir. Çünkü bu iki kadın karakter, karşılıklarına çıkan ilk erkekle gerçek aşkı tatmadan evlenirler. Bu sebeple evliliklerinde sürekli gerçek mutluluğun nerede ve kiminle olabileceğini ararlar. Mutluluğu evliliklerinde bulamayınca, bu duyguyu başkalarında ve sosyete ortamlarında bulmayı umut ederler. Ama mutluluk arayışı, Maşa ve Anna Karenina için farklı sonuçlar doğurur. Romanın sonunda Maşa gerçek mutluluğu eşinin ve çocuklarının yanında bulurken, Anna Karenina bu duyguyu hiçbir zaman tadamaz.

Yazarın ideal kadın karakterlerinin hemen hemen hepsi eğitilmiş, kültürlü ve geleneklere bağlıdırlar 19. yüzyıl Rusya'sının soylu kesim yaşamına bakıldığı zaman genellikle kızların eğitimin ev ortamında mürebbiyeler ve aile tarafından verildiği göze çarpar. Kızların eğitilmesindeki önemli amaçlardan biri, onları sosyete yaşamına hazırlamaktır.¹⁰² Bu dönemde evlerde alınan eğitim devlet tarafından titizlikle kontrol edilir: "Evde eğitim, öğretmenlerin hükümet tarafından sıkı kontrolü ile devletin etkisi altına girdi: Rus özel öğretmenler devlet memuru olarak görülmeye başlandı, uygun sınavlara tabiydiler ve diğer memurlar gibi aylık ve ödüller alıyorlardı."¹⁰³ Yu. M. Lotman kızların bu dönemde aldığı ev eğitimini şöyle açıklar:

"Kadınların bu dönemde aldıkları başka bir eğitim de ev eğitimidir. Soylu kızlarının aldığı bu ev eğitimi erkeklerin aldığı eğitimden çok da farklı değildir. Küçük kızlar genellikle köylü dadılarının ellerinden alınıp bazen İngiliz, bazen de Fransız mürebbiyelerin gözetiminde

¹⁰² N. N. Yakovkina, **a.g.e.**, s. 34.

¹⁰³ N. V. Riasanovsky, M. D. Steinberg, **a.g.e.**, s. 363.

eğitilmekteydiler. Kızlar genellikle dans etmek, basit bir şekilde resim yapmak, şarkı söylemek, herhangi bir müzik aleti çalmak gibi becerileri kazanıyorlardı ve başlangıç seviyesinde tarih, coğrafya ve edebiyat öğreniyorlardı. Sossyete ortamına adım atmalarıyla da bu eğitim son buluyordu.”¹⁰⁴

Görüldüğü gibi, bu dönemde soylu genç kızlar birkaç yabancı dili akıcı bir şekilde konuşabilmekte ve birkaç enstrüman da çalabilmektedirler. Aynı zamanda Avrupa'nın ünlü yazar ve şairlerini de tanırılar. Taşra kesim kadınları ise daha çok cahil ve eğitimssizdirler. Fakat Tolstoy'un romanlarında bu kesim kadınları içerisinde kendi kendini eğitmeye çabalayan kadın karakterler de vardır.

Aile Mutluluğu'nda Maşanın eğitimi detaylı olarak anlatılmaz. Evde annesi ve babası ölünce dadısı tarafından yetiştirilir. En büyük zevki kitap okumak ve piyano çalmaktır. Aynı zamanda müziğe karşı da büyük bir ilgisi vardır. Özellikle Mozart'ın ve Beethoven'in bestelerini ustalıkla piyanoda çalar.

Savaş ve Barış'taki kadın karakterlerin de ev eğitimi aldıkları göze çarpar. Nataşaa Rostova eğitimini ev ortamında özel hocalardan alır. Nataşaa da dönemin diğer genç kızları gibi iyi bir şekilde yabancı dil bilgisine sahiptir ve edebiyat, dans, eğitimi almıştır. İtalyan bir hocadan şan dersleri almıştır. Özellikle Nataşaa müzik, dans etme gibi dersleri doğasının verdiği bir coşku ile öğrenir ve bu mezziyetlerini hiç çekinmeden her ortamda sergilemeye çalışır.¹⁰⁵

Prensess Marya da eğitimini ev ortamında alır. Fakat onun öğretmeni babasıdır. Baba Prens Nikolay Bolkonski köylerindeki çiftliklerinde kızının

¹⁰⁴ Yu. M. Lotman, **a.g.e.**, s. 87.

¹⁰⁵ M. K. Tsebrikova, **a.g.m.**, s.143.

eğitimi ile yakından ilgilenir. Özellikle Prenses Marya'ya cebir ve geometri dersleri verir. Onun ahlaklı, erdemli biri olması için çabalar. Çalışmanın en önemli şartının disiplin olduğunu düşünen Prens Nikolay Bolkonski kızına ve etrafındakilere bu düşünceyi sürekli aşlamaya çalışır. Fakat Prens Nikolay Bolkonski'nin Prenses Marya'ya sürekli kendi prensiplerini uygulamaya çalışması kızının eğitimden uzaklaşmasına neden olur. Prenses Marya'nın aldığı ev eğitiminin olumsuz yönünü M. K. Tsebrikova şöyle açıklamaktadır: "Yekaterina döneminin önemli isimlerinden biri olan babası, onu eğitmiş, fakat babasının sinirli ve sabırsız bir kişiliğe sahip oluşu ve sürekli olarak kızını korkutması, bir de Prenses Marya'nın yeteneğinin olmaması yüzünden, Marya'nın aldığı eğitim, onun yaşamda çektiği işkencelerden birisi olmuştur."¹⁰⁶ Prenses Marya'nın en büyük zevklerinden biri Fransızca romanlar okumaktır.

Anna Karenina'da yer alan Kiti'nin ve Darya Aleksandrovna'nın da eğitilmiş, kültürlü ve bilgili kadın karakterler oldukları göze çarpar. Bu kadın karakterlerin nasıl bir ev eğitimi aldıklarını Tolstoy, Levin aracılığı ile şu satırlarda gösterir: "Neden bu üç genç kızın bir gün araya Fransızca ya da İngilizce konuşmaları gerekliydi; neden günün belirli saatlerinde sırayla piyano çalarlardı, (...) bu Fransız edebiyatı, müzik, resim, dans öğretmenleri neden geliyorlardı?"¹⁰⁷ Anna Karenina ise her ne kadar olumsuz bir kadın karakter olsa da eğitimiyle o döneme örnek olabilecek biridir. Aslında Anna Karenina'nın eğitiminden çok fazla bahsedilmez. Fakat Batı kültürü tarzında yetişmiş olduğu konuşmalarından, davranışlarından kendisini belli eder. Anna Karenina çok kitap okuyan, piyano çalabilen, toplumsal meseleler hakkında rahatça konuşabilen, sorgulayan ve iyi yabancı dil bilgisine sahip bir kadın karakterdir:

"Anna misafirleri olmadığında kendiyile ilgilenir ve moda olan ciddi kitapları ve romanları okumakla çok ilgilenirdi.

¹⁰⁶ A.g.m., s.135.

¹⁰⁷ L. N. Tolstoy, *Anna Karenina*, s. 50.

Satın aldığı yabancı gazetelerde, dergilerde övgüyle bahsedilen kitapların hepsini getirtirdi ve okuduğu her şeye ancak yalnızken gösterebildiği bir dikkatle hepsini okurdu. Bunun dışında, Vronski'nin ilgilendiği bütün konuları kitaplardan, bilimsel dergilerden öğrenirdi, çünkü Vronski sık sık tarımla, mimariyle, hatta atçılıkla ve sporla ilgili bilmediği bir şeyi doğrudan gelip ona sorardı. O, [Vronski] onun bilgisine, hafızasına şaşırıyordu ve önceleri şüphelenip, söylediklerini doğrulamasını istemişti; o da Vronski'nin sorduğunu kitaplardan buluyor ve ona gösteriyordu.”¹⁰⁸

Anna Karenina Vronski ile Vozdvijenskoye'de bulunduğu sırada bir çocuk romanı da yazmaktadır: “O [Anna] bir çocuk kitabı yazıyor ve bundan kimseye bahsetmiyor, ama bana okudu, ben de müsveddesini Vorkuyev'e verdim... Biliyor musun, bu yayıncı... (...) Kitabın muhteşem bir şey olduğunu söylüyor.”¹⁰⁹ Kanımızca, Anna Karenina'nın bu girişimi kendini ayakta tutabilmek, yaşadıklarına dayanabilmek için Tolstoy'un ona uzattığı bir daldır. Fakat Tolstoy onun bu girişimi üzerinde çok durmaz. E. Babayev ise o dönemde Anna Karenina'nın olması istenilen bir kadın modelini yansıttığını ve o dönemde bir yazar ve kadın eğitiminin savunucusu olduğunu söyler.¹¹⁰

Tolstoy'un eğitilmiş ideal kadın karakterlerinin arasında yalnızca soylu kesim kadınları yoktur. *Diriliş* romanındaki Katyuşa Maslova'nın da o dönemin taşra koşulları düşünüldüğünde eğitilmiş bir kadın olduğu, en azından okuma yazma bildiği anlaşılmaktadır. Katyuşa Maslova'nın genç kız iken en çok sevdiği şey kitap okumaktır. Ev işlerinin yoğunluğu arasında dahi Dostoyevski'yi, Turgenyev'i okumak için kendisine zaman yaratmaya çalışır. Böylece Katyuşa Maslova hem kalbini hem de aklını eğitir, ruhsal dünyasını

¹⁰⁸ A.g.e., s. 744.

¹⁰⁹ A.g.e., s. 802.

¹¹⁰ E. Babayev, a.g.e., s. 60.

zenginleştirir.¹¹¹ Mahkemede savcı yardımcısı onu suçlarken onun eğitimden de şöyle bahseder: “O, hem okuma ve yazma, hem de Fransızca biliyor, o (...) aydın, soylu bir aile içinde büyümüştür.”¹¹² *Diriliş*'in bir başka eğitimli kadın karakteri ise siyasi suçlu Marya Pavlovna Şçetinina'dır. Üç dil bilmektedir. Fakat *Diriliş*'in diğer kadın karakterleri Korableva ve Fedosya'nın ise eğitimsiz, cahil, okuma yazma bilmeyen köylü kadınları oldukları göze çarpar.

Tolstoy'un ideal kadınlarının bir başka özelliği ise, zengin fakir ayrımı yapmadan herkese yardım etmek istemeleri, toplumsal olaylara karşı duyarlı ve vatansever olmalarıdır. Bu tip kadın karakterlerin düşünceleri öylece kalmaz, eyleme de dökülür. Bu kadın karakterler inandıkları değerler adına mücadele etmekten korkmayan, sosyal yaşamın bir parçası olabilmeyi arzulayan ve bunun için çabalayan kadın modelleridir.

Tolstoy'un bu özelliklere sahip ilk kadın karakteri *Aile Mutluluğu*'nun Maşa'sıdır. Köylü halka, muhtaç olan insanlara yardım etmek için canla başla uğraşır. Paraya ihtiyacı olan zavallı bir köylünün penceresinin altına gizlice para bırakır. Bu yardımının da kimse tarafından bilinmesini istemez: “Bir terastan ve bahçenin içinden geçerek köye, Semyon'un izbesine gittim. İzbe, köyün kıyısındaydı ve kimseye görünmeden pencereye yaklaştım, parayı pencerenin kenarına koydum ve cama vurdum.”¹¹³

Toplumsal meselelere karşı duyarlılık ise *Savaş ve Barış*'taki Nataşa Rostova'da ve Prenses Marya'da, ayrıca *Diriliş*'de Marya Pavlovna Şçetinina'da göze çarpar. Romanda Nataşa ve Prenses Marya vatanına ve halkına duydukları sevgi ile yaralı insanlara yardım etmek için canla başla savaşırlar. Nataşa savaşta yaralananlara gönüllü olarak yardım eder, evlerinin kapılarını yaralı askerlere açar. Prenses Marya ise çiftlikteki

¹¹¹ V. İ. Kuleşov, a.g.e., s. 3.

¹¹² L. N. Tolstoy, *Voskreseniye*, s. 97.

¹¹³ L. N. Tolstoy, *Semeynoye şçastye*, s. 44.

mallarını aç olan köylülere hiç düşünmeden dağıtır: “Sen onu [buğdayı] köylülere ver, neye ihtiyaçları varsa hepsini ver.”¹¹⁴ İkisi de savaşın gereksizliğine inanan kadın karakterlerdir. İkisi de savaşı, insanların birbirini öldürmeye zorlandığı ve hiçbir anlamı olmayan bir durum olarak görürler. Savaşta insanlar birbirlerine acımadan kötülük ettiklerini düşünürler. Romanda Tolstoy’un savaşın gereksizliği hakkındaki düşünceleri özellikle Prenses Marya’nın ağzından şöyle yansıtılır:

“Babam, benim hiçbir şey anlamadığım, seferlerden ve karşı harekâtlardan yalnızca konuşuyor, üç gün önce ise köyün sokağında her zamanki gezintimi yaparken, yürekler acısı bir sahne gördüm. Bu, bizden seçilen ve orduya gönderilen kura erlerinden bir gruptu. Gidenlerin annelerinin, eşlerinin ve çocuklarının durumlarını görmek ve nasıl hıçkırma hıçkırma ağladıklarını duymak gerekiyordu! İnsanlığın, bize sevgiyi ve kötülükleri affetmeyi öğreten kurtarıcısının kanunlarını unuttuğunu ve en önemli meziyetinin birbirini öldürmek sanatında sandığını düşünüyorsun.”¹¹⁵

Diriliş’teki Marya Pavlovna Şçetinina ise insanlar arasındaki eşitsizliğe karşı çıkan bir kadın karakter olarak dikkati çeker. Marya Pavlovna kendini hiç düşünmeyen, hangi koşullar altında olursa olsun yalnızca savunduğu fikre hizmet eden bir kadın karakterdir. Bir başka özelliği ise tıpkı Nataşa ve Prenses Marya gibi başkalarına yardım etmek ve insanları mutlu etmek için çabalamasıdır: “Katyuşa, onu [Marya Pavlovna’yı] tanıdığından beri, nerede ve şartlar ne olursa olsun, onun kendisini hiçbir zaman düşünmediğini, herkese hizmet etmeye, elinden geldiğince az ya da çok yardımda

¹¹⁴ L. N. Tolstoy, *Voyna i mir*, III. Cilt, s. 178.

¹¹⁵ *A.g.e.*, I. Cilt, s. 147.

bulunmaya çalıştığını görmüştü. (...) Hayatının bütün amacı, avcının avını araması gibi, başkalarına yardım etme fırsatı aramaktı.”¹¹⁶

Rus toplumuna göre “ideal bir kadın” dindar, saf, uysal ve evcimen olmalıdır.¹¹⁷ Tolstoy da ideal kadın karakterlerini de bu özellikler çerçevesinde betimler. İncelenen dört romandaki kadın karakterlerden yola çıkarak, Tolstoy’un ideal kadınlarının ortak noktası belli bir hayat tecrübesi sonucunda ideal olma özelliği kazanmalarındır. Bir takım acı tecrübeleri yaşayıp mantıklarını kullanarak doğru olanı seçmeleri onları iyiye ve mutluluğa götürmektedir. Onun ideal kadın karakterleri yaşadıkları dönemin toplumsal yaşamına uyum sağlayan, zamanın gerisinde kalmayan kadınlardır. Özellikle dönemin sosyetesinden uzak durabilen, zengin-fakir ayrımı yapmadan herkese yardım etmeyi amaçlayan bu kadın karakterler üstün meziyetlere sahiptirler. Yetiştirme tarzlarıyla ve ahlaki değerleriyle de ait oldukları sınıfın diğer kadınlarından ayrılmaktadırlar. Eşlerine ellerinden geldiğince destek olmaya çabalarlar. Eğitimli, kültürlü, kendilerini her konuda geliştirme çabası içindedirler. Ayrıca ideal kadın karakterler toplumun çıkarlarını gözeten iyi bir vatanseverdirler. Her zaman hayatlarını kendi isteklerine göre düzenlerler.

Tolstoy’un romanlarında özellikle ideal kadın, toplumsal gelişimin ve ailenin temel taşıdır ve yazarın amacı da hayalinde canlandırdığı iyi yetişmiş, ahlak sahibi kadın tipine ulaşmaktır. Romanlarında üzerinde durduğu en önemli nokta ise bilgili ve ahlaki açıdan temiz kadının çocuklarını daha iyi eğiteceği, bu sayede toplumsal gelişime katkıda bulunacağıdır. Tolstoy için ideal kadın, kendi mutluluğu için her türlü savaşı göze alabilen, yeri geldiğinde kendini ve haklarını savunmaktan korkmayan kişidir. Onun romanlarında hayatı sorgulayan, etrafını gözlemleyebilen, hem kalbini dinleyen, hem de mantığını kullanan, her şeyden önce yaşamayı seven kadın karakterlerin hayatlarını mutlu bir hale getirebildiği görülür.

¹¹⁶ L. N. Tolstoy, **Voskreseniye**, s. 477.

¹¹⁷ J. M. Whiting, **a.g.e.**, s. 5.

3.2. OLUMSUZ KADINLAR

Kişilikleri göz önünde bulundurulduğunda olumsuz kadın karakterlerin yalnızca kişisel çıkarları, sosyete de iyi bir yer edinme amaçları ve maddi menfaatleri uğruna toplumu yozlaşma içine soktukları görülür. Tolstoy romanlarında ideal kadın karakterleri olduğu kadar olumsuz kadın karakterleri de ustalıkla ve keskin çizgilerle resmeder. Onların olumsuzluklarının başlıca sebebi ise ahlaki yapılarıdır.¹¹⁸

Savaş ve Barış'ta Tolstoy'un olumsuz kadın karakterlerinin başında Yelena Vasilyevna Kuragina gelir. Romanda Elen Kuragina ismi ile daha çok karşımıza çıkan bu olumsuz kadın karakter, Yunan mitolojisine göre, güzelliğiyle Truva Savaşı'na neden olan Helen'i anımsatır. Güzelliğiyle katıldığı balolarda çarın dahi dikkatini çeker. Elen Kuragina saray çevresinin önemli isimlerinden biri olan Vasiliy Kuragin'in kızıdır. Aptal, yalancı, huysuz biridir. Sahtelik, ikiyüzlülük, bencillik, sadakatsizlik, ahlak bozukluğu, utanma duygusunun olmaması başlıca özellikleridir.¹¹⁹ Eğlenceyi, lüksü, parayı seven, Avrupa yaşamına özenen, gözü daima yükseklerde olan bir kadın karakterdir. Sosyetenin en gözde kadınlarından biri olan "Elen o kadar hoştur ki, onda cilvenin gölgesi dahi fark edilmiyor, tam tersine, oldukça güçlü ve tartışmasız etkileyici güzelliğinden utanıyordu. O, sanki istediği halde güzelliğinin etkisini de azaltamıyordu."¹²⁰ Dış görünüş olarak güzel, fakat manevi açıdan ruhsuz bir kadındır.¹²¹ Bu kadın karakterin amaçlarına ulaşmasında sinsilik ve intikam duygusu ön plandadır. Elen Kuragina her zaman dış görünüşe büyük önem verir. Kanımızca, Tolstoy, onun özellikle dış görünüş ile ruhunun çirkinliğini kapatmaya çalıştığını gösterir.

¹¹⁸ V. Veresayev, **a.g.e.**, s. 91.

¹¹⁹ L. İ Matyuşenko, A. G. Matyuşenko, "Elen Kuragina", **Uçebnoye posobiye po istorii russkoy literaturı XIX veka**, M.; MAKC pres, 2009, (Erişim) http://www.a4format.ru/pdf_files_bio2/4dcabb5a.pdf, 11 Aralık 2012

¹²⁰ L. N. Tolstoy, **Voyna i mir**, I. Cilt, s. 33.

¹²¹ L. İ Matyuşenko, A.G. Matyuşenko, **a.g.e.**

Tolstoy olumsuz kadın karakterlerine hayat verirken karakterler arasında kıyaslamalar yaparak onların olumsuzlukları daha da belirginleştirir. *Savaş ve Barış*'ta Nataşa Rostova ve Elen Kuragina'nın bir takım özelliklerini şöyle kıyaslar: “[Nataşa'nın] Çıplak boynu ve kolları Elen'in omuzlarıyla kıyaslandığında zayıf ve çirkindi. Onun omuzları zayıf, göğsü belirsiz, kolları inceydi; ama Elen'de ise sanki binlerce bakıştan kalma vücudundan süzülen bir cila vardı, Nataşa ise gerekliliğine bir türlü ikna edilemediği halde giysileri çıkartılmış, utanç içerisinde küçük bir kız çocuğu gibiydi.”¹²² Yazar bu satırlarıyla Elen Kuragina'nın insanın dış güzelliğin, Nataşa Rostova'nın ise iç güzelliğin simgesi olduğunu göstermeyi amaçlar. Tolstoy ideal kadın karakterlerini tasvir ederken onların gözlerine sık sık vurgu yapmasına karşın Elen Kuragina'yı betimlerken gözlerinden bahsetmez. Çünkü onun ölü bir ruhu vardır.¹²³

Tolstoy, Elen Kuragina gibi kötü kalpli bir kadını sadece cinsel kimliğiyle ortaya koyar. O, insani vasıflardan yoksun, adeta taştan bir heykel gibidir: “Elen Kuragina her zaman gülümsemesi, tombul eli, mermerdenmiş gibi görünen omuzları ve boynuyla roman boyunca kendini göstermektedir.”¹²⁴ Elen Kuragina sosyete de geniş bir çevreye sahiptir. Aile yaşamından uzaktır. Anne olmayı ise kesinlikle istemez. Eşi Pyer Bezuhov, Elen Kuragina'nın anne olmayı kesinlikle istemediğini şöyle dile getirir: “O, küçümseyerek gülmeye başladı ve çocuk sahibi olmayı isteyecek kadar budala olmadığını ve benden hiçbir zaman çocuk sahibi olmayacağını söyledi.”¹²⁵ Çünkü çocuklar onun sosyete yaşamını sürmesine engel olacaktır.¹²⁶ Elen Kuragina toplumsal dayatmalara boyun eğmeyen, toplumun ahlaki değerlerini aşmış bir kadın karakterdir. Güçlü bir dini inancı yoktur: “Onun anlayışında, her dinin anlamı, sadece insani istekleri yerine getirmek için belirli edep

¹²² L. N. Tolstoy, *Voyna i mir*, II. Cilt, s. 648.

¹²³ L. Z. Poleşçuk, *a.g.e.*, s. 50.

¹²⁴ H. Troyat, *a.g.e.*, s. 427.

¹²⁵ L. N. Tolstoy, *Voyna i mir*, II. Cilt, s. 452.

¹²⁶ L. Z. Poleşçuk, *a.g.e.*, s. 50.

kurallarına uymaktan ibaretti¹²⁷ Sinsi amaçları için Katolik olmaya dahi hazırdır.¹²⁸ Vatanseverlik duygusundan yoksundur. Tolstoy'a göre bir kadının aile yaşamı, çocuklarını yetiştirmesi, onun sosyetedeki konumundan daha önemlidir.¹²⁹ Eşini aldatarak toplumsal aile düzenini yıkmaya neden olduğu için yazarın başlıca olumsuz kadın karakterlerindedir.

Savaş ve Barış romanının iki yaşlı sosyete kadını olan Anna Pavlovna Şerer ve Anna Mihaylovna Drubetskaya da olumsuz birer kadın karakter olarak karşımıza çıkarlar.

Anna Pavlovna Şerer, Çarıçe Mariya Fyodorovna'nın yakını ve nedimesidir. Kırklı yaşlarda olmasına rağmen kolay heyecana kapılan, çok hareketli bir kadındır. Bazen yalnızca çevresindekileri hayal kırıklığına uğratmamak isteğiyle heyecana kapılmış gibi görünür ve sürekli etrafına sahte gülücükler saçar: "Onun yaşlanmış yüz hatlarına gitmemesine rağmen, Anna Pavlovna'nın yüzünde sürekli oynayan ölçülü gülümsemesi, şımarık çocuklarda olduğu gibi, bu sevimli kusurunun sürekli farkında olduğunu, onu düzeltmeyi istemediğini, düzeltemediğini ve bunu gerekli bulmadığını ifade ediyordu."¹³⁰ Çıkarıcı, ikiyüzlü ve entrikalara eğilimli bir kadın karakterdir. Anna Pavlovna'nın en önemli özelliği saraylı kadınlara özgü bir zekâ kıvraklığına, nezakete sahip oluşu ve çevresindeki insanları evlendirme merakı, yani gençler arasında arabuluculuk yapmasıdır. Oysa kendisi hiç evlenmemiştir. Anna Pavlovna, açığız, duruma göre nasıl davranması gerektiğini bilen, sarayda nüfuz sahibi bir kadın karakterdir.

Anna Mihaylovna Drubetskaya ise orta yaşlarda bir kadın karakterdir. Kontes Drubetskaya, Rusya'nın en iyi ailelerinden birine mensuptur. Nataşa Rostova'nın annesi Kontes Rostova'nın en iyi dostlarından biridir. Fakat fakir düşmüş olan yaşlı Kontes Drubetskaya, yüksek sosyeteden uzaklaşmış ve

¹²⁷ L. N. Tolstoy, *Voyna i mir*, III. Cilt, s. 327.

¹²⁸ L. İ Matyuşenko, A.G. Matyuşenko, *a.g.e.*

¹²⁹ *A.g.e.*, s. 52.

¹³⁰ L. N. Tolstoy, *Voyna i mir*, I. Cilt, s. 23.

eski ilişkilerini yitirmiştir. Yine de bir şeyi aklına koyunca, istekleri yerine getirilinceye kadar bıkip usanmadan insanı tedirgin eden, istedikleri yapılmayınca başkalarını her an rahatsız ederek kavga çıkarmayı dahi göze alan bir kadın karakterdir. Yüzsüzlüğe varan kararlı bir karakteri vardır. Hayatının anlamı para ve toplumda iyi bir konuma sahip olmaktır. Bu iki şey için de her türlü aşağılanmaya razıdır.

Anna Karenina romanının ideal olsa bile olumsuz yanlarıyla gösterilen başlıca kadın karakteri romana ismini veren Anna Arkadyevna Karenina'dır.

Anna Karenina romanda çok güzel, çekici, zeki ve ciddi bir kadın olarak betimlenir. V. Şklovski, *Anna Karenina*'yı şöyle tarif etmektedir: "Romanın klasik tarzda yazılmış metninde, Anna çok güzel, ağırbaşlı, hareketli ve kendi üstünlüğünün farkında olan genç ve güçlü bir kadındır."¹³¹ Romanda Petersburg sosyeta Anna Karenina'yı saygıyla över ve onu "sosyetenin vicdani" olarak görür. Eşinin sevgisizliğine rağmen, onun mutlu bir yaşam sürdürdüğünü kabul eder. Anna Karenina'nın sahip olduğu güzellik ve gençlik ise romanda şöyle anlatılır: "Anna, sosyete hanımına ya da sekiz yaşında bir çocuk annesine benzemiyordu, ama kısa sürede Kiti'yi şaşırtan ve kendine çeken, gözlerinin bazen hüznü dolu, ciddi ifadesi olmasa, hareketlerinin kıvraklığıyla, tazeliğiyle, hem gülümsemesinde hem bakışında beliren canlılığıyla yirmi yaşında bir kıza benzemesiydi."¹³² Sevgilisi Vronski'nin annesi ise Anna Karenina'yı şöyle tanımlar: "Siz kendisiyle sohbet etmek de, yanında susmak da insana zevk veren tatlı kadınlardan birisiniz."¹³³ Anna Karenina, romanın başlarında o kadar güzel, içten, sevecen ve hayat dolu bir kadındır ki, onun ruh hali anında çevresindeki insanlara da geçer.¹³⁴

"Anna gülümsüyordu ve gülümsemesi ona
[Vronski'ye] da geçiyordu. O, düşünceye dalıyordu ve

¹³¹ V. Şklovski, *a.g.e.*, s. 496.

¹³² L. N. Tolstoy, *Anna Karenina*, s. 104.

¹³³ *A.g.e.*, s. 95.

¹³⁴ D. T. Orwin, *a.g.e.*, s. 204.

Vronski de ciddileşiyordu. (...) O [Anna] sade, siyah elbisesi içinde büyüleyiciydi, bileziklerle süslü dolgun kolları da, inci dizili sağlıklı boynu da, dağınık kıvrıkcık saçları da, küçük elleriyle ayaklarının zarif hareketleri de canlılık okunan güzel yüzü de büyüleyiciydi.”¹³⁵

Anna Karenina, H. Troyat’ın da belirttiği gibi özünde “iyiliğin, uysallığın ve dürüstlüğüne ete kemiğe bürünmüş halidir.”¹³⁶ O, kardeşi Stepan Oblonski’nin eşi Darya Aleksandrovna ile barışmasına yardım eden adeta bir iyilik meleğidir. İç güzelliği ile dış güzelliğinin uyumlu, olağanüstü birleşimi gibidir. Naziktir. Hiç kimseye kötülük etmek istemez.¹³⁷ Anna Karenina, Aleksey Karenin ile evlilikleri süresince iyi ve şefkatli bir annedir. Anna Karenina romanının ilerleyen kısımlarında, yaptığı tercihler sonucunda özellikle evlilik kurumuna bağlı kalmayıp, eşini aldattığı, başkasının sevgilisini elinden aldığı ve sevgilisini oğluna tercih ettiği için ideal kadın kimliğinden uzaklaşarak olumsuz bir kadın karaktere dönüşür. V. Nabokov’un da deyimiyle “Dünya edebiyatının en büyüleyici kişilerinden biri olan Anna, genç, güzel, özünde iyi ama yine de özünde bahtsız bir kadındır.”¹³⁸ Tolstoy’a göre, Anna Karenina hem suçlu hem de suçsuzdur. Suçludur, çünkü kadınlık ve annelik vasıflarını çiğneyerek yuvasını yıkmıştır. Suçsuzdur, çünkü hayatında hiç karşılaşmadığı tutkulu bir aşkın kölesi olmuştur.¹³⁹

Diriliş romanında da *Savaş ve Barış*’taki Anna Pavlovna Şerer ve Anna Mihoylavna Drubetskaya gibi sosyetedenden yaşça büyük ve olumsuz kadın karakterlere rastlamak mümkündür. Bu kadın karakterlerden ilki, Prenses Sofya Vasilyevna Korçagina’dır. Dış görünüş olarak zayıf, uzun boylu, hala genç görünmeye çalışan, sivri dişli, iri siyah gözlü ve esmer bir kadındır. Yatalak bir kadın olan Prenses Sofya sekiz yıldır sokağa çıkamaz ve

¹³⁵ L. N. Tolstoy, **Anna Karenina**, s. 117.

¹³⁶ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 495.

¹³⁷ L. Z. Poleşçuk, **a.g.e.**, s. 55.

¹³⁸ V. Nabokov, **a.g.e.**, s. 227.

¹³⁹ N. İ. Yakovkina, **a.g.e.**, s. 303.

misafirlerini çeşit çeşit çiçeklerle süslü olan odasındaki yatağında karşılar. Nehlyudov ile geçmişte iyi bir dostlukları vardır. Nehlyudov'un zengin ve soylu olması nedeniyle kızıyla evlenmesini ister. Her hareketi yapmacık olan Prenses Sofya sürekli karşısındaki insanları öven konuşmalar yapar ve karşısındakine bilgili ve kültürlü bir kadın olduğunu göstermek için bilimsel konulardan konuşmayı sever: "Kuşkusuz, Darwin öğretisinde gerçeğin büyük bir payı var. (...) Ya siz soyaçekime inanır mısınız?"¹⁴⁰ Prenses Sofya'nın evli bir kadın olduğu halde doktoruyla ilişkisi olduğu söylentileri vardır. Bu durum ise onun ahlakça düşmüş ve olumsuz bir kadın karakter olduğunu gösterir.

Diriliş'in sosyeteden ve yaşlı bir kadın olan diğer olumsuz karakteri ise romanının başkahramanı olan Nehlyudov'un teyzesi Kontes Yekaterina İvanovna Çarskaya'dır. Eski bir bakan karısıdır. Kontes yüksek sosyeteden çevresi olan, altmış yaşında, uzun boylu ve şişman, oldukça sağlıklı, neşeli, çalışkan ve geveze bir kadın olarak resmedilir. Kontes Yekaterina eşi Kont İvan Mihayloviç'in etkisi altında kalmış bir kadın karakterdir. Sahip olduğu zenginlik ile kendinden aşağı konumdaki kişileri küçük görmesi en önemli karakteristik özelliğidir. Kontes Yekaterina dindar bir kadınmış gibi davranır. Oysa yaşam tarzı ve doğası bu dinin emrettiği gibi değildir. Sadece yaşamındaki boşluğu doldurmak için dine sığınır. Sürekli dini konuların hüküm sürdüğü toplantılara, ayinlere gider veya sözde inanan kimseleri de kendi evine davet eder. Ayinleri, ikonları, Hıristiyanlığın bazı esaslarını kabul etmese de Kontes Yekaterina'nın odasının her yerinde ikonlar asılıdır. Bu toplantılara Nehlyudov'un katılmasını da ister. Kontes Yekaterina için bu toplantılar, onun sıkıntısı gidermekten başka bir şey değildir. Dini bir gösteriş aracı olarak kullanır. Bu sebeple Kontes Yekaterina da Tolstoy'un sevmediği olumsuz bir kadın karakterdir.

Diriliş romanının bir başka olumsuz kadın karakteri ise Natalya İvanovna Rogojinskaya'dır. Natalya Rogojinskaya ilk olarak romanda

¹⁴⁰ L. N. Tolstoy, *Voskreseniye*, s. 127.

Nehlyudov'un Sibirya'ya gideceği sırada karşımıza çıkar. Kardeşi Nehlyudov'dan on yaş büyüktür. İki çocuk annesidir. Eşine ve çocuklarına bağlıdır. Çıkarıcı bir kadın karakterdir. Nehlyudov, ablasını evindeki eşyaları alması için çağırdığında Natalya'yı daha çok ilgilendiren kardeşinin aldığı yeni kararlardır. Bu kararlar ise Katyuşa ile evlilik ve köylülere toprak dağıtma meselesidir. Natalya kardeşi Nehlyudov'un Katyuşa ile evlenme fikrini ilk başta hoş karşılar. Fakat bir yandan da kardeşinin bu kadınla evleneceğini düşündükçe dehşete kapılır ve sonunda onu bu işten vazgeçirmeye karar verir. Toprağı köylülere dağıtma işi ise aslında Natalya'yı pek ilgilendirmemektedir. Fakat eşi İgnatij Nikiforoviç Rogojinskiy'in baskısıyla kardeşini bu konuda ikna etmeye çalışır. Eşine göre toprağı para almadan köylüye dağıtma düşüncesi ona anormal bir hareket gibi görünür ve bu davranışı ciddiyete aykırı ve gururdan doğan bir davranış olarak değerlendirir. Bu sebeple karısına kardeşi ile görüşmesi için sürekli baskıda bulunur. Eşine karşı hakkını savunamamakta ve eşinin isteğine göre yaşamaktadır. Bu sebeple olumsuz bir kadın karakterdir.

Tolstoy'un olumsuz kadın karakterlerinin en belirgin özellikleri, toplumsal meselelere karşı duyarsız, sosyete yaşamından, balolardan kendini alamayan, yalnızca cinsel kimliği ve bin bir hile ile sahip oldukları servetleri ile ön plana çıkan kadınlar olmalarıdır.

Olumsuz kadınlar olarak adlandırdığımız karakterlerin hemen hemen hepsi sosyete de yetişmiş birer bayağı kadın modelidir. Bu tür kadınlar, toplumsal yaşam dendiğinde, sosyete balolarından başka şey düşünmezler. *Savaş ve Barış*'taki Elen Kuragina bu duyarsız tiplerin tipik bir örneğidir. Tolstoy'un dış görünüş olarak büyüleyici güzellikteki ustaca çizdiği Elen Kuragina sergilediği bayağı davranışları ve gösteriş merakı yüzünden, yazarın romanlarında idealize ettiği erkek karakterlerin de hoşuna gitmemektedir.

Elen Kuragina, çevresinde birçok zengin erkek bulunmasına rağmen, çıkarıcı ve ikiyüzlü babası Vasiliy Kuragin'in isteği üzerine, Pyer Bezuhov ile evlenir. Pyer Bezuhov, H. Troyat'ın tanımlamasıyla "iri, beceriksiz, miyop ve kaba saba"dır.¹⁴¹ Ama iyi niyetli ve zengin biridir. Elen Kuragina'nın zarafetine, inceliğine aykırılığı ile sosyete balolarında onun işine yarayan bir fon oluşturur. Kuşkusuz, Pyer Bezuhov'u ilk başlarda, Elen Kuragina'nın güzelliği, yüksek sosyete de hiç konuşmadan ağırbaşlı ve sakin tavrı büyüler. Ama zamanla Pyer Bezuhov yanıldığını anlar: "Evet, ben hiçbir zaman onu sevmedim. Onun ahlaksız bir kadın olduğunu biliyordum, ama bunu itiraf etmeyi cesaret etmedim."¹⁴² Aslında Pyer Bezuhov mantığı ile hareket edemez ve zaaflarına yenik düşerek Elen Kuragina ile evlenir. Fakat Elen Kuragina, eşini aldatarak çok geçmeden iç yüzünü gösterir. Bu durumdan sonra Pyer Bezuhov için Elen Kuragina, düşmüş, ahlaksız bir kadından başka bir şey değildir. İlk başlarda onun güzelliğinden etkilenip, herkesin Elen gibi birini istediğini düşünen Pyer, daha sonra onu şu sözlerle anlatır: "Yelena Vasilyevna hiçbir zaman kendi vücudundan başka bir şey sevmeyen, dünyadaki en aptal kadınlardan biridir, o, insanlara üstün zekâlı ve zarif biri gibi görünüyor, herkes de onun önünde eğiliyor."¹⁴³ Artık Elen Kuragina, Pyer Bezuhov için uzak durulması gereken aşağılık bir kadındır.

Savaş ve Barış romanının olumlu baş erkek karakteri Prens Andrey de kişiliğine ters düşen bu sosyete toplumuna ve kadınlara karşı bir tiksinti duyar. Liberal görüşlü genç Prens Andrey üstün bir irade gücüne sahip, çalışmayı ve okumayı seven bilgili bir kişidir.¹⁴⁴ Ayrıca çevresi tarafından saygı duyulan, iyi yetişmiş bir askerdir. Roman boyunca Prens Andrey özellikle sosyete yaşamına eleştirel bir gözle bakar. Bu ortamlarda karşısına çıkan mevki düşkünlerine, bürokratlara, ahlaki açıdan zayıf kadınlara tahammülü yoktur. Ona göre bu sınıf insanları, sürekli sahte tavırlar

¹⁴¹ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 425.

¹⁴² L. N. Tolstoy, **Voyna i mir**, II. Cilt, s. 452.

¹⁴³ **A.g.e.**, II. Cilt, s. 753.

¹⁴⁴ D. N. Ovsyaniko-Kulikovskiy, **a.g.e.**, s. 102.

sergilerler. Sosyete salonlarının özellikle de sosyete kadınlarının boş, anlamsız ve gösterişli hayatı onun katlanamayacağı bir durumdur:

“Anna Pavlovna’da [davetinde] beni dinlerler. Benim eşim ve bu kadınlar bu aptal topluluk olmadan yaşayamazlar... Bütün namuslu kadınların ve genel olarak bütün kadınların nasıl olduklarını bir bilsen. Babam haklı. Hepsinde bencillik, kendini beğenmişlik, budalalık ve bayağılık var – işte kadınlar göründükleri gibi olduklarında böyledir. Sosyetede onlara bakarsın, içlerinde bir şeyler var sanırsın, oysa hiçbir şey yok!”¹⁴⁵

Savaş ve Barış romanındaki baba Prens Nikolay Bolkonski de kızı Prenses Marya’nın sosyete kadınları gibi olmaması için var gücü ile çalışır: “Senin, bizim o budala sosyete kızlarına benzemeni istemiyorum.”¹⁴⁶ Onu evde kendisi yetiştirir. *Aile Mutluluğu* romanındaki Sergey Mihayloviç de, Prens Nikolay Bolkonski gibi elinden geldiğince eşi Maşa’yı sosyete toplumundan ve bu tarz kadınlardan uzak tutmaya ve korumaya çabalar.

Diriliş’de de Nehlyudov sosyete kadınlarından uzak durulması gerektiğini üstü kapalı bir şekilde ima eder. Sosyete ortamında yetişmiş biri olan Missi Korçagina, Nehlyudov’un romanın başında evlenmek istediği bir genç kızdır. Yirmi yedi yaşında bekâr bir genç kız için Nehlyudov sosyal statü bakımından iyi bir adaydır. Nehlyudov hiçbir zaman Missi’ye evlenme teklif etmez. Ama Missi, Nehlyudov’un yalnızca kendisine ait olduğunu düşünür ve onu müstakbel eşi olarak hayal eder. Korçaginler’i ziyarete gittiği bir akşam eve dönüşünde Nehlyudov artık vicdanını kirleten Missi’den, aslında Korçagin ailesinden kurtulmayı düşünür: “Korçaginlerden, Marya Vasilyevna’dan, miras gibi bütün sahte ilişkilerden kurtulmak, kurtulmak

¹⁴⁵ L. N. Tolstoy, *Voyna i mir*, I. Cilt, s. 56-57.

¹⁴⁶ *A.g.e.*, I. Cilt, s. 138.

gerekiyor” der¹⁴⁷ ve ruhsal bir temizlenme içinde olan Nehlyudov böylece onu kirleten her şeyden uzaklaşmayı tasarlar. “Missi yaratılış bakımından kötü bir kadın değildir.”¹⁴⁸ Ama ait olduğu sınıfın yaşam tarzına uygun davranış biçimleri sergiler. Aslında Nehlyudov’un isteği onu sosyete yaşamının içine sokan herkesten uzaklaşmaktır.

Olumsuz kadın karakterlerde görülen bir başka kötü özellik ise, eşini aldatmaları, buna rağmen sosyal hayatlarına hiç bir şey olmamış gibi devam etmeleridir. Bu kadın karakterler *Savaş ve Barış*’ta Elen Kuragina, *Anna Karenina*’da Anna Karenina, Prenses Betsi Tverskaya ve *Diriliş*’te Prenses Sofya’dır.

Elen Kuragina ve Prenses Sofya evli oldukları halde eşlerini aldatırlar. Fakat bu iki kadın da eşlerini aldattıkları halde hiçbir şekilde kendilerini suçlu hissetmezler. Elen Kuragina ilişkisini açıkça yaşamaktan çekinmez. Eşi Pyer’i saf, aptal, güçsüz, işe yaramayan birisi olarak görür. Bu sebeple evlenmelerinden kısa bir süre sonra Pyer’i, Dolohov ile aldatır. Bu durumu kabullenemeyen Pyer ise Dolohov’u düelloya çağırır. Fakat Elen bu durumu öğrendiğinde, durumundan utanmadan Pyer’i suçlar ve kendi suçunu ise Pyer’e yükler. Sonunda Elen bu rezaletten hiçbir şey olmamış gibi kurtulur. Pyer’in onu bırakması üzerine eski eşinden büyük bir para elde eden Elen, artık sosyetenin en zengin ve en soylu kadınlarından biri haline gelir. Toplum bu durumun suçlusunu olarak da Pyer’i yargılar. Elen’in sosyete çevresinde bu tavırları gösterebilmesi, hem çevrenin hem de kendisinin bu durumu normal karşıladıklarını ve yozlaşmış bir ahlaki anlayışa sahip olduklarını gösterir.

Kadının eşini aldatması konusunun ayrıntılı bir şekilde işlendiği roman, kuşkusuz *Anna Karenina*’dır. Romanın başında ideal bir kadın olduğu halde yaptığı seçim sonucunda olumsuz bir karaktere dönüşen Anna Karenina *Aile Mutluluğu*’nun Maşa’sı kadar şanslı olamaz. Anna, çok küçük bir yaşta

¹⁴⁷ L. N. Tolstoy, *Voskreseniye*, s. 132.

¹⁴⁸ A. Kaşoğlu, *a.g.e.*, s. 87.

halasının araya girmesiyle kendisinden yirmi yaş büyük olan Aleksey Karenin ile evlenir. Şüphesiz bu, sevgi ile kurulan bir evlilik değil, sadece toplumun uygun gördüğü bir evliliktir. O dönem için Aleksey Karenin işi ve bulunduğu mevkii gereği Anna için iyi bir adaydır. Anna için bu evlilik bir mantık evliliğidir. Anna kocası Aleksey'i sevmez ve evliliği süresince kocası ile arasında hiçbir zaman duygusal bir bağ kuramaz. Fakat çocuğu uğruna bu evliliği yürütmeye çalışır. B. Eyhenbaum'un ifadesiyle "Anna, Karenin ile olan evliliğinde eş değil, yalnızca bir annedir."¹⁴⁹ Anna'nın tek isteği mutlu olmaktır. Her ne kadar evliliği boyunca eşini sevmeye çalışsa da, bunu hiçbir zaman başaramamıştır.

Özünde dürüst ve ahlaklı bir kadın olan Anna sadece çocuğu için bu evliliği yürütmeye gayret eder. Romanın başlarında eşine sadık bir kadın olan Anna'nın eşini aldatmaya başladıktan sonra hayatı, davranışları değişmeye başlar, hatta çevresindekilere farklı gözlerle bakar. V. Nabokov'un belirttiği gibi, "Anna, Vronski ile tanıştıktan sonra çevresine eleştirel bir gözle bakmaya başlar. Hatta kocası Aleksey Karenin'in kulaklarının ne kadar büyük ve çirkin olduğunu ancak Vronski ile tanıştıktan sonra fark eder."¹⁵⁰ "Petersburg'da tren durur durmaz, Anna trenden indi, dikkatini ilk çeken yüz, eşinin yüzüydü. Onun [Aleksey Karenin'in] soğuk, endamlı görünüşüne ve özellikle kendisini hayrete düşüren melon şapkasının kenarlarına dayanan kulaklarına bakarak, 'Ah, Tanrım! Kulakları neden böyle oldu?'-diye düşündü."¹⁵¹ Aslında bu durum Vronski için de geçerlidir. O da Anna'nın aşkı ile ait olduğu çevredeki insanlara farklı bir gözle bakmaya başlamıştır. Tolstoy'un eserlerinde sanatsal açıdan önemli tiplerini inceleyen ünlü filolog D. N. Ovsyaniko-Kulikovskiy, Vronski'nin değişimini şöyle dile getirir: "Anna'nın aşkı ve bu aşkın bütün karışıklığı ve ani değişiklikleri Vronski'nin hayatına ve ruhuna yeni bir mana katıyor, onun önüne yeni ödevler koyuyor

¹⁴⁹ B. Eyhenbaum, **a.g.e.**, s. 196.

¹⁵⁰ V. Nabokov, **a.g.e.**, s. 227.

¹⁵¹ L. N. Tolstoy, **Anna Karenina**, s. 140.

ve onu daha önceden hiç düşünmediği şeylerin üzerinde daha ciddi düşünmeye zorluyordu.”¹⁵²

Toplumda güzelliği ve ahlaklı oluşu ile anılan Anna, Vronski'nin aşkı ile artık eskisi gibi değildir. Bu yasak aşk ilişkisi devam ettikçe Anna dürüstlüğüne kaybeder ve diğer sosyete kadınları gibi hareket etmeye başlar. Eşi Aleksey Karenin onu uyardığı zaman Anna ortada hiçbir şey yokmuş gibi umursamazca davranır. Aleksey Karenin'e "Sen hastasın" diyerek söylenenlerin üstünü örtmeye çalışır.¹⁵³ Bir de eşinin sorularına alaycı cevaplar verir: "Sakin ve alaycı bir şekilde 'ne olacağını dinliyorum' dedi. Hatta ilgiyle dinliyorum, çünkü işin aslını anlamak isterdim.”¹⁵⁴

Aşkın peşine düşmesine karşın bir tür vicdan hesaplaşmasına da giren Anna, toplumsal baskıya karşı koyar. Ama âşık olduğu erkekle kendisini suçlu hissettiren eşi arasında kalmanın bedelini ağır öder. Anna özünde kötü niyetli bir kadın değildir. O, yalnızca kendini aşka adanmış bir kadındır ve bu yolda da feda edemeyeceği bir şey yoktur. Fakat Anna toplum karşısında Elen Kuragina kadar şanslı olmaz. Üstelik Anna bu yasak ilişkisinden hamile kalır. Anna, Elen Kuragina gibi karakersiz bir kadın olmadığı için aldatan kadın konumuna düşmüş olmayı kaldıramaz ve çözümünü intihar etmekte bulur.

Sosyete toplumundaki kadınların bir başka özelliği de evliliklerde arabulucu kadın görevini üstlenmiş olmalarıdır. *Savaş ve Barış* romanındaki Elen Kuragina ve Anna Pavlovna Şerer bu tür kadın tiplerine verilebilecek en güzel örneklerdir. İkisi de arabuluculuk işlerinde oldukça tecrübelidirler. Bu kadın karakterlerin amaçları, çevrelerindeki insanları kendi kişisel çıkarları ve amaçları doğrultusunda evlendirmektir. Elen, kardeşi Anatol Kuragin'in Prens Andrey ile nişanlı olan Nataşa Rostova ile görüşebilmesi için sık sık

¹⁵² D. N. Ovsyaniko-Kulikovskiy, **a.g.e.**, s. 168.

¹⁵³ L. N. Tolstoy, **Anna Karenina**, s. 188.

¹⁵⁴ **A.y.**

Rostov'lara giderek yardım eder ve böylece Nataşa'nın Anatol hakkındaki düşüncelerinin değişmesinde etkili olur. Aslında Elen'in amacı, Nataşa'dan intikam almaktır. Çünkü daha önceden Nataşa, Elen'in elinden sevgilisi Boris'i almıştır. Nataşa evlerine sık sık konuk gelen Elen sayesinde önceden kendisine korkunç görünen Anatol'le sevgili olma fikrini düşünmeye başlar ve nişanlı olduğu halde onunla kaçmaya kalkışır.

Anna Pavlovna Şerer ise romanın daha ilk başlarında Anatol Kuragin'i Prenses Marya ile evlendirmeyi planlar: "İşe yaramaz oğlunuz Anatol'ü evlendirmeyi hiçbir zaman düşünmediniz mi? Yaşlı kızlarda evlilik kuruntusu olabileceğini söylüyorlar, dedi. Ben henüz kendimde böyle bir zayıflık hissetmiyorum, ama benim babası ile birlikte yaşadığı için çok mutsuz olan genç bir akrabam, Prenses Bolkonskaya var."¹⁵⁵ Romanın ilerleyen kısımlarında ise Kont Bezuhov'un oğlu Pyer ile Elen Kuragina'nın arasını yapmaya çalışır.

Anna Pavlovna Şerer çıkar ilişkisi kuramayacağı hiç kimse ile arkadaşlık etmez. Evinde düzenlediği bir baloda Pyer Bezuhov'a babasından büyük miktarda miras kaldığı ve artık sosyetenin aranan isimlerinden biri olduğu için yakınlık gösterir. Sık sık Elen ile Pyer'i konuşturmaya ve baş başa bırakmaya çalışan Anna Pavlovna için Elen, sosyetenin en gözde ve en saygın genç kızlarından. Pyer'e sık sık Elen'i öven sözler söyler: "Fevkalade güzel olduğu doğru değil mi? (...) Onu kim alırsa, mutlu olur! Onunla sosyete dışından bir eş, istemeden ve zorlanmadan sosyetedeki en parlak yeri alır. Doğru değil mi?"¹⁵⁶

Anna Pavlovna Şerer bu ilişkiden bir çıkar elde edemez. Elen ve Pyer'in ayrıldığını duyduktan sonra önceleri övdüğü Pyer hakkında sonradan kötü sözler söyler ve bu evliliğin aslında hiç olmaması gerektiğini de şöyle ifade eder: "Ben daha o zaman ve herkesten önce (kendi birinciliğinde ısrar

¹⁵⁵ L. N. Tolstoy, **Voyna i mir**, I. Cilt, s. 26.

¹⁵⁶ **A.g.e.**, I. Cilt, s. 295.

ediyordu) onun, çağımızın ahlaksız düşünceleriyle bozulmuş akılsız bir genç olduğunu söylemiştim. Ben bunu, o [Pyer] yurtdışından yeni döndüğünde ve herkes ona hayranlık duyduğu zamanlar söylemiştim, hatırlayınız, bir akşam bende sanki kendisi bir şeymiş gibi tavırlar takınmıştı. Sonunda ne oldu? Ben daha o zamanlar bu evliliği istemiyordum ve olacak her şeyi önceden söylemiştim.”¹⁵⁷ Görüldüğü üzere, bu iki kadın karakter de yaşadıkları çevre itibarıyla insani vasıflarını yitirmiş kişilerdir. Elen Kuragina bu işe daha çok intikam almak için kalkışırken, Anna Pavlovna Şerer maddi ve kişisel çıkarları ön planda düşündüğü için böyle hareket eder. İki karakter de arabulucu kadın misyonunu iyilik için değil, kişisel çıkarları için üstlenirler. Kanımızca yazar tarafından bu kadınlar yaptıklarından dolayı adeta cezalandırılırlar.

Tolstoy’un romanlarında yer alan soylu kadınların en büyük özelliklerinden birisi de yabancı dile hayranlıklarıdır. Olumsuz kadın karakterler yabancı dilde konuşmayı bir gösteriş aracı olarak görürler. Çünkü yabancı dilde konuşmak, 19. yüzyıl sosyete yaşamının tipik bir özelliği ve Avrupa’ya olan hayranlığın bir göstergesidir. Bu kadınlar olur olmaz her yerde özellikle Fransızca konuşarak, çevresindeki erkekleri etkilemeye çalışırlar. Fransızca dışında konuşmalarında İngilizce ve Almanca kelimeler de yer alır.

Savaş ve Barış’ta, *Anna Karenina’da* ve *Diriliş’te* soylu kesim kadınlarının eğitimlerinin bir parçası olan Fransızca ve yer yer İngilizce konuşmalara sık sık rastlanır. Olumsuz kadın karakterlerin hemen hemen hepsinin Fransa’ya karşı bir hayranlık içinde oldukları görülür. Anna Pavlovna Şerer’in düzenlediği bir baloda Anna Pavlovna’nın konuklarıyla yarı Fransızca yarı Rusça sohbet ettiği ve Fransızlara karşı nasıl bir hayranlık beslediği gözlerden kaçmaz: “Bugün iki çok ilginç misafirim var, le vicomte de MorteMariat, il est allié aux Montmorency par les Rohans, Rohanlar Fransa’sının en soylu ailelerinden biridir. Gerçek, iyi göçmenlerden biridir.

¹⁵⁷ A.g.e., II. Cilt, s. 516.

Sonra L'Abbe Morio da var: O, çar tarafından kabul edilmiştir. Biliyor musunuz?"¹⁵⁸

Soylu kesim kadınları yalnızca sosyete balolarında karşılaştıkları yabancılarla değil, kendi aralarındaki konuşmalarını dahi Fransızca cümlelerle süslerler. Kont Bezuhov'un ölüm döşeğinde olduğu sırada, Anna Mihaylovna Drubetskaya'nın Prens Vasiliy Kuragin ile yarı Rusça yarı Fransızca konuşmaları bu sebeple dikkat çekicidir: "Bu dakikalarda beklemek mümkün değil, Prens. Pensez, il y va du salut de son ame... Ah! c'est terrible, les devoirs d'un chretien..."¹⁵⁹ O. Figes'in de belirttiği gibi, "o dönemde Fransızca konuşmak bir nevi sosyal gösteriş dilidir."¹⁶⁰

Elen Kuragina ise bilhassa çevresindeki erkekleri etkilemek amacıyla Fransızca konuşur. Çünkü amacı sosyete balolarındaki Fransız komutanları kendine hayran bırakmaktır. Aristokrat bir çevrede terbiye görmüş olmasına rağmen, Pyer ile konuşurken dahi kaba sözlerini Fransızca cümlelerle tamamlar: "Ben aptal mıyım?.. Git de kendin dene bakalım... allez vous promener."¹⁶¹

Anna Karenina romanında ise arka planda yer alan ve olumsuz bir karakter olan Vronski'nin kuzeni Prenses Betsi Tverskaya'nın da konuşmalarında Fransızca sözcüklere yer verdiği görülür: "Ne umudunuz olabilir ki? Entendons nouns..."¹⁶² Ayrıca Prenses Betsi konuşmalarında İngilizce sözcüklere de zaman zaman yer verir: "Ama Prenses Betsi onun kendi deyimiyle sneering tarzına hiç dayanamıyordu."¹⁶³ *Anna Karenina*'nın da konuşmalarında sık sık Fransızca cümleler yer alır. Kardeşi Stepan Arkadyeviç'in eşi Darya Aleksandrovna ile sohbet ederken konuşmalarında yer yer yabancı kelimeler kullanır: "Nereden başlayacağımı bilemiyorum.

¹⁵⁸ A.g.e., I. Cilt, s. 24.

¹⁵⁹ A.g.e., I. Cilt, s. 86.

¹⁶⁰ O. Figes, a.g.e., s. 81.

¹⁶¹ L. N. Tolstoy, *Voyna i mir*, II. Cilt, s. 452.

¹⁶² L. N. Tolstoy, *Anna Karenina*, s. 167.

¹⁶³ A.g.e., s. 181.

Mais je ne vous ferai grace de rien. (...) Ben de ona minnettarım. Petersburg'da bir an oldu, bana yoldaş gerekti."¹⁶⁴

Diriliş romanında da soylu kesim kadınlarının konuşmalarında sık sık Fransızca cümleler yer alır. Tolstoy, Nehlyudov'un Petersburg'da evlerine konuk olduğu generalin karısını o dönemin tipik soylu kadınlarını yansıtırcasına şöyle tarif eder: "Evin hanımı, Nikolay sarayının Fransızca'yı anadiliymiş, Rusça'yı da anadili değilmiş gibi konuşan eski nedimelerden olan tam bir Petersburg hanımefendisiydi."¹⁶⁵ Missi Korçagina da Nehlyudov ile konuşurken söylediklerinin arasına Fransızca kelimeler ekler: "Hadi bana gidelim. Şu sizin mauvaise humeur'inizi dağıtmaya çalışalım."¹⁶⁶ Nehlyudov'a yazdığı mektupları dahi Fransızca satırlar süsler: "Maman vous fait dire que votre couvert vous attendra jusqu'à nuit. Venez absolument, a quelle beure que cela soit."¹⁶⁷ Missi Korçagina'nın dışında Kontes Yekaterina İvanovna Çarskaya da, yeğeni Nehlyudov ile sohbet ederken konuşmalarını sık sık Fransızca cümlelerle tamamlar: "Ama beni ilgilendirir, diyorum. Mutlaka gel. Hadi söyle, benden başka ne istiyorsun? Videz votre sac."¹⁶⁸

Bu bölümde ele alınan olumsuz kadın karakterler Tolstoy'un sevmediği kadın modelleridir. Bu kadınlar çıkarıcı, ikiyüzlü, sahtekâr, gösteriş budalası olmalarıyla aslında toplum tarafından istenmeyen kadınlardır. Bu kadınlar için genellikle insani ilişkiler ve vatanın çıkarları bir önem taşımaz. Düşündükleri tek şey kendileridir. Bencillik bu tür kadınların en tipik özelliğidir.

¹⁶⁴ **A.g.e.**, s. 718.

¹⁶⁵ L. N. Tolstoy, **Voskreseniye**, s. 554.

¹⁶⁶ **A.g.e.**, s. 129.

¹⁶⁷ **A.g.e.**, s. 21.

¹⁶⁸ **A.g.e.**, s. 324.

3.3. GÜÇLÜ ve ZAYIF KİŞİLİKLİ KADINLAR

Tolstoy'un romanlarında yarattığı ve ilk iki bölümde incelediğimiz kadın karakterler aynı zamanda güçlü ve zayıf kişilikleriyle de dikkat çekerler. Yazarın öne çıkan kadın karakterleri, çoğunlukla güçlü ve aktiftirler. Güçlü kadın karakterlerin genellikle mantıkları ile hareket ettikleri, karşılaştıkları problemler karşısında hemen pes etmedikleri ve hiçbir zaman mücadeleye etmekten kaçınmadıkları göze çarpar. Toplumsal ilişkilerde son derece güçlü görünen bazı kadın karakterlerin ise olumsuz bir durum karşısında bunalıma girdikleri gözlemlenir. Ama içinde buldukları zorlukları aşabilmek için de çabalarlar.

Savaş ve Barış'teki Nataşa Rostova ve Prenses Marya, *Anna Karenina*'daki Kiti karakter olarak güçlüdürler. Bu üç genç kızın ortak özellikleri, nerede nasıl davranmaları gerektiğini bilmeleri ve duygularını kendi içinde yaşamalarıdır. Fakat konu aşk olduğunda kişiliklerinin daha çok zayıf yanları ön plana çıkar. Bu kadın karakterler sevdikleri erkekler için her şeyi feda etmeye hazırdırlar.

Nataşa'yı, Prenses Marya'yı ve Kiti'yi yakından incelediğimizde, bu üç genç kızın aşk karşısında benzer tavırlar takındığını görürüz. Bu üç genç kız, saf ve temiz kalplidirler. Üçü de evlenmeden önce yaşadıkları aşklarda yanılığa düşmüşlerdir.

Nataşa ve Prenses Marya'nın âşık olduklarını sandıkları kişi Anatol Kuragin'dir. Anatol de ablası Elen Kuragina ve babası Vasili Kuragin gibi kötü niyetli ve olumsuz bir karakterdir. Hovarda ve ahlaksız bir sosyete genci olan Anatol'ün tek isteği, maddi çıkar sağlayabileceği kadınlarla birlikte olmak ve gününü gün etmektir.

Anatol Kuragin, Nataşa ile bir sosyete balosunda tanışır. Nataşa ise bu sırada Prens Andrey ile nişanlıdır. Anatol'ün sosyete kadınları arasındaki

kötü ününü bilen Nataşa, Elen Kuragina'nın söyledikleri ile Anatol hakkındaki düşüncelerini değiştirir. Bu sırada Nataşa Prens Andrey'in kendisini bırakıp Avrupa'ya gitmesinden dolayı büyük bir yalnızlık içindedir. Nataşa'nın bu halinden faydalanmaya çalışan Anatol de çok geçmeden onu evlenme vaadiyle kandırarak ağına düşürür. Ama sonradan Nataşa'yı terk eder. Rostov ailesinin ve Prens Andrey'in intikamından korktuğu için ortadan kaybolur. Korkaklığı onu ülkesini terk etmeye mecbur bırakır.

Nataşa, Anatol'e duyduğu aşk ile adeta kör olur. Etrafındaki hiç kimsenin uyarılarına kulak asmaz. D. T. Orwin, Nataşa'nın Anatol ile olan ilişkisini şöyle yorumlar: "Nataşa'nın diğer erkeklerle arasında her zaman bir "utanç engeli" vardı. Ama Nataşa, Anatol ile arasında bu engeli hissetmiyordu."¹⁶⁹ Aslında Nataşa, Anatol'e karşı gerçek bir aşk hissetmez. Onunki yalnızca fiziksel bir beğeni ve yalnız kalmaktan korkmasıdır. Tolstoy, ismi ile dahi Anatol'e çekici bir hava katar. Onu Rusçadaki biçimiyle bir Fransız ismi ile adlandırır.¹⁷⁰ Nataşa da kendisine mutluluk getireceğini sandığı yolda doğru bir adım attığını düşünür. Oysa bu yol onu uçuruma götürecektir. Anatol ile kaçma fikrinin gerçekleşmemesinden sonra, Nataşa ağır bir bunalım geçirir. Tüm hayat neşesini yitirir. Gülmeyi, dans etmeyi, şarkı söylemeyi, naz etmeyi dahi acısına bir hakaret olarak görür: "Pişmanlık gözyaşları, o dönüşü olmayan, tertemiz zamanların anılarının gözyaşları; mutlu olabileceği gençliğini boş yere mahvettiğine üzülmekten kaynaklanan can sıkıntısının verdiği gözyaşları."¹⁷¹ Bu ağır bunalım sonucunda içine kapanan Nataşa uzun bir süre yataktan çıkamaz. Duyduğu vicdan azabı ise onu yiyip bitirir: "Ona [Prens Andrey'e] yaptığım kötülük beni yalnızca üzüyor."¹⁷² Fakat zamanla kendini dine verir. Oruç tutmaya ve ayinlere katılmaya başlar. Tanrı'ya kendisine doğru yolu bulmasını göstermesi için sürekli dua eder: "Ne yapacağımı, sonsuza dek kendimi nasıl yola

¹⁶⁹ D. T. Orwin, **a.g.e.**, s. 138.

¹⁷⁰ **A.y.**

¹⁷¹ L. N. Tolstoy, **Voyna i mir**, III. Cilt, s. 85.

¹⁷² **A.g.e.**, II. Cilt, s. 838.

getireceğimi, sonsuza dek hayatla nasıl baş edeceğimi bana öğret...”¹⁷³ Ancak böylelikle yaşama tekrar sarılır. Fakat bu aşk yüzünden Prens Andrey'i kaybeder.

Anatol, Prenses Marya'ya da mutsuzluk getirir. Kendisine Tanrı tarafından gönderildiğini düşündüğü bu damat adayını gördüğü ilk anda Prenses Marya'nın kalbi sevgi ile dolar. Hayal ettiği tek şey, bir erkeğin sevgisini tatmaktır. Prenses Marya, Anatol'ü gördüğü ilk anda bu güzel bakışlı adamın iyi ve yüce kalpli bir insan olduğunu düşünür. Kısaca, Anatol, Prenses Marya'nın gözünde iyi özelliklerle kuşatılmıştır ve kuşkusuz, ona mutluluk getirecek bir insandır.¹⁷⁴ Prenses Marya, artık hayallerinde kendisini mutlu bir kadın ve kucağında çocuğu ile bir anne, bu iyi kalpli adamı eşi olarak canlandırır.¹⁷⁵ Yine de çirkinliğinin damat adayının düşüncesini etkilemesinden korkar. Fakat onun saf bir duyguyla sevdiği Anatol, çapkın bir sosyete gencidir ve babasının isteğiyle Bolkonski ailesinin servetine konmak için bu evliliği kabul etmiştir.

Anatol için Prenses Marya'nın dış güzelliği önemli değildir. Prenses Marya akıllıdır, fakat derin bir bilgiye sahip biri olarak kendini göstermez. Bu yüzden onunla konuşmak hem ilginç, hem de kolaydır. Ne yazık ki Prenses Marya'nın bu meziyetini hiç kimse anlamaz ve buna değer vermez. Anatol, onun ruhunun güzelliğinde nadiren bulunan gerçeği anlayacak biri değildir. Anatol, yalnızca Prenses Marya'nın gösterişsiz bedenini görür. Asıl olan güzelliği, yani ruhunun güzelliğini fark edemez. Amacı gönül eğlendirerek vakit geçirmek olan Anatol, dadı Madam Bourienne'yi baştan çıkararak, onu kandırır. Prenses Marya da bu ilişkiyi anladıktan sonra evlilik teklifini kabul etmez. Fakat ilk başta bu durum onun için umutlarının yıkılması anlamına gelse de, bu olay onun kaderini değiştirir ve onu büyük bir felaketten kurtarır. Prenses Marya da çıkış yolunu Nataşa gibi yine Tanrı'da bulur ve kimseye

¹⁷³ A.g.e., III. Cilt, s. 90.

¹⁷⁴ M. K. Tsebrikova, a.g.m., s. 137.

¹⁷⁵ A.g.m., s. 138.

kin tutmaz.¹⁷⁶ Çünkü Prenses Marya'nın benimsediği Hıristiyan ahlakı herkesi sevmesini ve herkesi affetmesini öğütler.¹⁷⁷ Ayrıca Tolstoy'un romanda belirttiği gibi, Prenses Marya'nın ruhunun derinliğinde sakladığı bir hayal, bir umut daha vardır ve hayattaki en büyük cesareti de onda bulur. Prenses Marya da hayatın derinliklerini unutturan hayal ve umudunu, kendisini babasından gizli olarak ziyaret eden "Tanrı insanları, ermişler ve hacılar" uyandırmışlardır.¹⁷⁸

Anna Karenina romanındaki Kiti ise on sekiz yaşında sosyete balolarına yeni adım atmış genç bir kızdır. Zarifliği ve güzelliğinden ötürü çevresinde onunla evlenmek isteyen birçok aday vardır. Bu adayların başında ise Levin ve Vronski gelmektedir. Kiti, her iki genç adama da ilgisiz değildir. Fakat Vronski'nin sahip olduğu rütbe ve sosyetedeki yeri Kiti için ilk başlarda daha etkileyicidir. Ayrıca Vronski yakışıklı, zengin, kibar, saygılı ve naziktir.¹⁷⁹ Bu sebeple Vronski'nin âşkı ona cazip gelmiştir. Oysa Vronski, Anatol gibi oldukça bencil biridir. Kendisini tanımayanları sakın görünüşüyle şaşırtan ve heyecanlandıran Vronski aslında çevresindeki insanlara sadece birer eşyaymış gibi bakmaktadır.¹⁸⁰ Kiti de Vronski'nin gözünde sadece şirin, saf ve hoş vakit geçirilebilecek bir genç kızdır. Levin ise bir toprak beyidir. Tolstoy'un tanımlamasıyla "O [Levin] (...) toplumun anlayışına göre, hiçbir işe yaramayan insanların yaptığı işleri yapan, kendisinden hiçbir şey olmayacak, yeteneksiz, küçük, inek yetiştiriciliğiyle, çulluk avıyla, inşaat işiyle uğraşan bir toprak beyiydi."¹⁸¹ Bu yüzden Kiti annesinin de etkisiyle, Levin'in evlenme teklifini reddeder. Annesine göre Vronski, onun için daha uygun bir eştir. Bu durum kararsızlık anında Kiti'nin aşk konusunda ne kadar tecrübesiz olduğunu gösterir.

¹⁷⁶ A.g.m., s. 137.

¹⁷⁷ L. D. Opulskaya, a.g.e., s. 118.

¹⁷⁸ L. N. Tolstoy, *Voyna i mir*, II. Cilt, s. 684.

¹⁷⁹ Y. Marziye, "Röl religii v duhovnom vozrojdenii literaturnih geroin L. N. Tolstogo", *Pazhuhesh-e Zabanha-ye Khareji*, No. 35, Special Issue, Russian, 2007, s. 94. (Erişim) <http://journals.ut.ac.ir/page/download-Nn6o0nZUMmY.artdl>, 24 Temmuz 2012

¹⁸⁰ D. N. Ovsyaniko-Kulikovskiy, a.g.e., s. 164.

¹⁸¹ L. N. Tolstoy, *Anna Karenina*, s. 51.

“Levin’i hatırlamak onu rahatlatıyordu. Vronski ile anılarına, tersine, [Vronski] sosyetenin en üst basamağında ve sakin yaradılışlı bir insan olmasına karşın, rahatsız edici bir şey karışıyordu; sanki sahte olan şey, onda değildi, o çok sade ve sevimliydi, - ama sahtelik ondaydı [Kiti’deydi], kendini, Levin ile oldukça doğal ve rahat hissediyordu. Ama Vronski ile geleceği düşünür düşünmez önünde pırıl pırıl, mutlu bir sahne belirliyordu; Levin ile geleceği sisle örtülüydü.”¹⁸²

Vronski ve Anna Karenina’nın da bulunduğu bir baloda Kiti’nin evlilik hayali yıkılır. Çünkü Vronski kendisini değil, Anna’yı dansa kaldırır: “Kiti’nin ruhunda bütün balo, bütün sosyete, her şey sisle kaplanmıştı. Yalnızca aldığı sıkı okul eğitimi onu ayakta tutuyordu ve ondan isteneni yapmaya, onu dans etmeye, sorulara cevap vermeye, konuşmaya hatta gülümsemeye zorluyordu.”¹⁸³ Vronski’nin ve Anna’nın bakışlarında birbirlerine duydukları hayranlık Kiti’nin dikkatinden kaçmaz. Vronski için Kiti ile olan beraberlik küçük bir kaçamaktır ve Kiti ile evliliği kesinlikle düşünmez: “Peki ne olacak?” Hiçbir şey. Ben iyiyim, o da iyi.”¹⁸⁴ Bu olay Kiti’nin aldığı ilk acı yaşam deneyimidir.¹⁸⁵ Baloda gördüklerinden sonra Kiti hata yaptığının farkına varır ve Vronski’yi Levin’e tercih ettiği için büyük bir pişmanlık duyar: “Kendisinden başka hiç kimse onun [Kiti’nin] durumunu anlamıyor, onun dün, belki de sevdiği bir insanı reddettiğini ve bunu başka bir erkeğe inandığı için yaptığını hiç kimse bilmiyordu.”¹⁸⁶

Çok geçmeden Anna’nın Vronski ile ilişkisini öğrenen Kiti rahatsızlanır. Bu hastalığın sebebi, Kiti’nin Levin’in evlenme teklifini reddetmesinin üstüne Vronski’nin ihanetine uğramasıdır. Kiti gururlu bir genç kızdır ve ablası Darya

¹⁸² **A.g.e.**, s. 77-78.

¹⁸³ **A.g.e.**, s. 116.

¹⁸⁴ **A.g.e.**, s. 89.

¹⁸⁵ Y. Marziye, **a.g.m.**, s. 94.

¹⁸⁶ L. N. Tolstoy, **Anna Karenina**, s. 116.

Aleksandrovna'ya bu ilişkinin geleceği hakkındaki düşüncelerini şu satırlarla dile getirir: "Gururlu olduğumu ve senin yaptığını hiçbir zaman, hiçbir zaman yapmayacağımı, bana ihanet eden, başka bir kadını seven bir erkeğe geri dönmeyeceğimi söyledim ve tekrar ediyorum."¹⁸⁷ Ayrıca Kiti bu sözleriyle ablası ile kendisini karşılaştırarak güçlü olduğunu göstermeye çalışır. Kiti iyileşme isteği ile Almanya'ya kaplıcalara gider. Burada tanıştığı Madam Ştal'ın ve Varenka'nın etkisi ile insanın özellikle kendisi için yaşaması gerektiğini anlar. Onların etkisi altında Kiti bütün ruhuyla kendisini dine ve iyiliğe adar.¹⁸⁸ Artık Kiti'nin hayata bakış açısı değişmiştir. Parıltılı bir hayat yerine içten, sevecen bir hayat ona daha gerçekçi gelir.

Kiti uzun bir tedaviden sonra artık düşüncelerinden Vronski'yi atmış bir şekilde Rusya'ya geri döner. Moskova acıları artık onun için birer anıdır. Levin ise Kiti'nin evlenme teklifini reddettiğinde büyük bir hayal kırıklığına uğramış ve Moskova'yı terk ederek köyünde kendini işlerine adanmıştır. Fakat kader yine Levin ve Kiti'nin yollarını birleştirir. Kiti, ablasının çocukları ile birlikte kaldığı köye giderken Levin onu arabanın içinde görür. Levin Kiti'yi gördüğü anda onun hakkında düşündüğü tüm kötü anıları unuttur. Çünkü onu hala sevmektedir. Levin, Darya Aleksandrovna ve Stepan Oblonski'nin ısrarı ile Kiti'ye tekrar evlenme teklif eder. Çok geçmeden evlenen Kiti ve Levin mutlu bir aile hayatına kavuşurlar.

Nataşa ve Kiti, aşklarının mutsuzlukla sonuçlanmasından dolayı, ruhsal bir bunalım geçirirler. Fakat Tolstoy bu iki "iyilik meleği"ni yeniden hayata döndürür. Çünkü bu iki kadın karakter de yaşama sevincine sahiptirler. İkisi de başlarından geçen acı tecrübelerden sonra hayata daha sıkı tutunurlar ve yaşamda daha önemli şeylerin olduğunu anlarlar. Nataşa ve Kiti sosyete de yetişen kızlar olarak sahte aşkın ağına hemen düşmüşlerdir. Oysa Prenses Marya, Tanrı inancı ile hareket ederek, yanlış bir adım atmamış ve hataya düşmemiştir. Prenses Marya, kaderi Tanrı'nın sunmuş olduğu bir sınav

¹⁸⁷ A.g.e., s. 163.

¹⁸⁸ Y. Marziye, a.g.m., s. 97.

olarak kabul eder. Bu yüzden başına kötü bir durum geldiğinde, Nataşa gibi her seferinde hıçkırarak ağlamaz veya kendini zehirlemeye çalışmaz, yalnızca dua ederek Tanrı'ya sığınır. Nataşa aşkın gölgesi altında mutlu olmak, Prenses Marya ise Tanrı'nın yolunda gitmek ister. Fakat bu üç güçlü karakterin ortak kaderi, romanların sonunda Tanrı yolunda birleşmeleri ve mutlu bir aileye kavuşmalarıdır.

Nataşa ve Prenses Marya karakterleri yaşadıkları bu talihsiz aşk olayından sonra daha olgunlaşmış bir şekilde karşımıza çıkarlar. Bu olayın dışında bu güçlü iki kadın karakter ortak bir acı daha yaşamak zorunda kalır. Prenses Andrey'in acı ölümü bu kadınları daha da güçlü kılar ve birbirine yakınlaştırır. İkisi de geride bıraktıkları kişiler için ayakta durmak ve acılara boyun eğmek zorundadırlar.

Güçlü bir kadın karakter olmasına rağmen Prenses Marya bir tek babası Prenses Nikolay Andreyeviç Bolkonski karşısında zayıf ve sinik bir kadın gibi hareket eder. Babasının otoritesi karşısında uysal, çekingen bir tavır sergiler. Kanımızca, bu da babasına karşı duyduğu derin hürmetten kaynaklanır.

Prenses Nikolay Andreyeviç Bolkonski kişilik olarak despot biridir. Bu özelliğini ise en çok kızı Prenses Marya üzerinde sergiler. Prenses Marya babasına karşı her zaman sabır gösterir ve onun söylediklerine itiraz etmeden boyun eğer. Babasını taparcasına sever ve bu yüzden de sürekli acı çeker. Onun şikâyet etmeye ya da sızlanmaya hakkı yoktur. Prenses Marya, babasının ona bir kez sevgiyle bakması, güzel bir şeyler söylemesi için büyük bir özlem duyar. Babası ise kızının bu sessizliğini ve ürkekliğini bildiği halde, onu en kötü sözlerle aşağılar ve onu derinden incitir. Babası onu sürekli cahil, bilgisiz olmakla suçlar. Marya ise babasının bu tutumu karşısında sadece üzüldüğünü gösteren bir tavır takınır ya da babasının ona yüklediği sıfatı kabullenip, kaderine boyun eğer. Ama hiçbir zaman babasına isyan etmez.

Prenses Marya, her zaman kendisi ile babası arasındaki uçurumu fark eder. İkisinin ilişkisi hiçbir zaman kardeşi Prens Andrey ve babası arasındaki ilişki gibi olmaz. Oysa Prenses Marya, babasını yalnız bırakmamak için yaşamının en güzel yıllarını feda eder. Bunun karşılığında da babasından sürekli aşağılayıcı sözler duyar.

Prens Nikolay Bolkonski için çevresindeki insanların, çocuklarının dahi rahatlığı, istekleri, mutlulukları, onun iradesi karşısında hiçbir öneme sahip değildir.¹⁸⁹ Prenses Marya, babası için sürekli fedakârlıklarda bulunur. Bu arada giderek de yaşlanır ve yaşam gittikçe onun için daha da dayanılmaz bir hale gelir.¹⁹⁰ Tolstoy da Prenses Marya'nın gündün güne değişen ruhsal ve bedensel halini şöyle resmeder: "Prenses Marya, yaşamının en güzel yıllarını bitmeyen, ahlakla ilgili üzüntülerin korkusu içinde faydasız ve neşesiz geçirmiş, ürkek, çirkin, yaşlanmaya yüz tutmuş bir genç kızdı."¹⁹¹ Prens Nikolay Bolkonski, onu her adımda aşağılamaktan ve acı çektirmekten neredeyse zevk duyar. Bunun başlıca sebebi olarak da kendisinin geliştirdiği eğitim metodunu kızının başaramaması olarak görür.¹⁹² Prenses Marya'nın üzgün yüz ifadesi ise babası için sürekli bir sitem anlamına gelir. Bu da yaşlı prensin sabredemeyeceği bir durumdur. Prenses Marya'nın her şeye boyun eğmesi, sadakati ve sevgisi babasını daha da fazla sinirlendirir.

Aslında Prens Nikolay Bolkonski kızının yanından ayrılmasını kesinlikle istememektedir. Her ne kadar sinirlendiğinde kızı için "hiç kimse bu aptala evlenme teklif etmiyor." diye bağırrsa da, o, gerçekte kızının evlenmesini istemez.¹⁹³ Prenses Marya, Anatol'ün yaptığı evlilik teklifini kabul etmediğinde, Prens Nikolay Bolkonski mutlu olur. Çünkü Prens Nikolay Bolkonski yalnız kalmayacaktır. Babasını yalnız bırakma fikri bir kez olsun Prenses Marya'nın aklından geçmez.

¹⁸⁹ A.y.

¹⁹⁰ M. K. Tsebrikova, a.g.m., s. 138.

¹⁹¹ L. N. Tolstoy, *Voyna i mir*, III. Cilt, s. 45.

¹⁹² M. K. Tsebrikova, a.g.m., s. 138.

¹⁹³ A.g.m., s. 139.

Prens Nikolay Bolkonski, oğlu Prens Andrey'e kız kardeşini s¼rekli şikâyet eder. Kendisinin hasta olduğunu, bu hastalığın sadece kızını Prenses Marya'dan ileri geldiğini, onun kendisini bilerek ¼z¼p sinirlendirdiğini, yeğeni k¼çük Prens Nikolay'ı şımarttığını, budalaca s¼zleriyle terbiyesini bozduğunu s¼yler. Ama Prens Nikolay Bolkonski kızının yaşamının kendi ellerinde olduğunun, onu mutluluktan yoksun bıraktığının ve onu yalnızlığa mahk¼m ettiğinin farkındadır. Prenses Marya'yı ¼zmesinin elinde olmadığını ve kızının buna layık olduğunu d¼ř¼nmektedir.

Tolstoy'un ustaca yarattığı en b¼y¼k kadın karakterlerden biri olan Anna Karenina ise aşk karşısında hem g¼çl¼ hem de zayıf bir kişiliğe sahiptir. Anna, romanın başında g¼çl¼ bir kadın karakterdir. G¼çl¼ olmanın yanında cesurdur. Onu g¼çl¼ ve cesur kılan da oğlu Seryoja'ya duyduğu sevgisidir. Anna ¼zellikle oğlu için aşksız ve sevgisiz geçen bu sekiz yıllık evliliğe katlanır. Ancak Vronski ile karşılaşınca hayatı yaşayamadığının farkına varır. Anna, Vronski ile aşkının filizlendiği ilk sıralarda da g¼çl¼ bir kadın profili çizer. İlk başlarda evli bir kadın olduğu için bu yakınlaşmaya kendince karşı koymaya çalışır. Vronski'ye duyduğu aşk ile artık Anna her dakika mantığı ve duyguları arasında bir çatışma yaşar ve itiraf etmek istemese de kendini suçlu hisseder: "Bug¼n de sizinle karşılaşacağımı bildiğim için mahsus buraya geldim. Bunun bitmesi gerektiğini size s¼ylemek için geldim. Hiç bir zaman kimsenin ¼n¼nde y¼z¼m kızarmadı, siz ise beni, bir şeylerle kendimi suçlu hissetmeye zorluyorsunuz."¹⁹⁴ Anna'nın bu tedirginliği eşinin g¼steremediđi sevgiyi ve aşk heyecanını başkasında aramak istemesinden kaynaklanır.

Anna'nın zayıf olduğu tek şey, Vronski'nin aşkıdır. Vronski'ye duyduğu aşkın onu uçuruma g¼t¼receđini bilse de bu aşka kayıtsız kalamaz ve gizli gizli onunla buluşur. E. Babayev'in de s¼ylediđi gibi "Anna ve Vronski'nin bu

¹⁹⁴ L. N. Tolstoy, **Anna Karenina**, s. 179.

yasak aşk duygusu hiçbir şeyle giderilmesi mümkün olmayan bir açlıktır.”¹⁹⁵ Fakat Anna bu aşkı gizli yaşayamaz. O evli bir kadındır ve her şeyden önce bir annedir. Vronski ile aşk yaşamaya başladıktan sonra Aleksey Karenin ile aynı çatı altında yaşamak Anna için bir ıstıraptır. Çektiği vicdan azabı onu her gün daha da çıkmaza sürükler. Anna ahlaki yönü ağır basan, dürüst bir kadındır. Bu yüzden içinde bulunduğu durumu eşine anlatmadıkça kahrolur, kendini düşmüş, mahvolmuş biri olarak görür: “Ben kötü bir kadını, mahvolmuş bir kadını. - diye düşündü, ama yalan söylemeyi sevmiyorum, yalana dayanamıyorum...”¹⁹⁶ En sonunda bu duruma katlanamayan Anna, Vronski'nin yaralandığı bir at yarışından dönerken artık çektiği acıya dayanamaz. Zaten Vronski'nin attan düştüğü sırada Anna'nın korkusu da onu ele verir¹⁹⁷ ve eşi Aleksey Karenin'e Vronski ile yaşadığı yasak aşkı açıkça itiraf eder: “Onu seviyorum, onun sevgilisiyim, dayanamıyorum, korkuyorum, sizden nefret ediyorum... İstediginizi bana yapınız.”¹⁹⁸ İlk başta Anna kocasına her şeyi itiraf ettiği için ve artık Vronski ile durumları belli olacağı için mutludur.¹⁹⁹ Ama sonradan Anna kendisini tükenmiş, umutsuz, zavallı bir kadın olarak hisseder. Fakat bir yandan da diğer sosyete kadınları gibi aşkını gizlice yaşamak zorunda kalmadığı ve her şeyi kocasına kendisi itiraf ettiği için de vicdanını kısmen rahatlatır.

Romanın başında ahlaklı, dürüst ve eşine bağlı olan Anna'nın karakteri, yaşadığı olaylar sonucunda değişmeye başlar. Özellikle kocasının oğlunu ona vermeyeceği tehdidi üzerine, onu aldattığı için kendince haklı sebepler dahi bulur:

“Sekiz yıl benim yaşamımı nasıl yok ettiğini, bende canlı olan her şeyi yok ettiğini, aşka ihtiyacı olan hayat dolu bir kadın olduğumu bir kez bile düşünmediğini

¹⁹⁵ E. Babayev, **a.g.e.**, s. 25.

¹⁹⁶ L. N. Tolstoy, **Anna Karenina**, s. 257.

¹⁹⁷ V. Veresayev, **a.g.e.**, s. 123.

¹⁹⁸ L. N. Tolstoy, **Anna Karenina**, s. 263.

¹⁹⁹ V. Veresayev, **a.g.e.**, s. 125.

bilmiyorlar. Her adımda beni aşağıladığını ve onun bu durumdan memnun olduğunu bilmiyorlar. Kendi hayatımı düzeltmek için bütün gücümle uğraşmadım mı? Eşimi sevmem imkânsızken, onu da oğlunu da sevmeyi denemedim mi? Ama kendimi daha fazla aldatmayacağımı, hayat dolu olduğumu, suçlu olmadığımı, Tanrı'nın beni böyle yarattığını, sevmemin, yaşamamın gerektiğini anladığım zaman geldi."²⁰⁰

Tolstoy burada Anna karakteri ile eşi ve içinde yaşadığı toplum tarafından dışlanan bir kadının nasıl bambaşka bir kadına dönüştüğünü gösterir. İlk başlarda bir erkeğin, evli bir kadına kur yapmasını ahlaksızca bulan Anna, artık çaresiz bir durumda olduğu için kendini Vronski'nin aşkıyla avutmaya çalışır. Yaşadığı ruhsal bunalım içinde bu aşk, sonunda mutluluğu yakalayabileceği tek yoldur ve Anna bu mutluluğu elde edebilmek için her şeyi yapmaya hazırdır.

Anna, Vronski ile İtalya'da kaldığı sırada kendisini oldukça mutlu, güçlü ve yaşama sevinci ile dolu hisseder. Oğlundan ayrı olmak dahi ilk başlarda ona acı vermez.²⁰¹ Ama Avrupa seyahatinden Petersburg'a döndükten sonra Anna ve Vronski çiftini zor bir hayat bekler. Çevresinde kimsesi kalmayan, tanıdıkları tarafından hor görülen Anna'nın artık tek tesellisi Vronski'nin sevgisidir. İçinde bulunduğu durum sebebiyle bu sevgi gün geçtikçe saplantı haline gelen bir tutkuya dönüşür. Anna artık sosyetedeki yerini kaybettiği için korku duyar, kendini savunmasız, güçsüz hisseder ve gittikçe yalnız bir hayata mahkûm olur. İçinde bulunduğu durumu bir türlü kabullenemeyen Anna, Vronski'nin tüm itirazlarına rağmen bir gün tiyatroya gider. Kontes Katsova'nın, onunla birlikte aynı salonda oturamayacağını söylemesi Anna'yı üstesinden gelemeyeceği bir durumla karşı karşıya bırakır. Lekelenmiş onuru ve paramparça olmuş ruhu, Anna'yı daha da girdabın içine sürükler. Çünkü

²⁰⁰ L. N. Tolstoy, **Anna Karenina**, s. 354.

²⁰¹ V. Veresayev, **a.g.e.**, s. 126.

Anna, Vronski'nin aşkı uğruna oğlu Seryoja'yı geride bırakmış, fakat Vronski ile beklediği mutluluğu bir türlü bulamamıştır. Bütün olanlara rağmen sosyetedeki konumunu da kaybetmek istemeyen Anna, artık yaptıklarının bedelini ödemeye başlamıştır. Aynı zamanda Vronski'nin aşkıdan şüphe duyması, oğluna duyduğu özlemin daha da artmasına sebep olur. Böylece oğlunun özlemine dayanamayan Anna çareyi oğlunun doğum gününde gizlice terk ettiği evine girmekte bulur. Anna zor da olsa oğlunu görmeyi başarır. Fakat bu Anna'nın oğlunu son görüşüdür. V. Veresayev "bir kadının böyle bir acıya dayanabilmesi için annelik duygusunun üzerinde büyük bir gücü ve gururu olması gerektiğini, ama Anna'nın artık gücünün tükendiğini" dile getirir.²⁰² "Bu buluşma onu sakinleştirmek bir yana ümitsizliğini daha da artırır."²⁰³ Çünkü Anna için Vronski'nin aşkı ve oğlu Seryoja'nın sevgisi bir arada olabilecek bir durum değildir: "Sadece bu iki varlığı seviyorum, ama biri diğerini dışlıyor. İkisini bir araya getiremiyorum, oysa bana gereken tek şey bu. Eğer bu olmuyorsa, hiçbir şeyin önemi yok."²⁰⁴

Aleksey Karenin'in boşanmayı kabul etmemesi, oğlunu bir daha görememe korkusu ve hayal ettiği gerçek aşkı Vronski'de bulamaması gün geçtikçe Anna'yı içinden çıkılmaz bir duruma sokar ve ölüme biraz daha yaklaştırır. "Anna'nın ölümünün sebeplerinden biri, Aleksey Karenin'in Anna'nın boşanma talebini reddetmesidir."²⁰⁵ Ne küçük kızı Ani, ne Vronski ile gittikleri yurtdışı gezisi Anna'ya mutluluk getirir. Her şeyden çok Anna, oğlu Seryoja'ya duyduğu sevgi yüzünden acı çeker. Tek isteği taparcasına sevdiği oğlu Seryoja'nın ve âşık olduğu Vronski'nin yanında olmasıdır. Bu isteği gerçekleşmediği için Anna ruhsal bir bunalıma girer. Artık Vronski'ye duyduğu aşk da ona yetmez. Günden güne Vronski'nin kendisine olan duygularından şüpheye düşer ve kıskançlık gittikçe içini kemirir:

²⁰² A.g.e., s. 127.

²⁰³ H. Troyat, a.g.e., s. 496.

²⁰⁴ L. N. Tolstoy, *Anna Karenina*, s. 741.

²⁰⁵ D. Chizevsky, *History of nineteenth century russian literature*, Nashville, Vanderbilt University Press, 1974, s. 189.

“Benim sevgim her şeyi daha tutkulu ve daha bencil yaparken, onunki her şeyi söndürüyor ve söndürüyor, işte bu yüzden ayrılıyoruz, - diye düşünmeye devam etti. - Buna yardım etmek imkânsız. Benim için her şey o, ben de daha çok, daha çok kendini bana vermesini istiyorum. O ise benden daha çok uzaklaşmak istiyor. (...) Bana anlamsız bir kıskançlığımın olduğunu söylüyor, anlamsız bir kıskançlığımın olduğunu ben de kendime söylüyordum; ama bu doğru değil. Ben kıskanç değilim, memnuniyetsizim.”²⁰⁶

Artık Anna önüne çıkan her erkeğin başını döndürmekten başka bir şey düşünmeyen kadınların seviyesine düşer.²⁰⁷ “Vronski’yi elinde tutmak için artık sadece güzelliğine ve ona verdiği zevke bel bağlar.”²⁰⁸ Yalnızlığını ise afyon içerek bastırmaya çalışır. Bu da artık Anna’nın yaşama gücünü kaybettiğinin, zayıflığının bir göstergesidir. E. Babayev’in de açıkladığı gibi “Anna adım adım her şeyini kaybetmiştir: kocasını, oğlunu, sevgilisini, umudunu ve anılarını.”²⁰⁹ Anna artık hayal kırıklıklarına ve vicdan azabına dayanamaz. Onun tek kurtuluşu ölümdür.

Lev Çestov, Tolstoy’un “Anna’yı bedel ödemekle görevlendirdiğini, onun bir günah işlediğini ve cezasını çekmesi gerektiğini” dile getirir.²¹⁰ Aslında Anna ikiyüzlü, sahtekâr, yalancı sosyete dünyasına meydan okuduğu için değil, kendi kişisel duyguları uğruna aile yuvasını yıkmaya kalktığı için cezalandırılır. Anna aslında güçlü bir kadındır. Ama kendi gücünün farkında değildir. V. Veresayev’in de belirttiği gibi, “eğer Anna kendi gücüne inansaydı,

²⁰⁶ L. N. Tolstoy, **Anna Karenina**, s. 876.

²⁰⁷ O. Düz, **a.g.e.**, s. 51.

²⁰⁸ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 501.

²⁰⁹ E. Babayev, **a.g.e.**, s. 50.

²¹⁰ L. Çestov, **a.g.e.**, s. 15.

önünde yeni bir hayat açılabilirdi. Ama Anna insanların kendisini yargılamalarından ve sosyetedeki yerini kaybetmekten korktu.”²¹¹

Genel olarak Anna'nın kocası Aleksey Karenin ile olan ilişkisi sosyal yaşamın gereklerine dayalıdır. Anna ve Vronski'nin ilişkisi ise duygu ağırlıklı olmakla birlikte cinselliğin, tutkunun hâkim olduğu bir birlikteliktir. V. Nabokov'un da sözüyle “Anna-Vronski birlikteliği yalnızca cinsel aşk üzerine kuruludur ve yıkılmasına neden olan da budur.”²¹² Kısaca, Tolstoy, Anna karakteri ile evli bir kadının eşini sevmese de, çocuğu uğruna ne olursa olsun evlilik kurumuna bağlı kalması gerektiğini vurgular. Çünkü evli bir kadın artık serbest değildir ve duygularını özgürce yaşama hakkı evlilik ile elinden alınmıştır.

Anna Karenina romanında karşımıza çıkan başka bir güçlü kadın karakter ise Darya Aleksandrovna'dır. “Çocukları, ev işleri, kocasının çapkınlıkları ile baş etmeye çalışan”, kendini eşine ve çocuklarına adayan Darya Aleksandrovna kararlarını kendi alabilen, inandığı doğrular yolunda hareket eden bir karakterdir.²¹³ Eşi onu çocuklarının dadısı ile aldattığında, ilk başta bu durumu kabullenemez. Stepan Oblonski'nin barışmak için tüm ısrarlarına rağmen barışmaya yanaşmaz. Onun tek isteği çocuklarını alıp, o evden gitmektir. Çünkü aldatılan kadın olmayı kendine yakıştıramaz. E. Babayev'in de belirttiği gibi “evini terk etmek onun karakterine göre değildir.”²¹⁴ Anna Karenina'nın kendisine kardeşiyle neden barışması gerektiğini izah ettiğinde, Anna'nın söylediklerini doğru bulur: “Sosyeteyi senden daha çok tanıyorum – dedi [Anna]. Stiva gibi insanları, onların buna nasıl baktıklarını biliyorum. Onunla senin hakkında konuştuklarını söylüyorsun. Böyle bir şey olmamıştır. Böyle insanlar ihanet ederler, ama aile ocağı ve eşi - onlar için kutsaldır. Bir şekilde bu kadınları küçük görürler ve

²¹¹ V. Veresayev, **a.g.e.**, s. 132.

²¹² V. Nabokov, **a.g.e.**, s. 230.

²¹³ A. Kara Sezer, “Anna Karenina'dan Günümüze, Kadına Toplumsal Bakış”, **Lacivert Öykü ve Şiir Dergisi**, Yıl: 8, Sayı: 45, Mayıs-Haziran 2012, s. 52.

²¹⁴ E. Babayev, **a.g.e.**, s. 58.

ailelerine bu kadınları karıştırmazlar. Aileleriyle bu kadınlar arasına geçilmez bir sınır koyarlar. Bunu anlamıyorum, ama bu böyledir.”²¹⁵ Çünkü Darya Aleksandrovna hala eşini sevmektedir. Ayrıca çocuklarının hayatını düşünmek zorundadır. Çocuklarını tek başına büyütemeyeceği için kaderine boyun eğmek zorunda kalır. Darya Aleksandrovna, duygularıyla değil, mantığı ile hareket eden, yalnızca çocuklarına duyduğu sevgi ile yaşama bir yerinden tutunmaya çalışan güçlü bir kadın karakterdir.

Diriliş romanın başlıca kadın karakteri olan Katyuşa Maslova ise, yazarın ustaca yarattığı tüm kadın karakterlerin arasında, kanımızca, en güçlü olanıdır. Tolstoy özellikle bu kadın karakter ile taşra kesim kadının hayat karşısında daha güçlü olduğunu göstermek ister. Roman boyunca Katyuşa Maslova sürekli problemlerle karşılaşır. Fakat bütün problemlere sabırla dayanır.

Katyuşa Maslova tek başına, savunmasız bir kadındır ve başka çaresi olmadığı için hayat kadınlığı yaparak yaşama tutunmaya çalışır. Bebeğini de kaybedince Katyuşa'nın tutunacak tek dalı bile kalmaz. Aslında Katyuşa, kendisine toplum tarafından olumlu bir çıkış yolu tanınmadığı için geneleve düşer. Başına gelenler sonucunda ise insanlara karşı duyduğu sevgiyi ve güveni de kaybeder. Ona göre herkes, özellikle de erkekler, sadece kendi çıkarı ve zevki için yaşarlar. Katyuşa'nın tek tesellisi, bedensel güzelliğini kullanarak her erkeği elde edeceğini bilmesidir. Katyuşa yalnızca bedensel güzelliği ile her erkekten intikam almayı amaçlamaktadır.

Geneleve düştükten sonra ise Katyuşa'yı acılarla dolu daha da zor bir hayat bekler. Katyuşa'nın yaşadığı bu acılı yaşam ise şöyledir: “O andan itibaren Maslova için, hem kendi vatandaşlarının refahını düşünen yönetimin koruması altında hem de izniyle yüzlerce ve yüzlerce kadının sürdüğü, Tanrı insanların buyruklarına karşı kronolojik bir suç haline dönüşen o yaşam

²¹⁵ L. N. Tolstoy, **Anna Karenina**, s. 103.

başlamıştı ve bu yaşam on kadından dokuzu için acılı hastalıklarla, zamansız yaşlılık ve ölümle biterdi.”²¹⁶ Tolstoy bu hayatı anlatırken, o dönemin toplumsal yozlaşmasını da açıkça gözler önüne serer.

İğrençliklerle dolu bir hayatı yaşamak zorunda kalan Katyuşa'nın genelevde geçen her günü aynıdır. Yalnızca hafta sonları karakola ve hükümet dairesine gidilerek genel muayeneden geçilir ve yaptığı işi resmileştiren izin belgesi yenilenir. Katyuşa bu koşullar altında, yedi yıl bu iğrenç ve zavallı yaşamı sürer. Bu sırada daha yirmi altı yaşındadır ve işlemediği bir suç yüzünden hapishaneye düşer: “Maslova, tam yedi yıl böyle yaşadı. Bu süre içinde iki ev değiştirdi ve bir kez de hastanede yattı. Genelevde bulunuşunun yedinci, bu yola ilk düşüşünün sekizinci yılında, yirmi altı yaşındayken başına onu hapse sokacakları bir olay geldi.”²¹⁷

Yaşadığı genelev hayatı kolay kolay cezaevinde ve mahkemede de peşini bırakmaz. Cezaevindeki ve mahkemedeki erkekler bakışlarıyla dahi onu sürekli rahatsız ederler: “O içeri girer girmez, salonda bulunan bütün erkeklerin gözleri ona [Katyuşa Maslova'ya] çevrildi ve bu bakışlar, ıslıl ıslıl parlayan siyah gözleriyle beyaz yüzünden ve gömleğinin altından görünen kabarık göğsünden uzun zaman ayrılmadı. Önünden geçtiği jandarma bile, [Katyuşa Maslova] önünden geçip yerine oturuncaya kadar gözlerini ayırmadan ona baktı...”²¹⁸

Katyuşa'nın mahkemeye çıkartılmasının nedeni, müşterisi olan tüccar Smelkov'un verdiği anahtarla bavulunu açıp içinden para, yüzük çalmak ve Smelkov'un bardağına zehir koymaktır. Fakat işin gerçek yüzü öyle değildir. Bir gün çalıştığı randevuevinin zengin bir müşterisi olan Smelkov soyulur ve öldürülür. Olaydan bir gece önce ise Katyuşa, Smelkov ile birlikte olur. Katyuşa'dan çok hoşlanan Smelkov, ona bir yüzük hediye eder. Bu kötü

²¹⁶ A.g.e., s. 16-17.

²¹⁷ A.g.e., s. 18.

²¹⁸ A.g.e., s. 39.

tesadüf nedeniyle de suç, Katyuşa'nın üzerine kalır. Katyuşa, mahkemede ona yöneltilen suçlamaları bütün gücüyle reddeder. Bu haksız suçlamalar, Katyuşa'nın yüreğine bir bıçak gibi saplanır. Çünkü Katyuşa masumdur. Suçsuz olduğunu da şöyle dile getirir: “Benim hiçbir suçum yok, - hızla konuşmaya başladı, - önceden de söyledim, şimdi de söylüyorum: çalmadım, çalmadım ve çalmadım, ben hiçbir şey çalmadım, yüzüğü bana kendisi verdi...”²¹⁹ Mahkeme başkanının “Tüccar Smelkov'a konyağın içinde toz verdiğini kabul ediyor musun?” sorusuna ise şöyle cevap verir: “Bunu kabul ediyorum. Ama bana söyledikleri gibi, onların uyku ilacı olduğunu, onlardan hiçbir şey olmayacağını yalnızca düşünüyordum. Bunu düşünmemiştim ve istemedim. Tanrı'nın önünde söylüyorum - ben istemedim, - dedi.”²²⁰ Fakat Katyuşa'nın bu haykırışı bir sonuç getirmez ve Sibiry'a'da dört yıl kürek cezasına çarptırılır.

Mahkemenin verdiği hüküm karşısında eli kolu bağlı olan Katyuşa, koğuşuna geri döndüğünde gücünü ve yaşama inancını yitirmiş bir kadın olarak karşımıza çıkar. Yapayalnız olduğu için ona yardım edecek bir el de yoktur. Koğuş arkadaşı Korableva'nın sözleri Katyuşa'nın zavallı halini bir kez daha gözler önüne serer: “Parası olsaydı da, becerikli birini tutsaydı, belki de aklarlardı.”²²¹ Katyuşa'yı en çok şaşırtan ise onu cezaya çarptıranların yine erkek olmasıdır. Erkekler bir kez daha onun peşini bırakmamış ve onu kendi menfaatleri uğruna kurban etmişlerdir. Katyuşa Maslova'yı kürek cezasına çarptıran erkeklerin arasında Nehlyudov da bulunmaktadır.

On yıl aradan sonra Nehlyudov ve Katyuşa mahkeme salonunda karşılaşır. Katyuşa ile mahkemede karşılaşması Nehlyudov'un dünyaya bakışının ve ahlaki yapısının değişmesinde çok güçlü bir etki yapar.²²² Katyuşa sanık, Nehlyudov ise onu yargılayan bir jüri üyesidir. Peki suçlu olan bir adamın haksız yere suçlanan bir kadını yargılaması ne kadar doğrudur?

²¹⁹ A.g.e., s. 53.

²²⁰ A.y.

²²¹ A.g.e., s. 148.

²²² L. Z. Poleşçuk, a.g.e., s. 75.

Nehlyudov'un aslında Katyuşa'yı yargılamaya hakkı yoktur. Çünkü o Katyuşa'nın önünde kayıtsız şartsız bir suçludur.²²³

Mahkemede Katyuşa, Nehlyudov'a bakar, fakat verdikleri haksız cezanın tesiri içinde onu tanıyamaz. Onu tanıyamamasının nedeni, Nehlyudov'un dış görünüşünün değişmesi değil, Katyuşa'nın Nehlyudov'u o günden sonra hiçbir zaman aklına getirmeyişidir: "Kendi çocukluğunu, gençliğini ve özellikle de Nehlyudov'a duyduğu sevgiyi hiçbir zaman hatırlamıyordu. Bu oldukça acı vericiydi. Bu hatıralar ruhunda uzaklarda bir yerlerde dokunulmamış duruyorlardı."²²⁴ Nehlyudov'u ancak, kendisini hapishanede ziyarete geldiğinde tanır. Ama bunu belli etmez: "Hayır, tanımadım, tanıyacak da vaktim yoktu. Bakmadım da."²²⁵ Katyuşa, Nehlyudov'u ilk gördüğünde geçmişin etkisinden kurtulmaya ve yaşadığı hayattan memnun olduğunu göstermeye çabalar: "Her şey bitmiştir artık."²²⁶ Fakat Katyuşa'nın ağzı bu sözleri söylerken, kalbi geçmişin acısıyla yanar. Katyuşa, kendisini bu hayatı yaşamasına mecbur bırakan Nehlyudov'a büyük bir nefret duyar. Ama bunu göstermemeye çalışır.

Katyuşa, Nehlyudov ile bir daha karşılaşabileceğini, hem de bu karşılaşmanın mahkeme salonunda olacağını hiç aklına getirmediği için, şaşkınlığını saklayamaz. Onu gördüğünde ilk önce geçmişte ona karşı duyduğu temiz sevgisini hatırlar. Ama Nehlyudov'un kalpsizliğini ve kendisine yaşattığı acıları düşününce içi sızlar ve içinde bulunduğu durumdan kurtulmak için, onu her durumda yararlanılması gereken sıradan bir erkek olarak görür: "Şimdi bu temiz kıyafetli, sakalı parfüm kokan, bakımlı bay, onun sevdiği Nehlyudov değildi, o, yalnızca ihtiyaç duyulduğunda onun gibi varlıklardan yararlanan ve onun gibi varlıkların da kendi çıkarı için olabildiğince yararlandıkları o insanlardan yalnızca biriydi."²²⁷

²²³ A.g.e., s. 74.

²²⁴ L. N. Tolstoy, *Voskreseniye*, s. 170.

²²⁵ A.g.e., s. 194.

²²⁶ A.g.e., s. 195.

²²⁷ A.y.

Katyuşa Maslova yine de kendisine bu kadar acı çektiren adamdan yardım umar ve suçsuzluğunu ona ispatlamaya var gücüyle çalışır. Ona bu cezanın verilmiş sebebinin iyi bir avukatının ve parasının olmaması ile açıklar: “Elbette, suçlu değilim. (...) Bizimkiler her şeyin avukata bağlı olduğunu söylüyorlar, - diye devam etti. - Dilekçe vermem gerektiğini söylüyorlar. Diyolar ki, sadece çok para alırlarmış...”²²⁸ Katyuşa yalnızca kendisi için Nehlyudov’dan yardım istemez. Düşmüş bir kadın olmasına rağmen, insani meziyetlerini koruyan Katyuşa, her an için arkadaşlarının yardımına koşmaya da hazırdır. Nehlyudov’un kendisini ziyarete her gelişinde ondan arkadaşlarının davalarını takip etmesini ve onların suçsuz olduklarını da kanıtlamasını ister. Görüldüğü gibi, Katyuşa güzel ve iyi kalpli bir kadın olduğunu yansıtmaktadır.

Nehlyudov’a duyduğu nefreti gizlemeye çalışsa da, Katyuşa uğradığı haksızlara artık dayanamaz. Genelevden sonra hapishanedeki zorluklara ve pis yaşama artık tahammülü olmayan Katyuşa, Nehlyudov’a karşı her geçen gün gittikçe büyüyen bir nefret duyar ve hatırlamak istemese de acı dolu geçmişini, onu her gördüğünde anımsar: “İçinde ıstırap veren bir çalışma vardı. Nehlyudov’un kendisine söyledikleri, onu acı çektiği, anlayamadığı ve nefret ederek uzaklaştığı o dünyaya çağırıyordu.”²²⁹

Nehlyudov ise Katyuşa’yı bu hayatın içine itenin kendisi olduğunu düşünerek elinden geldiğince ona yardım etmeye çalışır. Çünkü haksız yere cinayetle suçlanan Katyuşa’yı kurtarmak ve ona karşı işlediği günahın bedelini ödemek Nehlyudov için artık bir vicdan borcudur. Hatasından pişman olan günahkâr Nehlyudov’un en çok istediği şey, Tanrı huzurunda onunla evlenerek ruhsal bir temizlik elde etmektir: “İşlediğim suçu telafi etmek istiyorum – Nehlyudov devam etti ve bunu sözle değil, yapacağım işlerle düzelteceğim. Sizinle evlenmeye karar verdim.”²³⁰ Bu evlilik teklifi karşısında

²²⁸ A.y.

²²⁹ A.g.e., s. 218.

²³⁰ A.g.e., s. 216.

ise Tanrı'ya duyduğu inancı yitirmiş bir halde Katyuşa, yıllardır içinde sakladığı nefreti şiddetle dile getirir: "Tanrı'yı da nereden çıkardınız? Boş şeyler konuşuyorsunuz. Tanrı? Hangi Tanrı? Tanrı'yı o zaman hatırlasaydınız."²³¹ Nehlyudov ise yaptıklarından utanarak "Ne kadar acımasızca konuşursan konuş, ne hissettiklerimi söyleyemezsin."²³² diyerek cevap verir. Nehlyudov'a karşı hala nefret duyan Katyuşa, Nehlyudov'un günahını Tanrı'ya kendisi ile evlenerek affettiremeyeceğini haykırır: "Benim sayemde kurtulmak istiyorsun, - ruhunda ayaklanan her şeyi söylemeye acele ederek devam etti. - Bu hayatta benimle eğlendin, o hayatta da sayemde kurtulmak istiyorsun! Senden, gözlüğünden, yağlı, iğrenç suratından nefret ediyorum. Git buradan, git!"²³³ Nehlyudov'un evlilik teklifini ise "Evlenmek istiyorsunuz - bu hiçbir zaman olmayacak. Kendimi asacağım! diyerek reddeder."²³⁴

Bu teklifi reddetmesinin nedeni yalnızca Nehlyudov'a duyduğu nefret değildir. Ayrıca Katyuşa, evlenmelerinin Nehlyudov'u mutsuz edeceğini, onun kendisini hep küçümsemediğini ve küçümseyeceğini düşünür. Nehlyudov ise, Katyuşa'nın evlenme teklifini reddetmesine rağmen, onun hayatına mutluluk ve rahatlık getirmek için hiçbir karşılık beklemeden yine de amacına devam eder.

Her ne olursa olsun Katyuşa da yine Nehlyudov'u sevmeye devam eder. Nehlyudov'a duyduğu sevgiyle de, onun her dediğini yerine getirmeye, doğru bir insan olmaya gayret eder: "[Katyuşa] İçmeyi, sigarayı bırakmış, cilveden vazgeçmiş ve hastaneye hizmetli olarak girmişti."²³⁵ Fakat kısa bir süre sonra Nehlyudov'un kulağına Katyuşa'nın bir hastabakıcı ile ilişkide bulunduğu haberi gelir. Bu sırada Katyuşa, Nehlyudov'un kendisi için yaptığı beraat talebinin reddedilmesinden ötürü büyük bir umutsuzluk içindedir. Ama

²³¹ A.y.

²³² A.y.

²³³ A.g.e., s. 217.

²³⁴ A.y.

²³⁵ A.g.e., s. 401.

Nehlyudov'un hastanede gerçekten kötü bir şey yaptığını düşünme olasılığı, onu küreğe mahkûm olduğunu kesinleştiren haberden daha çok üzer. Nehlyudov ise Katyuşa'nın bu hareketinden dolayı eski koğuşuna gönderildiğini duyduğunda ilk başta kıskançlık ve öfke duyar. Fakat daha sonradan Katyuşa'ya duyduğu aşk yerini şefkate ve merhamete bırakır. Yaşadığı tüm bu olaylardan ve hapisanede karşılaştıklarından sonra Nehlyudov artık bütün insanlığa karşı içinde merhamet ve şefkat duymaya başlar ve bütün gücüyle hiçbir çıkar beklemeden muhtaç olanlara yardım etmeye çalışır. Katyuşa'nın ardından Sibiryaya dahi gider. Bir sosyete insanının rahat ve refah yaşamından vazgeçen Nehlyudov artık çareyi Rus devlet sisteminde imkânsız olan adalete erişebilmek için Rusya'nın gerçek yaşamına sığınmakta bulur.²³⁶ Böylece "Nehlyudov, önce alinteri dökmeksizin elde ettiği maddi varlığından kurtulur; ezenlerin, aristokrat, burjuva ve bürokratların ıstırap çektiği ezilenlerin haklarını savunmayı kendisine misyon edinir."²³⁷ Sıradan halka yakınlaştıkça ait olduğu sınıfın gerçek yüzünü görmeye başlar.

Katyuşa ve diğer kürek mahkûmları Sibiryaya gitmek üzere yola çıkarlar. Yaşadığı bunca acı deneyimden sonra, artık bu yolculuk, onun için adeta yeni bir hayatın başlangıcıdır. Uzun, yorucu ve çetin koşullarda yapılan üç aylık bir yürüyüş ve tren yolculuğu sonucu Katyuşa'nın dış görünüşünde ve hareketlerinde meydana gelen değişiklikler de şöyle anlatılır: "O, zayıflamıştı, yanmıştı, sanki yaşlanmıştı; şakaklarında ve ağzının etrafında kırışıklıklar belirmişti, saçlarını alnına salmıyordu, başını ise başörtüsüyle bağlamıştı, ne giysisinde, ne saç şeklinde ne de davranışında eski koketliğinden eser yoktu."²³⁸

Sibiryada Katyuşayı artık bambaşka bir hayat beklemektedir. Sibiryaya siyasi tutuklularla birlikte gelen Katyuşa, artık karşımıza geçmişin

²³⁶ N.M. Fortunatov, M.G. Urtmintseva, İ.S. Yuhnova, **a.g.e.**, s. 489.

²³⁷ S. Kantarcıoğlu, **a.g.e.**, s. 208-209.

²³⁸ L. N. Tolstoy, **Voskreseniye**, s. 481-482.

acılarından bir nebze arınmış bir halde çıkar. Sibiryaya yolculuğuna farklı bir gözle bakan Katyuşa için bu sürgün yaşamı, dünyada yaşadıklarını hayal edemediği iyi insanlarla doludur. Bu yaşamdan ve buradaki insanlarla tanışmaktan ne kadar mutlu olduğunu ise şu sözlerle dile getirir: “Beni mahkûm ettikleri için ağlıyordum, - dedi. Oysa ömür boyu Tanrı’ya şükretmek zorundayım. Hayatım boyunca öğrenemeyeceğim şeyleri öğrendim.”²³⁹ Çünkü Katyuşa bu siyasi tutukluları kendine yakın hisseder ve onları mücadelelerinde haklı bulur. Katyuşa bu kişilerin arasında adım adım adeta yeniden doğar. Bu, bir anlamda Katyuşa’nın yeniden dirilişidir. Katyuşa bu iyi kişilerin olumlu etkisi sayesinde yaşama, iyiliğe ve mutluluğa olan inancını yeniden elde eder. Artık karşımızda erdemli kişilerle yaşadığı süre içerisinde ve Nehlyudov’un kendisi için yaptığı fedakârlıkları gördükçe ruhen büyüyen ve olgunlaşan bir Katyuşa durur.

Katyuşa’yı Sibiryada mutlu eden diğer bir olay ise, onu gerçekten seven ve iyiliğini düşünen Simonson adlı bir hükümlünün onunla evlenmek istemesidir. Siyasi suçlu Simonson her şeyi akıl süzgecinden geçiren, aklına dayanarak kararlar veren ve her zaman verdiği karara uyarak hareket eden biridir. Katyuşa, Nehlyudov’un, suçunu düzeltmek ve geçmiş günahlarından arınmak amacıyla kendisine evlenme teklif ettiğinin farkındadır. Oysa Simonson onu tutuklu haliyle kabul etmekte ve yalnızca sevdiği için evlenme teklif etmektedir. Katyuşa da kendisine eş olarak siyasi mahkûm Simonson’u seçerek, Nehlyudov’u da kendisiyle aynı kaderi paylaşmaktan kurtarır. Böylece bir hayat kadını olan Katyuşa, Nehlyudov’un mutluluğu için kendi mutluluğunu feda etmekten korkmaz. Çünkü “Tolstoy için yaşamın anlamı özellikle sevgide ve özveride gizlidir.”²⁴⁰ Aynı zamanda Katyuşa’nın Nehlyudov ile evlenmesine engel başka bir durum ise aralarındaki sınıf farkıdır: “Ben bir kürek mahkûmuyum, siz ise bir toprak beyi, prenssiniz.”²⁴¹

²³⁹ A.g.e., s. 475.

²⁴⁰ V. Veresayev, a.g.e., s. 72.

²⁴¹ L. N. Tolstoy, **Voskreseniye**, s. 216.

Böylece Katyuşa, Nehlyudov'a ikisinin farklı dünyaları olduğunu hatırlatır.²⁴² Bu davranış basit görünen bir taşra kızının ruhsal açıdan olgun ve güçlü olduğunu gösterir. Simonson gibi bir erkeğin, onu sevmesinden dolayı da çok büyük bir mutluluk duyar. Nehlyudov ise Katyuşa'yı tercihinde özgür bırakır. Roman boyunca yüksek mevkili kişilerle yapılan görüşmeler, hapisanedeki koşullar, köyüne yaptığı ziyaret sırasında tanık oldukları, şehre geri dönüş ve en sonunda Sibiry'a yapılan yolculuk Nehlyudov'un yeniden doğmasının başlıca sebepleridir.²⁴³ Romanın sonunda da sahip olduğu üstünlüklerin her birinden vazgeçerek yönünü Tanrı'ya çevirmiş ve ahlaki açıdan yeniden doğmuş bir Nehlyudov ile karşılaşırız.

Tolstoy güçlü kadın karakterlerini yalnızca ideal kadınlardan yaratmaz. Olumsuz kadın karakterlerin arasında da güçlü kişiliğe sahip kadın karakterler vardır. *Savaş ve Barış*'teki Elen Kuragina, Anna Pavlovna Şerer, Anna Mihaylovna Drubetskaya karakter olarak kötü niyetli ve olumsuz, fakat kişilik olarak güçlü kadın karakterlerdir.

Elen Kuragina'nın gücü maddi açıdan zengin olmasından kaynaklanır. Özellikle cinselliğini kullanarak, istediği erkeği ve her şeyi elde edeceğini bilir. Sosyete de unvan sahibi olması da onun karakter olarak değil toplumsal açıdan gücünü gösterir. Anna Pavlovna Şerer ve Anna Mihaylovna Drubetskaya da sahip oldukları soyluluk ve zenginlikleri ile istediklerini elde edebilen nüfuz sahibi kadınlardır. Bu güçlü kadın karakterler, güçlerini boş ve yararsız şeyler için harcarlar. Bu tip kadın karakterler çaresiz kaldıklarında zayıflıklarını zararlı ve tehlikeli bir şekilde kapatmaya çalışırlar.

Tolstoy'un zayıf kişilikli kadın karakterlerin başında *Aile Mutluluğu*'nun Maşa'sı gelir. Daha genç kızlık yıllarında zayıf bir karaktere sahip olan Maşa, evlendikten sonra dahi, bu özelliğini biraz da olsa aşamamıştır. Fakat evlendikten sonra özellikle şehre taşınmalarıyla sosyal bir hayatın içine giren

²⁴² L. Z. Poleşçuk, **a.g.e.**, s. 82.

²⁴³ N.K. Gudziy, Ye. A. Maymin., **a.g.e.**, s. 484.

Maşa, coşku ile kendini sosyete balolarından alamaz olmuştur. Oysa o evli bir kadındır. O da tıpkı Nataşa Rostova gibi sevdiği adamın onu yalnız bıraktığı bir sırada mutluluğu başka bir adamda aramıştır. Sevgiye aç bir kişi olan Maşa, Almanya'da kaplıcalarda tanıştığı bir İtalyan markizinin güzel iltifatları ile romantik bir aşkın büyüsüne kapılır. Kaplıcalarda eşi Sergey Mihayloviç'in yanında olmadığı bir sırada ufak bir kaza sonucu İtalyan markizi ile yakınlaşırlar ve o anda bu adam Maşa'yı öper. İlk başlarda Maşa, yabancı bir adamın bu tutkusunu arzuyla yaşamak ister. O anda duyduğu haz, bir anlık da olsa eşine duyduğu bağlılığın önüne geçer. Bir an içinde olsa kendini yasak zevklerle dolu bir uçuruma bırakmayı arzular. Masum bir flört olarak başlayan bu ilişki, onu neredeyse yıkımın eşiğine getirir. İlişisini bu safhada bitiren Maşa mutluluğu kocasının ve çocuklarının yanında bulur. Maşa yabancı kişilerin güzel sözlerine kapılıp, romantik bir aşkı yaşamak adına evliliğini tehlikeye atmaya kalkmıştır. Romanın sonunda bu genç kız, gerçek bir kadına dönüşmüştür. Hayattan öğrendiği şey, ahlaki bir olgunluktur. Maşa, en sonunda eşinin yardımı ile romantik aşkın duygusallığından kendini arındırabilmiştir.

Yazarın romanlarında karşımıza çıkan zayıf kişilikli kadın karakterlerin bir başka özelliği ise bu kadınların hiçbir zaman kendi benliklerinin olmaması, eşlerinin arkasına saklanan silik kişiler olmasıdır. Bu tip kadınların övündükleri tek şey, eşlerinin zenginlikleri ve toplumdaki yerleridir. Bu tanıma uyan kadın karakterler ise *Diriliş* romanındaki Kontes Yekaterina İvanovna Çarskaya ve Natalya İvanovna Rogojinskaya'dır. Kontes Yekaterina İvanovna yemekler yemenin, pahalı giysiler giyerek, rahat arabalarda gezmenin doğal bir yaşam tarzı olduğunu düşünür. En çok övüdüğü şey, eşi Kont İvan Mihayloviç'in işi ve mevkiidir. Natalya İvanovna Rogojinskaya ise özünde iyi huylu, kalbi sevgiyle, iyilikle dolu olan, fakat kişilik olarak zayıf bir kadın karakterdir. Fakat her durumda kendi çıkarını düşünen, bencil eşi yüzünden sesini çıkaramaz hale gelmiştir. Tolstoy, özellikle bu iki kadın karakter ile sosyete yaşamının genel özelliklerini ve bu toplumun nasıl bir

yozlaşma içinde olduğunu gösterir. Sosyete yaşamı da olsa erkek egemen bir toplumda erkeğin bir adım önde olduğu vurgulanır.

Tolstoy'a göre, toplumun olumlu yönde gelişmesini sağlayan ideal ve güçlü bir karaktere sahip olan kadınlardır. Zayıf bir kişiliğe sahip olanlar ise başkalarının etkisi altında kalan, onların isteklerine göre yaşayan kadınlardır. Bu kadın karakterler kendi istekleri için başkalarını mahvetmekten korkmazlar.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. YAŞAM BİÇİMLERİ VE KÖKENLERİ AÇISINDAN TOLSTOY'UN KADIN KARAKTERLERİ

4.1. KADININ TOPLUMSAL KONUMU

Türk kadını gibi, Rus kadını da güçlü bir karaktere sahiptir. Rusya'nın bulunduğu coğrafya ve iklimi düşünüldüğünde erkeklerin ve kadınların ne tür zorluklarla ve problemlerle de karşı karşıya kaldığı açıkça ortadadır. Rusya gibi bir ülkenin bu denli gelişmesinde ve yapılanmasında da kadının payı çoktur. Çünkü bir toplum ancak kadın ve erkek el ele verebilirse kalkınır. Bu sebeple, kadın toplumun temel taşıdır. İngiliz felsefeci J. Stuart Miller kadının toplum açısından önemini şu satırlarda dile getirir: "Bir toplumun uygarlık düzeyini öğrenmek isterseniz, o toplumdaki kadının durumuna bakınız."¹ Yu. M. Lotman ise kadının toplumsal yaşamdaki yerini şöyle ifade eder:

"Kendine has özellikleriyle kadın karakteri, büyük ölçüde döneminin kültürel yapısını yansıtır. Bir taraftan gerilimli duygusallığıyla kadın, canlı bir şekilde ve doğrudan doğruya içinde bulunduğu zamanı da geride bırakarak, büyük ölçüde döneminin özelliklerini benimser. Bu sebeple kadınları, toplumsal yaşamın en hassas barometrelerinden birisi olarak adlandırmak mümkündür."²

Tolstoy'un romanlarında, 19. yüzyıl kadını her yönüyle resmedilir. Yazar toplumun geleneksel yapısı içerisinde kadının gelişimini derin kavramları işleyerek ele alır. İhanet, hayal kırıklığı, günah, işlenen bir suçun bedelini

¹ Nedime Köşgeroğlu, "Toplumsal Cinsiyet Nedir?", **Dilge-Edebiyat-Kültür-Sanat Dergisi**, Sayı:3, Mart-Nisan-Mayıs, 2010, s. 22.

² Yu. M. Lotman, **a.g.e.**, s. 46.

ödeme, fedakârlık, sevgi gibi başlıca motifler altında yazar, kadın karakterlerine belirli sorumluluklar yükler. Yazarın romanlarındaki kadın sorunsalının temelinde yatan başlıca unsurlar ise adaletsizlik, toplumsal eşitsizlik ve toplumsal baskıdır.

Tolstoy'un romanlarında toplumun gözünde kadınlar çeşitli açılardan değerlendirilir. Yazar özellikle toplumun kadına yüklediği roller karşısında, kadın karakterlerin davranışlarını bir psikolog gözüyle yansıtır. Romanlarındaki baş kadın karakterlerin hemen hemen her biri Rus toplumu için bir model rolünü üstlenir. Toplumsal yaşam göz önünde bulundurulduğunda Tolstoy'un romanlarda üç tip kadın modelini ağırlıklı olarak yansıttığı görülür. Bunlar olumlu ya da olumsuz bir bakış açısıyla değerlendirilen ana kadın, aldatan kadın ve düşmüş kadındır.

Tolstoy'un ana kadın çerçevesinde resmettiği kadın karakterler toplumsal yaşamın ve ailenin temel taşıdır. Yazara göre toplumu olumlu etkileyen, ana kadın rolünü üstlenmiş ahlaklı kadın modelleridir. R. Rolland, Tolstoy'un çizdiği bu ana kadın karakterinin misyonunu şu sözlerle özetler: "Ey ana kadınlar! İnsanlığın kurtuluşu sizin ellerinizdedir!"³ Romanlarda ana kadın rolündeki başkarakterler Maşa, Nataşa, Prenses Marya, Anna Karenina, Kiti ve Darya Aleksandrovna'dır. Aldatan kadın tanımlaması altında ise ele alınabilecek başlıca karakter, kuşkusuz, Anna Karenina'dır. Tolstoy, aldatma eyleminde bulunan bir kadının neden böyle bir yol seçtiğini ve bu seçimi karşısında toplumun onu nasıl acımasızca yargıladığını göstermeye çalışır. Düşmüş kadın tanımlaması altında ise ele alınabilecek başkarakter, *Diriliş*'in Katyuşa Maslova'sıdır. Tolstoy, bu karakter ile bir hayat kadını profili çizer. Anna Karenina ve Katyuşa Maslova, Tolstoy'un çizdiği en bahtsız kadın karakterlerdir. Bu karakterler, toplumun onlara biçtiği yazgıya boyun eğmek zorunda kalmışlardır.

³ R. Rolland, **a.g.e.**, s. 66.

Bir toplumun ahlaki yapısı açısından aile kurumu çok önemlidir. Edebiyat eleştirmeni V. G. Belinskiy, “Kim bir halkı tanımak isterse, her şeyden önce o halkın aile ve ev yaşamını öğrenmek zorundadır.” sözleriyle ailenin toplumsal yaşam için önemini özetler.⁴ Tolstoy’un romanlarında genel olarak, aile yapısına bakıldığında Rus ailesinin ataerkil bir yapıya sahip olduğu göze çarpar. Yazar özellikle aile kurumuna ve ebeveynlerin soy temizliklerine her şeyden çok önem verir. Tolstoy’a göre çocuğu yetiştiren anne ve baba ahlaki açıdan temiz olduklarında ve kendileri de iyi bir aile ortamında yetiştiklerinde iyi nesiller yetiştirebilirler. Ancak *Anna Karenina*’da olduğu gibi, özellikle kadının sadakatsizliği, Tolstoy’un aile kavramına bakış açısında önemli bir yeri olan soy temizliğini bozar.⁵ Tolstoy’a göre böyle bir bozulma, çocuğu olumsuz yönde etkiler. Aileyi ayakta ve bir arada tutan unsur kadın olduğundan, kadın, ahlaka aykırı her türlü davranıştan sakınmalıdır.

Tolstoy’un bir kadında idealize ettiği en önemli özellik anneliktir. Bu düşüncesini de gençliğinde evlenmeyi düşündüğü Valeriya Arsenyeva’ya dahi şöyle açıklamıştır: “Kadının genel eğilimi eş olmaktan ibaretse, temel eğilimi de anne olmaktır.”⁶ Tolstoy’a göre hamilelik ise kadın için en büyük mutluluktur ve yaşamını aydınlatan bir heyecandır.⁷ *Kroyçer Sonafta* hiçbir şekilde kadının annelik yetisinin elinden alınmamasını savunan Tolstoy, kadının anne olabildiği sürece evliliğini ve yuvasını tüm olumsuzluklardan koruyabileceğini düşünür. Çocuğa aile ve toplum bilincini aşıl原因 annedir. Çocuğun kişiliği aile içinde belirli ahlak normları çerçevesinde şekillenir. Bu şekillendirmede de en önemli rolü anne oynar.

Tolstoy’a göre özellikle ana kadın kendi yaşamını karşılık beklemeden başkaları için harcamalı ve sosyete yaşamından uzak durmalıdır.

⁴ (Erişim) <http://shpargalki.ru/news/3865.html>, 27 Ocak 2012

⁵ O. Karpushina, “The Idea of the Family in Tolstoy’s *Anna Karenina*: The Moral Hierarchy of Families”, s. 66. (Erişim) <http://www.pitt.edu/~slavic/sisc/SISC2/karpushina.pdf>, 15 Ocak 2012

⁶ H. Troyat, **a.g.e.**, s. 217.

⁷ V. Veresayev, **a.g.e.**, s. 108.

Romanlarda yer alan Maşa, Nataşa, Prenses Marya ve Kiti romanların sonlarında anne olarak karşımıza çıkarlar. Oysa Anna Karenina ve Darya Aleksandrovna daha romanın ilk başında okuyucuya anne olarak tanıtılırlar. Maşa, Nataşa, Prenses Marya ve Kiti özellikle anne olduktan sonra daha güçlü, eşlerine sadık, yuvasına bağlı kadınlar olarak resmedilirler. Anna Karenina ise Vronski'nin aşkı ile annelik duygularını geri plana atan bir ana kadın profili çizer. Anna, çocukları çok sever. Moskova'ya geldiğinde kardeşi Stepan Oblonski'nin çocuklarıyla sevgiyle ilgilenmesi, onları öpmesi ve çocukların her birini yalnızca adlarıyla değil, yaşlarıyla, doğdukları aylarla, huylarıyla ve geçirdikleri hastalıklarla anımsaması çocuklarla ne kadar ilgili olduğunu ve bir anne olarak hala "temizliğini" koruduğunu belli eder.⁸ Çocuklar da Anna halalarını çok severler. Fakat Tolstoy, Anna'nın baloda Vronski ile karşılaşmasından hemen sonra sanki Anna'nın anne olma özelliğini elinden çekip alır.⁹ Vronski ile karşılaşmasından sonra artık Anna hala, kardeşinin çocukları için adeta bir yabancıdır:¹⁰ "Anna ile Dollı öğle yemeğini yalnız çocuklarla ve İngiliz dadyıla yemişlerdi. Çocuklar, vefasızlıklarından mı ya da çok duyarlı olduklarından mı, Anna'nın bugün bir zamanlar sevdikleri Anna olmadığını, onlarla artık ilgilenmediğini hissediyorlardı, - halalarıyla oyun oynamayı ve onu sevmeyi birden bire bırakmışlardı ve onun gidecek olması da onları hiç ilgilendirmiyordu."¹¹

Anna Karenina, Aleksey Karenin'den olan oğlu Seryoja'yı taparcasına sever. V. Versayev, "oğlunu kaybettiği için Anna'nın ruhundaki yaranın ağır olduğunu, ama ölümcül bir yara olmadığını da dile getirir. Çünkü ilk başlarda Anna bu yaradan ölmeyecek kadar güçlü bir kadındır."¹² Bir anda aşktan kör olan Anna, Vronski için oğlunu terk eder. Vronski ile Avrupa gezisinde iken eşine benzediği halde en değerli varlığını dediği Seryoja, ilk başlarda Anna'ya yalnızca eski mutsuzluğunu hatırlatır. Vronski'den olan kızı Ani ise

⁸ O. Karpushina, **a.g.m.**, s. 71.

⁹ **A.y.**

¹⁰ **A.g.m.**, s. 72.

¹¹ L. N. Tolstoy, **Anna Karenina**, s. 132.

¹² V. Veresayev, **a.g.e.**, s. 129.

söylediği yalanların ve yasak aşkının bir meyvesidir: “Ne kadar uğraşırsa uğraşsın, bu küçük kızı sevmiyordu, seviyormuş gibi de yapamıyordu.”¹³ Belki de Anna, Ani’yi severse oğlu Seryoja’ya ihanet edeceğini düşünmektedir.

Anna Karenina yaptığı şeylerin yanlış olduğunun bilincinde bir kadın karakterdir. İntihar etmeden önce Anna oğlu Seryoja’yı görmek ister. Artık Vronski’ye duyduğu aşkının önünde utanç ve vicdan azabı durmaktadır ve yanında yalnızca utancını ve acı çekişini hatırlatan kızı vardır.¹⁴ Kızı Ani’nin varlığı dahi oğlu Seryoja’ya duyduğu özlemi bastıramaz: “Neden bu o [Seryoja] değil! Nerede onun mavi gözleri, şirin ve ürkek gülümsemesi?”¹⁵ Anna kızı Ani ile çok ilgilenmez: “Her şeyden daha şaşırtıcı olan ise, Anna’nın, onun [Ani’nin] kaç dişi olduğu sorusuna yanlış cevap vermiş olmasıydı, son iki dişi hiç bilmiyordu.”¹⁶ Oğlu Seryoja’yı aşkı uğruna terk etmiş olmanın yarattığı suçluluk duygusu, Anna için kızı Ani’ye duyduğu sevgiden daha ağırdır. Kısaca Anna her iki çocuğu için de iyi bir anne olamaz. İntihar ederken çocuklarını dahi aklına getirmez. Tek düşündüğü intihar ederek Vronski’den intikam almaktır. Darya Aleksandrovna ise roman boyunca ideal bir anne ve eş görevini yüklenir. Eşi ve çocukları için her zorluğa göğüs gererek toplumda olması gereken ahlaklı ana kadın kimliğini yansıtır.

Ana kadın olarak incelediğimiz Anna Karenina karakteri aldatan kadın rolüyle de karşımıza çıkar. Tolstoy aldatan kadınlara olumsuz bir tavır takınır. 19. yüzyıl Rusya’sında da toplumun her kesiminde geçerli olan belirli toplumsal kurallar vardır. Bu sebeple her toplumda olduğu gibi, evli çiftler aile bağlarını korumak için toplumun öngördüğü kurallar doğrultusunda hareket etmek zorundadırlar. Tolstoy da *Anna Karenina*’da aldatan kadının toplumdaki yerini ve karşılaşılabilecek sorunları detaylı bir şekilde göstermiştir.

¹³ L. N. Tolstoy, *Anna Karenina*, s. 769.

¹⁴ O. Karpushina, *a.g.m.*, s. 73.

¹⁵ L. N. Tolstoy, *Anna Karenina*, s. 867.

¹⁶ *A.g.e.*, 717.

Aldatan bir kadının Rus toplumu içerisindeki konumunu en iyi örneklendiren karakter Anna Karenina'dır. Romanda, Rus toplumu, aldatan kadın Anna'ya en büyük cezayı onu dışlayarak verir. Aldatan kadın, belki de en büyük tepkiyi hemcinslerinden görür. Her ne kadar o dönemde sosyete toplumunda bir erkeğin evli bir bayana kur yapması daha sıradan karşılanırsa da, Anna ve Vronski çifti hakkında hemen dedikodular başlar. Artık herkes bu çifti konuşur ve Anna'yı yakından tanıyanlar onun çok değiştiğini şöyle dile getirirler: "Anna, Moskova seyahatiyle çok değişti. Onda tuhaf bir şeyler var, - dedi [Anna'nın] bir arkadaşı. - Başlıca değişiklik ise, beraberinde Aleksey Vronski'nin gölgesini getirmesidir."¹⁷ Aslında bu konuşmalarla sosyete toplumu daha en başından Anna'nın sonunu da belirler: "Evet, ama gölgesi olan kadınların genellikle sonu kötü biter."¹⁸

Anna'nın ait olduğu sosyete içerisinde kendisini kıskanan birçok kadın da vardır. Bu kadınlar sessizce ve sabırla bu yasak ilişkiden doğacak olan rezaleti beklerler. Aslında Anna'yı yargılayan da yine sosyete kadınlarıdır. Prenses Betsi Tverskaya'nın şu sözleri bu açıdan dikkat çekicidir: "Varsayalım ki, sosyete kurallarına aldırmadım, ama yakalarını kaldıran diğerleri, evleninceye kadar size soğuk davranarak tenkit edeceklerdir."¹⁹ P. A. Kropotkin'e göre de "zavallı Anna Karenina'yı canına kıymaya iten de Prenses Betsi gibi sosyete kadınlarının yargılarıdır."²⁰ Vronski'nin bir yakını olan Varya da, Anna gibi eşini aldatan bir kadının toplumda hoş karşılanmayacağını şöyle dile getirir: "Kızlarım büyüyor, ben de eşim için sosyetedeki olmak zorundayım."²¹

Sosyete içerisinde Anna Karenina'yı sevenler, hatta ona destek olanlar da vardır. Darya Aleksandrovna, Anna gibi bir aşk yaşayamadığı ve Anna'nın yaşamını dilediği gibi geçirmeyi seçtiği için onu destekler: "Genellikle ahlaklı

¹⁷ L. N. Tolstoy, **Anna Karenina**, s. 175.

¹⁸ **A.y.**

¹⁹ **A.g.e.**, s. 617.

²⁰ P. A. Kropotkin, "Savaş ve Barış" ve "Anna Karenina" **Tolstoy: Hayatı, Eserleri Üzerine Makaleler, Aforizmalar**, yay. O. Düz, 1. Baskı, Ekim 2002, s. 176.

²¹ L. N. Tolstoy, **Anna Karenina**, s. 618.

yaşamın tekdüzeliğinden yorulmuş bütün kusursuz ahlaklı kadınlar gibi, o [Darya Aleksandrovna], uzaktan bu yasadışı aşkı hem mazur görüyor hem de ona [Anna'ya] imreniyordu.”²² Sosyete toplumunun başka bir temsilcisi Prens Myahkaya da, Anna'yı onun hakkında kötü konuşanlara karşı şöyle savunur: “Karenina muhteşem bir kadındır. Onun eşini sevmiyorum, onu ise çok seviyorum.”²³ Ayrıca aldatma olsa dahi Anna'nın suçlu olmadığını vurgular: “O, [Anna Karenina] o kadar hoş ve şirindir ki. Eğer herkes ona âşık olmuşsa ve gölge gibi arkasından gidiyorsa, o ne yapsın?”²⁴

Aldatan kadın, Anna gibi onurlu biriye, evliken bir başka erkeğin sevgilisi olmayı kaldıramaz. Prens Betsi Tverskaya, Elen Kuragina gibi ikiyüzlü ve ahlaksız kadınlar yasak ilişkileri gün yüzüne çıksa bile kimse onları bunun için sorgulamaz veya kınamaz. Toplumun ahlaki kuralları bu tip ahlaksız kadınlar için geçerli değildir. Bu da kadının aldatma sonucunda karşılaştığı tepkinin ait olduğu sınıfın değer yargılarına göre değişiklikler gösterdiğinin bir göstergesidir. Ayrıca toplumsal bir adaletsizliktir. Aslında kendi âlemine gömülmüş bir çevrede bulunmak Anna'nın ruhunu sıkmakta ve Anna da kendine bir çıkış yolu aramaktadır.²⁵

Erkekler ise eşlerinin kendilerini aldattıklarını öğrendiğinde sosyal statüsünü ve onurunu korumak amacıyla eşinin aşığını düelloya çağırabilirler. Çünkü o dönemde bir erkek için düello şeref ve onur meselesidir. Yu. M. Lotman düelloyu “belirli kurallara göre hakarete uğramanın verdiği o lekeyi temizlemek ve onurunu kurtarmak adına yapılan bir erkek savaşı” olarak tanımlar.²⁶ Onuru kırılan erkek karşı tarafı düelloya çağırmadığı zaman ise toplumda “korkak ve ezik” sıfatıyla anılır. E. Babayev'e göre “romanda düello konusu roman aracılığıyla sadakatsiz kadın hikâyesinin önemli psikolojik

²² A.g.e., s. 720.

²³ A.g.e., s. 175.

²⁴ A.g.e., s. 176.

²⁵ T. Gurtuyeva, “Anna Karenina”: Stseniçeskiye Metamorfozi, **L.N. Tolstoy'un Yazınsal Mirası - Literaturnoye Naslediye L. N. Tolstogo**, Uluslararası Sempozyum Sunumları, İst. Üniv. Edb. Fak., Slav Dilleri ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul, 13-15.11.2008, s. 58.

²⁶ Yu. M. Lotman, a.g.e., s. 164.

detaylarından biri olarak yansıtılmıştır.”²⁷ Fakat Aleksey Karenin düelloya farklı bir gözle bakar. Ona göre düello, yalnızca kişinin kendini aldatmasıdır. Saçma bir intikam alma şeklidir. Hiç kimse Aleksey Karenin’den düello etmesini beklememelidir. D. N. Ovsyaniko-Kulikovskiy’in Aleksey Karenin üzerinde yaptığı inceleme bu açıdan dikkat çekicidir: “Aleksey Karenin prensip olarak bu barbarca geleneğe karşıdır. Bunun yanı sıra Rusya için gerekli bir devlet adamının ölmesine arkadaşları izin vermeyecektir. Fakat Aleksey Karenin’in öne sürdüğü bu güçlü bahaneler onun korkaklığını örten yalnızca bir araçtır. Karenin müthiş derecede her türlü silahtan korkmaktadır. Kendisine yöneltmiş bir tabanca düşüncesi dahi onu korkudan titretmektedir. Tolstoy bize Karenin’in korkak olduğunu ve ölümden korktuğunu açıkça söylemez. O, yalnızca Aleksey’in tüm ateşli silahlar önünde korkaklığından bahseder.”²⁸ Aleksey Karenin’in başlangıçta tek isteği, Anna hakkında doğru bir karar vererek, iş hayatını onurlu bir şekilde sürdürmektir.

Eşlerden birisi diğerini aldattığında, Aleksey Karenin gibi, eşini boşamak isteyebilir ve eğer çocuk varsa, karısının çocuğu görme hakkını elinden alabilir: “Aldatılmış bir eş olmaktan mutsuzum ve eşimle ilişkiyi kanunen kesmek, yani boşanmak istiyorum, ama, bir de oğlum annesiyle kalmayacak.”²⁹ Görüldüğü gibi, burada da kadın ve erkek arasında bir eşitsizlik vardır. Tolstoy bu eşitsizliğin nedenine romanda Pestsov karakteri ile açıklık getirir: “Eşler arasındaki eşitsizlik, onun düşüncesine göre, kadının ve erkeğin sadakatsizliğinin kanunlar ve kamuoyu tarafından eşit olarak cezalandırılmamasından kaynaklanıyordu.”³⁰ Ayrıca aldatılan taraf yine Aleksey Karenin gibi, ilk önce dini hükümlere göre hareket edip, karısına doğru yolu göstermeyi de amaçlayabilir:

“Ancak böyle bir kararda dine uygun olarak hareket edersem, - dedi kendi kendine - ancak böyle bir kararda

²⁷ E. Babayev, **a.g.e.**, s. 57.

²⁸ D. N. Ovsyaniko-Kulikovskiy, **a.g.e.**, s. 220-221.

²⁹ L. N. Tolstoy, **Anna Karenina**, s. 438.

³⁰ **A.g.e.**, s. 465.

suçlu eşimi kendimden uzaklaştırırım, ona ise (kendisini) iyileştirme imkânı veririm. (...) Şimdi, kararı dinin talepleriyle uyuşunca, kararının dini yaptırımları ona tam anlamıyla memnuniyet ve kısmen de olsa huzur veriyor gibi gelmişti. Böylesi önemli hayati bir meselede bile, genel soğukluk ve kayıtsızlık ortamında bayrağını her zaman yüksekte tuttuğu dini kurallara aykırı hareket etmediğini kimsenin söyleyecek durumda olmadığını düşünmek onu sevindiriyordu.”³¹

Evli olan çiftlerden biri diğerini aldatırsa, aldatan taraf toplum tarafından katlanılması güç tepkilerle karşı karşıya kalır. Aldatan taraf erkek ise toplum bunu görmezden gelir. Romandan hatırlanacağı gibi, Anna ve Vronski'nin yasak aşkının Vronski açısından olumsuz bir yanı yoktur. Çünkü sosyete toplumu bir kadının peşine düşen, ne pahasına olursa olsun onu baştan çıkartmak için varını yoğunu ortaya koyan bir erkeğin yaptığını hoş ve yüce bir davranış olarak kabul eder ve erkeği kınamaz.³² Vronski, Anna ile tanıştığı andan itibaren sürekli yükselirken, Anna ise günden güne uçuruma yuvarlanır.

Aldatan taraf kadın ise tepkiler değişir. Aldatan kadın en ağır cezaya çarptırılır. Toplum Vronski'nin Anna ile olan ilişkisini değil de, Anna'nın Vronski ile olan ilişkisini kınar. Toplum da böyle bir kadını bünyesinde barındırmak istemez ve onu görmezden gelerek yalnız bir yaşama mahkûm eder: “Ama o [Vronski] sosyetenin kendisi için açık, Anna için ise kapalı olduğunun çok geçmeden farkına varmıştı. Kedi-fare oyunundaki gibi, onun için kaldırılan kollar, hemen Anna'nın önünde indiriliyorlardı.”³³

³¹ **A.g.e.**, s. 343.

³² **A.g.e.**, s. 168.

³³ L. N. Tolstoy, **Anna Karenina**, s. 617.

Bazen aldatma durumlarında erkek, ihanet eden karısını serbest bırakabilir. Böylece suçu yüzünden evlenmeye hakkı olmayan karşı taraf, sevgilisiyle uydurma, sözde yasaya uygun bir ilişki yaşar.³⁴ Hatta kadın, bu yasak ilişkiden hamile kalırsa, doğan çocuk resmi bir nikâh olmadığı için, babasının soyadını değil, annesinin eski eşinin soyadını taşımak zorunda kalır: “Sen benim durumumu unutuyorsun. Çocuk sahibi olmayı nasıl isteyebilirim? Acılardan bahsetmiyorum, onlardan korkmuyorum. Düşünsene, çocuklarım kim olacak? Yabancı bir ismi taşıyan mutsuz çocuklar. Doğdukları için annelerinden, babalarından, dünyaya gelmelerinden utanmak zorunda kalacaklar.”³⁵

Anna için ihanetin sonucunda gelen ölüm aslında bir kurtuluştur. İlk başlarda sosyetenin “dürüst ve namuslu” bir kadın olarak tanımladığı Anna sonradan yaşadığı yasak aşk sonucunda bu kez sosyete tarafından “düşmüş kadın” olarak görülür. En başta ise Aleksey Karenin ona bu sıfatı yakıştırır: “Ölmek istemeyen bir insanı kurtarmak mümkündür; ama eğer tabiatı bu kadar bozulmuşsa, mahvolmuşsa, katili onun kurtuluşu gibi görünüyorsa, ne yapılabilir ki?”³⁶ Onu ölüme götüren başlıca etken, kendi tutkularıyla, toplumun ahlak ve erdem değerleri arasında kalmış olmasıdır. Aslında Anna'nın katili kendisi değil, toplumdur. Böyle bir suç için toplumun üst düzey ahlaki kuralları Anna'yı ölümlle cezalandırmıştır.³⁷ Bu sebeple Tolstoy'un eleştirisi de Anna'yı acımasızca yargılayan toplumdur. Thomas Mann'a göre “toplum, temelde soylu ve onurlu bir kadının aşk yanılığını, günahının cezasını Tanrı'ya bırakmak yerine, kendisini cezalandırmakla gösterdiği dışlayıcı ve soğuk acımasız tavrı nedeniyle kınanmaktadır.”³⁸ Ama toplum Anna'nın neden böyle bir yolu seçtiğini hiç sorgulamaz. Aslında suç Anna'da değil, insanların ikiyüzlülüğünde ve kanunların acımasızlığındadır.³⁹ V.

³⁴ **A.g.e.**, s. 341.

³⁵ **A.g.e.**, s. 739.

³⁶ **A.g.e.**, s. 468.

³⁷ V. Veresayev, **a.g.e.**, s. 119.

³⁸ T. Mann, “Anna Karenina”, **Tolstoy: Hayatı, Eserleri Üzerine Makaleler, Aforizmalar**, yay. O. Düz, 1. Baskı, Ekim 2002, s. 190.

³⁹ **A.y.**

Veresayev'e göre "eğer toplum insan özgürlüğüne karşı saygı göstermiş olsaydı ve boşanmanın önüne bu kadar zorluklar konmasaydı, belki de Anna ölmeyecekti."⁴⁰ A. Behramoğlu da Tolstoy'un romanda dile getirdiği başlıca eleştirinin "insan özgürlüğüne karşı olan kilisenin ve yüksek sosyetenin sınırlayıcı ve saçma sapan politikasına yöneltilen bir eleştiri" olduğunu dile getirir.⁴¹

V. Veresayev'e göre, Anna "kendisinden yaşça büyük birine âşık olmadan evlendiği için başkasına âşık olmuştur. Ama Anna'nın Vronski'ye duyduğu aşk bir sosyete entrikası değil, derin ve ciddi bir aşktır."⁴² Stepan Oblonski de kızkardeşi Anna'nın böyle bir yolu seçmesinin ardında aynı nedeni görür: "Senden yirmi yaş büyük bir insanla evlendin. Âşık olmadan veya aşkı tanımadan evlendin."⁴³

Aleksey Karenin Anna'ya karşı oldukça soğuk ve ilgisizdir. Hiçbir zaman Anna'yı taparcasına sevmez ve onu anlamaya çalışmaz. Onun yaşamında Anna'ya ve oğlu Seryoja'ya ayıracak zamanı yoktur. Tek düşündüğü, işi ve bürokratik hayatıdır. Bu sebeple Tolstoy onu "bürokrasi makinesi" olarak tanımlar.⁴⁴ Anna da evliliğinde bulamadığı ilgi ve sevgiyi, yasak bir aşkta arar. Denilebilir ki, Anna için aşksız bir evlilik, evliliğin imkânsız olduğu bir aşkı doğurur. Aldatılmış, incinmiş ve hayatı için endişelenen Aleksey Karenin ise başına gelen felaket karşısında çaresiz, güçsüz ve zayıftır. Bu durumdan bir çıkış yolu bulamayınca artık Aleksey Karenin'in tek çaresi Lidiya İvanovna'nın da etkisi ile bir büyücüden medet ummak olur. Artık Anna'nın akıbetini büyücünün söyleyeceği sözler belirleyecektir. Aslında Aleksey Karenin'in içine kapanıp, acısını ruhunun derinliklerine gömüp, susmaktan başka yapacak hiçbir şeyi yoktur.⁴⁵ Ama eşinin kendisini aldatmasına rağmen hiçbir zaman kendinde suç aramaz. Çünkü böyle bir adamın yaşamının

⁴⁰ A.y.

⁴¹ A. Behramoğlu, **a.g.m.**, s. 44.

⁴² V. Veresayev, **a.g.e.**, s. 119.

⁴³ L. N. Tolstoy, **Anna Karenina**, s. 504.

⁴⁴ V. Veresayev, **a.g.e.**, s. 92.

⁴⁵ D. N. Ovsyaniko-Kulikovskiy, **a.g.e.**, s. 217.

anlamı yalnızca işi ve kariyeridir. Onun, eş, baba ve aile gibi duyguları yoktur.⁴⁶ “Hayatımı onunla birleştirerek hata ettim, ama benim hatamda kötü bir şey yok, bu yüzden mutsuz olamam. Ben suçlu değilim, - dedi kendine – ama o.”⁴⁷

Toplum, Anna’yı güçlü bir kadın olarak ikiyüzlü, sahtekâr, yalancı sosyeteyle meydan okuduğu için değil, imkânsız bir yasak aşk uğruna aile yuvasını yıkmaya kalktığı için cezalandırır. Genel olarak, Anna’nın Aleksey ile olan ilişkisi sosyal yaşamın gereklerine dayalıdır. Anna ve Vronski’nin ilişkisi ise duygu ağırlıklı olmakla birlikte cinselliğin ve tutkunun hâkim olduğu bir birlikteliktir. Tolstoy, Anna karakteri ile eşini sevmese dahi bir kadının çocuğu için evliliğini yürütmesi gerektiğini gösterir. Çünkü evli bir kadının duygularını özgürce yaşama hakkı yoktur. V. Nabokov’a göre “ilk olarak, toplumun Anna’yı yargılamaya hakkı yoktur. İkinci olarak Anna intihar ederek Vronski’yi cezalandırma hakkına sahip değildir.”⁴⁸ Aslında Tolstoy’un romanın başındaki “İntikam almak yalnızca Tanrı’ya mahsustur” epigrafı hiçbir karakter için geçerli olmamıştır. Çünkü neredeyse bütün başkarakterler birbirinden intikam almaya çalışmaktadır. Aleksey Karenin Anna’yı boşamayarak onun ölümüne sebep olmuş, böylece incinen gururunun ve zedelenen statüsünün intikamını almıştır. Anna da intihar ederek Vronski’den intikam almamış mıdır? Farklı bir bakış açısına göre ise, bu epigraf bütün roman kahramanlarını bağlayan bir zincirdir.⁴⁹ N. N. Gusev, “Ahlaki yasalar vardır, ama bu yasaların ihlali onları çiğneyen kişiler için mahvedici olamaz.”⁵⁰ der. Ölüm cezasını vermek insanlara değil, yalnızca Tanrı’ya mahsustur.

⁴⁶ A.g.e., s. 220.

⁴⁷ L. N. Tolstoy, **Anna Karenina**, s. 339.

⁴⁸ V. Nabokov, **a.g.e.**, s. 231.

⁴⁹ V. A. Gennadyevna, “Beskoneçnyy labirint stsepleniy” v romane L. N. Tolstogo “Anna Karenina” Nauçnyy Rukovoditel: Yuriy Vladimiroviç Lebedev, Avtoreferat Dissertatsii Na Soiskaniye Uçenoy Stepeni Kandidata Filologičeskikh Nauk, Kostroma, 2012, s. 13. (Erişim) <http://library.ksu.edu.ru/autoreferat/2012/andreevaVG.pdf>, 24 Temmuz 2012

⁵⁰ N. N. Gusev, **Lev Nikolayeviç Tolstoy. materialı k biografii s 1870 po 1881 god**, izd. M: AN SSSR, 1963, s. 343.

Toplum, aldatan kadına takındığı tavrı düşmüş kadına karşı da sergiler. Yine toplum bu tür kadınların da geçmişlerinde karşılaştıkları olayları irdelemeden, bu kadınlara en kötü sıfatları yükleyerek, istemedikleri hayatları onlara zorla yaşattırır. Tolstoy *Diriliş*'te toplumsal olaylara da kadın kahramanı aracılığıyla eleştirel bir yaklaşım getirir. Özellikle hapisane ortamındaki kadınların ne kadar çileli bir yaşamları olduğunu gösterir. Tolstoy da toplumun insana yaraşır bir hale getirilmesi ve yeni bir sistemin kurulması için kendince bulduğu önerileri okuyucuya aktarmaya çalışır.

Çok küçük bir yaşta sevdiği erkek tarafından aldatılan ve sonradan terk edilen Katyuşa Maslova temiz bir yaşamı istese de toplum onu hayat kadınlığı yaparak ayakta kalmaya mecbur bırakır. Girdiği her işte özellikle erkeklerin zorbalığı ile karşılaşır. İnsanlara, iyiliğe, gerçeğe, adalete olan inancını kaybeden Katyuşa Maslova ruhsal yönden ölümün eşiğindeyken, iğrenç, pis, dayanılması zor koşullarda, kirli bir yaşamın sağlayabileceği rahat ve gösterişli bir hayatı seçer. Toplum ona başka bir yaşama hakkı sunmamıştır.

Hayata tutunduğu tek varlık olan çocuğunu kaybetmesi, istemediği bir hayatı yaşaması, bir de suçsuz olduğu halde hüküm giymesi Katyuşa Maslova'nın hayatını daha da zorlaştırmıştır. Katyuşa Maslova mahkemede ve cezaevinde hemen hemen her olayda ve alınan her kararda haksızlığa uğramıştır. Özellikle Katyuşa Maslova'nın mahkemesi, toplumun ve toplumu yönetenlerin ne kadar adaletsiz ve yozlaşmış olduklarını göstermektedir. Toplum aynı zamanda düşmüş kadına karşı da kayıtsızdır.

Tüccar Smelkov'u zehirleyerek öldürdüğü iddiasıyla yargılanan Katyuşa Maslova'nın mahkemesine on jüri üyesi katılır. Bu üyelerin hepsi işlerini güçlerini bırakarak buraya gelmenin angarya olduğunu düşünen kimselerdir. Ama bu kişiler yalnızca mahkeme salonunda oturmakla toplumsal bir göreve hizmet ettiklerini düşündükleri için hallerinden memnunnardır: "Şimdi her zaman yaptığım ve görev saydığım gibi, dürüst bir şekilde toplumsal görevimi

yerine getirmem gerekiyor. Üstelik bu çoğu zaman ilginç de oluyor.”⁵¹ Her jüri üyesinin farklı hikâyesi de yazar tarafından açıkça aktarılır. Mahkeme başkanı o sabah eşiyle kavga eder ve bir an önce Katyuşa Maslova dosyasını kapatıp, saat dörtte sevgilisi ile buluşacağını hesabını yapar. Yargıç Matvey Nikitiç, geçirdiği mide rahatsızlığına kendince çözümler bulmaya çalışarak kafasını meşgul etmeye çalışır. Savcı yardımcısı Breve ise, mahkemeden bir önceki geceyi zevk âlemlerinde geçirir. Bu nedenle Katyuşa Maslova'nın davasını okuma fırsatı bulamaz. Bütün bu sebepler göz önünde bulundurulduğunda mahkemeyi yönetecek bu kişilerin davaya kendilerini yeteri kadar veremedikleri görülür. Yazıcı dahi kararnameyi çok hızlı okur: “O, açık ve yüksek sesle ama bir o kadar hızlı, l’lerle r’leri yanlış telaffuz ederek okuyordu ki, onun sesi dinmek bilmeyen, uyutucu bir uğultu halinde çıkıyordu.”⁵² Üstelik mahkemeye katılan her kişi papaz önünde adaletli davranacağına dair yemin eder. Fakat kimse bu yemine uymaz.

İddianame okunduktan sonra jüri üyeleri toplanarak kesin kararı verdikleri an dahi birçok sorunla karşı karşıya kalınır. Bazı mahkeme üyeleri Katyuşa Maslova'nın suçlu olduğunu onaylarken, bazıları da onun suçsuz olduğuna inanır. Uzun süren bir mahkemeden ve iddianameden sonra karar verilirken mahkeme başkanlarının ve üyelerinin ilgisiz davranışlarından dolayı Katyuşa Maslova suçlu bulunur. Çünkü mahkemede bulunanlardan hiç kimse mahkeme kararına “öldürme kastı olmadan” ibaresini eklemmez. Bir başka neden ise, başkan soru-yanıt listesini okurken, mahkeme üyelerinden Pyotr Gerasimoviç'in dışarı çıkması ve listede bu cümlenin olmadığını fark etmemesidir. Başlıca sebep ise hepsinin yorgun olması ve bir an önce yakayı sıyrabilmek için en kısa yoldan karara varmaya bakmalarıdır. Sonuç olarak, alınan karardan Katyuşa Maslova'nın hırsızlık yapmamasına rağmen, tüccarı zehirlediği ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple jüri üyelerinin keyfi nedenlerinden dolayı alınan kararlar Katyuşa Maslova Sibiry'a'da dört yıllık kürek mahkûmiyetine çarptırılır.

⁵¹ A.g.e, s. 28.

⁵² A.g.e., s. 46-47.

Katyuşa Maslova'yı kürek cezasına çarptıranların hepsi toplum için iyi bir iş yaptıklarını düşünen kimselerdir. Savcı yardımcısı dahi bu insanların yazgılarının jüri üyelerinin ellerinde olduğunu söyleyerek, aldıkları kararın toplumun yararına olması gerektiğini dile getirir: “Maslova gibi hastalıklı bireylerin toplum için oluşturdukları tehlikenin, bu suçun önemini anlayınız ve onu bunun yayılmasından koruyunuz, bu toplumun sağlam, suçsuz öğelerini bu yayılmadan ve çoğunlukla da mahvolmaktan koruyunuz.”⁵³ Tolstoy da alınan bu kararı Fransız yazar Rabelias'ın yazılarından şöyle bir olayla destekler: “Rabelias, bir hukukçunun mahkemeye gelen davacılara her türlü kanunu gösterdikten, hukukla ilgili anlaşılmayan yirmi sayfa Latince yazılar okuduktan sonra, davalılara zar atmayı önerdiğini yazıyor. Eğer çift gelirse davacı, tek gelirse davalı haklı olacaktır.”⁵⁴ Katyuşa Maslova'nın davası da tıpkı böyle bir olaydır. Bu konuşmadan ve Tolstoy'un yaptığı bu benzetmeden anlaşılacağı gibi, sanık olan bir kişi, suçsuz olsa da mahkeme karşısına çıkarıldığı takdirde suçlu konumundadır ve mahkeme üyeleri yalnızca toplumun kendileri hakkında ne diyeceklerini düşündükleri için zavallı, masum insanların gelecekleriyle hiç düşünmeden oynarlar. Mahkemenin dahi işini ciddiyetsizce yapması, mahkeme başkanının karar okunduğu sırada aklını başka şeylerle meşgul etmesi, üyelerin ise görev bilincinin olmaması toplumun düşmüş kadına karşı kayıtsızlığının ve ona yaşama hakkı tanımadığının en önemli göstergesidir.

Romanlarında ana kadın, aldatan kadın ve düşmüş kadın modellerini farklı açılardan değerlendiren Tolstoy özellikle kadının toplumsal yaşamda “temizliği”ni koruması gerektiğini vurgular. Onun gözünde en temiz ve ahlaklı kadın anne olanıdır. Her toplumda Anna Karenina ya da Katyuşa Maslova gibi kadınlar vardır. Kanımızca Tolstoy'a göre, toplum aldatan ve düşmüş kadınlara var olma hakkı tanınmalıdır. Bu da toplumun değer yargılarıyla birlikte gelişebilmesinin önemli bir aşamasıdır.

⁵³ A.g.e., s. 97.

⁵⁴ A.g.e., s. 109-110.

4.2. SOSYETE YAŞAMI ve KADINLARI

Tolstoy *Aile Mutluluğu*'nda, *Savaş ve Barış*'ta ve *Anna Karenina*'da ağırlıklı olarak sosyete yaşamına yer verir. Yarattığı kadın karakterler de çoğunlukla bu kesime aittir ve bu karakterler üzerinden sosyete yaşamını anlatır.

Aile Mutluluğu'nda sosyete yaşamının parıltılı dünyasını Maşa aracılığıyla anlatan Tolstoy sosyete yaşamının olumsuz yanlarını ise Sergey Mihayloviç ile gösterir. *Savaş ve Barış*'ta. Aleksandr döneminin Rus soylular sınıfının yaşam tablosunu resmeden yazar, romanda Rus sosyetesini "gülünç, yalancı, sefih, avare canlılar topluluğu" olarak tanımlar.⁵⁵ *Anna Karenina*'da ise sosyete yaşamı, o dönemin toplumsal olayları ışığında, aldatan bir kadının gözünden tüm gerçekçiliği ile gösterilir. Burada sosyete insanları olumsuz ve daha çok ahlaki açıdan yozlaşmış olarak resmedilir. *Diriliş*'te de az da olsa bu kesim insanların yaşamalarına tanık olunur. Buradaki sosyete daha çok devlet yaşamı ile gösterilmeye çalışılır.

Tolstoy *Savaş ve Barış* ve *Anna Karenina* romanlarında özellikle iki farklı sosyete kesimi olduğunu dile getirir. Rus sosyetesini, Petersburg ve Moskova sosyetesini olarak ikiye ayırır. *Savaş ve Barış*'ta Petersburg'un yüksek sosyete kurallarıyla, gelenek ve görenekleriyle kendine ait bir dünyası vardır ve Petersburg, Avrupa'ya özenen aydın kesimin merkezidir. Buna karşın Moskova sosyetesini, gelenek, göreneklere ve aile kurumuna daha sıkı sıkıya bağlıdır. Moskova yaşamı Petersburg'un yaşamı ile karşılaştırıldığında, daha sıcaktır. İnsanlar birbiriyle daha dostane ilişkiler içerisindedir. Bunun sebebi, kanımızca Petersburg'un Avrupa'ya özenilerek inşa edilmesi ve kendi kültüründen çok Avrupa kültürünü benimsemiş olmasıdır. Petersburg geçmişin izlerini devam ettirmekten öte Avrupa özentisiyle kurulmuş bir başkenttir. I. Petro da "Petersburg vatandaşı olmak

⁵⁵ H. Troyat, a.g.e., s. 421.

karanlık ve geri kalmış Moskova adetlerini geride bırakıp, Avrupalı bir Rus olarak ilerleme ve aydınlanmanın modern, Batı dünyasına girmektir.”⁵⁶ sözüyle bu farklılığı özetler. O. Figes, Moskova ve Petersburg yaşamının arasındaki farkı şöyle anlatır:

“Moskova ve St. Petersburg arasındaki fark şu: Moskova’da bir arkadaşını birkaç gün göremezsen bir şey olduğunu düşünür ve ölmediğinden emin olmak için birini gönderirsin. Ama Petersburg’da bir iki yıl görünmeyebilirsin ve kimse de seni merak etmez. Moskovalılar şehirlilerin sıcak ve dost canlısı ‘yuva’ imajından her zaman memnun olmuşlardı. Soğuk ve resmi St. Petersburg ile karşılaştırıldığında Moskova, rahat ‘Rus’ gelenekleri ve konukseverliği ile gurur duymaktaydı.”⁵⁷

Dönemin Rusya’sında hemen hemen her soylu ailenin evinde balolar ve davetler verilmektedir. Bu da Rus modernleşmesinin en önemli basamaklarından biridir. Buralarda saraya bağlı çevreler görüşlerini ve devlet politikasını başka hiçbir yerde olmadığı kadar açık ve net konuşurlar. Çağrılan misafirler ise inceden inceye elenip seçildikten sonra balolara gelebilirler. Balolar üst tabakadan soylu kişilerin konuk edildiği yerlerdir. Bu sayede buralarda insanlar kendisinden üstün kişilerle görüşebilir ve ahbaplık edebilir. Ayrıca balolarda Avrupa’ya karşı bol bol övgüler de dile getirilir. Napolyon’a ve o dönemin Fransa’sına yapılan her övgü bir meziyet değerindedir. Bu sebeple her evin de bir kabul salonu vardır: “Dört atla çekilen faytonların görkemli gelişlerine uygun, oldukça geniş bir araba yolu, pelerin ve kürklerini çıkarabilecekleri bir antre, geçit merdiveni, konukların güzel zevklerini yansıtan kıyafetlerini ve görgü kurallarını sergileyebilecekleri büyük kabul salonları vardı. Kadınlar bu toplumun yıldızlarıydı. Her salon-

⁵⁶ A.g.e., s. 37.

⁵⁷ O. Figes, a.g.e., s. 208.

Tolstoy'un *Savaş ve Barış*'ındaki Anna Şerer ya da Puşkin'in *Yevgeniy Onegin*'indeki Tatyana gibi - belirli bir ev sahibesinin güzelliği, cazibesi ve zekâsı etrafında dönerdi."⁵⁸

Tolstoy *Savaş ve Barış*'ta sosyete kesimi olarak adlandırılan Moskova'nın soylular sınıfına karşı sert bir tavır takınır. Tolstoy "*Savaş ve Barış*'in ilk taslaklarında romanda sadece prensleri, kontları, bakanları, senatörleri ve onların çocuklarını betimleyeceğini" dile getirir.⁵⁹ Buna uygun olarak da Anna Pavlovna Şerer'in balosundaki konukların çoğu, ülke yönetiminde söz hakkı olan kişiler, diplomatlar, komutanlar ve nedimelerdir. Tolstoy da romanına bu sınıfı tanıtacak bir sahne ile başlar ve öncelikle yüksek sosyetenin tipik kadın temsilcisini tanıtır. Bu sahnenin başrol oyuncusu olumsuz bir kadın karakter olan Anna Pavlovna Şerer'dir: "Anna Pavlovna'nın salonu gitgide dolmaya başlamıştı. Petersburg'un yüksek soyluları gelmişti, bu insanlar, yaşları ve karakterleri bakımından farklı olan, ama aynı çevrede yaşayan insanlardı."⁶⁰

Anna Pavlovna Şerer'in balosuna katılan kişiler bir Rus gibi değil de, daha çok Avrupalı gibi davranırlar. Romanda sosyete sınıfının hemen hemen bütün temsilcileri Anna Pavlovna gibi rol yapmaya, sahte davranışlar sergilemeye alıştırlar. Çünkü o dönemin Rus soylusu, I. Petro'nun emri ile batıyı bilinçli bir şekilde taklit ederek, Fransızca konuşmak, kibarca sohbet etmek ve saray dansını öğrenmek zorundadır.⁶¹ Petersburg sosyetesinin kötü yönleri ise daha çok Kuragin ailesi ile gösterilir. Anna Pavlovna'nın en yakın arkadaşı olan Vasiliy Kuragin, kendine güvenen, sahte bir soyluluk maskesi ardına gizlenmiş becerikli bir sosyete kurnazı ve düzenbazıdır.⁶²

⁵⁸ **A.g.e.**, s. 78.

⁵⁹ O. Figes, **a.g.e.**, s. 295.

⁶⁰ L. N. Tolstoy, **Voyna i mir**, I. Cilt, s. 27-28.

⁶¹ O. Figes, **a.g.e.**, s. 73.

⁶² N.M. Fortunatov, M.G. Urtmintseva, İ.S. Yuhnova, **a.g.e.**, s. 467.

Tolstoy özellikle Kuragin ailesi ile Rusya'nın o dönemde sosyete içerisinde ahlaki açıdan yozlaşmış ve ölçüsüz kimselerin bulunduğunu göstermeye çalışır. Bu ailede maddi çıkarlar her şeyin üzerindedir ve yapmacıklık, ikiyüzlülük hâkimdir. Vasiliy Kuragin ölmekte olan Kont Kiril Vladimiroviç Bezuhov'un mirasından yararlanmayı amaçlayan bir miras avcısı olarak aç gözlü bir insan olduğunu belli eder. Fakat bu hayali gerçekleşmez. Mirası elde edemediğinde ise, kontun gayrimeşru oğlu Pyer Bezuhov'u ağına düşürerek, kızı Elen ile evlendirmeyi başarır. Ancak bu sayede zengin olur ve sosyetedeki saygın bir yer elde eder. Tipik bir sosyete genci olan, hiçbir işte dikiş tutturamamış ve kendisinin insana "rahat vermeyen bir budala"⁶³ olarak tanımladığı oğlu Anatol Kuragin'i ise, çirkin ama servet sahibi Prenses Marya ile evlendirmeye çalışır. Vasiliy Kuragin ve benzeri sosyete insanların yaşamlarında ailevi bağlara yer yoktur. Onlar için yalnızca kişisel çıkarlar ön plandadır. Vasiliy Kuragin roman boyunca sergilediği davranışlarıyla, sözleriyle ve konuşmalarıyla da ne kadar çıkarıcı, ikiyüzlü, egoist ve Batı hayranı bir kişi olduğunu belli eder: "Bizim dedelerimizin sadece konuşmak için değil, düşünmek için de kullandıkları seçkin Fransızca'yı sosyetedeki yaşlılara ve sarayda yaşamış önemli insanlara özgü bir tonla sessizce konuşuyordu."⁶⁴

Anna Pavlovna'nın salonunda bulunan konuklara dışarıdan bakıldığında, ilk başta, bu insanların akıllı, bilgili ve aydın kişiler olduğu düşünülebilir. Fakat bu kişiler vatanlarına karşı sorumsuz, kayıtsız, bencil, hatta kendi halkına karşı düşman kişilerdir. Savaş sırasında bu kesiminin çoğunluğu Fransa hayranıdır. Bunu göstermek adına Tolstoy *Savaş ve Barış* romanına Fransızca satırlarla başlar. Bu kişilerin davranışlarında, birbirleri ile olan ilişkilerinde, doğallık, samimiyet, iyilik ve doğruluk yoktur. "Bu salonda yalan, sahtelik, iki yüzlülük içinde yüzen her şey de Tolstoy'u tiksindirmektedir."⁶⁵ Bu sebeple bu ortamlarda iyi karakterli kişiler pek saygı

⁶³ A.g.e., I. Cilt, s. 26.

⁶⁴ A.g.e., I. Cilt, s. 22.

⁶⁵ Z. Baştımar, a.g.e., s. 62.

görmez. Örneğin Pyer Bezuhov, Avrupa'dan yeni döndüğünde ve ilk kez bir sosyete balosuna katıldığında, saf, temiz haliyle dikkatleri çeker. Çünkü henüz bu yaşamın sahteliklerine tanık olmamıştır ve onun karakteri sosyete ruhuna aykırıdır. Bu yüzden onun doğal ve saf hali ait olduğu sınıfın tüm kötü yönlerini karakterinde barındıran Anna Pavlovna'ya tuhaf gelir:

“Anna Pavlovna, onu [Pyer]’i salonunda bulunan en alt basamakta insanlara davranır gibi selamladı. Ama onu kendi tarzına göre, en düşük seviyede selamlamasına rağmen, Pyer içeri girer girmez, Anna Pavlovna’nın yüzünde, oldukça muazzam ve yerine uymayan bir şey görüldüğünde duyulana benzer bir korku ve endişe belirmişti. Gerçekten de Pyer odada bulunan diğer erkeklerden daha iri olmasına rağmen, bu korku, onu salondaki herkesten ayıran, onun [Pyer’in] akıllı, bununla birlikte ürkek, gözlemci ve doğal bakışından kaynaklanıyor olabilirdi.”⁶⁶

Sosyete kesim insanları yalnızca kendi menfaatleri için birbirlerine övgü dolu sözler söylerler. Özellikle de Çar I. Aleksandr’a yapılan her övgü bu sosyete insanların özellikle de kadınlarının tipik özelliğidir. Anna Pavlovna’nın savaş ve çar hakkında yaptığı bilgisizce bir konuşma bu kadın karakterin ne kadar yapmacık ve çıkarıcı olduğunu da gözler önüne serer:

“Ah, bana Avusturya’dan bahsetmeyin! Hiçbir şey anlamıyorum, belki de, ama Avusturya hiçbir zaman savaş istemedi, istemiyor da. O, bize ihanet ediyor. Rusya, Avrupa’nın tek kurtarıcısı olmak zorundadır. Bizim velinimetimiz kendisinin yüce görevini biliyor ve ona da sadık kalacaktır. Bir tek buna inanıyorum. Bizim iyi kalpli

⁶⁶ L. N. Tolstoy. *Voyna i mir*, I. Cilt, s. 30.

ve harikulade hükümdarımız dünyanın en önemli rolünü yerine getirecek ve o, öyle iyi yürekli, öyle güzel biridir ki, Tanrı onu bırakmayacak ve o, devrim canavarını, şimdi o katilin ve caninin yüzünde büsbütün korkunç görünen o devrim canavarını, ayaklarının altında ezme görevini yerine getirecektir. Kime ümit bağlayalım, size soruyorum?”⁶⁷

Savaş ve Barış'ta sosyetenin dışında toplumun iyi yönlerini temsil eden soylu kişiler de vardır. Moskova sosyetesini, geleneklere, göreneklere ve toplumsal kurallara daha bağlıdır. Tolstoy da Moskova sosyetesini kalıplaşmış soylu aile prototipinden uzak Rostov ailesi ile tasvir eder. Bu ailenin yaşam tarzı, gelenekleri ve göreneklere geleneksel Rus aile modelini yansıtır. Rostovlar soylu aileler arasında halka en yakın olanıdır. Bu aile, gerek evlerine gelen konukları karşılama biçimleriyle, gerekse savaş sırasında sergiledikleri vatansever, sade tavırlarıyla ne kadar iyi ve soylu bir aile olduklarını belli ederler. Halk ruhunu kendi içlerinde de yaşayarak ve savaşın getirdiği bütün acılara ve zorluklara göğüs gererek romanın sonunda barış ve mutluluk elde ederler. Eleştirmen ve Rus edebiyat tarihçisi A. M. Skabiçevskiy de “Rostov ailesinde insanlık duygularının gelişmiş olduğunu ve bu ailenin olumsuz bir yönünün bulunmadığını” dile getirir.⁶⁸ Bolkonski ailesi ile de soylu kesimin iyi yönleri gösterilmeye çalışılır. Bolkonski ailesinin fertleri hayatlarının amaçlarını sorgulayan, etraflarındaki olayları analiz edebilen, düşünen, okuyan ve daha çok mantık çerçevesinde hareket eden kişilerdir.⁶⁹ Rostov ailesi duyguların, Bolkonski ailesi ise mantığın simgesidir.

Tolstoy, *Anna Karenina*'da da, Moskova ve Petersburg sosyete yaşamını ayrıntılı betimler. Romanda sosyete sınıfının kendi içinde gruplara ayrıldığını, bu gruplardaki herkesin birbirini tanıdığını ve birbirlerine gidip

⁶⁷ A.g.e., I. Cilt, s. 23.

⁶⁸ A. M. Skabiçevskiy, *Tolstoy's characters, Tolstoy, The critical heritage*, yay: A. V. Knowless, London, Henley and Boston, Routledge & Kegan Paul, 1978, s.182.

⁶⁹ A.g.e., s. 186.

geldiğini ifade eder. Anna Karenina'nın bu toplum içerisinde üç grupta yakın arkadaşları ve tanıdıkları vardır. Bu gruplardan ilki, sosyete yaşamının gerektirdiği gibi çıkar ilişkisi nedeniyle birbirine yakınlaşan ve uzaklaşan iş adamlarından oluşur. Diğeri ise, devlet memurların oluşturduğu ve daha çok erkekleri ilgilendiren konuların konuşulduğu bir topluluktur. Anna Karenina'nın daha yakın olduğu grup ise, Aleksey Karenin'in yükselmesine yardımcı olan Kontes Lidiya İvanovna'nın başını çektiği topluluktur. Bu grup ise yaşlı, çirkin, iyiliksever, dindar kadınlarla, zeki, bilgili, yükselmek isteyen erkeklerden oluşmaktadır.⁷⁰ *Savaş ve Barış*'ta olduğu gibi bu romanda da Tolstoy sosyete yaşamına ve kadınlara olumsuz bir tavır takınır. Özellikle sosyete toplumunun en göze çarpan özelliği insanları kayıtsızca yargılamaları ve maddi değerlerin ahlaki değerlerden üstün tutulmasıdır.

Diriliş romanında ise sosyete yaşamı devlet yaşamıyla iç içedir ve Tolstoy burada da "milyonları bulan köylü topluluklarının savucusu" olarak sosyetenin yaşam tarzını sert bir dille eleştirmekten geri kalmaz.⁷¹ Kendisi soylu olduğu halde, hayatın basit ve fakir halk gibi yaşanması gerektiğini düşünen yazarın böyle bir tutum içerisinde olmasının sebebi, toplumsal düzensizliğin sorumlularını kınamaktır.

Tolstoy'a göre yüksek mevki işlerde çalışan sosyete kesimi insanları her fırsatta fakir halkın hakkını yemekle meşguldürler ve devletin her imkânını kişisel çıkarları için kullanmaktan geri kalmazlar. *Diriliş*'te sosyete kesimi "ezen" taraf iken, halk "ezilen" taraftır. Toplumsal yaşamda güçlüler konumunda olan sosyete kesimi insanları güçsüzlerden hizmet ve saygı gördükçe yücelen kimselerdir. Bu kesim kendini zenginliklerinden ötürü her şeyin hâkimi olarak görür. Tolstoy'un ağzından bu insanlar için genellikle şu sözler dökülür: "karnı tok", "yağlı", "akça pakça", "işsiz güçsüz", "kendini beğenmiş", "iğrenç".⁷² Konum olarak toplumun en üst basamağında olan bu

⁷⁰ L. N. Tolstoy, *Anna Karenina*, s. 174-175.

⁷¹ N.K. Gudziy, Ye. A. Maymin, *a.g.e.*, s. 487.

⁷² H. Troyat, *a.g.e.*, s. 749.

insanlar ahlaki yönleriyle ise en düşük seviyede bulunurlar. İkiyüzlülük, yalan, bencillik, emeksiz kazanca duyulan açlık, ruhsuzluk, fakir olanı küçümse bu tür kimselerin tipik özellikleridir.

Rus modernleşmesi ile toplumsal yaşamın ayrılmaz parçası olan balolar ve davetler sosyete kesimi kadınlarının başlıca alışkanlığı olmuştur. Yu. M. Lotman, “18. yüzyılda ve 19. yüzyılın başında baloların soylu sınıf için büyük bir önem taşıdığını, toplumsal yaşamın ayrılmaz bir parçası olduğunu ve bu dönemde baloların, ilişkilerin serbestçe yaşandığı bir yer” olduğunu dile getirir.⁷³ Rus soylu kadını da bu balolar ve davetler sayesinde toplumsal yaşamda önemli bir yer edinmiştir: “Batılı giysileri içindeki zarif kadın ve erkeklerin bulunduğu toplantılar, seçkin kadınların gizlenmesini öngören Moskova geleneğini sona erdirmiş, böylece kadının toplumsal alandaki yeri ile ilgili radikal bir izlenim vermiş, ancak bu safhada kadınların mevcudiyetleri çoğunlukla dekoratif amaçlı olmuştur.”⁷⁴ Tolstoy da kadının toplumsal yaşamdaki yerini ustalıkla resmetmiştir. Yazarın romanlarında da sosyete balolarına katılan kadınlar öncelikle kıyafetleri ve davranışlarıyla dikkat çekerler. Tolstoy kadın karakterlerinin kıyafetlerini ve güzelliklerini ustalıkla en ince ayrıntısına kadar tasvir eder. Onların güzelliklerini taktıkları takılarla, ellerinde tuttukları yelpazelerle ve giydikleri şapkalarla daha da ön plana çıkarır. Elbiseler genellikle hafif ve sade kumaşlardan yapılır ve renkli astarlarla, çiçeklerle, kurdelelerle süslenir. Fakat Tolstoy’un kadın karakterleri kıyafet konusunda dahi kendi içinde farklılık gösterir. İdeal kadın başlığı altında incelenen soylu kesime ait kadın karakterler daha geleneksel, daha kapalı, sade ve düzgün bir şekilde giyinirler. Olumsuz kadın karakterlerin ise daha açık giyindikleri dikkat çeker. Bu sınıftaki kadınların genellikle süslü ve gösterişli giyimleri vardır.

Savaş ve Barış’ın ideal kadın karakterleri arasında incelediğimiz Nataşa, Kontes Rostova ve Sonya karakterlerinin baloya katılmadan önce

⁷³ Yu. M. Lotman, **a.g.e.**, s. 91.

⁷⁴ N. V., Riasanovsky, M. D., Steinberg, **a.g.e.**, s. 246.

nasıl bir özveriyle hazırlandıkları ve giyimlerindeki sadelik şu satırlarda anlatılır: “O, annesi, Sonya, mükemmel giyinmeliydiler. Sonya ve kontes tam olarak ona [Nataşa’ya] boyun eğiyorlardı. Kontesin üzerinde koyu kırmızı kadifeden bir elbise, ikisinin üzerinde ise korsajında gül tomurcukları olan, pembe ipek bir astar üzerine geçirilmiş beyaz, duman renginde elbiseler olmak zorundaydı.”⁷⁵ Liza Bolkonskaya’nın da balodaki şıklığı ve zarafeti herkesi kendine hayran bırakır: “Göğsünün biraz altından geniş bir kurdele geçirilmiş, dantelli, grimsi, zarif elbisesini göstermek için kollarını iki yana açmıştı.”⁷⁶

Anna Karenina’nın Kiti’si de katıldığı baloda özellikle kıyafetiyle etrafındakileri büyüler:

“Kiti en mutlu günlerinden birindeydi. Elbisesinin hiçbir yeri sıkıyor, dantelden yapılmış pelerini hiçbir yerden sarkmıyordu, elbisesinin süsleri ise buruşmamış ve kopmamıştı; yüksek, ince topuklu pembe iskarpinleri sıkıyor, hoş bir biçimde ayaklarını sarıyordu. Sarı saçlardan yapılmış gür saç örgüleri, küçücük başında kendi saçı gibi duruyordu. Biçimini değiştirmeden kolunu saran uzun eldivenin üç düğmesi de ilikliydi. Madalyonun siyah kadife kurdelesini boynunu son derece hafifçe sarıyordu.”⁷⁷

Anna Karenina’nın da baloda giydiği kıyafeti adeta güzelliğine güzellik katar ve çevresindeki herkesi kendine hayran bırakır. Hatta güzelliği çevresindeki kadınlarda kıskançlık uyandırır. D. S. Merejkovskiy, Anna’nın bu kusursuz, güçlü ve uyumlu bedeninin Tolstoy için çok önemli, derin ve gizemli

⁷⁵ L. N. Tolstoy, *Voyna i mir*, II. Cilt, s. 639.

⁷⁶ *A.g.e.*, II. Cilt, s. 29.

⁷⁷ L. N. Tolstoy, *Anna Karenina*, s. 110.

bir özellik olduğunu belirtir. Çünkü bu özellikler geleneksel Rus güzelliğini yansıtmaktadır.⁷⁸

“Anna’nın üzerinde, Kiti’nin çok istediği leylak renkli değil de, eski bir fildişi gibi düzgün, dolgun omuzlarını, göğsünü, zarif, ince bilekli yuvarlak kollarını açıkta bırakan siyah, kısa kesilmiş kadife bir tuvalet vardı. Bütün elbise Venedik gipür danteliyle işliydi. Başında, simsiyah saçlarında abartısız, renkli çiçeklerden yapılmış küçük bir taç ve beyaz danteller arasındaki kemerinin siyah kurdelesinde de aynı çiçeklerden yapılmış bir dizi vardı. Saç şekli fark edilmiyordu Süs olarak yalnızca dikkati çeken şey, kendinden dalgalı, kısa saçlarının her zaman ensesinden ve şakaklarından sarkan bukleleriydi. Düzgün, sağlıklı boynunda inci dizisi vardı.”⁷⁹

Savaş ve Barış’ın Elen Kuragina’sı ise girdiği ortamlarda daha çok gösterişli ve göğsünü açık bırakacak tarzda elbiseler giyer. Nataşa ve Elen’in katıldıkları bir operada Nataşa’nın gözüyle Tolstoy, Elen’i ve genel olarak sosyete kadınlarının kıyafetlerini şöyle tarif eder: “O [Nataşa] durup durup parterdeki pudralı başların dizildiği sıralara, localardaki açık giyimli kadınlara ve özellikle bütün salona yayılan parlak ışığı, kalabalığın ısıttığı sıcak havayı hissederek sessiz ve sakin bir gülümsemeyle, gözlerini hiç ayırmadan sahneyi izleyen neredeyse çırılçıplak yanında oturan Elen’e bakıyordu.”⁸⁰

Tolstoy’un romanlarında sosyete ortamlarının ve balolarının kadın karakterler üzerinde genellikle olumsuz bir etkisi olduğu göze çarpar. *Aile Mutluluğu*’nda sosyete yaşamının ve baloların Maşa üzerinde olumsuz bir

⁷⁸ D. S. Merejkovskiy, **a.g.e.**, s. 97.

⁷⁹ L. N. Tolstoy, **Anna Karenina**, s. 112.

⁸⁰ L. N. Tolstoy, **Voyna i mir**, II. Cilt, s. 786.

etkisi olmuştur. Köyde zengin ve rahat bir ortamda yetişen Maşa, evlendikten sonra Petersburg'un sosyete ortamını görünce yıllardır bastırıldığı genç kızlık duygularını yaşamak istemiştir. Evliliğin ilk günlerinde eşi ile birlikte köy hayatı yaşayan Maşa, gün geçtikçe bu monotonluğa ayak uyduramaz ve gitgide gençliğinin içinde yarattığı coşkuya kapılıp bu yaşantıdan uzaklaşır. Eşinin şehre taşınma isteğine karşı çıkmayan Sergey Mihayloviç de onu Petersburg'a götürüp kendi elleri ile sosyete ortamının içine atar. Aslında Sergey Mihayloviç köyden şehre taşınmayı istemez. Fakat eşinin gençliğinde her duyguyu tatması gerektiğini düşünür. Petersburg'a gitmeden önce de bu toplumun içinde onları nasıl bir yaşamın beklediğini ve bu ortama girmek istemediğini eşine şu sözleriyle ima eder: "Biz burada küçük Karun'larız, orada ise çok zengin olmayacağız, bu yüzden Paskalya'ya kadar şehirde yaşamamız ve sosyeteye girmememiz gerekiyor, yoksa yolumuzu şaşırırız."⁸¹

Maşa ilk başlarda sosyeteye girmeyi düşünmez: "Neden sosyete?- diye cevap verdim, - yalnızca tiyatroları, akrabaları göreceğiz, opera ve iyi müzik dinleyeceğiz ve Paskalyadan önce de köye geri döneceğiz."⁸² Fakat Petersburg'a ayak basar basmaz, kendini ortamlarından alamaz olur. Üstelik genç kızlığında ve evliliğinin ilk günlerinde neşesiz, güvensiz, hayattan hiçbir beklentisi olmayan Maşa, özellikle sosyeteye girdikten sonra adeta bambaşka bir kadına dönüşür. Sergey Mihayloviç eşinin değişikliğini şu satırlarıyla annesine anlatır: "Maşa'yı tanıyamazsınız, - diye yazıyordu, - onu kendim de tanıyamıyorum. Bu şirinlik, zarif kendine güven, şıklık, hatta sosyete zekası ve nezaket nereden geliyor acaba? Bütün bunlar ise yapmacıksız, hoş, samimi. Herkes ona hayran, ben de ona bakmaya doyamıyorum, (...)"⁸³ İlk başlarda sosyetedeki karşılaştığı insanların ona iyi davranması, birden etrafını sarması ve buralarda güzelliği ile aranan bir kadın olması Maşa'yı adeta büyüler:

⁸¹ L. N. Tolstoy, *Semeynoye şçastye*, s. 81.

⁸² **A.y.**

⁸³ **A.g.e.**, s. 82.

“Biz [baloya] gittik ve duyduğum zevk beklentilerimin üzerindeydi. Baloda, merkez olduğumu ve her şeyin yanımda hareket ettiğini, bu büyük salonun yalnızca benim için aydınlatıldığını eskisinden daha fazla hissediyordum, müzik çalıyordu ve bana hayran olan insanlar toplanmıştı. (...) Bu baloda hakkımda varılan ortak yargı, kuzenimin söylediğine göre, salondaki diğer kadınlara hiç benzememem, ben de özel, lirik, sade ve hoş bir şeylerin olmasıydı. Bu başarı öyle hoşuma gitmişti ki, eşime o yıl iki, üç baloya daha gitmek istediğimi açıkça söyledim, ruhuma boyun eğerek ‘balolara iyice doymak için’ diye de ekledim.”⁸⁴

Maşa’nın katıldığı ilk balo ile başı döner ve bu gösterişli sahte dünyanın ağına hemen düşer:

“İlk önce pırıltısı ve gururumu okşamasıyla beni aldatan sosyete yaşamı, bir süre sonra bütün benliğimi ele geçirdi, alışkanlık haline geldi, bana kendi zincirlerini doladı ve ruhumda duygularım için hazır olan bütün yeri kapladı. Hiçbir zaman tek başıma kalamıyordum ve durumumu derin derin düşünmekten korkuyordum. Sabahın geç saatlerinden gece geç saatlere kadar bütün zamanım doluydu ve dışarı çıkmasam bile bu süre bana ait değildi. Bu eğlenceli de, sıkıcı da değildi, başka türlü de olamayacakmış gibi geliyordu.”⁸⁵

Sergey Mihayloviç ise, gün geçtikçe Maşa’nın bir sosyete kadınına dönüştüğünün farkındadır: “Seni her gün bu çamurun, aylaklığın, budala

⁸⁴ A.g.e., s. 83.

⁸⁵ A.g.e., s. 97-98.

topluluğun ihtişamı içinde gördükçe ben daha kötü şeyleri bekleyebilirdim.”⁸⁶ Sosyete yaşamının etkisi ile günden güne eşinden ve aile yaşamından uzaklaşan Maşa, ilk başlarda bunun eşi ile ilişkilerine ve ailesine zarar getireceğini düşünmez. “Sosyete yaşamının benim için zararlı olabilecek tek yanının, sosyete de karşılaşacağım insanlardan birine ilgi duymam ve eşimin kıskançlığı olabilir diye düşünüyordum.”⁸⁷ Fakat zamanla içine düştüğü yalnızlık, eşinin kendisinden uzaklaşması, aynı zamanda bir başka güzel bayanın bu ortama girdiğinde kendisinin anında unutulması, Maşa'nın bu ortama gerçekçi gözlerle bakmasını sağlar:

“(…) Ama yeni gelen dişi aslanın etrafında daha seçkin bir çevre oluşmuştu. Benim etrafımdaki herkes yalnızca onu ve onun güzelliğini konuşuyorlardı. Onu bana gösterdiler, gerçekten büyüleyiciydi, ama onun yüzündeki kendi beğenmişlik ifadesi hoş gitmeyecek bir şekilde beni şaşırtmıştı, bunu da söyledim. Önceden bana neşeli gelen her şey o gün bana sıkıcı görünmüştü. Ertesi gün Leydi S. şatoya benim reddettiğim bir gezi düzenledi. Yanımda hemen hemen hiç kimse kalmamıştı ve nihayet benim gözlerimde her şey değişmişti.”⁸⁸

Sosyete ortamı özellikle de balolar ilk olarak Sergey Mihayloviç ile aralarındaki romantik aşkın bitmesine ve hayallerinin yıkılmasına neden olur. Sergey Mihayloviç, eşini bu ortama kendi elleri ile atmış ve onu özgür bırakmıştır. Bir yanda yaşama yeni adım atmış, tıpkı kozasından yeni çıkan bir ipek böceği gibi saf ve temiz bir genç kız, diğer yanda ise yaşamın birçok tecrübesini yaşamış ve hayatında artık tadacak bir zevki kalmayan olgun bir adam durmaktadır. Sergey Mihayloviç, Maşa'nın genç kızlık hayallerini

⁸⁶ A.g.e., s. 90-91.

⁸⁷ A.g.e., s. 85.

⁸⁸ A.g.e., s. 101.

gerçekleştirmesini istemektedir. Fakat bu istek, bu ortamın içinde çaresizce nasıl hareket edeceğini bilmeyen genç bir bayan için kötü sonuçlar doğurmuştur. Gün geçtikçe sosyete yaşamında karşılaştığı ve hayallerine ters düşen olaylar, Maşa'yı kendi başına içinden çıkamayacağı bir problem çemberinin içine sokmuştur. Maşa'nın gözünde ise bunun tek suçlusu eşi Sergey Mihayloviç'tir: “- Hayır, konuşmamı bitirmeme izin ver... (...) Hayatı bilmiyorsam, [hayatı] tanımam için beni yalnız başıma bıraktığın için ben mi suçluyum...”⁸⁹

Maşa saf ve temiz bir genç kızken, hayatına evlilik olgusunun girmesiyle karşımıza yaşamın zevklerini yakından tanımak isteyen birisi olarak çıkar. Fakat toy ve ürkek biri olan Maşa karşılaştığı bir olay sonucunda bu ortamdaki soğuk, hatta nefret eder. İyi insanlar olarak adlandırdığı kimseler kendisinden daha soylu ve güzel bir kadının bu ortama girmesi ile onu yalnız bırakırlar. Böylece Maşa'nın sahte mutluluğu bir anda kaybolur ve mutluluğu tekrar eşinin ve çocuklarının yanında aramaya başlar.

Sosyete ortamının ve balolarının yaşamını olumsuz etkilediği diğer bir kadın karakter de *Savaş ve Barış*'in Nataşa'sıdır. O da tıpkı Maşa gibi baloların pırıltılı ve gösterişli yaşamından mutluluk duyan bir genç kızdır: “Salonda giriş kapısının önünde sıkışarak hükümdarı bekleyen misafirler duruyordu. Kontes, bu kalabalığın ön sıralarında yer almıştı. Nataşa birkaç kişinin onun hakkında konuştuğunu işitiyor ve ona baktığını hissediyordu. O [Nataşa], kendisine dikkat edenlerin onu beğendiklerini anlamıştı.”⁹⁰ Nataşa Rostova ilk balosuna on sekiz yaşındayken katılır.

Baloda uzun bir bekleyişten sonra Prens Andrey'in onu dansa kaldırması ile Nataşa sevince boğulur ve adeta kendini kaybetmiş bir halde, çevresinde olup bitenlere aldırmadan Prens Andrey ile dans eder. Nataşa özellikle bu görkemli baloda, Prens Andrey'in kollarında yaşama sevinciyle

⁸⁹ A.g.e., s. 118.

⁹⁰ L. N. Tolstoy, *Voyna i mir*, II. Cilt, s. 643.

dolup taşan bir kız görüntüsü çizer: “Nataşa kendisine gelen diğer kavalieri Sonya’ya bırakarak mutlu ve yanakları kızarmış bir halde bütün gece hiç durmadan dans etti. Bu baloda herkesi meşgul eden şeylerden hiç birini fark etmiyor ve görmüyordu.”⁹¹ Nataşa bu baloda çok mutludur. Tolstoy için bir insanın yaşama heyecanı ne kadar güçlü ise, o insan bir o kadar da mutludur ve yaşamdaki her şeyin onun için bir anlamı vardır.⁹² “Nataşa hayatında hiçbir zaman olmadığı kadar mutluydu. Mutluluğun bir insanı tam anlamıyla iyi kalpli ve iyi niyetli, kötülüğün, mutsuzluğun ve acının olmadığına inanmayan biri haline getirdiği en üst basamaktaydı.”⁹³ Nataşa burada güzelliği ve zarafeti ile Prens Andrey’i kendine âşık etmeyi başarır. Bu balodan sonra Prens Andrey sık sık Rostovlar’ın evine gitmeye başlar. Çok geçmeden de Nataşa ile nişanlanır.

İlk başta bu balo sayesinde mutluluğu bulduğunu düşünen Nataşa katıldığı başka bir balo ile yakaladığı mutluluğunu kaybeder. Bu baloda Anatol Kuragin ile karşılaşan Nataşa onunla dans ederek, Anatol’ün kendisini öpmesine izin verir. Böylece Prens Andrey’in aşkına sadık kalamaz ve kendisini içinden çıkamayacağı bir duruma sokar. Nataşa da tıpkı Maşa gibi suçu Prens Andrey’in omuzlarına yükler. Prens Andrey de Sergey Mihayloviç gibi, Nataşa’yı bulunduğu ortamda bir yıl yapayalnız bırakır, Nataşa da yalnızlığını başkalarıyla gidermeye çalışır.

Sosyete balolarının yaşamını olumsuz yönde etkilediği en önemli kadın karakter ise Anna Karenina’dır. Anna, eşi Aleksey Karenin’in mesleği gereği sürekli sosyete balolarında ve davetlerinde yer almak zorundadır. Bu sosyete yaşamı, özellikle de balolar Vronski ile karşılaşmadan önce onun katlanabileceği bir yer değildir. Çünkü Anna Karenina doğası gereği bu sosyete insanların sergilediği yapmacık davranışlara tahammül edemez. Ama Vronski ile tanıştıktan sonra sık sık bu balolara katılmaya başlar. Çünkü

⁹¹ **A.g.e.**, s. 648-649.

⁹² V. Veresayev, **a.g.e.**, s. 64.

⁹³ L. N. Tolstoy, **Voyna i mir**, II. Cilt, s. 650.

Vronski'yi yalnızca bu balolar sayesinde görebilir: “Orada Anna, Vronski ile karşılaşılıyor ve bu karşılaşmalar sırasında heyecanlı bir sevinç duyuyordu.”⁹⁴

Bu balolarının hayatını etkilediği bir başka kadın karakter ise *Anna Karenina* romanının Kiti'sidir. Kiti'yi Maşa'dan ve Nataşa'dan ayıran bir özellik, onun sık sık balo salonlarında boy göstermesi ve bu ortamlara alışık olmasıdır: “Baloda bütün yüzlerin sihirli bir etki bıraktığı Kiti baloya yeni gelmiyordu; bütün yüzleri artık bıkkınlık verecek derecede tanıyan, balolardaki bayağı bir kız da değildi.”⁹⁵ Kiti, Maşa ve Nataşa gibi bu dünyanın pıriltılı yaşamının hemen ağına düşmeyecek kadar da akıllı bir kızdır. Maşa ve Nataşa baloya gitmeden önce o kadar çok heyecanlıdırlar ki, çevrelerinde olup bitenlerin farkında bile değillerdir. Kiti ise heyecanlı değildir ve böyle bir ortamda nasıl hareket etmesi gerektiğini çok iyi bilir ve güzelliğiyle kendisine güvenir. Fakat diğer karakterlerin tersine katıldığı balo, Kiti'nin yaşamını olumlu bir biçimde etkiler. Kiti, bu baloda Vronski'nin aşkının gerçek olmadığını fark eder. Belki bu balo olmasaydı, Kiti Levin'e olan gerçek duygularını çok geç anlayacak ya da Vronski ile yanlış bir evlilik yapacaktı. Bu balo sayesinde Kiti hayata daha gerçekçi gözlerle bakar. Levin'e olan gerçek duygularını fark eder ve doğru bir tercih yaparak, mutlu bir aile yuvasına kavuşur.

Baloların olumsuz kadın karakterler üzerinde ise olumlu etkileri vardır. Bu balolar sayesinde olumsuz bazı kadın karakterler ünlerine ün katarlar. *Savaş ve Barış*'ın Elen Kuragina'sı sosyete balolarının vazgeçilmez bir ismidir. Onun düzenlediği balolara gitmenin de sosyete ortamında ayrı bir yeri vardır. Çünkü Elen Kuragina sosyetedeki sözü geçen ve sağlam ilişkileri olan bir kadındır: “Kontes Bezuhova'nın salonuna kabul edilmek bir zekâ diploması yerine geçiyor; gençler Elen'in davetinden önce onun salonunda bir şeylerden konuşabilmek için kitaplar okuyor, elçilik sekreterleri, hatta

⁹⁴ L. N. Tolstoy, *Anna Karenina*, s. 166.

⁹⁵ *A.g.e.*, s. 111-112.

elçiler bile ona diplomatik sırlar açıklıyorlardı, çünkü Elen güçlü biriydi.”⁹⁶ Dış güzelliğiyle erkekleri kendine hayran bırakan Elen Kuragina, balolarda çıkar sağlayabileceği erkeklerle yakınlaşır. Eşi Pyer Bezuhov’u aldattığı halde sosyete o zamana değin elde edemediği ünü kazanır. Hatta sosyete salonlarında “en akıllı kadını” olarak adlandırılır.

Sosyete yaşamına bakıldığında genel olarak, bu toplum insanlarının ve kadınlarının yalnızca menfaat ve kişisel mutlulukları için yaşadıklarına tanık olunur. Bu insanlar için vatan ve halk sevgisi, adalet, yasa, iyilik, din ve Tanrı yalnızca laftan ibarettir. Toplumun ahlaki temeli onlar için bir öneme sahip değildir. Dışarıdan bakıldığında Moskova ve Petersburg sosyetesini pırıltılı yaşamlarında mutlu görünseler de, aslında sahte dünyalarında mutsuzluklarının, iki yüzlülüklerinin esiri olmuşlardır.

4.3. TAŞRA YAŞAMI ve KADINLARI

Taşra yaşamının sosyete yaşamına göre farklı bir kültürel yapısı vardır. Bu kesimin kadınları çalışkan, namuslu, ailesine bağlı, Tanrı’ya olan inançlarını hiçbir zaman yitirmemiş ve kaderlerine isyan etmemiş kişilerdir. Hayatı zorluklarla geçen taşra kadını manevi açıdan sosyete kadınından daha güçlüdür. O. Figes taşra kadınının özellikle de köylü kadının zorluklarla geçen hayatını şöyle tarif eder: “Vah! Vah! Vah! Vah yazık bana!’ diyen evlilik ağrısı hiç de haksız değildi. Köylü kadının kaderi çilekeş bir hayattı – köylü, ıstırapının sembolü haline gelmişti ve on dokuzuncu yüzyıl yazarları tarafından Rus yaşantısının en kötü taraflarını vurgulamak için kullanılmıştı.”⁹⁷ Tolstoy da Rus yaşantısının en kötü yönlerini okuyucuya taşra kadınlarıyla tanıtır. Taşra kadınları ve köylü kadınlar daima en zor koşullarda ve ortamlarda, kaldırabilecekleri yükün üzerinde çalışırlar.

⁹⁶ L. N. Tolstoy, **Voyna i mir**, II. Cilt, s. 620.

⁹⁷ O. Figes, **a.g.e.**, s. 307.

Tolstoy soylu bir aile ortamında yetişmiş olsa da taşra yaşamını ve halkını çok iyi tanıyan bir yazardır. Halkının çektiği sıkıntılara hiçbir zaman kayıtsız kalmamıştır. Özellikle 1861’de Rusya’da serflik sisteminin kaldırılmasından sonra köylülerin yanında yer almış ve toprağının büyük bir bölümünü köylülere vermiştir. Tolstoy’un “en büyük hayali, ayrıcalıklı varlığını terk edip toprakta köylüler gibi yaşamaktır.”⁹⁸ Bu düşüncesini *Yasnaya Polyana*’da açtığı okuldaki köylü çocuklarla dahi paylaşmıştır: “Topraklarımı ve aristokrat yaşam tarzımı bırakacağım ve köylü olacağım. Kendime köyün kenarında bir kulübe yapacağım, bir köylü kadınla evlenip onlar gibi toprakta çalışacağım: Biçeceğim, süreceğim ve her şeyi yapacağım.”⁹⁹ Ancak Tolstoy, yaşamı boyunca köylü mü olacağına yoksa soylu mu kalacağına bir türlü karar veremez: “Tolstoy yaşamının sonuna kadar büyük bir beyefendi olarak kalır ve öncelikle ayrıcalıklı durumunun kendisine sağladığı hayatın bütün nimetlerinden de faydalanır.”¹⁰⁰ Ait olduğu soylu sınıfın yavanlığına ve başıboşluğuna karşı savaş vermekten geri kalmaz. İsteddiği gibi bir hayatı değil de şartların ona sunduğu hayatı yaşamak zorunda bırakılır.¹⁰¹ H. Troyat, “Tolstoy’un köylülere karşı her zaman kendisini suçlu hissettiğini” dile getirir.¹⁰² Bunun nedeni ise, Tolstoy her şeye sahipken, köylülerin yoksulluk içinde sefih bir hayat sürmesidir.

Tolstoy, *Savaş ve Barış*’ta taşra yaşamını ve halkın yaşayışını savaş meydanlarında vatani için mücadele eden insanlarla resmeder. H. Troyat romanda “2000 sayfalık romanın sadece 200 sayfası soylu olmayanlardan bahsetmektedir.” der.¹⁰³ Rusya’da savaş sırasında bütün halk vatanseverlik duygusu altında birleşir. Romanın küçük bir kısmında yer alan taşra halkı Tolstoy tarafından insani değerlere, vatansever duygulara sahip olarak çizilir.

⁹⁸ A.g.e., s. 294.

⁹⁹ A.g.e., s. 295.

¹⁰⁰ G. V. Plehanov, “Smeşeniye predstavleniy”, *L. N. Tolstoy v russkoy kritike*, Moskova, gos. izd. hudojestvennoy literaturı, 1952, s. 380.

¹⁰¹ İ. Lukyanova, “Peretyagivaniye Leva” *Russkiy mir.ru, Jurnal o Rossii i Russkoy tsivilizatsii*, “Lev Tolstoy nikuda ne uhodil”, Noyabr, 2010, s. 38.

¹⁰² H. Troyat, a.g.e., s. 838.

¹⁰³ A.g.e., s. 431.

Özellikle köylü kadınlar tıpkı Nataşa'nın yaptığı gibi hastanelerde yaralılara hemşirelik yaparlar, evlerinde yaralı askerleri Fransızlardan saklarlar. Savaşta en fazla etkilenen kesim halktır. Pyer Bezuhov Moskova'nın yakıldığı sırada kadınların ve çocukların açlıktan öldüklerine tanık olur. Sosyeteyi oluşturan yüksek kesim ise savaş sırasında vatanlarını terk etmekle meşguldürler. Tolstoy, köylülerin soylulardan daha yüksek bir ahlaki bilgiğe sahip olduğunu düşünmektedir.

Savaş ve Barış'ta halkın en büyük temsilcisi "Rus köylüsünün tipik bir halk adamı"¹⁰⁴ olarak tanımlanan Platon Karatayev'dir.¹⁰⁵ Platon Karatayev karakteri özellikle Pyer Bezuhov'un üzerinde önemli etkiler bırakmıştır. Pyer Bezuhov esir tutulduğu sırada Platon Karatayev ile tanışmış, onun sayesinde Rusya'nın gerçek yüzünü tanımış ve manevi özgürlüğü tatmıştır: "Karatayev'in Pyer'in anladığı şekilde bağlılıkları, dostlukları ya da sevgisi yoktu, ama seviyor ve hayatın onu karşı karşıya getirdiği her şeyle sevgi dolu yaşıyordu. Özellikle insanla, öyle belirli bir insanla değil, ama karşılaştığı insanlarla... Pyer'e göre o her zaman derin, dengeli, sadeliğin ve gerçekliğin sonsuz simgesi olarak kalacaktı."¹⁰⁶ Dış görünüşünden çok kişiliği ile ön planda olan Platon Karatayev'in egoistçe istekleri yoktur. Yüreği Tanrı inancı ile doludur. Onun insanlığa ve tüm dünyaya karşı duyduğu tek şey, karşılıksız sevgidir.

Tolstoy, 19. yüzyılda toprak konusunda meydana gelen gelişmeleri ve sosyal tabakalaşmayı ise *Anna Karenina*'da en canlı ve inandırıcı bir şekilde gösterir.¹⁰⁷ Toprak beylerinin ve köylülerin reform öncesi yaşamlarını ustalıkla resmederek, onları toplumun temeli olarak kabul eder. Bu düşüncesini ise

¹⁰⁴ P. A. Kropotkin, **a.g.m.**, s. 171.

¹⁰⁵ O. Figes, **a.g.e.**, s. 299.

¹⁰⁶ **A.y.**

¹⁰⁷ N. K. Gudziy, **Lev Tolstoy: Kritiko-biyografiçeskiy oçerk**, 3-e izd. M.: Hudoj. lit., 1960, s. 101. (Erişim) <http://feb-web.ru/feb/tolstoy/critics/glt/glt-001-.htm>, 14 Aralık 2012

Levin aracılığıyla okuyucuya yansıtır. Tolstoy'a göre toplum için en faydalı, insanlık için ise en mutluluk verici şey, toprakta özgürce çalışmaktır.¹⁰⁸

Diriliş'te ise taşra yaşamı üzerinde daha fazla durarak, bu kesimin yaşam tarzını, kıyafetlerini, konuşmalarını en ince ayrıntısına kadar tasvir eder. Burada toplumun karanlık ve aydınlık yönünü farklı insan manzaralarıyla gösterir. Toplumun karanlık yönünü temsil edenler, bakanlar, yargıçlar, polisler, gardiyanlardır. Bu insanların karşısında ise alçakgönüllü, itaatkâr, emekçi halk durmaktadır. Toprakta çalışan köylülerin dışında ayakkabıcılar, çamaşırcılar, hizmetçiler, kürek mahkûmları kötü biçimlenmiş bir toplumun kurbanıdır.

Tolstoy'un romanlarında taşra kadınları ruhsal temizlikleriyle, yaşama sevinçleri ve hayata tutunma gayretiyle dikkat çekerler. *Diriliş*'teki köylü Taras, eşi Fedosya'yı Nehlyudov'a anlatırken, köy kadınlarının tipik özelliklerini de açığa vurur: "Kadın, çalışkan, genç ve kuvvetli. Sen benim kardeşimsin, o [Fedosya] öylesine gıpta edilen biri olmuştu ki, artık onu biraz yavaşlatıyorum. Eve geliyoruz, parmaklarımız şişiyor, kollarımız sızlıyor, dinlenmemiz gerekirken, o [Fedosya] akşam yemeğini bile yemeden samanlığa koşuyor, sabah için demet bağlıyordu."¹⁰⁹ Bu kesim kadınları, Tolstoy'un zihnindeki ideal topluma ulaşmak adına önemli figürlerdir.

Taşra kadınları genellikle cahil, kaba ve eğitimsiz olarak yansıtılırlar. *Anna Karenina*'da Levin ve Sviyajski arasında geçen bir konuşma taşra kadınların ne kadar cahil ve eğitimsiz olduklarını göstermektedir: "Üç gün önce akşamleyin daha süt çocuğu olan köylü bir kadınla karşılaştım ve nereye gittiğini sordum. 'İhtiyar kadına gittim, çocuğum ağlama hastalığına yakalandı, iyileştiresin diye götürdüm.' dedi. 'İhtiyar kadın ağlama hastalığını nasıl iyileştiriyor?' diye sordum. 'Çocuğu tavukların tüneğine oturtuyor ve bir

¹⁰⁸ G.İ. Şçetinina, *İdeynaya jizn russkoy inteligentsii: konets XIX – načalo XX veka*, Moskova, izd. "Nauka", 1995, s. 17.

¹⁰⁹ L. N. Tolstoy, *Voskreseniye*, s. 463.

şeyler mırıldanıyor.”¹¹⁰ Taşra kadını, eğitimsiz olduğunda en ilkel yöntemlere dahi umut bağlayabilmektedir. Bu sebeple Tolstoy köylü halkın eğitimine çok önem vermiştir. Çünkü bir kadın eğitilmiş olursa kendi neslini de doğru yetiştirebilecek ve toplumun gelişimine olumlu yönde katkı sağlayacaktır.

Taşrada kadınlar daha çok hizmetçilik yaparlar, çamaşırcı olarak çalışırlar ya da *Diriliş*'in Korableva'sı gibi kaçak şarap satarak geçimlerini sağlarlar. Köyde ise tarlada çalışan kadının daha da çekilmez bir hayatı vardır. *Anna Karenina*'da köylü erkekler toprağı sürerken sürekli işin kolayına kaçmakta, en zor işler de kadınların omuzlarına yüklenmektedir: “Endişelenmeyiniz, kadınlar [toprağı] daha canlı sürerler.”¹¹¹ Bu kesim kadınlarının çoğunun ise eşi ölmüş ya da suçsuz olduğu halde haksız yere hapse atılmıştır. Üstelik taşra kadınlarının çoğu eşlerinden dayanılmaz hakaret ve şiddet görmekteyler. *Diriliş*'te Katyuşa Maslova'nın koğuş arkadaşı, kızıl saçlı olarak tanımlanan kadının şu sözleri birçok taşra kadınının yaşantısını da özetlemektedir: “Hayatı boyunca küfür, alay, hakaret ve dayaktan başka bir şey görmediğine ağlıyordu.”¹¹² Nehlyudov'un Kuzminskoye Köyü'nde tanık olduğu bir olay da bu kesim kadınlarının ne kadar zor ve çileli bir yaşamlarının olduğunun kanıtıdır: “-Pekâlâ, çalışacağım, sen de ineği bırak, açlıktan öldürme!- diyerek [kadın] öfkeyle haykırdı. - Zaten ne gündüz ne de gece dinlenme yok. Kayınvalidem hasta. Eşim meydanda yok. Tek başıma her şeye yetişmeye çalışıyorum, gücüm ise yok.”¹¹³

Sosyete toplumundaki insanlar, güzel masalarda, şık giyimli hizmetkârların eşliğinde birbirinden farklı yemekleri tadarken, köylüler yoksulluk içinde yaşarlar. Yiyecek bir dilim ekmekleri bile yoktur. Sefalet en çok yaşlıların, kadınların ve çocukların yaşamını etkiler. Köylülerin yaşam tarzlarını yakından görmek isteyen *Diriliş*'in Nehlyudov'u, Kuzminskoye

¹¹⁰ L. N. Tolstoy, *Anna Karenina*, s. 404.

¹¹¹ *A.g.e.*, s. 387.

¹¹² L. N. Tolstoy, *Voskreseniye*, s. 153.

¹¹³ *A.g.e.*, s. 283.

Köyü'nde bir gezintiye çıktığında ihtiyar bir kadının evine uğrar. Nehlyudov burada büyük bir heyecanla ve korkuyla karşılaşır: “Başlarındaki başörtülerini düzeltip ve eteklerini indirdikten sonra kadınlar, onların evine giren temiz, kollarında altın düğmeleri olan beye merak dolu bir korkuyla bakıyorlardı.”¹¹⁴ Nehlyudov, burada karşılaştığı ihtiyar kadına nasıl yaşadıklarını ve yemekte ne yediklerini sorduğunda köylülerin nasıl bir sefalet içinde olduklarını da anlar: “Gördüğün gibi yaşıyoruz işte. Kulübemiz yıkılmak istiyor, birisi ölmesin de. – Bu da iyi. – diyor yaşlı adam. İhtiyar cesur kadın sinirli bir şekilde başını sallayarak - İşte böyle yaşıyoruz-saltanat sürüyoruz. – dedi. (...) - Öğle yemeğimiz ne mi? Bizim yemeğimiz iyidir. Birinci çeşidimiz, kvasla ekme, diğeri ise ekmele kvas.”¹¹⁵ İhtiyar kadının evinden çıkıp yolda yürümeye başlayan Nehlyudov, yolda birkaç kadınla karşılaşır. Kucağında çocuğuyla ayakta duran bir kadın Nehlyudov'un ilgisini çeker ve ona “Nasıl yaşıyorsun?” diye soran Nehlyudov “Nasıl mı yaşıyorum? Dileniyorum.” diye cevap alır.¹¹⁶ Nehlyudov'un yolda karşılaştığı diğer kadınların durumu da pek farklı değildir. Onlar da Nehlyudov'dan para ve yardım dilenmektedirler: “O [Nehlyudov] iki adım gitmeden başka bir çocuklu kadın, sonra bir yaşlı kadın, sonra bir kadın daha ona yetişti. Hepsi ona yoksulluklarını anlatıyor ve ondan yardım istiyorlardı.”¹¹⁷

Diriliş'te bencil ve umursamaz bir kadın karakteri olan Kontes Yekaterina İvanovna Çarskaya, Nehlyudov'un köylü insanlara yardım etme çabasını bir türlü anlamak istemez. Nehlyudov “Ama bütün halk sefalet içinde yaşıyor. İşte şimdi köyden geldim. Köylüler son güçlerine kadar çalıştıkları halde doyana kadar yiyemezlerken, bizim korkunç bir lüks içinde yaşamamız mı gerekiyor? (...) Hepimizin çalışmasını ve herkesin yemek yemesini yalnızca istiyorum.”¹¹⁸ dediğinde, Kontes Yekaterina İvanovna, Nehlyudov'un söylediklerini alayla karşı çıkar: “Bana, dereye gidip çamaşır yıkamamı ve bir

¹¹⁴ A.g.e., s. 274.

¹¹⁵ A.g.e., s. 275.

¹¹⁶ A.g.e., s. 281.

¹¹⁷ A.y.

¹¹⁸ A.g.e., s. 325.

tek patates yememi söylüyor. O, korkunç bir budala, ama yine de sen onun istediğini yap.”¹¹⁹ Görüldüğü gibi, köylü halk sefalet içinde yaşarken lüks içinde yaşayan sosyete kesimi bu insanların durumlarını küçümserler.

Sosyete toplumunda kadınlar ve erkekler kadifeden, ipekten yapılmış kıyafetler, şapkalar içinde karşımıza çıkarlar. Taşra kadınları ise oldukça basit ve gösterişsiz giyinirler. Erkeklerin kaftanlarını genellikle eşleri diker. Kadınlar ise basmadan yapılmış gömlekler giyerler. Ayaklarında ise lastikten yapılmış pabuçlar vardır. Kadınlar ve genç kızlar ise genellikle önlük takarlar.

Tolstoy’un romanlarında taşrada yetişen soylu kadınlar, şehirde yetişip sonradan taşraya yerleşen kadın karakterler de karşımıza çıkar. Bu kadın karakterler hem şehirli hem de taşra kadının ruhunu bir arada yansıtan kadın karakterlerdir.

Taşrada yetişen soylu kadınlara *Aile Mutluluğu*’nun Maşa’sı ve *Savaş ve Barış*’ın Prenses Marya’sı örnek olarak verilebilir. Maşa, Pokrovsk adlı bir köyde, büyük bir çiftlikte büyür. Evlendikten sonra şehir yaşamını tanır ve bu yaşama ayak uydurmaya çalışır. Prenses Marya ise Smolenks’ten altmış verst uzaklıkta, kentin arkasında ve Moskova yolundan üç verst ötede bulunan Lısıye Gori’daki çiftlikte yaşar. Prenses Marya köylülere ve halka gösterdiği yakınlıkla dikkatleri çeker. Babasının ve Prens Andrey’in ölümünden sonra çiftliğin yöneticisi olan Prenses Marya, Fransa ile yapılan savaş sırasında köylülere kurtarmak için elinden geleni yapar. Onların zor hayatını biraz da olsa rahatlatmak ister. Köylülerine köylerini terk etmesini söyler. Onlara Moskova çevresinde oturacak yer vereceğine ve her ay yiyecek sağlayacağına dair söz verir. Fakat köylü halk Prenses Marya’nın iyi niyetini görmek istemez. Onun kendilerini kandırdığını, köylerini terk edip Moskova’ya gittiklerinde verdiği sözlerde durmayacağını düşünür. Köylüler teklife yanaşmayınca, Prenses Marya da tıpkı Tolstoy gibi köylülere hiçbir

¹¹⁹ A.g.e., s. 326.

zaman anlamayacağını düşünür: “Prenses Marya o gece uzun bir süre, odasında, açık pencerenin önünde köylerinden gelen köylülerin konuşmalarına kulak vererek oturuyordu, ama onları düşünmüyordu. Ne kadar düşünürse düşünsün, onları bir türlü anlayamayacağını hissediyordu.”¹²⁰

Anna Karenina'da ise şehirde yetişip sonradan taşraya yerleşen kadın karakterler Kiti ve Darya Aleksandrovna'dır. Bu kadın karakterler de evlendikten sonra köy yaşamına uyum sağlamaya çalışırlar.

Kiti, Levin ile evlendikten sonra, en büyük zevki, evinin hanımı olarak ev işleri ile ilgilenmek olur. Evliliğinin ilk zamanlarında tecrübesizliğinden dolayı ev işlerinde zorluk çekse de, zamanla her şeyi öğrenir. Bir taşra kadını gibi reçel kaynatır, yemek pişirir, dikiş diker. V. Şklovski bu özellikleri ile Kiti'nin Tolstoy'un eşi Sofya Andreyevna'yı hatırlattığını dile getirir: “Sofya Kiti'yi hatırlatmaktadır. Sofya da reçel pişirir, ev işleri ve yayıncılık işleri ile ilgilenir. Yasnaya Polyana'da yetişen elmaları satar ve evleri tamamen dolu olduğu halde, evin odalarını öğrencilere kiralar.”¹²¹ İlk çocuğunu dünyaya getirdikten sonra Kiti ailesine daha da bağlanır. Bütün zamanını ve gücünü evi ve ailesi için harcar. Hayatında en çok değer verdiği kişiler artık eşi ve oğludur.

Darya Aleksandrovna ise çocuklarının sağlığını düşünerek, biraz da olsa eşi Stepan Oblonski'nin maddi sıkıntısını hafifletmek için köyde yaşamayı tercih eder: “Darya Aleksandrovna ise yazın köye gitmeyi çocukların, özellikle kızıldan sonra bir türlü iyileşmeyen kızı için ve nihayetinde ona acı veren, oduncuya, balıkçıya, ayakkabıcıya olan küçük, yüz kızartıcı borçlardan kurtulmak için gerekli buluyordu.”¹²² Önceden çocukken gittiklere köye şimdi hanımefendi olarak gider. İlk başlarda taşra yaşamı onu kentsel yaşamın sıkıntılarından kurtaracak bir yer olarak görünür.

¹²⁰ L. N. Tolstoy, *Voyna i Mir*, III. Cilt, s. 182

¹²¹ V. Şklovski, *a.g.e.*, s. 501.

¹²² L. N. Tolstoy, *Anna Karenina*, s. 317.

Fakat köye gittiklerinde evlerinde birçok eksik vardır. Evin çatısı akar, aşçıları yoktur ve çocuklar için yeteri kadar süt ve yumurta bulunmamaktadır. Sabırla her şeyin üstesinden gelmeye çalışan Darya Aleksandrovna, özellikle yardımcısı ile kısa bir sürede yaşamını düzeltir. Taşra yaşamının birçok zorluğuna tanık olan Darya Aleksandrovna, sabrı ile bütün sıkıntıların üstesinden gelir. Darya Aleksandrovna, bir baba görevini de üstlenerek, eşinin eksikliğini çocuklarına hissettirmemek için çabalar.¹²³

Kiti ve Darya Aleksandrovna karakterleri sanki gerçek yaşamdan çekip alınmış gibidirler. Hem sosyete hem de taşra yaşamında karşımıza çıkan bu kadın karakterler toplumda olması gereken kadın modelleridir. Tolstoy kanımızca, burada kadın kahramanlarının soy temizliğine değinerek, kardeş olan iki kadının aynı karaktere sahip olduğunu da gösterir. Sosyete toplumunda yetişen bu iki kadın karakter, taşra yaşamına çok çabuk uyum sağlamış ve her zorluğun üstesinden gelmeyi başarmışlardır. İkisi de sahip oldukları sabır ve erdem sayesinde aile birliğini korumuşlardır.

Tolstoy, taşra kadınlarını romanlarında genellikle zorluklar içinde resmeder. Buna karşın taşra kadını güçlüdür ve o, ait olduğu sınıfın doğası gereği zorluklar karşısında hemen pes etmez ve mücadele etmekten korkmaz. Bu insanların dış görünüşlerindeki pisliği örten onların ruhlarındaki aydınlıktır. S. Volkov'un "ataerkil Rus köylülüğünün çıkarlarının sözcüsü"¹²⁴ olarak tanımladığı Tolstoy, hayatı boyunca bu insanlara saygı ve şefkat duymuştur. Çünkü sadece bu kesim halkı çektiği bütün acılara, zorluklara ve karşılaştığı adaletsizliğe rağmen ruhlarında en temiz duyguları saklamaktadırlar.

¹²³ O. Karpushina, **a.g.m.**, s. 82.

¹²⁴ S. Volkov, **a.g.e.**, s. 17.

SONUÇ

“L. N. Tolstoy’un Romanlarında Kadın Karakterler ve Kadın Sorunsalı” adlı bu tez çalışmasında, Tolstoy’un farklı dönemlerde kaleme aldığı *Aile Mutluluğu*, *Savaş ve Barış*, *Anna Karenina*, *Diriliş* romanları çerçevesinde başlıca ve ikinci plandaki kadın karakterleri tanıtmayı, ayrıca yaşadıkları dönem itibariyle toplumsal yaşamın ve ait oldukları sınıfların kadın karakterler üzerindeki etkilerini göstermeyi amaçladık.

Çalışmamızın birinci bölümünde usta yazarın roman sanatını inceledik. İncelenen eserlerin yazım ve basım süreçlerine değindik. Yapılan incelemede her bir romanın farklı bir yazım hikâyesinin ve işlenen konuların, yaratılan karakterlerin Tolstoy’un yaşamı ile yakından ilintili olduğunu, ayrıca yazarın dönemin tarihsel ve toplumsal olaylarını da gerçekçi bir şekilde eserlerine yansıttığını tespit ettik.

Bu bölümde incelememiz açısından önemli bir kısmı ise Tolstoy’un edebi sanatı oluşturmaktadır. Öncelikle Tolstoy’un sanatı toplum adınadır ve yazarın amacı toplumu güzel, iyi ve doğru olana yönlendirmektir. Tolstoy, içinde yaşadığı dönemin ve toplumun panoramasını kendine özgü ve çağının gereklerine uygun bir şekilde gerçekçilik ilkelerine dayanarak eserlerine yansıtmıştır.

Tolstoy’un sanatının temelinde her şeyi en ince ayrıntısına kadar gözlemlemesi ve karakterlerinin toplumsal etkilerle kişiliklerinde meydana gelen değişikliklerin ustaca betimlenmesi yatmaktadır. Ayrıca yazar hissedilir biçimde karakterlerinin kaderleriyle çevresel dünya arasında sıkı bir bağ kurar. Basit ve sıradan görünen bir olay, kahramanların yaşamlarını değiştiren büyük bir olayın habercisi niteliğindedir.

Tolstoy’un incelenen dört romanında karşılaştığımız en önemli yön, yazarın toplumsal yaşama karşı değişmeyen bakış açısıdır. Hem incelenen

romanlarında hem de diğer tüm eserlerinde Rus aristokrasisine ve Rus halkını baskı altında tutan her şeye nefretini ve öfkesini açıkça dile getirmekten çekinmez. Tolstoy özünde aristokrat olsa da bir halk sanatçısıdır. Bu da devrim öncesi bir yazar olan Tolstoy'un yaşamındaki en büyük zıtlıktır. Diğer önemli bir yanı ise anlatımındaki basit görünen ayrıntılardır. Tolstoy için ayrıntılardaki her bir incelik farklı bir önem taşır. Küçük bir ayrıntı dahi kendi içinde koskoca bir dünya barındırır. Karakterlerinin ruhsal durumlarıyla fiziksel görünüşlerini ayrıntılarıyla betimlemesi sayesinde farkında olmadan romanın olay örgüsünü de hareketlendirir. Tolstoy'da ayrıntılar eser kurgusunun temel ögesidir. Ayrıca Tolstoy döneminin tarihsel olaylarını anlatırken eserinin olay örgüsünü gündelik yaşamdan alınmış bir takım olaylarla da süsler.

Tolstoy'un yarattığı her karakter çağının insanıdır. Fakat alışılmışın ve bilinenin dışındadır. İncelememizin asıl konusu olan Tolstoy'un kadın karakterleri bu sebeple ilgi çekicidir. Ele alınan her bir kadın farklı bir yönüyle Rus kadınının temsilcisidir. Kuşkusuz, incelenenler arasında en dikkat çekici olan da Anna Karenina'dır. Tıpkı yaratıcısı gibi Anna Karenina karakteri de paradokslukların insanıdır. Yasak bir aşkın doğuracağı her sonucu ilk başta kabullenmiş, ama sonradan bu çözümlenemeyen karışıklıkların içinde kaybolup gitmiş bir kadın karakterdir. Anna neredeyse diğer sosyete kadınlarıyla hemen hemen aynı yaşamı sürmektedir. Belki de Anna'nın ölmesi yazarın aristokrasiden ve sosyeteden aldığı bir intikamdır. Anna'nın aşkında ve evliliğinde yaşadığı sorunlar sosyete yaşamında alışıl gelmiş bir durum olmasına rağmen içinde bulunduğu dönem için alışılmışın dışındadır.

Tolstoy'un özellikle erkek karakterleri insani özellikleriyle, kaderleriyle, düşünceleriyle adeta yazarın bir gölgesidir. İncelenen her romanda Tolstoy'un kendini bir karakterin ardına gizlediği gözlemlenmiştir. *Aile Mutluluğu*'nda bu karakter Sergey Mihayloviç'tir. Bu karaktere daha çok fiziksel görünümüyle ve yaşıyla benzer. *Savaş ve Barış*'ın Prenses Andrey'inde ve *Pyer Bezuhov*'unda, *Anna Karenina*'daki Levin'de ve *Diriliş*'deki

Nehlyudov'da ise bir takım farklı özelliklerini görmek mümkündür. Hepsinde ortak olan soylu olmalarına rağmen aristokrasiye karşı duydukları nefrettir. Her bir karakter, düşüncelerini gerçek yaşamla özdeşleştirmekte zorlanır. Ayrıca Tolstoy'un eserlerinde yaşamında yer eden kişilere de rastlamak mümkündür.

Tolstoy'un eserleri 19. yüzyıl Rus toplumunun adeta bir panoramasıdır. Onun sanatının temelinde hümanizm, düşünce özgürlüğü ve yaratıcılık yatmaktadır. Toplumun kötü yönlerini acımasız bir sertlikle, eleştirel bir dille ve korkusuzca değerlendirmiştir. İnsanları ve doğayı gözleme gücü, eserlerini titiz ve zahmetli bir şekilde hazırlaması, gerçekçiliği ve birbirinden farklı konuların arasına ustaca ayrıntıları da ekleyerek, bunları ortak bir sonuçta birleştirmesi onun edebiyat açısından "dâhiyane" bir yazar olduğunu gösterir.

'Kadın, Ruslar için neyi ifade etmektedir?', '18. ve 19. yüzyıl Çarlık Rusya'sında kadının toplumsal konumu nedir?' sorularıyla yola çıktığımız ikinci bölümde ise, Rus kadının yaşantısını ve Rus kültürüne etkisini ayrıntılı olarak incelemeye çalıştık. Yapılan incelemede, öncelikle toplumsal konum olarak kadınların erkeklerle birçok alanda eşit haklara sahip olmadıklarını, ikinci planda olduklarını gözlemledik. 18. yüzyıldan 19. yüzyılın ortalarına kadar evinde köle gibi çalıştırılan, eşinin hizmetçi gözüyle baktığı kadın, 19. yüzyılın sonlarına doğru sanayileşmenin ve batılılaşmanın etkisi ile yönünü Avrupa'ya çevirmiş ve zincirlerini kırarak her alanda özgürlük ve eşitlik hakkını aramaya, kültürel ve toplumsal alanda kendini geliştirmeye başlamıştır. 19. yüzyılda özellikle taşra kesim kadınları üretimle ilgilenmişlerdir. Bu kesim kadınları terzilik, çamaşırcılık, toprak işçiliği gibi işlerde çalışmışlardır. Ayrıca birçok kadın bu dönemde aristokratların evlerinde hizmetçilik, dadılık gibi işlerde de çalışmışlardır. Yetiştirme biçimi, eğitim, aile içerisindeki konum gibi birçok alanda incelediğimiz Rus kadını, toplumun gelişimi açısından olumlu bir rol üstlenmiştir.

Üçüncü bölümde ise, yazarın romanlarındaki kadın karakterleri kişiliklerine göre üç ana başlıkta; ideal, olumsuz, güçlü ve zayıf kişilikli kadınlar olarak sınıflandırdık. Bu bölümde yazarın ideal olarak tanımladığımız başlıca kadın karakterleri birtakım ahlaki yönleri ile birbirlerine benzerler. Tolstoy'un karakterlerini oluştururken, kadınları bütünüyle ideal ya da olumsuz olarak tasvir etmediği görülür. Özellikle ideal kadın karakterlerini tasvir ederken onların dış güzelliklerinden çok manevi güzellikleri ile ön plana çıkarır. *Savaş ve Barış*'in Nataşa Rostova'sı, *Marya Bolkonskaya*'sı, *Anna Karenina*'nın Kiti ve *Darya Aleksandrovna*'sı, ayrıca *Diriliş*'in Katyuşa Maslova'sı bu açıdan önemli karakterlerdir. Birçok kaynakta yazarın en sevdiği kadın karakteri olarak gösterilen Nataşa Rostova ideal kadın karakterlerin başında gelir. Onun ideal olarak nitelendirilmesinin başlıca sebebi Tanrı'nın ona verdiği acılara göğüs gererek sabır göstermesi ve yaşama sevinci ile dolu olmasıdır.

Yazarın her bir kadın karakteri kendi özünde iyi ve kötü bir takım özelliklerini bir arada barındırır. Özellikle ideal olarak tanımladığımız kadın karakterler belli bir yaşam sınavından geçtikten sonra ideal olma özelliği kazanmışlardır. Onları ideal kılan başlıca özellikleri ise iyi bir aile ortamında yetişmeleri, ahlaklı, dindar, sabırlı, kültürlü, vatansever, sosyal meselelere duyarlı, iyi bir anne ve sadık bir eş olmaları, zorlukların üstesinden gelebilmeleri aynı zamanda yaşama sevincini hiçbir zaman kaybetmemeleridir.

İdeal baş kadın karakterlerin bir başka özelliği de idealleri uğruna zorluklarla baş etmekten korkmamalarıdır. Bu kadın karakterlerin duydukları yaşama sevinci onları hayata bağlayan tek şeydir. Ahlaki açıdan birbirine benzeyen bu karakterler çevrelerindeki herkesi de yaşama sevinçleriyle etkilerler ve toplumun çıkarı uğruna yeri geldiğinde kendi refahlarından vazgeçmeyi dahi göze alırlar. Onların tek emeli, hayatta doğruya, yararlı olana, kendilerine mutluluk getirecek şeye ulaşmaktır. Hepsi de Tanrı inancı ile doludur. Ruhsal bir bunalım sonunda bu kadın karakterlerin çıkış yolu

Tanrı sevgisidir. Bir ahlak filozofu olan Tolstoy'a göre, ancak Tanrı'nın yolunda giden ve ahlaki açıdan temiz olan kadın mutluluğu elde edebilir. Bunun dışında ideal kadın karakterler düşüncelerini eyleme dökmekten korkmazlar. Tolstoy'un ideal kadın karakterleri, toplumsal yaşamda örnek alınması gereken geleneksel Rus kadınına yansıtan modellerdir.

Olumsuz kadın karakterler ise daha çok sosyete ortamlarına aittirler. Tolstoy, Elen Bezuhova, Anna Pavlovna Şerer, Anna Mihaylovna Drubetskaya, Prenses Betsi Tverskaya, Prenses Sofya ve Anna Karenina gibi kadın karakterleri aracılığıyla toplumun daha çok olumsuz yönlerini göstermeye çalışmıştır. Bu kadın karakterler Batıya hayran, süse, eğlenceye meraklı olan, paraya tapan ve lüks bir yaşamı arzulayan kadın modelleridir. Kendi yaşamları dışında başkalarının yaşamları onları ilgilendirmez. Çevrelerine yararlı bir insan olma gayreti içerisinde değildirler. Her ne kadar Anna Karenina ahlaki yönüyle, bu kadınlardan biraz farklı olsa da evlilik kurumuna sadık kalmadığı, aşkını oğluna tercih ettiği ve kendi yaşamına kendisi son verdiği için olumsuzdur. Bu kadın karakterler genellikle toplum tarafından dışlanmış ve uzak durulması gereken kadın modelleridir. İnsan ilişkilerinde dahi kişisel çıkarları ön plandadır. İncelenen romanlarda Tolstoy özellikle sosyeteden güzel olan kadınlara karşı nefret duymaktadır. Tolstoy için önemli olan bir kadının iç güzelliğidir. Kanımızca, Tolstoy yalnızca ruhunun çirkinliğini dış güzelliğiyle örten Elen Bezuhova gibi kadınları cezalandırmak istemiş olabilir.

Dördüncü bölümde ise ağırlıklı olarak kadının toplumsal kimliği incelenmiştir. Bu doğrultuda toplumsal baskının kadın karakterler üzerinde olumsuz etkiler bıraktığı sonucuna varılmış ve dönemin kalıplaşmış kadın modellerinin dışına çıkan, ahlaki değerleri çiğneyen kadınların toplum tarafından en ağır cezalarla yargılandıkları gözlemlenmiştir. Yüzyıllar geçse de her toplumun inanç sisteminde değişmeyen birtakım değerler vardır. Toplum tarafından kabul gören ailesine bağlı, eşine sadık ve anne olan kadındır. Aldatan ve düşmüş kadına ise hiçbir toplum iyi bir gözle

bakmamakta ve onların neden böyle bir yolu seçtiklerini de sorgulamamaktadır. Toplum, aldatan ve düşmüş kadınları kendinden soyutlayarak, onları bir adım daha uçuruma sürükleyebilmektedir. Yüzyıllardan bu yana kadın erkek eşitliği bir sorun olagelmıştır. Kadın-erkek ilişkilerinde aldatan taraf erkek ise toplum bunu görmezden gelebilir. Erkeğin toplumsal konumunda da hiçbir değişiklik olmaz. Aldatan taraf kadın ise toplum tarafından kadının var olma hakkı elinden alınabilir. Eğer kadın, tıpkı Anna Karenina gibi onurluysa bu durumu kaldıramaz ve çözümü kendi varlığına son vermekte bulabilir. *Anna Karenina* romanı da iki yüzyıl önce yazılmasına rağmen günümüzde dahi çözülememiş bir kadın sorunsalını içerdiği için hala geçerliliğini korumaktadır.

Bu bölümde Tolstoy'un kadın karakterleri ait oldukları sınıflara göre de değerlendirilmişlerdir. Yaşadığı dönemde birçok toplumsal sorunla baş etmek zorunda kalan yazar edebi yaşamı boyunca aristokrasi ve halk arasındaki savaşa, serflik sisteminin kaldırılmasına ve beraberinde getirdiği birçok probleme, monarşik düzene özellikle de köylüler ile toprak beyleri arasındaki anlaşmazlıklara kendince bulduğu çözüm yollarını eserlerindeki karakterler aracılığıyla okuyucuya aktarmıştır. Onun sorunlar karşısında bulduğu çözümler yazarın ülkesindeki toplumsal hareketin gerçeklerini ve toplumun çeşitli sınıflarında meydana gelen değişiklikleri doğru ve nesnel bir şekilde betimlediğini göstermektedir. Tolstoy özellikle *Savaş ve Barış*, *Anna Karenina* gibi hacim ve konu bakımından zengin romanlarında yüksek sosyete ve bürokrasi kesiminden insanlara ağırlıklı olarak yer vermiştir. Bu kesime duyduğu nefreti de eleştirel bir dille açıkça göstermiştir. Sosyete ve bürokrasi insanları, riyakâr, düzenbaz, vatan haini, bencil ve gösteriş budalası kimselerdir. Tolstoy'a göre, sosyete yaşamının hareketliliği insanın en güzel, en saf ve en dürüst düşüncelerini yok etmekte ve onu ahlaksızlığa itmektedir. Özellikle de monarşik düzene boyun eğen iktidar sahipleri ahlaksızlığın ve hukuksuzluğun en büyük temsilcileridir.

Tolstoy *Diriliş*'te taşra insanına duyduğu sevgiyi ve bu kesimin yaşantısını ise daha ayrıntılı resmetmiştir. Yaşamı boyunca insanın insan tarafından sömürülmesine öfkelenen yazar, burada da yönetenleri sert bir dille eleştirmekten çekinmemiştir. Ona göre, toplumun ahlakını bozan devleti kötü yönetenlerdir. Bu çıkarıcı kişiler halkı sömürmekten, halka baskı ve işkence yapmaktan başka bir şey bilmemektedirler. Bir soylu olmasına rağmen halkından kopuk olmaması Tolstoy'un taşra kesim insanını bu kadar ustaca resmetmesine imkân sağlamıştır. Özellikle de taşra kadının gücü, sabrı ve gösterişten uzak, özentisiz yaşama isteği onu hayatı boyunca büyülemiştir.

Tolstoy'un genel olarak kadına bakış açısı ise olumsuzdur. Yaşlılık döneminde yazarın bu tavrı daha da keskinleşmiştir. Bu yönünü *Kroyçer Sonat* ve *Şeytan* adlı uzun öykülerinde açıkça belli etmiştir. Ona göre kadın, her zaman uzak durulması gereken bir varlıktır ve yazar hayatı boyunca kadınlara karşı güvensizlik duymuştur. Erkeklerin cesaretlerini ve akıllarını kaybetmesindeki başlıca suçlunun kadınlar olduğunu düşünmektedir. Her ne kadar incelenen romanlarda kadını anlıyormuş gibi görünse de aslında yaşamında kadınları hiç anlamamıştır. Bunu eşi Sofya Andreyevna'ya karşı sergilediği tavırlarda da görmek mümkündür. Kısaca Tolstoy kadının ahlaki yönünü ve gücünü anlamaktan uzaktır. O, kadını yalnızca aile ve anne olduğunda ahlaklı olarak görür. Her ne kadar aile kurumunun kutsallığına inansa da, bir kadına duyulan gerçek aşka ve evliliğe olumlu bakmaz. Tolstoy'a göre evlilik ise kişiyi kendinden, kendi benliğinden uzaklaştıran bir olgudur.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

BABAYEV, E.; “**Anna Karenina**” L. N. Tolstogo, Moskova, izd. Hudojestvennaya literatura, 1978.

BASİNSKİY P.; **Lev Tolstoy; Begstvo iz raya**, Moskova, izd. ACT ACTREL, 2012.

BAŞTIMAR, Z.; **L. Tolstoy, Hayatı, Eserleri, Fikirleri**, İstanbul, Yenigün Yayınevi, 1961.

Bolşaya sovetskaya ensiklopediya, Red.: B. A. Vvedenskiy, Cilt 42, 2-oye izd., izd: Gosudarstvennoye nauçnoye.

BOZOK, H.; **Portreler**, Sebat Basımevi, İstanbul, 1941.

CHİZEVSKY, D.; **History of nineteenth century russian literature**, Nashville, Vanderblit University Press, 1974.

ÇESTOV, L.; **Nietzsche ve Tolstoy’da İyilik Fikri**, Çev: Işık Ergüden, Versus, Eylül 2007.

EYHENBAUM, B.; **Lev Tolstoy, Semidesyatıye godı**, izd. “Sovetskiy pisatel”, Leningrad, 1960.

FİGES, O.; **Nataşa’nın Dansı, Rusya’nın Kültürel Tarihi**, Çev: Figen Dereli, İnkılâp Yayınevi, 2009.

FORTUNATOV, N.M., URTMİNTSEVA, M.G., YUHNOVA, İ.S.; **İstoriya russkoy literaturı XIX veka**, Moskova, izd. “Vısşaya şkola”, 2008.

GORKİ, M.; **Edebiyat Yaşamım**, Çev: Şemsa Yetkin, 2. Basım, İstanbul, Payel Yayınevi, Aralık, 1989.

GUSEV, N. N.; **Letopis jizni i tvorčestvo L. N. Tolstogo 1828-1890**, yay: L.D. Opulskaya, Moskova, Gosudarstvennoye izd. Hudojestvennoy literaturı, 1958.

GUSEV, N. N.; **Lev Nikolayeviç Tolstoy; materialı k biografii s 1828 po 1855 god**, Moskova, izd. Akademii nauk SSSR, 1954.

GUSEV, N. N.; **Lev Nikolayeviç Tolstoy. materialı k biografii s 1870 po 1881 god**, izd. M: AN SSSR, 1963.

HİTAYLENKO, N. N.; **Lev Tolstoy v Hamovnikah**, Moskova, izd. Planeta, 1994.

JOHNSON, P.; **Entellektüeller**, Çev: Ayşe Polat, 1. Baskı, İstanbul, Paradigma Yayıncılık, Mayıs 2008.

JONES, M.; **New essays on Tolstoy**, London, Cambridge university press, 1978.

KANTARCIOĞLU, S.; **Türk ve Dünya Romanlarında Modernizm**, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988.

L. N. Tolstoy v russkoy kritike, Moskova, Gosudarstvennoye izdatelstvo hudojestvennoy literaturı, Moskova, 1952.

LOTMAN, Yu. M., **Besedi o russkoy literature, bit i traditsii russkogo dvoryanstvo, (18-naçalo 19 veka)**, St. Petersburg, izd. "İskusstvo-SPB", 1994.

LUKACS, G.; **Avrupa Gerçekçiliği, Balzac-Stendhal-Zola-Tolstoy-Gorki ve Diğerleri**, Çev. Mehmet H. Doğan, 2. Basım, İstanbul, Payel Yayınevi, Mayıs 1987.

LYOVENFELD, R.; **Pervaya biografiya Leva Tolstogo, razgovorı o Tolstom i s Tolstım, Lev Nikolayeviç Tolstoy, yego jizn, yego tvorçestvo, yego mirosozertsaniye**, Rostov-Na-Donu, izd. Feniks, 2011.

MORAN, B.; **Edebiyat Kuramları ve Eleştiri**, 18. Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 2008.

NABOKOV, V.; **Lektsii po russkoy literature**, Moskova, izd. Nezavisimaya gazeta, 1999.

OPULSKAYA, L. D.; **Roman epopeya L. N. Tolstogo "Voyna i mir"**, Moskova, izd. "Prosveşçeniye", 1987.

ORWİN, D. T.; **İskusstvo i mısıl Tolstogo 1847-1880**, St. Petersburg, izd. Akademiçeskiy proekt, 2006.

OVSYANİKO-KULİKOVSKIY, D. N.; **Lev Nikolayeviç Tolstoy kak hudojnik**, izd. 5-e, Moskova, izd. M.: Knijny dom "LİBROKOM", 2012.

PAVLOVSKAYA, A. V.; **Russkiy mir, karakter, bit i nravı**, I. Cilt, izd. Slovo, 2009.

POLEŞÇUK, L. Z.; **İstoriya russkoy literaturı**, çast 3, Dalnevostoçnyy gosudarstvenniy universitet, Tihookeanskiy institut distantsionnogo obrazovaniya i tehnologiy, Vladivostok, 2005.

RİASANOVSKY, N. V., STEİNBERG, M. D.; **Rusya Tarihi**, Çev: Figen Dereli, İstanbul, İnkılâp kitapevi, 2011.

ROLLAND, R.; **Tolstoy'un Yaşamı**, Çev: Tahsin Yücel, 1. Baskı, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, Nisan 1995.

Russkaya literatura XIX vek ot Krilova do Çehova, red. N. G. Mihnovets, izd., Sankt Peterburg "PARİTET", 2001.

Ruskiye pisateli XIX veka biobibliografiçeskiy slovar, Pod. red. P.A. Nikolayeva, 2-oje izd., Moskova, izd. "Prosveşçeniye"- "Uçebnaya Literatura", 1996.

SERGEYEVA, N. B.; **Velikiye rossiyane, mastera literaturı, teatra i kino**, Moskova, izd. Veçe, 2008.

SKABIÇEVSKIY, A. M.; **Tolstoy's characters, Tolstoy, The critical heritage**, yay: A. V. Knowless, London, Henley and Boston, Routledge & Kegan Paul, 1978.

ŞÇETİNİNA G. İ.; **İdeynaya jizn russkoy inteligentsii: konets XIX – naçalo XX veka**, Moskova, izd. "Nauka", 1995.

ŞKLOVSKİ, V.; **İzbranniye v dvuh tomah**, II. Cilt, Moskova, izd. Hudojestvennaya literatura, 1983.

TEKİN, M.; **Roman Sanatı**, 3. Baskı, İstanbul, Ötüken Yayınevi, 2008.

Tolstovskiy yejegodnik, Gosudarstvenniy muzey L. N. Tolstogo, Moskova, 2001.

Tolstoy, Hayatı, Eserleri Üzerine Makaleler, Aforizmalar, yay. haz.: Orhan Düz, 1. Baskı, İstanbul, Kaknüs Yayınları, Ekim, 2002.

TOLSTOY, L. N.; **Anna Karenina**, Biblioteka vseмирnoy literaturı, Moskova, izd. Eksmo, 2010.

TOLSTOY, L. N.; **Detstvo, Otroçestvo, Yunost**, Moskova, izd. Detskaya Literatura, 1970.

TOLSTOY, L. N.; **Dyavol**, Moskova, izd. OLMA Media Grup, 2011.

TOLSTOY, L. N.; **Günlükler**, Çev: İbrahim Kapaklıkaya, 1. Basım, İstanbul, Anka Yayınları, Ekim, 2005.

TOLSTOY, L. N.; **İtiraf larım**, Çev: Orhan Yetkin, 13. Basım, İstanbul, Kaknüs Yayınları, 2005.

TOLSTOY, L. N.; **Semeynoye şçastye**, Moskova, izd. OLMA Media Grup, 2011.

TOLSTOY, L. N.; **Voskreseniye**, izd. "Azbuka-klassika", 2010.

TOLSTOY, L. N.; **Voyna i mir**, Cilt I-IV, Biblioteka vseмирnoy literaturı Moskova, izd. Eksmo, 2009.

TROYAT, H.; **Lev Tolstoy**, Çev: Z. Canan Özatalay, Işık Ergüden, 1. Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 2010.

V semye rodilas devoçka: jenşçını Rossii v fotografıyah kontsa 19. veka-naçala 20. veka, St. Petersburg, izd. "Liki Rossii", 2007.

VERESAYEV, V.; **Jivaya jizn: O Dostoyevskom i Leve Tolstom Apollon i Dionis (O Nitsche)**, Moskova, izd. Politiçeskoy literaturı, 1991.

VOLKOV, S.; **Büyülü Koro; Lev Tolstoy'dan Aleksandr Soljenitsin'e XX. Yüzyıl Rus Kültür Tarihi**, Çev: Sabri Gürses, 1. Baskı, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, Temmuz 2010.

Voyna i iz-za "Voynı i Mira", Roman L. N. Tolstogo "Voyna i Mir" v russkoy kritike i literaturovedenii, St. Petersburg, izd. "Azbuka-klassika", 2002.

YAKOVKİNA, N. N.; **İstoriya russkoy kulturu XIX vek**, 2-oye izdaniye, izd. "Lan", St. Petersburg, 2002.

ZVEREV, A.; TUNİMANOV, V.; **Tolstoy, Jizn zameçatelnih lyudey**, Moskova, izd. Molodaya gvardiya, 2007.

ZWEİG, S.; **Kendi Hayatının Şiirini Yazanlar, Casanova, Stendhal, Tolstoy**, Çev. Ayda Yörükan, 4. Baskı, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Haziran 1995.

MAKALELER ve DERGİLER

BOKOVA, V.; "İstoriya i hudojnik", L. N. Tolstoy, **Voyna i Mir**, I-II. Cilt, Moskova, izd. Eksmo "Biblioteka vseмирnoy literaturı", 2009, ss. 7-18.

KORMİLOV S. İ.; "L. N. Tolstoy", **Russkaya literatura XIX-XX vekov**, I. Cilt, 5-oye izd., izd. Moskovskogo universiteta, 2003, ss. 360-392.

KÖKDEN U.; "Yüzyılın Ardından Tolstoy", **Kitap-lık Dergisi**, Sayı 145, Ocak 2011, ss. 72-77.

KÖŞGEROĞLU, N.; "Toplumsal Cinsiyet Nedir?", **Dilge-Edebiyat-Kültür-Sanat Dergisi**, Sayı:3, Mart-Nisan-Mayıs, 2010, ss. 22-24.

Lacivert Öykü ve Şiir Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 45, Mayıs-Haziran 2012.

L. N. Tolstoy'un Yazınsal Mirası - Literaturnoye Naslediye L.N. Tolstogo, Uluslararası Sempozyum Sunumları, İst. Üniv. Edb. Fak., Slav Dilleri ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul, 13-15.11. 2008.

LUKYANOVA, İ.; "Peretyagivaniye Leva" **Russkiy mir.ru, Jurnal o Rossii i Russkoy tsivilizatsii**, "Lev Tolstoy nikuda ne uhodil", Noyabr, 2010, ss. 38-44.

ORTAYLI, İ.; "Anarşistlerin Babası 'Tolstoy'", **Atlas Tarih Dergisi**, Sayı: 03, Eylül, 2010, ss. 23-29.

PARER, Ö.; "İçeriğiyle Epigrafın Uyumu Çerçevesinde Anna Karenina", **Littera Edebiyat Yazıları**, Cilt 16, Haziran 2005, ss. 103-110.

PARER, Ö.; "İtirafımlarım Işığında Tolstoy", **Küleleştiri, Eleştiri Dergisi**, Nisan-Mayıs 2005, ss. 43-47.

Roman Kahramanları Dergisi, Sayı 09, Ocak/Mart, 2012.

SOTNİKOV, V. M.; "Lev Nikolayeviç Tolstoy" **Ruskiye pisateli XIX vek**, Moskova, izd. "Drofa", 2000, ss. 339-371.

TEFFİ, N.; "Moy Perviy Tolstoy", **Pisateli o pisatelyah. Literaturniye portreti**, Moskova, izd. Drofa, Veçe, 2002, ss. 171-179.

ÜSTER, C.; "Nobel Tolstoy'a Neden Verilmedi?" **Cumhuriyet Gazetesi – Kitap Eki**, Sayı 1132, 27 Ekim 2011, s. 6.

TEZLER

KAŞOĞLU, A.; “L. N. Tolstoy’un “Diriliş” ve “R. N. Güntekin’in “Dudaktan Kalbe” Romanlarının Karşılaştırılması”, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1996.

WHITING, J. M.; “Tolstoy and woman question” Graduate School Theses and Dissertations, University of South Florida (USF) Scholar Commons, 2006.

İNTERNET KAYNAKLARI

ANDREYEV, A.N.; **Klassičeskaya russkaya literatura v svete tselostnogo analiza. Dialektika hudojestvennogo coznaniya**, Minsk, Elektronnaya kniga BGU, 2003,
(Erişim)<http://anubis.bsu.by/publications/elresources/Philology/andreev2.pdf>,
12 Aralık 2012

ARİNİN, V.; “Pod Vologdoy pogibayet istoričeskaya i prirodnoya jemçujina”, **Russkiy sever**, 1995, (Erişim)
http://www.booksite.ru/usadba_new/ermol/10_12.htm, 08 Aralık 2012

AZBUKİNA, A. V.; **Povtornaya nominatsiya obraza-simvola “solovey” v romane L.N. Tolstogo “Semeynoye sçastye” (po izvestnim materialam)**, y.y., t.y., (Erişim) http://www.ksu.ru/miku/info/sob/konf_tolstoi/s10.htm, 22 Temmuz 2012

BİRYUKOV, P.İ.; **Biyografiya L. N. Tolstogo**, Tom 1, Pervaya çast, (Seriya “Geniy v iskusstve”), M., “Algoritm”, 2000, (Erişim)
http://az.lib.ru/t/tolstoj_lew_nikolaewich/text_0890.shtml, 13 Aralık 2012

BİRYUKOV, P.İ.; **Biyografiya L. N. Tolstogo**, Tom 2, Pervaya çast, (Seriya “Geniy v iskusstve”), M., “Algoritm”, 2000, (Erişim) http://liv.piramidin.com/belas/Tolstoi_Lew/bio2-1.htm, 13 Aralık 2012

BULANJE P. A.; **Tolstoy i Çertkov**, izd. M., Tip. İ. D. Sıtina, 1911, (Erişim) http://az.lib.ru/b/bulanzhe_p_a/text_0020.shtml, 21 Mayıs 2012

EYGES, İ.R.; “Vozzreniye Tolstogo na muzıku”//**Estetika Leva Tolstogo**: Sbornik statey, Pod. red. P. N. Sakulina – M.: Gos. akad. Hudoj. nauk, 1929, ss. 241-308, (Erişim) <http://feb-web.ru/feb/tolstoy/critics/est/est-241-.htm?cmd=p>, 22 Temmuz 2012

GENNADYEVNA, V. A.; “Beskoneçnyy labirint stsepleniyy” v romane L. N. Tolstogo “Anna Karenina”, Nauçnyy Rukovoditel: Yuriy Vladimiroviç Lebedev, Avtoreferat Dissertatsii Na Soiskaniye Uçenoy Stepeni Kandidata Filologičeskih Nauk, Kostroma, 2012. (Erişim) <http://library.ksu.edu.ru/avtoreferat/2012/andreevaVG.pdf>, 24 Temmuz 2012

GOLDENWİSER, A. B.; Tolstoy i Muzıka: **İz vospominaniy A. B. Goldenwisera**, izd. AN SSSR, 1939, (Erişim), <http://febweb.ru/feb/litnas/texts/l37/t372591-.htm>, 26 Ocak 2012

GONÇAROV, Yu. M.; **Gorodskaya semya vtoroy poloviny XIX-naçala XX vv.**, Altayskiy gosudarstvenniy universitet, 2002, (Erişim) <http://new.hist.asu.ru/biblio/gon1/43-59.html>, 09 Temmuz 2012

GRİGORYEV, A. L.; **Roman “Voskreseniye” za rubejom**// Tolstoy L. N. Voskreseniye/AN SSSR; izd. podgot. N. K. Gudziy, Ye. A. Maymin, M.: Nauka, 1964, ss. 552-573. (Erişim) <http://feb-web.ru/feb/tolstoy/texts/selectpr/vsk/vsk-552-.htm>, 25 Temmuz 2012

GUDZİY N. K., **Lev Tolstoy: Kritiko-biyografiçeskiy oçerk**, 3-e izd. M.: Hudoj. lit., 1960, (Erişim) <http://feb-web.ru/feb/tolstoy/critics/glt/glt-001-.htm>, 14 Aralık 2012

GUDZİY N. K., MAYMİN Ye. A.; **Roman L. N. Tolstogo "Voskreseniye"**// Tolstoy L.N. Voskreseniye/ AN SSSR; izd., M.: Nauka, 1964, ss. 483-545, (Erişim) <http://feb-web.ru/feb/tolstoy/texts/selectpr/vsk/vsk-483-.htm>, 23 Temmuz 2012

JDANOV, V. A., ZAYDENŞNUR E. Ye.; "İstoriya sozdaniya romana 'Anna Karenina'" // **Tolstoy L. N. Anna Karenina: Roman v vosmi çastyah/ AN SSSR**, izd. M.: Nauka, 1970, ss. 803-833. (Erişim) <http://feb-web.ru/feb/tolstoy/texts/selectpr/a70/A70-803-.HTM>, 15 Aralık 2012

KARPUSHİNA O.; "The Idea of the Family in Tolstoy's *Anna Karenina*:The Moral Hierarchy of Families", ss. 63-92. (Erişim) <http://www.pitt.edu/~slavic/sisc/SISC2/karpushina.pdf>, 15 Ocak 2012.

KULEŞOV, V. İ.; "V poiskah ishoda 'Voskreseniye L. N. Tolstogo'", y.y., t.y., ss. 2-3. (Erişim) <http://www.gramma.ru/BIB/3/vt18.htm>, 16 Mart 2012,

LEBREN, V. A.; **Lev Tolstoy (Çelovek, pisatel i reformator)**, izd. Lino Gabrielli, Dekabr, 1978, (Erişim) http://az.lib.ru/t/tolstoj_lew_nikolaewich/text_1620.shtml, 7 Mart 2012

LİNKOV V. Ya.; **Kommentarii, L. N. Tolstoy, Dyavol**, (Erişim) <http://www.rvb.ru/tolstoy/02comm/0286.htm>, 30 Kasım 2012

MARZİYE, Y.; "Rol religii v duhovnom vozrojenii literaturnih geroin L. N. Tolstogo", **Pazhuhesh-e Zabanha-ye Khareji**, No. 35, Special Issue, Russian, 2007, ss. 91-101. (Erişim) <http://journals.ut.ac.ir/page/download-Nn6o0nZUMmY.artdl>, 24 Temmuz 2012

MATYUŞENKO, L. İ., MATYUŞENKO, A. G.; “Elen Kuragina”, **Uçebnoye posobiye po istorii russkoy literaturı XIX veka**, M.; MAKC pres, 2009, (Erişim) http://www.a4format.ru/pdf_files_bio2/4dcabb5a.pdf, 11 Aralık 2012

MAKOVİTSKİY, D. P.; “Tolstoy v jizni. Nablyudeniye i zametki”, (Erişim) <http://www.odinvopros.ru/lib/biography.php?id=2>, 12 Aralık 2012

MEREJKOVSKİY, D. S.; **L. Tolstoy i Dostoyevskiy**, Red. E. A. Andruşçenko, Moskova, izd. “Nauka”, 2000. (Erişim) http://imwerden.de/pdf/merezhkovsky_tolstoj_i_dostoevsky_2000_text.pdf, 13 Mart 2012

ORLOVETS, P.; “Jizn, znaçeniye, posledniye dni L. N. Tolstogo”, **Neva**, No 5, 2008. (Erişim) http://az.lib.ru/o/orlowec_p/text_1910_zhizn_poslednie_dni_tolstogo.shtml, 16 Mart 2012

ŞİFMAN, A. İ.; “Kommentarii k dnevnikam Leva Tolstogo”, (Erişim) http://odinvopros.ru/lib/shifman_01.php?mode=1&id=0#0, 12 Aralık 2012

TOLSTAYA, S. A.; **Dnevniki (1897-1909)**, Kooperativnoye izd. “Sever”, 1932, (Erişim) http://az.lib.ru/t/tolstaja_s_a/text_0010.shtml, 05 Haziran 2012

TOLSTAYA, S. A.; **Dnevniki (1862-1900)**, Cilt 1: 1862-1900, izd. Hudoj. lit., 1978, (Erişim) <http://feb-web.ru/feb/tolstoy/critics/td1/td1-035-.htm?cmd=p>, 05 Haziran 2012

TOLSTOY, L. N.; “Neskolko slov po povodu knigi *Voyna i Mir*”, Polnoye sobraniye soçineniy v 90 tomah, akademiçeskoye yubileynoye izd., tom 16, gos. izd.-vo Hudojestvennoy literaturı, Moskova, 1955, (Erişim) http://az.lib.ru/t/tolstoj_lew_nikolaewich/text_1250.shtml, 01 Haziran 2012

(Erişim) <http://magicthread.ru/istoricheskaya-stranichka/smolnyj-institut-blagorodnyx-devic.html>, 28 Aralık 2011

(Erişim) <http://muzruk.info/?p=5152>, 26 Ocak 2012

(Erişim) <http://shpargalki.ru/news/3865.html>, 27 Ocak 2012

(Erişim) http://orthedu.ru/ch_hist/zer_brak_i_razvod.htm, 10 Şubat 2012

(Erişim) http://az.lib.ru/t/tolstoj_lew_nikolaewich/text_1620.shtml, 07 Mart 2012

(Erişim) <http://petrovitskaya.lifeware.ru/node/80>, 26 Nisan 2012

(Erişim) <http://ecsocman.hse.ru/data/030/675/1219/chap3.pdf>, 07 Haziran 2012

(Erişim) <http://www.levtolstoy.org.ru/lib/op/author/106>, 23 Temmuz 2011

(Erişim)

http://www.artlib.ru/index.php?id=13&idp=0&fp=2&uid=2407&iid=27788&idg=0&user_serie=0, 24 Haziran 2012

(Erişim) <http://tolstoy-nasledie.rsl.ru/ru/additionalmenu/abouttolstoy>, 12 Aralık 2012

(Erişim) <http://tolstoy-nasledie.rsl.ru/ru/periods/1862>, 12 Aralık 2012

(Erişim) http://ria.ru/press_video/20101123/300259380.html?id=, 12 Aralık 2012

ÖZET

[TOLSTOY, Lev Nikolayeviç]. [L. N. Tolstoy'un Romanlarında Kadın Karakterler ve Kadın Sorunsalı], [Yüksek Lisans Tezi], Ankara, [2012].

Tolstoy kelimelerin aracılığıyla insan bedenini ve psikolojisini en iyi anlatan usta bir yazardır. Savaş, aşk, ihanet, ölüm, doğa, din ve ahlak gibi birçok temayı canlılıkla bir arada işlemesi ise onun en büyük ustalığıdır. Tolstoy'un yaşadığı dönemden kopuk olmaması ve dönemindeki gerçekleri de görmezden gelmeyerek ilkeli davranması onu edebiyatın çarı haline getirmiştir. İlk defa 1901 yılında verilen Nobel Edebiyat Ödülü'nün en güçlü adayı olduğu halde, o yıl kilise tarafından aforoz edilmesi Tolstoy'un bu ödülü almasına engel olmuştur.

Yazarın farklı dönemlerine ayna tutan *Aile Mutluluğu*, *Savaş ve Barış*, *Anna Karenina*, *Diriliş* gibi eserlerindeki kadın karakterler, yazarın kadınlara bakış açısı, kadınların yaşadığı sorunları duyarlılıkla işlemesi açısından dikkat çekicidir. Romanlarındaki kadın karakterlerin sayıca fazlalığı ve çeşitliliği de Tolstoy'un dönemin kadın sorunsalına kayıtsız kalmadığını gösterir. Çocukluğundan beri iyi bir gözlemci olan Tolstoy özellikle çevresindeki kadınların etkisiyle kendince ideal Rus kadını yaratmayı amaçlamıştır. Böylece baş kadın karakterlerin her birine geleneksel Rus kadınının bir özelliğini vermiştir. Rus kadınının yaşama sevincini, içtenliğini, sevecenliği Nataşa Rostova'ya, sabrını, iradesini ve kararlılığını Prenses Marya'ya, iyi bir anne ve eş olma özelliğini Kiti ve Darya Aleksandrovna'ya, gücünü ve cesaretini ise Katyuşa Maslova'ya vermiştir. Bu vasıfların dışına çıkan kadınları ise en kötü şekilde cezalandırmıştır. Tolstoy'a göre Anna Karenina gibi kadınlar toplumsal yaşamın kurallarına karşı geldikleri takdirde cezalandırılmaya mahkûmdurlar.

Tolstoy'a göre bir kadının en büyük uğraşı evi ve ailesidir. Onun gözünde kadın, ahlakı, yaşam tarzı, eğitimi, konuşması, dış görünüşü ile

kusursuz olmalıdır. Ayrıca Tolstoy kadının eğitimli ve kültürlü olmasından yanadır. Kadın ancak bu yönleriyle ahlaklı ve topluma faydalı nesiller yetiştirebilir. Özellikle de kadın ailenin ve toplumun bir aynası olduğu için ahlakını bozabilecek her türlü davranıştan uzak durmalıdır.

Anahtar Kelimeler:

1. L. N. Tolstoy
2. Rus Kadını
3. Anna Karenina
4. Nataşa Rostova
5. Katyuşa Maslova

ABSTRACT

[TOLSTOY, Lev Nikolayevich]. [Women Characters in L.N. Tolstoy's Novels and Women Question], [Master Thesis], Ankara, [2012].

Tolstoy is a master writer and by using words he is the best narrator of human body and human psychology. The great mastery of him is handling various issues such as war, love, betrayal, death, nature, religion and ethics themes all together in a vigorous manner. Tolstoy is not unengaged to his era. His scrupulous attitude bearing in mind the realities of the era had made him Czar of the literature. Though he was the strongest laureate for the first Nobel Prize ceremony in 1901, excommunication of Tolstoy by the Church disqualified him having the honor.

Women characters in his some novels such as; *Family Happiness*, *War and Peace*, *Anna Karenina*, *Resurrection* are those literates as a mirror to his various periods, prominently shows the author's point of view to the women and women question. The number and variety of women characters in his novels shows Tolstoy is not irrelevant to the women question of the era. Under the influence of his near women surroundings and as a keen observer of events since his childhood, Tolstoy tries to create the ideal Russian woman. Thus, in his literatures Tolstoy attributed to his main woman character one of the traditional features of Russian women. He ascribes Natasha Rostova the joie de vivre, candid and tenderness of the Russian women. Patience, volition, pertinacity to Princess Maria; descendant wife and mother to Kitty and Darya Aleksandrovna; and ascribes Katyusha Maslova might and encouragement. But he chastised the other women characters out of his ideal figures. According to Tolstoy in case of contravention to the social conventions by women such as Anna Karenina convicted to be punished.

According to Tolstoy the most important feature of a woman is maternity. A woman must be perfect with her etiquette, lifestyle, education,

diction and her appearance. And also Tolstoy stand with the view of a woman must be educated and cultured. By this way a woman can only raise new generations that is beneficial to society and etiquette. Especially a woman as a mirror to the family and the society must be aware of any immoral behaviors.

Key Words:

1. L. N. Tolstoy
2. Russian Women
3. Anna Karenina
4. Natasha Rostova
5. Katyusha Maslova